Edgard THOMÉ

MISIUNE SPECIALĂ

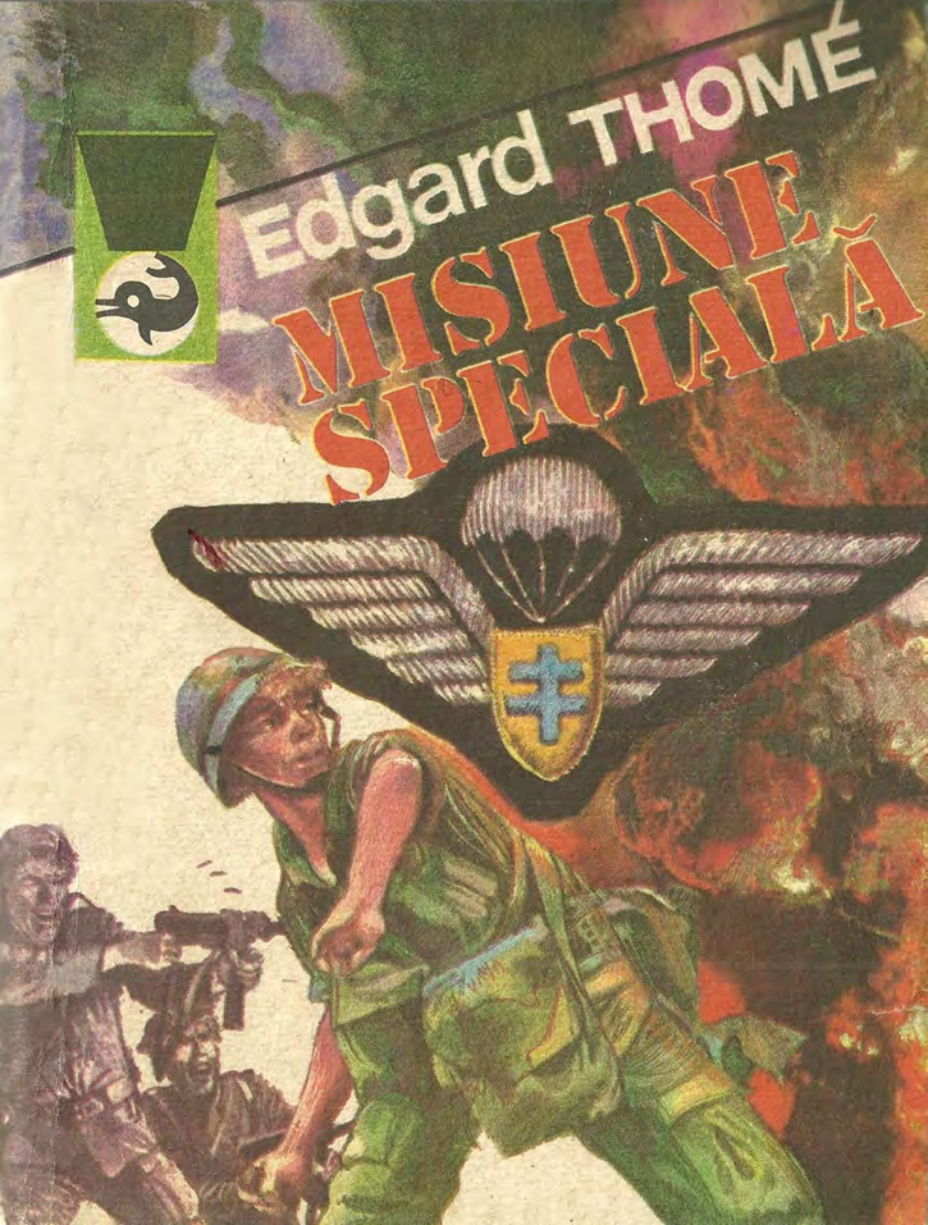

Lei 15,50

Îi dau casca lui André, îmi pun pe cap fileul de camuflaj, mă adun încetișor și, centimetru cu centimetru, fără ca aparent să fac vreo mișcare, scot capul din hățișul de măceși.

Ce fericire că băieții mă ascultă întocmai, iar cînd am ordonat „Tăcere !", asta însemna că într-adevăr nu trebuia să ni se audă nici respirația : la cinci metri în fața mea, un căpitan SS scrutează pădurea cu binoclul ! Infanteriști și tiraliori înaintează spre noi, la cincizeci de metri în spatele lui. Sînt mai bine de patruzeci ! (...)

Îmi amintesc că, în chiar clipa cînd în mod normal ar fi trebuit să fiu cuprins de panică, eram hipnotizat de binoclul neamțului : am să i-l iau... Și-aveam să i-l iau. Îl am și acum.

EDITURA MERIDIANE

EDGARD THOMÉ

MISIUNE SPECIALĂ

1940—1945
EPOPEEA UNUI PARAȘUTIST ÎN FRANȚA OCUPATĂ

Traducere de
ANGELA CIȘMAȘ

EDITURA MERIDIANE
BUCUREȘTI, 1986

Coperta de
POMPILIU DUMITRESCU

Edgard Thomé
SPECIAL AIR SERVICE
1940—1945
L'épopée d'un parachutiste en France occupée
© Editions Grasset & Fasquelle, 1980, Paris

Curajul nu e,
la urmă urmei, decît una
din manifestările superioare
ale bunului simț.

Georges Bernanos

Prolog

7 decembrie 1945

CEREMONIE MILITARĂ FRANCO-ENGLEZĂ LA DOMUL INVALIZILOR [1]

În curtea de onoare, ostașii stau în poziție de drepți. Ceața le estompează conturul, îndulcindu-le trăsăturile. Sînt englezi și francezi, viteji din cei adevărați, meritînd pe deplin decorațiile pe care le vor primi.

Un soare blînd aurește cupola Invalizilor în clipa cînd generalul Legentilhomme, guvernator militar al Parisului, se pregătește să remită «Legiunea de Onoare» la paisprezece dintre aliații noștri britanici.

Doi dintre ei sînt făcuți comandori, doi ofițeri, iar zece cavaleri, primind totodată și «Crucea de Război».

Apoi e rîndul francezilor, care sînt făcuți «Companioni ai Eliberării». E vorba de tînărul locotenent Thomé, parașutist, de locotenentul Noguez, din Forces Françaises Libres [2], de domnul Lacombe și de căpitanul Rendu — reprezentat de tatăl său — căruia i se decernează decorația post-mortem.

---

[1] Reportaj de Lily Guetta. (n. ed. fr.).

[2] *Forces Françaises Libres, FFL, France Libre* — Forțele Franceze Libere (N.t.).

Ceremonie înălțătoare prin însăși simplitatea ei și prin meritul celor care iau parte la ea...

Gîndurile mi-o iau razna, așa cum mi se întîmplă ori de cîte ori lucrurile nu mă amuză cine știe ce. „Auu !"... Un *auu* tăcut, bineînțeles, căci ar fi necuviincios să tulbur alinierea impecabilă a ofițerilor englezi care mă încadrează, deținătorii unei «Legiuni de Onoare» nou-nouțe : generalul Legentilhomme, pus în dificultate de statura lui mică, s-a sprijinit un piculeț de mine, ca să-mi prindă pe veston Crucea eliberării. Agățat de-a-binelea de panglică, trase în jos din răsputeri, în timp ce dublul ac de oțel, lung de vreo cinci centimentri, îmi străbate cu ușurință buzunarul tunicii și pectoralul stîng.

— E ultima mea rană de război...

E și rămasul bun pe care-l spun definitiv armatei, care m-a ținut în rîndurile ei șase ani, pe cînd eu n-aveam de gînd să-i acord din viața mea decît termenul strict de un an și jumătate.

Dar venise războiul. Iar armata, în timp de război, e singurul loc unde unui bărbat îi șade bine să se afle, dacă vrea să-i poată „privi pe ceilalți fără să roșească, iar cerul fără să tremure".

Partea întîi

SĂ AI DOUĂZECI DE ANI ÎN '940

1

NORI NEGRI

Totul a început pentru mine printr-o eroare de orientare. Cîţiva ani petrecuţi în ambianţa sănătoasă şi exaltantă ce caracteriza cercetăşia din vremea aceea, cîteva perioade de şedere la mănăstirea trapistă din Orval — care sublima pentru mine misterul pădurii natale din Ardeni — fuseseră de-ajuns ca să-mi închipui că am vocaţie religioasă.

Doi ani petrecuţi la seminar mă încredinţară însă uşor că argumentările teologice rămîneau pentru totdeauna străine de mine. Aveam abia optsprezece ani cînd m-am întors la „viaţa lumească", un pic dezamăgit, un pic încurcat, şi fără dorinţa de-a mă schimba.

Şi pentru că nici o activitate nu mă atrăgea în mod deosebit, am hotărît că cel mai urgent era să scap de armată. O unitate convenabilă se afla chiar în pragul casei mele, şi m-am angajat, anticipînd încorporarea, în Regimentul 8 de Zuavi.

Pe vremea aceea, viaţa unui recrut nu era nimic altceva decît servitute fără grandoare [1]: corvezi, marşuri nesfîrşite, instrucţie bîlbîită de suboţiferi — cel mai adesea mediocri — sau perorată de ofiţeri foarte mulţumiţi

---

[1] Aluzie la lucrarea lui *Alfred de Vigny* (1797—1863), *Servitude et grandeur militaires (1835)*, „Servitute şi grandoare de ostaş". (N.t.)

de ei înșiși, și mai preocupați de „viața lor mondenă“ decît de grija de a-i înțelege pe oameni și a-i pregăti să fie soldați.

Promiscuitatea dormitorului comun îmi era cu deosebire neplăcută, după viața tihnită, ce ne îmbogățea lăuntric, dusă la seminar.

Se terminase cu discuțiile despre literatură, se terminase și cursul de istoria artei în care Jacques Simon, meșter sticlar din Reims, ne învăța să fim sensibili la frumusețe, se terminase cu argumentațiile curtenitoare prin care refăceam lumea, se terminase cu partidele de șah și de tenis. Trecusem fără nici un fel de tranziție dintr-un univers confortabil, protejat, dacă nu chiar elegant, la o viață asemănătoare întrucîtva cu aceea a unui rîndaș, într-un mediu cu bunăștiință vulgar, meschin, laș și agresiv.

Nici vorbă nu putea fi să ies din armată, căreia îi fusesem închiriat pe doi ani, dar puteam, măcar, să scap de dormitorul comun, de mirosul, de slinul și de vacarmul lui. Voiam să fiu singur, să am o cameră a mea, să pot citi în voie. Ambiția asta nu avea nimic deplasat : era de-ajuns să devii subofițer. Simplu, accesibil, la îndemînă.

Timp de șase luni, am urmat școala de subofițeri rezervă. Am ieșit primul dintr-un pluton care forma sergenți destinați companiilor de mitraliori, și bineînțeles, mă pomenesc vărsat într-o companie de recunoaștere. Aveam, în sfîrșit, o cameră a mea, liniște, timp liber, numai că primul galon, ca și primele mele responsabilități, m-au găsit la fel de nepregătit ca-n prima zi de încorporare.

Îmi cunoșteam bine-treaba de subofițer mitralior și eram gata s-o fac cît mai bine. Eram în stare să demontez două tipuri de armă într-un timp record, cu ochii închiși

și în joacă : mitraliera Hotchkiss și carabina de cavalerie. Eram apt să comand un pluton de mitraliori, să ajustez trageri indirecte și antiaeriene, să reglez un tir de mortier. Pe cînd acum, după ce fusesem vărsat într-o companie de recunoaștere, nu dispuneam de nici o cunoștință utilă pentru noua mea ocupație : armamentul era altul, comenzile diferite ; după cum diferită era și tactica. Eram complet derutat și, în consecință, lipsit de orice siguranță ca să pot comanda. Crezusem că ajung la un liman devenind subofițer, și iată că regatul multvisat se prefăcea în țăndări. Îmi venea să plîng de ciudă, și chiar am și plîns.

Lunile de cazarmă mă deformaseră, fără să-mi dau seama. Nu eram decît un robot programat să răcnesc ordinele cuprinse în Regulament. Le știam pe cele de la mitraliori, dar n-aveam habar de cele de la recunoaștere. Iată cauza pentru care mă simțeam incapabil de-a fi ascultat.

Toate astea mi se par acum, după trecerea a patruzeci de ani, tare departe, cît se poate de triviale și puerile, dar dovedesc îndeajuns în ce măsură cele ce se învățau pe atunci în armată ne transformau în niște mașinării rudimentare, pe care cel mai mărunt accident, cea mai măruntă schimbare a rutinei le descumpăneau, scoțîndu-le din funcțiune.

După ce-am petrecut cîteva săptămîni în noua mea companie, eram considerat un sergent normal. Furiile mele de timid compensau înfățișarea de adolescent imberb, încît dădeam iluzia că am oarecare autoritate.

Mă împrietenisem, cum era și firesc, cu sergenții care se pregăteau să intre la Școala militară de infanterie Saint-Maixent sau care proveneau din copiii de trupă. Însuflețiți de viitoarea lor carieră, preocupările lor mi-i făceau mult mai apropiați decît pe bătrînii subofițeri de carieră. Regăseam la unii dintre ei ecoul propriilor mele lecturi :

Lyautey, *Despre rolul social al ofițerului* [1], și Psichari, *Călătoria centurionului* [2].

Pentru prima oară trăiam înconjurat de oameni maturi și normal cultivați, care vorbeau despre meseria lor cu pasiune și competență. Nutream față de ei o stimă nemărginită și-mi plăcea să discutăm împreună așa cum mi-a plăcut totdeauna s-o fac cu oricine își iubește meseria. Cunoașterea celorlalți m-a fascinat dintotdeauna, și pot sta zile întregi ascultînd și privind cum lucrează un fierar, un tîmplar, un grădinar, un păstor ori un braconier care-și stăpînește meseria.

Pe nesimțite, eram mai în largul meu. Oamenii îmi dădeau ascultare, fără să mă văd nevoit să strig, să amenințsau să pedepsesc. De la o zi la alta, îmi învățam meșteșugul. Nu știam ce aveam să fac după terminarea stagiului, dar nu era o chestiune care să mă frămînte, căci, pentru moment, îmi găsisem un echilibru acceptabil.

Războiul însă începuse să se vestească : proclamațiile isterice ale lui Hitler, mobilizarea parțială, chemarea sub arme a rezerviștilor, acordul de la München.

Izolați practic de lume în centrul de la Mourmelon, nu aveam decît o idee confuză despre evoluția evenimentelor politice. Ne îndeplineam zi cu zi neînsemnatele noastre însărcinări de rutină, fără originalitate și fără geniu : marșuri, trageri, inspecții, „lucrări de întreținere și de igienă"...

„Marile manevre" nu ne aduceau, la scara noastră, nici o cunoștință nouă. Grupare de infanteriști pierduți într-un neînțeles labirint de ordine, de contraordine, de marșuri și contramarșuri, suportam cu pasivitate directive care se

---

[1] *Louis-Hubert-Gonzalve Lyautey* (1854—1934), ministru de război, mareșal al Franței, autor al unor lucrări de specialitate, între care *Du rôle social de l'officier* (1891). (N.t.)

[2] *Ernest Psichari* (1883—1914), *Le Voyage du Centurion* apare postum (1916). (N.t.)

băteau cap în cap, preocupaţi numai şi numai de soluţionarea problemelor urgente : să-i hrănim pe oameni, să le oferim condiţii de dormit cît mai omeneşti posibile, să veghem la întreţinerea armelor şi la adunatul conştiincios al tuburilor goale de cartuşe.

Restul era treaba ofiţerilor. Îi vedeam foarte puţin, erau cantonaţi aparte... nu-mi amintesc să fi purtat vreodată vreo discuţie de orice fel cu careva dintre ei, nici una din acele conversaţii destinse şi amicale, cum am avut apoi atîtea cu paraşutiştii mei din Forţele Franţei Libere, la căldura unui foc de tabără.

Fie că erau de carieră, fie că erau rezervişti, formau un clan izolat, mai preocupaţi de propriul lor confort decît să încerce să ne cunoască şi să ne instruiască. Cu timpul, am descoperit că nefericiţii de ei nu aveau, într-adevăr, ce să ne spună, căci de ştiut nu ştiau nimic, iar ideal n-aveau de nici un fel.

Comandantul meu de companie, ofiţer provenit din trupă în războiul trecut, încornorat şi suferind de dispepsie, ar fi trebuit, neîndoielnic, să fie obiectul asistenţei unui psihiatru : ne pregăteam să pornim în manevre, iar el trecea în revistă materialul de cantonament.

— Charton, bătrîne, spuse întorcîndu-se spre intendentul şef care-l însoţea, ai dat ordin să fie spoite marmitele ?

— Da, domnule căpitan.

— Şi tăvile ?...

— Da, domnule căpitan.

— Dar găleţile de pînză, Charton, dar găleţile de pînză... La asta te-ai gîndit ?

— Dar, domnule căpitan... găleţile sînt...

— De spoit, Charton... de spoit.

— Cum, domnule căpitan, găleţile... de pînză ?

— Adevărat, Charton, ai dreptate, ai dreptate, dom' căpitan e ţîcnit, dom' căpitan e ţîcnit !

Și se îndepărtă, scuturat de nechezatul ce-i ținea loc de rîs, bătîndu-se cu cravașa peste chipiu.

Incapabil să citească corect o hartă și respingînd total ideea orientării după busolă, incapabil să redacteze sau să dea un ordin clar, era un tip de ofițer destul de răspîndit în regiment.

În timpul acestei păci ciudate care nu putea duce decît la un război ciudat, am cunoscut și alte specimene de-același calibru, ca, de pildă, acel comandant de batalion care voia să-l pună la arest pe ofițerul cu sportul : găsea intolerabil să fie atîta noroi în fața porților de fotbal, iar responsabilului nici măcar să nu-i fi trecut prin minte să dea ordin să se cimenteze careul de unsprezece metri...

Declararea războiului ne-a găsit destul de puțin pregătiți să ne acoperim de glorie. Într-un an și jumătate, n-am avut niciodată ocazia să văd o grenadă adevărată și încă și mai puțin, bineînțeles, să învăț cum s-o folosesc.

Am început războiul împotriva Reichului lui Hitler printr-o lungă plimbare în camion care, după nesfîrșite ocoluri, opriri, debarcări, îmbarcări, ordine și contraordine confuze, ne-a dus... în trei zile... de la Mourmelon... la Soissons ! [1]

Majurii se umanizau, răcneau mai puțin și le spuneau bucuros oamenilor „măi băieți".

Spectacolul matamorilor privilegiați de ieri care azi încercau să se împace cu plebea era mai curînd întristător. Cei trei camarazi preferați și cu mine găseam cu cale să zîmbim : fusesem multă vreme cercetași și, dintotdeauna, considerasem că cei aflați în subordinea noastră sînt tineri la fel ca noi, încredințați responsabilității noastre

---

[1] Localități apropiate din două departamente vecine : Marne și, respectiv, Aisne. (N.t.)

imediate și cărora nu le puteam niciodată pretinde nimic pe care să nu-l fi putut face noi înșine.

Atitudinea noastră din timp de pace se prelungea cît se poate de firesc și în timp de război. Doar nu era să ne prefacem dintr-odată în demagogi. Ni se dădea ascultare fără ca aproape să dăm ordine, și nu aveam deloc să ne temem de cine știe ce „glonte rătăcit", purtător de răzbunare, de care atîta vorbiseră „veteranii din '914" în amintirile lor umflate și răsumflate. Cred de altfel că e vorba de o legendă și că nicicînd vreun galonat n-a pierit de moartea asta.

Într-o bună zi, am pornit „pe front".

Thionville... Montenach... frontiera... Batalionul meu a urcat spre culmile de la Hammelsberg, de unde se retrăgeau rezerviștii germani, nu în prea mare ordine, împroșcîndu-ne la întîmplare. Zi fără mare emoție : nici morți, nici răniți, din cîte-mi mai amintesc.

Îmi tîram grupa de luptă după mine, fără să am o dată prilejul să ordon deschiderea focului. Seara, ocupam *no man's land*-ul [1] dintre cele două granițe, mirați că războiul însemna marșul acela orbesc și oarecum încîlcit spre niște obiective nebuloase.

Și-atunci, „ca și-n '914", am săpat tranșee și ne-am instalat în ele o parte din toamnă, obișnuindu-ne cît ne stătea în putință cu glodul cretos și cu ploaia. Corvezi de distribuire a hranei sub tirul intermitent al mortierelor, patrulări pline de circumspecție, din care nu ne-am întors niciodată cu vreo umbră de prizonier, triști vînători citadini care, neștiind nimic despre obiceiurile vînatului, n-am dat nici măcar de-o pană.

Și, tot ca-n '914, a sosit și „schimbul"...

---

[1] Țară a nimănui (engl.)

Am suportat cu pasivitate primele săptămîni de război, în care nu ne bătusem, iar acum coboram „la odihnă", la fel de lipsiți de experiență ca și atunci cînd urcam „spre foc". Comunicatele sforăitoare și ploaia de decorații, citările trîmbițătoare și felicitările reciproce ale statelor majore nu schimbau cu nimic realitatea : în ceea ce privește războiul, eram la fel de netoți ca și-n clipa cînd instrucția noastră militară se terminase.

Cît despre mine, care crescusem în inima pădurii din Ardeni, printre vînători, pîndari și braconieri, cu greu înțelegeam felul cum procedam. Cînd vînezi mistreți, le iei urma, le descoperi bîrlogul, îi înțărcui, îi încolțești și-i răpui.

N-aveam să izbutesc să fac astfel decît patru ani mai tîrziu, în fruntea tinerilor mei parașutiști din Forțele Franței Libere...

2

DUNKERQUE

„Războiul ciudat" [1] e numele pe care l-a lăsat în istorie perioada aceasta de expectativă lașă, cînd „din fierărie căleam oțelul victorios" sau cînd „drumul spre fierul Norvegiei era tăiat [...] și tăiat avea [...] să rămînă". Iată ridi-

[1] În original : *la drôle de guerre* ; perioadă din istoria Franței premergătoare celui de-al doilea război mondial și cuprinsă între 3 sept. 1939, dată la care Franța declară război Germaniei hitleriste, situîndu-se alături de aliatul ei Anglia, și 17 iunie 1940, dată, la care guvernul francez, condus de mareșalul Pétain, cere armistițiu germanilor și, prin aceasta, respingînd propunerea Marii Britanii și a premierului ei Winston Churchill de creare a Uniunii anglo-franceze și de continuare a războiului prin eforturile comune ale ambelor țări. Ocupată cu campania din Polonia (octombrie 1939), Germania nu ripostează la declarația de război, iar

colele fraze trîmbițate pe-atunci de piticul Paul Reynaud, care își închipuia că e prim-ministru.

Afișe frumoase reprezentau un infanterist hotărît și senin, ținînd cu baioneta „linia albastră a Vosgilor". „Munciți liniștit, el veghează", proclama legenda. Stranie veghe, în care regimentul nostru își omora timpul săpînd șanțuri antitanc prin părțile Mauberge-ului.

Vinul fiert al soldatului... Turneele teatrale pe front... Colete cu ciorapi, mănuși și fulare de lînă pentru viitorii eroi... În schimb, nici urmă de marșuri, de antrenamente, ori instrucție. Eram vreo cîteva mii de salahori nepricepuți, îndeletnicindu-ne să facem prost niște lucrări de terasament.

Pe vremea aceea nu eram cîtuși de puțin insolent, și nici prin minte nu mi-ar fi trecut să critic ceva. Oare n-aveam un Stat-Major-General, care știa el bine ce face ? Oare Gamelin nu era un generalisim prestigios, după cîte susținea propaganda ? Oare nu aveam atîtea divizii blindate, care trăgeau în obiective improvizate, așteptînd nerăbdător atacul din primăvară ? Oare nu aveam cele mai bune avioane din lume, și cele mai bune tancuri ? Ce să mai vorbim de linia Maginot !

Un singur lucru mă îngrijora în mod confuz : reținusem din lecturile mele din Lyautey că „nimic cu-adevărat mare nu se înfăptuiește vreodată fără entuziasm", iar eu

---

trupele franceze stau într-o expectativă tulbure, contînd nepermis de mult pe posibilitățile de apărare ale liniei (fortificate) Maginot. În general, Statul Major francez e adeptul teoriei fronturilor defensive continui. Părerea aceasta, conjugată cu lipsa de pregătire și dotare materială a armatei franceze vor face din ea un adversar extrem de slab în fața atacului fulgerător al trupelor germane din primăvara lui 1940. După invadarea Norvegiei și a Danemarcei, (aprilie 1940), a Olandei și a Belgiei (mai 1940) așanumita campanie din Franța ține de fapt patru-zile, 10 mai-14 mai, în această zi, de 14 mai, trupele germane pătrund în Paris. (N.t.)

nu vedeam nici un fel de entuziasm în jurul meu. Ne duceam agale în fiece zi să răscolim cîteva chintale de pămînt înghețat, iar seara ne afla învăluiți în atmosfera călduță de la popotă, jucînd cărți cei mai mulți sau șah cei mai isteți.

Patrulări în pădurea Warndt... „Nimic de semnalat" al comunicatelor oficiale.

Nu-mi închipuisem niciodată că războiul ar putea lua aspectul acelei lipse stupide de ocupație, că ne vom petrece luni întregi fără să facem nici o manevră, nici un exercițiu, fără ca măcar un ofițer să ne pregătească pentru viitoarele noastre lupte.

Bilanțul meu personal era departe de a mă liniști : știam, teoretic, să comand o grupă de luptă ; se trăsese în mine și-mi stăpînisem frica ; dar mă întrebam cu îngrijorare cum voi reacționa în fața unui baraj de artilerie, a unui atac de blindate ori a unui asalt de infanterie. Nici un exercițiu nu ne pregătise să înfruntăm aceste încercări inevitabile. Ca să spun drept, nu mă simțeam la largul meu. Obișnuit cu vînătoarea în mijlocul pădurii, eram descumpănit văzînd că nimănui nu-i pasă să pregătească hăituiala.

La 10 mai 1940 ne îndreptam spre Belgia.

Autobuze venite de la Paris ne-au îmbarcat din cantonamente — figura cu „taxiurile pentru Marna" ![1] Nu-i vorba chiar de un delir eroic, desigur, dar oamenii se comportă bine : în sfîrșit, ne mișcăm !

Nu sîntem oare, și la urma urmei, aceiași francezi care au retraversat Marna, după ce o luaseră mai întîi la goană, ca să se cramponeze de Verdun și să-i dea peste cap pe

[1] Aluzie la un episod celebru din timpul primului război mondial cînd, pentru a se asigura transportul de trupe și materiale necesare bătăliei de pe Marna (1914), fuseseră rechiziționate taxiurile din Paris. (N.t.)

nemți, în 1918 ? Certitudinea asta e cam tot ce ne mai dă încredere. Las' că vedem noi...

Și-am văzut !

Întîlnim coloane de refugiați belgieni, care ne strigă încurajări, autobuzele gonesc cu toată viteza, sîntem dați naibii.

Cîteva avioane mitraliază convoiul, panica și teama pătrund odată cu noi în șanțuri. Ne întoarcem la autobuze ; după alarmă, întîlnim și mai mulți cai spintecați, cadavre sfîrtecate de soldați, chesoane de artilerie în flăcări ; ne încrucișăm cu trupele belgiene care se retrag, năuce, fără arme. Ăsta-i războiul...

Seara, ne oprim undeva pe lîngă Temploux. Regimentul se desfășoară, pe cît se pare, fără o țintă bine precizată. Aud pentru prima oară vorbindu-se de „apărare în arici“ [1]... O imagine grăitoare, nici vorbă. Dar unde ne sînt țepii ?

Noaptea, tirurile antiaerienei țes fără grabă o feerie de artificii, incendii izbucnesc în fața și în spatele nostru, un bombardier care trece la vreo cîțiva kilometri face ca întregul regiment să plonjeze cu nasul în pămîntul jilav. Ne instalăm și noi, de bine de rău, înfruptîndu-ne doi cîte doi dintr-o conservă de carne și cîte patru dintr-o pîine rotundă.

Cea dintîi noapte glorioasă a unei campanii care, din înfrîngeri în marșuri forțate, ne poartă în zigzaguri bezmetice, de corabie beată, la Charleroi, apoi la Mons, apoi... la frontiera franceză.

Artileria germană ne împroașcă după pofta inimii. Avioanele Stukas ne pisează fără ca vreun avion de vînă-

---

[1] În original : *défense en hérisson*, expresie al cărei echivalent tactic ar fi „apărare circulară“. (N.t.)

toare aliat să le înfrunte. Regimentul, decimat, pătrunde în Lille. Se vorbește despre regrupare, de o linie fortificată ce ne va adăposti... dar micile cazemate care jalonează cîmpia sînt părăsite. Mergem întruna, în dezordine, fără legături, fără a primi dispoziţii.

La Péronne, se întrezărește o umbră de organizare. Ne îndreptăm spre sud, contraordin și stînga-mprejur ! Ce mai poate mărșălui se regrupează, pornim spre Dunkerque.

În nici o clipă a acestei înspăimîntătoare brambureli nu ne-am oprit ca să luptăm. N-am văzut nici un infanterist german, și cu toate astea mai bine de-o treime din regiment a dispărut.

Cei mai mulţi dintre ofiţeri sînt încă prezenţi. Să însoţească trupa în pas de marș, la asta s-au pricéput dintotdeauna. Să însoţească trupa cînd o ia la picior, treacă-meargă, dar aici se oprește competența lor. Nimic nu i-a pregătit să prindă din zbor o situaţie de luptă, să cîntărească într-o clipă forţele, starea de spirit și intenţiile probabile ale adversarului, apoi să-l surprindă printr-o contralovitură imparabilă și, profitînd de efectul surprizei, să sporească pînă la demenţă confuzia și panica, încît să-l pună pe fugă.

Și chiar de-ar fi ei înșiși în stare de una ca asta, propriilor lor soldaţi le-ar veni greu să le urmeze pilda. Așazisul înalt comandament a pregătit războiul de ieri. Cu instrucţia pe care o primisem noi, puteam, în cel mai bun caz, să rezistăm în tranșee, dar în nici un caz să intervenim, să avem îndrăzneală, să acţionăm.

Armata franceză mi se părea aidoma unui orășean pîntecos și fleșcăit, strecurat într-o încăierare de stradă : își apără fața, pîntecul, se culcă la nevoie ca un animal înnebunit de spaimă, dar nici o clipă nu-i în stare să-și vină în fire, să ţină piept, să răspundă la lovituri, să se impună în

loc să suporte pasiv violența celuilalt... într-un cuvînt, să se bată.

„Vom învinge pentru că sîntem cei mai tari", proclamau sloganurile oficiale. Mărginirea impostorilor care se dădeau drept responsabilii noștri ne costă foarte scump. Ei, însă, sînt departe. Ceea ce mai rămîne din regimentul lovit, abrutizat, îndobitocit, sleit, se prăbușește ca un singur om pe nisipurile de la Bray-Dunes.

Un fel de ordine se instaurează. Avînd marea la spate, nu ne rămîne altă alegere decît să stăm pe loc și, poate, să încercăm în sfîrșit să răspundem la lovituri.

Vîrîți în „găurile Gamelin", prestigioasă invenție a prestigiosului strateg, tragem de foarte departe asupra trupelor germane, care încep să ne gîtuie ca niște profesioniști ce sînt. Avioanele lor de vînătoare și bombardierele pisează litoralul de la Ostende pînă la Dunkerque ; artileria ne decimează ; infanteria înaintează irezistibil, abia întîrziată de tirul derizoriu al armelor noastre ușoare.

Noi apărăm perimetrul plajelor, în timp ce englezii, în ordine, ajung la pontoanele improvizate, apoi la vasele lor, apoi în larg.

În cursul nopții pătrundem în Dunkerque, iar zorii zilei de 4 iunie ne îngăduie să ne vedem așa cum sîntem, turmă nimicită, sleită de oboseală și înfrîngeri, zăcînd îndobitocită pe cheiurile portului. Gloriosul Regiment 8 Zuavi a isprăvit războiul.

Drapelul cu zvastica flutură în vîrful farului, elementele de avangardă ale inamicului ne dezarmează. Pentru prima oară îi vedem pe învingătorii noștri de foarte aproape. Perfect echipați, uneori cu mînecile suflecate, cu pistolul mitralieră atîrnînd de gît, cu o grenadă înfiptă în carîmbul cizmei, au un aer degajat, de profesioniști victo-

rioși. În comparație cu ei, noi arătăm grozav în hainele noastre greoaie, din postav gros, cu arhaicele moletiere ce ne înfășoară picioarele, și în bocancii noștri scorojiți ! Înaltul comandament a prevăzut într-adevăr totul : ce bine ne vor prinde hainele astea la iarnă, în lagărele de prizonieri.

Mă dau deoparte ca să plîng în liniște, apoi îmi adun grupa.

Cîțiva germani îndrumă fără greutate masa năucită și amorfă a învinșilor. Mai tîrziu, în Scoția, în așa-numitele *moors* [1], unde ne antrenam ca să ne întoarcem în Franța ocupată, am văzut cîini colley, sprinteni și vigilenți, procedînd cu aceeași economie de gesturi la adunatul turmelor de oi. Un cîine la trei sute de oi... și de fiecare dată mă gîndeam la Dunkerque.

Sînt sleit, frînt, întîi de toate trebuie să dorm. Trebuie să recuperez, să localizez exact punctul unde mă aflu și... să evadez.

Pentru moment, abia mai am puterea să încerc să glumesc cu oamenii mei. Zvonuri de două parale circulă sprinten, veșnicele trăncăneli ce renasc neobosit din propria lor cenușă, ca pasărea Phoenix, de cum le-ai sucit gîtul : armata generalului Corap i-a încercuit pe nemți, au căzut și ei la rîndul lor în cursă la Dunkerque, propriile noastre trupe au năvălit în Germania... curînd vom fi eliberați.

Cotonogeala strașnică pe care a încasat-o divizia noastră, ce se bucurase de-o faimă solidă pînă atunci, nu mă îndreptățește cîtuși de puțin să cred că alții s-ar fi putut descurca cu mult mai bine. Dar cu siguranță că în altă parte există trupe mai bine pregătite, altminteri înseamnă că am fost mințit încă din copilărie, pe cînd mi se

[1] Mlaștini (engl.)

povestea despre eroicele promoții de la Saint-Cyr, despre șarjele lor cu pompon la chipiu, despre *la furia francese*... De acord, local sîntem bătuți, fulgerați, lipsiți de glorie și de panaș, dar asta-i ceva trecător. Ideea unei prăbușiri totale m-ar face să înalț din umeri, nici măcar nu-mi poate trece prin minte.

Sînt încredințat că pe rîul Somme nemții au fost opriți. Trebuie să ajung la cei care se bat... dar întîi de toate trebuie să dorm...

— Aoleu, dom'sergent, iar plecăm !

Ne-am oprit vreme de-un ceas în periferia numită Rosendael, și-am adormit pe loc. Pot să dorm cînd poftesc, la orice oră din zi, și totdeauna am tras cît mai mult folos de pe urma acestui dar ceresc. Mă trezesc cu aceeași ușurință : e de-ajuns ca, în clipa cînd mă culc, să-mi fixez în minte ora sculării. Cum funcționează mecanismul ăsta personal ? Nu știu, dar mă încred în el orbește.

Iar plecăm. Somnul mi-a mai limpezit puțin mintea. Pe kilometri întregi turma noastră se întinde, se tîrăște, se poticnește, se oprește. Mirosul pătrunzător de sudoare de bărbat împuțit și obosit te face să verși. Mă simt cu totul străin de masa aceasta. Oricare ar fi împrejurările, și numai cu o rație de jumătate de litru de apă la dispoziție, și tot m-am ras zilnic, chiar și în deșert. E un ritual. Mai tîrziu, în timpul operațiilor din spatele liniilor germane, niciodată nu l-am evitat, și totdeauna în timp ce mă rădeam de cu zori, combinam partida de șah pentru ziua aceea.

Depășim ofițeri cu barba nerasă. Nedeosebindu-se prin nimic de trupă, se îndreaptă și ei, pasivi, spre captivitate. Ce-or fi învățat oare la școala militară ? Din ziua aceea, cred, am început să nutresc un dispreț oarecum indulgent față de ierarhie, galoane, onoruri, eghileți, tinichele și steluțe.

Am văzut cai irlandezi, mistreți, cîini boxeri care, așa animale cum erau, impuneau fie numai și prin demnitatea înfățișării lor. Cei cîțiva bărbați remarcabili pe care i-am cunoscut și admirat aveau comun același lucru : calitatea ținutei, siguranța liniștită, și nici galoanele, nici eghileții nu le sporeau prestigiul.

— Sta-a-a-i !...

Cei din coadă, somnoroși, se tamponează unii de alții. Trecem unul cîte unul prin fața unei mese lungi, pe care trebuie să lăsăm busole, brichete, hărți și cuțite. Urmează apoi un baraj mobil din sîrmă ghimpată și iată-ne în cușcă.

În timpul serii, unul dintre oamenii mei îmi aduce o gamelă cu supă. Mă înfrupt din ea pe îndelete. După ce isprăvesc, mă poftește să mă alătur grupei mele ca să... cinăm ! Am fost temeinic scotociți la intrarea în lagărul de tranzit, dar se vede treaba că unul dintre oamenii mei e un adevărat făcător de minuni. Înghit fără să mă mir o porție de carne de vacă în sos tomat, un morman de cartofi prăjiți și o litră de vin pe care un iluzionist le-a scos din neant. Hotărît lucru, francezii sînt imbatabili cînd nu mai sînt guvernați.

Mă simt din nou în plină formă, dar iată că se lasă noaptea. Hai la culcare.

Pe data de 9 iunie, dimineața, nemții hotărăsc să despartă trupa de gradați. Ofițerii se îngrămădesc într-un colț, subofițerii într-altul.

În seara asta, la mine acasă eram sărbătorit, pentru că e sfîntul Edgard, rege al Scoției și omorîtor de lupi. Îmi închipui că sfîntul meu patron va da un bobîrnac sorții și hotărăsc să evadez pe 10 iunie. Va fi felul meu de a-mi ura „la mulți ani".

Pe 10, mă duc să-mi iau rămas bun de la băieţii mei. Nu pot face nimic pentru ei şi le anunţ cele ce-am pus la cale. Voi evada în cursul nopţii. Păcat că nu mai am nici hartă, nici busolă... dar la urma urmei te poţi lipsi de ele. Şi pentru că nu ştiu cît de riscant e planul meu, nu propun nimănui să-şi încerce norocul alături de mine. De altfel, sînt cu toţii convinşi că vor fi eliberaţi cît se poate de repede... de vreme ce aşa a spus comandantul nostru de batalion...

Peste o oră, un caporal îmi aduce o hartă, o busolă, un cuţit şi trei cutii de conserve de carne... precum şi felicitările grupei. Cu aceste preţioase provizii, mă voi alătura viitorilor mei tovarăşi de evadare.

3

SĂ VREI ÎNSEAMNĂ SĂ POŢI

Din cei patru sergenţi care alcătuiau echipa noastră obişnuită, unul, Illig, învăţător alsacian, a murit alături de noi, în bombardamentul de la Péronne. Rămîn Ivan de Colombel, cel mai apropiat prieten al meu pe vremea aceea, şi Saint-Girons. Sînt amîndoi de acord să evadăm. Îl asociem şi pe Macaire, sergent-major de la o altă companie, care locuieşte la Fort-Mahon.

Planul meu e cît se poate de simplu : să ajungem mai întîi la Fort-Mahon, la gurile rîului Authie. Nevasta lui Macaire ne va putea oferi găzduire şi ascunde, în cazul cînd nemţii au ocupat oraşul. Odată ajunşi acolo, vom vedea dacă e cazul să mergem pînă la malul sudic al rîului Somme, pe care francezii probabil că rezistă.

Cei trei camarazi pornesc să caute provizii, eu însumi încep să dau tîrcoale şi să adulmec pe la bucătării. E ca în

souk[1]-urile din Orientul Apropiat, totdeauna te alegi cu cîte ceva.

Aflu într-adevăr că apa pentru lagăr e adusă de un camion-cisternă a cărui următoare ieşire e prevăzută pentru ora şase după-amiază. Îmi găsesc camarazii îmbogăţiţi cu şase cutii de sardele, şase de conserve de carne şi cîţiva biscuiţi. Verificăm rapid unghiul de marş : Rexpoede-Fort-Mahon... azimut două sute optzeci de grade.

La ora şase, după ce ne-am scos galoanele, ne amestecăm printre cei care se oferă pentru corvoada apei, suiţi într-un camion. Camionul se opreşte în curtea unei ferme, la vreo douăzeci de minute de lagăr.

În timp ce soldaţii îi ajută pe nemţi să umple cisterna, noi ne îndepărtăm cît se poate de nevinovaţi.

La opt seara, ne aflăm cam la treizeci de kilometri de Rexpoede. Ştiu un anume *Obergefreiter* care e pe punctul de-a avea necazuri.

În timpul zilei, dormim camuflaţi prin gardurile vii, iar de cum se lasă întunericul pînă în zori facem cam douăzeci de kilometri de marş peste cîmpuri.

În cea de-a treia seară, ne-am terminat proviziile, iar eu simt o nevoie cumplită să beau o cană cu lapte. La fel şi Ivan. Şi pentru că ne pricepem cel mai bine la treburi de felul ăsta, ne apropiem fără zgomot de-o fermă izolată. Parcă o văd şi acum, pînă în cele mai mici amănunte : noaptea de vară, iazul sub lumina lunii, umbrele diforme ale sălciilor şi pătratul de lumină al uşii larg deschise luminînd curtea.

Ne tîrîsem în tăcere, fără să deranjăm nici măcar concertul broaştelor. Că şi merita osteneala !... Uite şi-un cîine. Începe să latre, eu îl strig. Niciodată nu mi-a fost

---

[1] *Souk* — piaţă în ţările arabe. (N.t.)

teamă de cîini, există între mine și ei un fel de complicitate oarecum magică, ce trebuie să fi început pe cînd aveam trei ani și cînd, lipsit de desert pentru cine știe ce prostie și alungat din casă, fusesem găsit în cușca cîinelui, tăvălindu-mă laolaltă cu cățeii și pe cale să sug la Dora, o cățea ciobănească germană, preferata mea.

Cîinele se apropie, îl las să-mi miroase mîna, apoi îi scarpin vîrful urechilor, imitînd scîncetele unui cățeluș abia fătat.

Animalul rămîne mut de uimire și în același timp liniștit.

— Du-te acum, și taci.

De pe prag, o femeie cercetează curtea. Înaintăm fără s-o înfricoșăm, uniforma noastră n-o sperie.

Ivan o întreabă dacă a văzut nemți.

— De-o săptămînă n-am mai văzut.

— Putem căpăta lapte ?

— Oh, sigur că da !

Ne ducem după tovarășii noștri. Fermiera insistă să ne dea de mîncare : lapte cît poftim, o omletă cu slănină ca pentru niște adevărați căpcăuni, brînză de prin locurile acelea și cafea. Ce ne-am fi putut dori mai mult ?

— Și-acum o să vă duceți la culcare.

— Cu neputință, doamnă, noi trebuie să mergem numai în timpul nopții.

— De ce ? Am să vă dau haine civile și-o să puteți merge ziua. Mă duc să vă fac paturile.

— Șopronul ne-ajunge.

— Nici vorbă !

O noapte în puf, o evadare de lux.

În cursul dimineții, travestiți în muncitori agricoli și înarmați cu o furcă „așa, ca să pară mai adevărat", o pă-

răsim pe gazdă. Numele ? Adresa ei ? Nu le-am știut niciodată.

Din prudență, ne despărțim : Macaire cu Ivan, Saint-Girons cu mine. Întîlnire la Fort-Mahon.

Acum mergem pe șosea, fără să ne temem prea mult.

Trupe germane ne depășesc cîntînd ; cu capetele descoperite și mînecile suflecate, cu casca prinsă de centiron, au, bineînțeles, cu totul altă înfățișare decît propria noastră infanterie. Geniștii lor, de asemeni, îi vedem cum întind în șanțuri kilometri de cablu telefonic, înfășurat pe bobine transportate cu camioane. În armata franceză, treaba asta o făceau doi transmisioniști pe jos.

Cînd voi avea din nou oameni sub comanda mea, știu despre ce am să le vorbesc. Am să le vorbesc despre curaj, despre demnitate și onoare, și am să-i pun să cînte. Am să-i învăț să meargă la război așa cum te duci la vînătoare, și nici n-o să ne sinchisim de regulamentul elaborat de niște fosile. Fosilele au fost făcute de rușine, și noi la fel, din cauza lor. Pe viitor, am să mă lupt după cum mă va călăuzi instinctul meu, iar dacă pe rîul Somme nu se mai află francezi, nu-i nici o pagubă, am să mă duc în Anglia, iar pe frumoasa infanterie germană pe care o văd acum, o s-o pun eu pe fugă într-o bună zi, așa cum hăitui un mistreț, și încă după niște reguli pe care nici unii dintre galonații ăștia nu le-au înscris în vreun regulament.

Nemții... Vorbesc puțintel limba lor, le-am învățat istoria. La urma urmei, tot niște oameni sînt și ei. Nu-s invulnerabili. Știu că într-o bună zi, la rîndul meu, am să-i pun și eu pe fugă, și mă amuz amintindu-mi de poveștile pe care mi le istorisea unchiul Georges.

Infirm, țintuit în fotoliul lui, unchiul a trebuit să rămînă în satul nostru din Ardeni în timpul ocupației din

primul război. Casa noastră era rechiziţionată pentru statul-major al unui regiment bavarez. Civilii strîngeau cureaua, dar bunica şi unchiul refuzau cu îndărătnicie orice cadou din partea ocupantului. În fiecare zi, rotofeiul bucătar al popótei venea să le dăruie hrană, şi în fiecare zi, refuzat de ei, se bătea peste pîntec întorcîndu-se spre bunică-mea, care era lihnită de foame : „Eu, toamnă, pine muncat, blin la mine purta..." Asta era imaginea teutonului care-mi înveselise copilăria, o caricatură nu cine ştie ce înfricoşătoare, la o adică.

Mai erau în sat şi doi fraţi, Doré pe nume, niţeluş contrabandişti, niţeluş braconieri. *Kommandantura* locală se afla pe mîna unui *Feldwebel* [1] cam ţîcnit, cu cruce de fier şi picior de lemn, poreclit „Medalie". Fraţii Doré refuzau să muncească la cîmp, îşi părăseau lucrul cu cel mai mărunt prilej, făcîndu-l pe majur să se dedea unor partide de vînătoare zadarnice şi nesfîrştie prin toate coclaurile.

„Medalie", genetician de ocazie, hotărîse să amelioreze rasa de vite autohtonă, aducînd în acest scop din Germania un minunat taur de rasă. Însemna o sfidare de neîndurat să le impui ţăranilor noştri din Ardeni să le fie prăsite vacile de un taur neamţ. Aşa că, într-o noapte, fraţii Doré, sfidînd santinelele, tăiară frumuşel campionul din *herd-book* [2], luînd toată carnea şi nelăsînd decît funia prinsă de ţăruş. A doua zi pentru prima oară după luni şi luni de zile, tot satul mîncă pe săturate.

Doar n-o ş-ajung şi eu un caraghios, ca „Medalie" sau ca porcul de bucătar bavarez ! Încît eram hotărît să lupt în felul fraţilor Doré, omorîţi de altminteri ceva mai tîrziu de către *Feldwebel*-ul smintit.

---

[1] Plutonier-major (germ.).

[2] Cartea care consemnează pedigriul unui animal de rasă. (N.t.)

Unchiul Georges mă învățase să citesc, să joc șah, tot ceea ce știam din ale vînătorii și din tainele pădurii, să-mi dresez cîinii, să mă orientez după stele, dar mai cu seamă să nu îndur nici un fel de jug. Tot timpul evadării la el m-am gîndit, la curajul, la luciditatea lui, la simțul umorului pe care-l avea, la tot ceea ce mă învățase, și am jurat să mă bat urmînd învățătura lui în materie de vînătoare și șah.

Francezii, firește, nu rezistau pe Somme. Trupele cele mai apropiate sapă, desigur, tranșee pe lîngă Perpignan, așa că întîlnirea noastră la Fort-Mahon e mai curînd tristă.

Ne informăm, căutăm o ieșire. Din păcate coasta e bine păzită, nici vorbă să poți pleca spre Anglia în barcă. Trei zile de odihnă, apoi ne despărțim, după ce ciocnim un pahar de șampanie.

— La revedere... La Londra... într-una din zilele astea.

Căpătuit cu o bicicletă, ceva mai mult decît rablă, îmi încep pelerinajul. Dar, înainte de a ajunge în Anglia, trebuie să-i văd pe ai mei. Ce s-o fi ales de ei în haosul retragerii ? Pe unde o fi micuța mea verișoară Anne-Marie ? Dar unchiul Georges ? Dar părinții ?

Anne-Marie era internă la colegiul din Soissons, ceilalți locuiau în Ardeni. Trebuie să-i găsesc. Soissons mai întîi, că-i mai aproape. Trec prin Abbeville, răvășit de-a binelea, prin Amiens, pustiu, fără oameni. Podurile au sărit în aer. La fiece canal, la fiece rîu, sînt nevoit să-mi demontez bicicleta, s-o trec bucăți pe malul celălalt, s-o montez la loc și să mă usuc.

În prima seară sosesc la Roye, pe Somme, pe-o beznă cumplită. Nemții mă opresc. E după ora de stingere. Sînt frînt, mort de oboseală, nu mi-e deloc greu să iau o mutră jalnică și n-am nici un scrupul să mint : sînt student, mă aflam în vacanță la Bray-Dunes unde părinții trebuiau să

sosească și ei, dar probabil că înaintarea fulgerătoare a trupelor germane i-a oprit. Am pornit în căutarea lor, mă îndrept spre Soissons, sînt obosit, pic de somn...

— *Ach !... Gross malheur* [1] războiul !

Un soldat îmi arată o casă goală, unde să-mi petrec noaptea. Mai întîi trebuie să mănînc. Nu găsesc nimic în casa care-a fost prădată ; vesela e semănată pe jos și scrîșnește sub pașii mei. Orbecăiesc pe întuneric. Mă încumet să-mi folosesc bricheta și inventariez încăperile. Îngerul meu păzitor pesemne că face ore suplimentare, căci descopăr o legătură de lumînări. Ies în grădină, sub clarul de lună ; căpșuni un pic cam trecute, roșii abia date-n pîrg, agrișe ; le culeg pe dibuite și mă satur. Lux suprem, dau peste o sticlă de vin de Bordeaux, intactă, într-un bufet. Mă înfrupt din licoare, apoi urc la etaj și mă întind pe un divan, aflat încă în stare destul de bună. Fixez o lumînare în gîtul sticlei golite și adorm recitind *Poveștile* lui Andersen.

Mă trezesc odată cu soarele, ba chiar ceva mai înaintea lui.

Nici picior de neamț prin partea locului, așa că n-aștept să dau ochii cu ei ca să-mi iau rămas bun. De m-ar vedea acum, dimineața, ar putea să pice la anume bănuieli. Oamenii ăștia gîndesc încet, dar gîndesc. Noi, francezii, „frivoli și ușuratici", nu avem asupra lor decît un firav avantaj : sesizăm ceva mai repede esențialul într-o împrejurare. Dacă e vorba de-o luptă, atunci trebuie să ataci foarte repede, cu toată setea și ura din tine. Dacă întîrzii și prinzi muște, atunci tot avantajul tău de-o clipă e la pămînt : „Fritz" a priceput și el și, cum în genere e un animal de categorie grea, riști să-ți vină de hac.

---

[1] Ah, mare nenorocire (războiul), (în lb. germană amestecată cu franceza).

...Doamne, cîte cursuri de apă mai sînt în drumul meu!

Să înoți ținînd în mînă o roată de bicicletă e joacă de copil, plutește singură, aproape dar cu un cadru cu pedale care-ți paradesc țurloaiele și blestematul de ghidon pe care afurisitul de curent se înverșunează, dinadins, să ți-l vîre în nas, e cu totul altceva. Încă un gînd de recunoștință închinat unchiului Georges. El a avut grijă să mă învețe să înot cronometrîndu-mi timpul. A avut grijă să execut cît mai bine exercițiile pe care el nu le mai putea face, și dacă fără să fiu un tip atletic, sînt mai degrabă îndemînatic și foarte rezistent, lui, un infirm, i-o datorez.

— „Încetișor, băiete, leagă-ți mai bine mișcările de crawl... Așa... Uite așa... Acum e mai bine... Ia-o de la cap.

— Strînge bine patul pușții... Respiră... Relaxează-te... Mîngîie doar un pic trăgaciul."

E cel mai minunat educator pe care l-am avut.

— „Vezi, în urmă cu trei mișcări, ți-ai pornit prost nebunul... Ți-aș fi putut da șah... Pe urmă ți-ai mișcat calul fără motiv. Șah la rege... Și șah mat.

— Iar te-ai bătut la școală... Ai buza ruptă și șorțul sfîșiat... Frumos ! Dar adversarul tău ?

— Mai rău !

— Bine !... Ține-ți brațul stîng îndoit ca să-ți aperi stomacul, pumnul stîng bine strîns. Lasă-ți bărbia-n jos, privește-ți adversarul drept în față. Nu trebuie să-l slăbești din ochi. Ochește-i vîrful bărbiei ! Hai, fentă, parează. Sprijină-te bine pe picioare, în echilibru... ca un tăietor de lemne. Hai... upercut ! Bine... Ia-o de la cap. Luptă-te ca un bărbat, economisește-ți gesturile, respiră adînc, gîndește. Fii elegant, rămîi totdeauna loial, dar lovește din răsputeri, la început. Iar dacă sînt zece contra ta, fă ca mistreții noștri, luptă-te pînă la capăt, nu cere niciodată

îndurare. Nu-i nici o ruşine să fii bătut, ci doar să te culci la pămînt."

Dragă unchiule Georges, mulţumită ţie am să-i răpun pe nemţi !

...Chauny, unde ajung pe la prînz, e pustiu de-a binelea.

Hainele mele, muiate de zeci de ori în apă, de zeci de ori uscate în vîntul prăfos al pedalatului pe bicicletă, par să fie şterpelite de pe vreo sperietoare ca vai de lume. E un camuflaj ca oricare altul, dar cum n-am de gînd să mă proţăpesc nemişcat într-un ogor, aşteptînd să-mi vină inspiraţia, e mai bine să mă aranjez puţin înainte de-a da ochii cu vreun neamţ. Mulţumesc lui Dumnezeu, pînă acum n-am întîlnit nici unul.

Cunosc oraşul la perfecţie. Îmi ascund bicicleta într-un gang din apropierea unui magazin de confecţii şi pornesc în recunoaştere. Am ceva bani la mine, poate că o să dau peste cineva înăuntru.

Uriaşul magazin abandonat seamănă deopotrivă cu Muzeul Grévin şi cu o catedrală : o linişte de cavou. Sînt sigur că, dacă vreunul din manechinele de ceară ar începe să-mi vorbească, abia de-aş fi mirat, într-asemenea măsură de cîteva săptămîni încoace trăiesc într-o lume aflată în afara banalului cotidian.

Autoservire cu anticipaţie ! Mă echipez metodic. Mai întîi, pantaloni golf din tweed, sînt comozi, solizi şi ideali pentru bicicletă ; două perechi de şosete din lînă, e şic şi în acelaşi timp serios ; două cămăşi cu mînecă scurtă şi o canadiană pentru ski ; două prosoape pluşate şi un impermeabil pentru ploaie ; o pereche de pantofi solizi ; un fular de caşmir, ca să-mi dea un aer de eleganţă. Ajunge : nu trebuie să încarc prea mult nota de plată şi vreau să fiu în stare să-i plătesc proprietarului, după terminarea războiului.

Înțolit ca un prinț, îmi iau bicicleta. Se vede cît de colo, e tare obosită. Calul distonează al naibii cu călărețul, nou d'Artagnan în pană de aventuri.

Din ajun, cînd, silit de împrejurări, am hotărît să fiu un biet student în căutarea familiei, am intrat bine în pielea personajului, și-i abordez cît se poate de deschis pe nemții care păzesc podul de pe Oise.

— Actele ?

— N-am acte !

Și dă-i înainte cu placa : vacanța petrecută la Bray-Dunes, înaintarea irezistibilă a Wehrmachtului. Bietul copil pierdut... De să înduioșezi pînă și pietrele. Par atît de trist și de abătut încît trecerea mea nu ridică nici un fel de dificultate.

— *Ach !... Gross malheur* războiul !

Hotărît lucru, trebuie să fi învățat cu toții cuvintele astea într-un manual pentru ocupanții corecți !

Fără să mă străduiesc, înregistrez toate amănuntele : podul, paza, atitudinea soldaților, armamentul, materialul lor, și știu de pe acum că într-o bună zi voi pune mîna pe astfel de poduri fără să trag nici un foc, fără zgomot, fără vărsare de sînge, dezarmînd la rîndu-mi niște prizonieri năuciți.

Casa Annei-Marie trebuie să fi fost prădată de nenumărate ori. Toate casele violate seamănă între ele. Vandalii, oricărei națiuni ar aparține, lasă totdeauna aceleași urme îngrețoșătoare în care imbecilitatea se întrece cu abjecția. De cîteva săptămîni încoace, am văzut atîtea camere prădate, atîtea fotografii împrăștiate și călcate în picioare, atîtea biete obiecte lipsite de valoare și care nu aveau preț decît pentru cei ce țineau la ele. Întinate, mutilate, distruse prostește de către niște soldățoi puși pe chef, îmi

vor inspira totdeauna aceeaşi dorinţă irealizabilă : să-i găsesc pe ticăloşi, autori ai unor asemenea fărădelegi şi să le zdrobesc mutra în pumni.

Prădăciunea acestei case, unde mi-am petrecut cele mai frumoase vacanţe de cînd mă ştiu, pune capăt de-a binelea adolescenţei mele. Va rămîne pentru totdeauna simbolul unei anumite înfrîngeri, al unui pămînt şi-al unor cămine pe care laşitatea noastră le-a oferit silniciei. Pînă atunci fusesem visător, gingaş, puţin romantic. În ziua aceea am învăţat dintr-odată ce-i dispreţul : dispreţ pentru politicieni şi pentru minciunile lor, dispreţ pentru tîlharii care se cred soldaţi.

Doi bătrîni, soţ şi soţie, continuă să locuiască în casa de-alături. Au cunoscut exodul din 1914, apoi întoarcerea în zona ocupată. De data asta, resemnaţi, au preferat să nu se mai despartă de ferma lor. Au scăpat cu viaţă din ultima ocupaţie. Or ieşi ei cu bine şi din asta... Aşa-mi spune bătrînul, silindu-mă să mănînc.

Verii mei, îmi mai spun vecinii, au plecat spre Soissons înainte de sosirea nemţilor, cu mai bine de trei săptămîni în urmă. Vederea casei lor răscolite mă întristează. Mă gîndesc la cei care au însufleţit-o, mi-i închipui bătînd drumurile cu spaima în suflet, mitraliaţi, bombardaţi, poate morţi... Nu-mi vine deloc să mănînc. Vreau să fiu singur. Să fiu singur şi să dorm...

Îmi aranjez un culcuş în aceeaşi cameră unde dormeam în vacanţe. Mîine... vedem noi ce-o mai fi...

Mult mai tîrziu, am descoperit un proverb care rezuma toată înţelepciunea englezească : *Well ! We'll cross this bridge, when we come to it* (O să ne gîndim cum să trecem peste podul ăsta, atunci cînd vom ajunge la el). Sub acest aspect sînt teribil de englez, iar ceea ce trebuia făcut a doua zi nu mi-a tulburat niciodată somnul.

Apropo de poduri... Genistii uneia sau alteia dintre armate s-au ocupat de ele cu mult succes. Podurile de pe Ailette, ca și cele de pe Aisne, sînt simple schelete torsionate, hăcuite, încît e cu neputință să treci peste ele. Îmi demontez neobosit bicicleta și trec înot printr-o apă împuțită în care plutesc cai morți, vaci cu pîntecul umflat... și chiar leșuri omenești.

Și, pentru că nu mă zorește nimeni, îmi împăturesc grijuliu hainele nouă-nouțe, le înfășor în impermeabil, apoi le împing înaintea mea, pe o plută din stuf tăiat. Încă din copilărie, sînt cît se poate de obișnuit cu genul ăsta de ambarcațiuni : Meuse, în amonte de Charleville, e, la vremea cînd apele scad, plină pe kilometri întregi de gropi cu vîrtejuri. E un loc foarte periculos unde, în fiecare an, înotători excelenți se înecă. Părinții ne interziceau cu strășnicie, bineînțeles, să dăm pe-acolo, dar, cînd te-ai hotărît să chiulești de la ore ca să te duci la scaldă, nu te poți arăta în văzul lumii. Așa că ne duceam la Montjoly, cale de-o leghe bună de oraș, tăiam snopi de stuf apoi ne aruncam în curent, provocîndu-ne unul pe altul.

Pentru moment, sînt atent să nu mă stropesc, țin să fiu elegant cînd mă voi înfățișa micuței mele verișoare.

La Soissons, bineînțeles, fetele au fost evacuate din liceu și le-au luat locul aviatorii nemți ! Rarii locuitori care trăiesc prin oraș nu sînt în stare să mă lămurească despre cele pătimite de liceul de fete.

Sînt descumpănit și, ca un mistreț rănit care o ia de-a dreptul spre vizuina lui, nu mă mai gîndesc decît la un singur lucru : să regăsesc Ardenii, locurile familiare, pădurea, ca să mă refugiez la sînul lor și să-mi recapăt puterile.

4

ARDENII

Pedalele gem la fiecare învîrtitură. Vîrît mereu în apa rîului, mecanismul nu mai poate şi, la cîţiva kilometri de Soissons, hotărăşte dintr-odată că aventura nu-l mai amuză : una din pedale, strîmbă de multă vreme, se rupe de-a binelea. Şi rămîn acolo în pană, la marginea drumului, prea copleşit ca să scot fie şi o înjurătură. *Marinette*, cîntecul lui Brassens, s-ar fi potrivit de minune cu situaţia în care mă aflam : „Pe biţiclul meu... păream un nătărău, mamăă, pe biţiclul meu... păream un nătărău".

Atîta pagubă, adio, dragă vechitură, m-ai slujit cît ai putut, dar nici o voinţă, oricît de dîrză, nu e veşnică ! Aici ne vom despărţi.

Retragerea din Belgia, cu etapele ei care în anumite zile depăşeau şaizeci de kilometri, chiar dacă nu m-a împăcat cu mersul pe jos, m-a făcut să-mi cunosc puterile. Cei o sută douăzeci de kilometri care mă despart de Charleville vor fi făcuţi în trei zile.

Aveam o brichetă, cîteva sute de franci, o boccea uşoară şi mult optimism. Şoseaua trecea prin pădure, soarele se juca străbătînd frunzişul fagilor, coţofenele scoteau ţipete, speriate de trecerea mea. Pădurea înaltă de la Saint-Gobain începea să vestească pădurea Ardenilor. Mă gîndeam mai puţin la micuţa mea verişoară şi la casa ei jefuită şi străbăteam kilometrii în ritm egal... fericit aproape.

Supravieţuisem dezastrului de la Dunkerque, reuşisem să evadez, iar curînd aveam să ajung la mine acasă. Acolo, voi da de unchiul Georges. Iar el o să-mi relateze cu toată limpezimea cele petrecute şi pe care eu nu le trăisem. Eram sigur că-mi va aproba alegerea, vom studia

împreună poziția pieselor pe tabla de șah și vom găsi felul cel mai elegant pentru mine de-a ajunge în Anglia.

Cîți kilometri mai am de mers înainte de-a ajunge acolo ? Zeci și zeci... sute și sute... Din seara cînd am evadat, totul se desfășurase ca pe roate, ca și cum aș fi fost protejat de vreo vrajă. Steaua mea bună, îngerul meu păzitor sau pronia cerească mă întovărășiseră, pesemne, mai mult ori mai puțin, de-a lungul drumului.

Îmi amintesc că m-am oprit brusc :

— Oricine vei fi tu, tu care m-ai ajutat pînă aici, oare cum vrei să continui... fără bicicletă ?

Ceea ce va urma îi va face să zîmbească pe sceptici, dar jur pe onoarea mea că-i adevărul adevărat. Doi metri mai departe, am descoperit o ladă părăsită pe taluz, o ladă mare, trapezoidală, intactă. „Știam" că înăuntru e o bicicletă. Și am descoperit, într-adevăr, fără urmă de mirare, o bicicletă cazonă, nou-nouță și înfășurată în fîșii de hîrtie îmbibată cu vaselină. Era vopsită kaki, cu un manșon tricolor pe partea dindărăt a cadrului. Ghidon drept, frîne cu tamburi, schimbător de viteze, geantă pentru scule și pompă... O mașinărie ca-n vis, cu roțile umflate, far și dinam. *There are more things on earth and in heaven, Horatio, than are dreamt of in your philosophy.* Hamlet, actul II. Cerul și pămîntul cuprind mai multe lucruri, Horațio, decît visele filozofiei tale...

Cinci ore mai tîrziu, intram la mine în sat.

De-a lungul drumului am străbătut tîrguri pe care războiul le atinsese mai mult sau mai puțin, după cum le fusese norocul. Peste tot întîlnisem aceeași aglomerare de fațade spintecate, de grinzi arse, de ferestre căscate, aceeași puzderie de olane și bucăți de tencuială semănau străzile, aceeași duhoare de hoituri intrate în putrefacție, aceleași mugete sfîșietoare ale animalelor cu ugerele pline,

dureroase. La fel stăteau lucrurile și în satul nostru, numai că eu le resimțeam cu atît mai chinuitor cu cît fiecare casă o cunoscusem în timpul fericirii ei.

Casa noastră, aflată la o bucată bună de vatra satului, îmi dezvălui, în timp ce mă apropiam, aspectul ei familiar. Din acoperiș se înălța fumul, dar nu simțeam nici o bucurie, inima nu-mi bătea mai tare. Mă apropiam de ea cu părere de rău, parcă. Voiam să știu pe cine adăpostește, căci simțeam din instinct că nu era nimeni dintre ai mei.

Nemții care o ocupau erau cu toții „bătrîni", oameni trecuți de patruzeci de ani. Cam îndesați și cam greoi, se deosebeau foarte mult de trupele de asalt întîlnite în nord. Liniștiți, își vedeau de treabă fără grabă la spălătorie și la bucătăria lor rulantă. Mi-au explicat că locuința era goală cînd se instalaseră ei, ultimii civili fugiseră cu mult înaintea sosirii lor. Ei se aflau acolo ca să se ocupe de trenurile regimentare... Veneam de la Dunkerque ? Îmi căutam unchiul ? Eram, probabil, frînt de oboseală... Și mort de foame.

M-au așezat la masă cu ei. Mă înfruptam pentru prima și ultima oară în viața mea din bucatele bucătăriei germane : o supă deasă de arpacaș, în care pluteau din belșug prune și bucăți de carne. Toate astea mi se păreau ireale, în afara războiului și-n afara timpului. În aceeași casă, cu vreo douăzeci și cinci de ani mai înainte, bunica și unchiul meu refuzaseră să fie miluiți cu mîncăruri fără îndoială asemănătoare.

Eu însă nu aveam scrupulele lor. Aveam douăzeci de ani, mi-era foame, gazdele mele erau mai curînd simpatice și, pe legea mea, un călător care nu știe să-și facă plinul atunci cînd se ivește ocazia, are foarte puține șanse s-o țină mult la drum. Eram ospătat cu dragă inimă și am primit la fel de simplu și eu. Mi-era greu să văd inamici

în oamenii aceia vîrstnici, cu înfăţişare mult mai puţin războinică decît a unui ţîrcovnic.

— Vrei să dormi ?

— Nu, mai rămîn trei ore bune pînă la interdicţia de-a circula. Voi fi la Charleville cu mult înainte. Trebuie să mă informez despre rudele mele. Mulţumesc, la revedere.

Mai tirziu, cînd voi face prizonieri nemţi asemănători acestora, ei se vor întreba, desigur, de ce ofiţerul paraşutist care-i capturase veghea atît de scrupulos să mănînce pe săturate.

Sosesc la Charleville cu mult înainte de ora interdicţiei. Casa e grijuliu ferecată. Un anunţ în germană indică foarte serios numărul încăperilor disponibile... şi că intrarea e interzisă ! Dar nu şi pentru mine ! Ştiu nenumărate feluri de-a mă strecura înăuntru fără dificultate : tata era o persoană gravă şi, după ce trecea o anumită oră limită, aveam tot interesul să ajung la mine în cameră fără să folosesc cheia, fără să fac zgomot şi fără să dau de bucluc. Camera s-a schimbat mult de la ultima mea permisie. Cînd deschid obloanele, descopăr întreg dezastrul ; aici ca şi în alte părţi, dobitocii s-au amuzat să distrugă totul fără motiv... Aşa-i războiul.

Cine zgîlţîie uşa jos, la parter... Zbierete puternice... Cobor să deschid : patru soldaţi şi un caporal. Caporalul izbucneşte :

— Ce faci aici ? Cine ţi-a dat voie ?

Îmi pierd pe loc orice reţinere, orice prudenţă, orice control. Răcnesc mai tare decît el :

— Aici... e la mine acasă ! Şi n-am nevoie să-mi dea nimeni voie... Sînteţi nişte porci !... Duceţi-vă şi vedeţi în ce hal au lăsat trupele Führerului camera mea... şi cărţile şi toată casa !

Adevărat miracol. Caporalul rămîne cu gura căscată. Nu-i vine să-şi creadă ochilor : să se audă ocărît în propria lui limbă de un puştan aproape ! Faptul avea de ce să tulbure sfintele noţiuni privind ierarhia ale unui *Gefreiter* victorios ! Scîrbit, se îndepărtează şi mă uit şi eu după el şi după escorta lui cu gura căscată, cum cobora strada.

Bine... Trebuie să fac un pic de ordine, să găsesc un pat nu prea murdar, să mă spăl şi să mă culc. Mîine o să am parte de alte belele, aşa că e mai înţelept să fiu odihnit, ca să le pot face faţă.

Nemţii însă nu aşteaptă să treacă ziua şi-şi fac din nou apariţia : peste o jumătate de oră, cei cinci soldaţi se întorc întovărăşiţi de un ofiţer. Nu-mi dau seama cărei arme îi aparţine. E sublocotenent, văd eu bine, dar nu izbutesc să aflu la ce. Se dezvăluie a fi un interpret de la *Kommandantură* şi vorbeşte o franceză puţintel cam înceată şi preţioasă, presărată de un argou stîngaci. Se exprimă foarte blînd, aproape fără a-şi căuta cuvintele. Străbate toată casa şi mă întreabă cum am ajuns acolo. Îi spun şi lui povestea mea, care sună cu atît mai adevărat şi mai înduioşător cu cît o spun mai des. E simplu, trist şi impresionant... Aşa ceva nu se inventă.

E cît se poate de acord şi înţelege prea bine... dar Ardenii sînt zonă strict interzisă, iar eu am pătruns oarecum prin efracţie.

Mă aşteaptă mîine la *Kommandantură*.

A doua zi totul decurge foarte bine. Am minţit cu conştiinţa împăcată, ca un iezuit. Cred că locotenentul nici n-a verificat dacă părinţii mei locuiesc într-adevăr la Charleville şi dacă sînt într-adevăr fiul maică-mii. El povesteşte, eu ascult : războiul... atroce, englezii... nişte bestii, care ne-au împins pe noi, bieţi francezi, în aventura

asta nefericită... Dar o să se termine curînd. De cum se sfîrşeşte vara, Anglia va fi ocupată.

— Dar ia spune, ce studiezi ?

Îmi iau cel mai nevinovat aer cu putinţă :

— Eu ? ah, fac seminarul teologic.

E o ocupaţie cît se poate de cuminte, de timidă şi de liniştitoare. Îmi dă voie pe loc să mă întorc acasă, o să-mi întocmească un permis de şedere, pe care-l voi putea ridica a doua zi.

A doua zi, cînd mă duc să-mi iau *Ausweis*[1]-ul, interpretul meu e tot într-o dispoziţie foarte bună.

În clipa cînd dau să plec, mă întreabă ce am de gînd să fac. S-ar zice că un altul răspunde în locul meu :

— Nu prea ştiu... Credeam că o să-mi găsesc părinţii aici, dar văd că nu sînt... Avem o proprietate la treizeci de kilometri de aici, poate că s-au refugiat acolo. M-aş putea duce să văd ?

— Desigur, dar e nevoie de un permis de liberă-trecere.

Trebuie să-i suspectezi pe cei care-ţi fac bine, nici că există metodă mai nimerită prin care cineva să te lege. Sînt oarecum protejatul *Kommandanturei*... şi locotenentul îmi semnează un *Ausweis*.

— Să mai treci să mă vezi.

— Da, mulţumesc.

Să fi fost bun şi compătimitor din fire ? Să fi urmat instrucţiunile propagandei lui Goebbels, la ordinea zilei ? Se vedea peste tot, pe nişte afişe uriaşe : „Populaţii părăsite, aveţi încredere în soldatul german". Un teuton blond, atletic şi zîmbitor mîngîia un copilaş francez pe care-l ţinea în braţe... Sau locotenentul meu era puţintel pederast ? N-are importanţă, calul de dar nu se caută în gură.

Îmi leg uşorul meu bagaj şi părăsesc oraşul, cît se poate

---

[1] Permis de liberă-trecere (germ.).

de hotărît să pun din nou picioarele acolo numai atunci cînd vom recuceri Franţa.

Trebuie să plec din Ardeni, fapt interzis cu tot atîta străşnicie ca şi să pătrunzi pe meleagurile lor. De asta am indicat ca destinaţie pe permisul meu de liberă-trecere Rumigny. Ştiu foarte bine că părinţii mei nu pot fi acolo, dar e la doi paşi de rîul Aisne. Cunosc toate drumurile forestiere care duc în departamentul vecin şi, odată ajuns în pădurea mea, sînt la mine acasă. Nici un neamţ nu mă va repera vreodată. Ca să spun drept, încep să-i găsesc niţeluş cam greoi la minte.

Emoţiile din ultimele zile m-au cam obosit. Trebuie să fiu într-o formă fizică excelentă cînd voi ieşi din zona interzisă, ca apoi să mă îndrept spre Paris. Am nevoie să cuget în linişte ca să-mi fixez următoarele etape.

Rumigny nu prezintă pentru mine decît un interes foarte relativ. E o capitală de canton fără mare anvergură, în ciuda bisericii ei vechi şi a castelului medieval. Prin tradiţie, nu-l iubim deloc : pentru noi evocă mai cu seamă percepţia şi jandarmeria. Contrabandişti de ocazie şi vînători după pofta inimii, sîntem totdeauna mai mult sau mai puţin în relaţii delicate cu legea, iar autorităţile ne stingheresc. Dar pe colina care-l domină, la cinci kilometri de tîrg, există aşa-numitul „Hôpitât". E locul unei mănăstiri într-atît de vechi, că numai nişte subterane cu pereţii ziditi au mai rămas din ruinele ei.

Hôpitât e adevăratul leagăn al familiei mele. Aici străbunicul meu a omorît, spune-se, ultimul lup din canton. Aici am încălecat pentru prima oară pe cal, aici am vînat pentru prima oară şi am cosit fînul întîia dată. Cele două ferme ce împodobesc vîrful platoului sînt în stăpînirea verilor mei. Pădurea le apără din trei părţi. Spre vest, fîneţele, întrerupte de lăstăriş, unduiesc blînd, pînă la va-

lea prin care curge rîul cu păstrăvi, şi pe care se află moara de la Fantigny. E locul cu cele mai frumoase veri din lume, unde mireasma fînului e cea mai dulce, furtunile cele mai dezlănţuite şi stejarii cei mai minunaţi.

Am să mă înfund în fortul meu.

5

PĂŢANIILE UNEI PISICI SĂLBATICE

Drumul abrupt care taie colina parcă îmi taie picioarele. Niciodată n-am izbutit să-l urc pînă la capăt cu bicicleta ; şi nimeni altcineva, de altfel. Dacă nu sosești la Hôpitât călare sau cu căruţa, trebuie să mergi pe jos.

Acolo, în josul pantei ce devine pieptişă, străbunicul meu a murit. Într-o seară, calul lui a lunecat pe polei. Prins sub căruţa răsturnată, cu ţeasta crăpată pe jumătate, a luptat cît a putut, izbind cu cizma în fundul solid, din scînduri de stejar, al căruţei ca să-l spargă. A fost găsit dimineaţă, mort de epuizare şi de frig. Era, după cîte mi s-a povestit, un uriaş jovial, în stare să patineze cu cîte un sac de grîu sub fiecare subsuoară, ori să salte căruţele grele, pline cu grîu, de pe la noi, vîrîndu-se sub osie.

Cît de bine mă simt acum ! Presimt prezenţe magice, parc-aş fi protejat, vegheat, înconjurat. Pot, în sfîrşit, să-mi ridic viziera. Mă aflu în Brocélianda [1] mea.

Numai una din ferme e locuită. Toţi verii mei au plecat, dar trei servitori au rămas : Marie-Louise şi cei doi fraţi ai ei.

---

[1] Codri necuprinşi din Bretania, unde, aşa cum se spune în romanele cavalereşti ale Mesei rotunde, trăiau vrăjitorul Merlin şi zîna Viviane.

Cuvîntul „servitor“ n-a avut niciodată prin părţile noastre sensul umilitor pe care i-l dau ţaţele parvenite, care n-au ştiut niciodată să trateze omul de la egal la egal. Un servitor, la noi, înseamnă exact cel cu care împarţi viaţa casei, şi totdeauna am găsit vrednic de admiraţie obiceiul din Ardeni care cere să-i spui „soră“ unei fete care trebăluieşte la fermă ori unei slujnice de cîrciumă. Numeşti „soră“ pe orice femeie al cărei rang subaltern ar putea-o umili, la fel cum faci şi cu verişoarele sau cu prietenele din copilărie. Aşa, avem cu toţii acelaşi rang. „Nici tu servitor, nici tu săpîn.“

— Salut, soră !

Marie-Louise e mai mare decît mine doar cu vreo patrucinci ani, cred. Părinţii ei locuiesc la Rumigny. Ea a preferat să rămînă la Hôpitât împreună cu cei doi fraţi. Raymond, cel mai mare, a împlinit de curînd şaisprezece ani, René, prîslea, are unsprezece.

Marie-Louise, cu vreo cîţiva ani în urmă, a rămas însărcinată cu un mizerabil care apoi a abandonat-o. Să creşti un copil din flori, acum patruzeci de ani, presupunea să ai mult caracter şi mult curaj. Şi fata asta are. Cele întîmplate au maturizat-o, au asprit-o. E o femeie frumoasă, inteligentă şi sănătoasă. Ne ştim dintotdeauna şi ţinem mult unul la altul.

— Mănînci o omletă ?

— Ce întrebare !

Omleta şi bucăţile de fagure, la Hôpitât, sînt pîinea şi sarea cu care-l întîmpini pe călător la orice oră s-ar ivi el. În timp ce savurez neasemuitul jambon din Ardeni, tăiat în felii groase de-un deget, îmi povestesc aventura.

— Aşa... Şi aşa... Asta-i tot.

Băieţii par dezamăgiţi că povestea s-a oprit, nu le-a ajuns nici pe-o măsea. Pe-atunci nu exista televizor, nici

tranzistor, încît simpla povestire a unor întîmplări ceva mai neobișnuite captiva auditoriul.

— Și vrei să pleci în Anglia ?

— Am să rămîn aici cîteva zile, cît să mă odihnesc cum trebuie și să-i observ pe nemți.

— Știi, există o *Kommandantură* la Rumigny, dar frițiii n-au urcat niciodată pînă aici.

Așa sper și eu. Am să-i pot cerceta în voie și să descopăr ochiul cel slab, gaura din plasă.

Pătrunsesem în năvod fără să știu că-i năvod, dar felul în care aveam să-i scap, nu-mi dădea nici o bătaie de cap. De-atîtea ori trecusem granița cu Belgia, cînd eram pușți, chiar sub nasul vameșilor ! Prin părțile noastre, ăsta era jocul, „frauda", cum îi spuneam ; un fraudulos, pentru noi, era un domn care risca... cel care-i zvînta în bătaie pe paznici. Familiile, pînă și cele mai înstărite, dresau cîini pentru contrabandă, și se puneau pariuri pe cei mai buni, așa cum se face în nord cu porumbeii voiajori sau cu cocoșii de luptă. În folclorul nostru regional, existau doi eroi : neînfricatul vînător de mistreți și contrabandistul fericit.

Cînd va sosi momentul, voi ști să ies din „zona roșie".

La jumătatea lui iulie, tot acolo mă aflu. Ceva în mine s-a împotrivit, încît n-am putut lăsa fermele în părăsire.

Mai întîi, a trebuit să adun vacile, vreo șaizeci cu toate. Nu mai fuseseră mulse de săptămîni întregi, încît aveau mamelele diforme, ugerul atîrnînd și crăpat ; le-am smuls din mărăcinișuri și din firele de sîrmă ghimpată, unde mugeau zi și noapte. N-a fost ușor deloc.

Acum, ușurate, cu ugerul încă roșu de hipermanganat, și-au reluat viața de vaci civilizate. Pe unele a trebuit să le ajut la fătat. Am descoperit gesturi atavice, pe care nu le-am învățat de la nimeni, niciodată.

Iepele mi-au dat mult mai puţin de furcă : le-am adunat într-un ţarc umbros, unde apa de izvor se revarsă din adăpători, şi le-am lăsat să fete singure... Se pricep la treburile lor mai bine decît mine.

Cu porcii, treaba a fost mai puţin uşoară. Cu dobitoacele astea, chiar că nu te poţi înţelege. Răzleţiţi pe vreo sută de hectare, şi-au regăsit repede felul lor ancestral de-a trăi. Răvăşesc pădurea, care-i ascunde, şi nu ies decît noaptea, ca să dea iama prin cuiburile de cartofi.

A fost nevoie de tot arţagul plin de răbdare al dulăilor de vînat mistreţii, ca să-i scot din bălţile unde-şi făceau veacul, să-i adun şi să-i mîn în ţarcul lor, plesnindu-i straşnic cu biciul şi răcnind la ei, în timp ce îmi răspundeau cu grohăituri mînioase. Afurisitele de dobitoace devin cu adevărat plăcute doar sub formă de mezeluri.

Acum totul e în ordine... ori aproape. Va mai trebui să strîng şi fînul. Vremea recoltei e mult mai tîrziu. Nu pot aştepta pînă atunci.

Peste o săptămînă, ultimele căpiţe de lucernă vor fi la adăpost, încît voi putea să-mi văd de drum. Păcat... Nu voi apuca toamna pe locurile astea, cu încîntarea ei aurită, nu mă voi încălzi la cele dintîi flăcări ale vetrei, lîngă care te-aşezi fără cizme, cu picioarele întinse, cînd cerul e plumbuit de nori plini de zăpadă iar primele triunghiuri de gîşte sălbatice zboară pe sus, ţipîndu-şi neliniştea.

Şi-aşa am întîrziat destul. Desigur, nu-i huzurul de la Capua [1], dar acum, cînd soarta a făcut din mine un soldat, nu trebuie să adorm în acest ostrov de pace, dacă vreau să mă războiesc. Din cîte am văzut pînă în clipa asta, răz-

---

[1] Aluzie la un episod din timpul războaielor cartagineze : Hanibal cucereşte oraşul Capua (Italia) în anul 215 î.e.n., petrecîndu-şi aici, alături de trupele sale, întreaga iarnă. Expresia : „a huzuri în deliciile de la Capua“ înseamnă a pierde un timp preţios ce-ar fi putut fi folosit în mod util. (N.t.)

boiul nu evocă pentru mine nici o imagine glorioasă, nici atacuri eroice ori asalturi triumfătoare. Va fi o corvoadă, lungă, aspră, respingătoare, lipsită de romantism şi necruţătoare. Îmi va fi silă de el, îmi voi lăsa pielea, poate, dar trebuie să răspund prezent.

Sînt pînă-n străfundul măruntaielor un ţăran din Ardeni. Mi-ar plăcea să-mi petrec toată viaţa aici, crescînd vite şi vînînd. Nemţii mi-au ocupat ţinutul fără ca eu să-i poftesc. În clipa de faţă, mi-ar plăcea să vînez păsări de cum îşi iau zborul, urmărind un prepelicar ce răscoleşte tufişurile, şi cînd colo sînt nevoit să pun laţuri ! Tot ceea ce mi-ar plăcea să fac, ocupaţia lor mi-o interzice. Dacă vreau să trăiesc în ţara asta pe care-o iubesc, trebuie mai întîi să-i gonesc la ei acasă.

Modestul meu ţel în războiul ăsta, şi care-mi aparţine doar mie, e cît se poate de prozaic : nici vorbă de cruciadă europeană, nici vorbă de mari teme filozofice. Veşnicul nostru vecin aducător de belele a pus încă o dată stăpînire pe ograda noastră, iar acum trebuie să mă silesc din răsputeri ca să-l azvîrl îndărăt peste gard.

De cînd am sosit am trăit din produsele fermei, tot aşa cum au făcut generaţii întregi înaintea noastră, fără nici o legătură cu exteriorul. Nimic nu lipseşte, nici slănina, nici şunca, nici vînatul. Păstrăvii, melcii şi broaştele nu cer decît osteneala să le prinzi. Avem chintale de cartofi de rezervă, butoaie întregi de cidru, miere în cantităţi uriaşe şi atîta unt, încît trebuie să-l sărăm. Cît despre pîine, cînd ai grîu, o moară şi un cuptor, ar trebui să fii idiot ca să cobori s-o cumperi din sat.

Trăim ca nişte fericiţi robinsoni voluntari. Dar vai ! mai sîntem şi băutori nesăţioşi de cafea şi, în săptămîna dinaintea celei în care mi-am fixat ziua plecării, am rămas fără nici o boabă.

Am întreprins lungi curse concentrice în jurul diverselor localităţi : ocupaţia germană e sporadică, iar cantonamentele lor sînt toate răspîndite foarte departe de liziera pădurilor ; atîta doar că aş vrea să ştiu mai de-a-aproape ce se petrece la Rumigny. Ocazia nu se lasă aşteptată : mă duc cît se poate de prostește să reînnoiesc provizia de cafea.

René, cel mai mic dintre fraţi, mă însoţeşte.

În sat n-au mai rămas decît oamenii foarte bătrîni, care mă cunosc cu toţii. Ocolesc întrebările prea directe. Mulţi, de altfel, nu ştiu sau au uitat că îmi făceam stagiul militar. Edgard s-a întors, asta-i tot !

Cîţiva infanterişti în uniforme de culoarea coclelei fac instrucţie, alţii, în pragul caselor, se ocupă cu aceleaşi îndeletniciri mărunte ca toţi soldaţii din lume aflaţi în cantonament de repaos.

Satul e intact. Doar percepţia a încasat prost cîteva obuze de tanc. Văd într-asta o manifestare indiscutabilă a justiţiei iminente. De vreme ce „ei“ tot se aflau acolo, se cuvenea să-i lase o amintire şi jandarmeriei.

Jandarmii din Rumigny ţin de folclorul local. Totdeauna i-am considerat drept trupă de ocupaţie. Totdeauna străini de ţinut, ostracizaţi în cazărmile lor, erau veşnicii agresori ai firavelor noastre libertăţi : n-ai plăcuţă la bicicletă ?... Proces verbal ! N-ai ochi de pisică !... Proces verbal ! Nici măcar nu ne lăsau, cînd din întîmplare supravegheau balurile, să lichidăm „ca între bărbaţi“ răfuielile noastre de puştani.

Copoi afurisiţi ! Chiar şi numai simpla evocare a amintirii lor şi mi-a purtat ghinion : doi *Feldgendarme* [1] ne opresc la ieşirea din sat. Mă prefac că nu-i înţeleg ca să scap mai repede de ei. Micile erori iniţiale de calcul au

[1] Jandarmi aparţinînd jandarmeriei de campanie (germ.).

uneori consecinţe funeste : se apropie ora cînd nu mai e voie să circuli, iar cei doi cerberi ne duc la postul de poliţie. De data asta le-am căzut în cursă. Tihna vieţii mele bucolice trebuie să-mi fi tocit instinctul de conservare.

Obergefreiterul care ne ia în primire are o mutră care nu-mi place deloc. E tipul militarului de carieră. Dacă n-are cel puţin patruzeci de ani, înseamnă că nu mai sînt în stare să cunosc o vacă bătrînă după dinţii din gură. Bineînţeles, părerea lui e că circulam după ora permisă.

— Tîrîturile astea de francezi sînt cu toţii la fel ! Nici un fel de disciplină... Nici urmă de bun simţ !

Deoarece am hotărît să nu ştiu nemţeşte, îl ascult cu un aer plictisit. René nu are nici măcar doisprezece ani, dar nu se arată înfricoşat deloc.

— Hai, băieţi francezi... La carceră cu pîine uscată şi apă... Mîine... la *Kommandantur !*

Ne închide într-o cameră de la etajul întîi. Nu tu lumină, nu tu rogojini, nu tu pături. Frumoasă noapte o să mai petrecem ! Mă întind pe jos, glumesc cu René şi, cîteva clipe mai tîrziu, dorm dus.

Tusea copilului mă trezeşte pe la miezul nopţii. Să fie o reacţie nervoasă ? Sau e bolnav de-a binelea ? Tuşeşte întruna. Nu mă gîndesc nici o secundă la consecinţele posibile : am să-l duc la fermă... Acolo, va sta la el în pat, va avea lapte cald, îngrijiri.

Fereastra nu e nici la trei metri de pămînt. Sar primul, apoi îl prind pe puşti în braţe. În mai puţin de o oră, ne aflăm la Hôpitât. Ferice călătorul asemeni lui Ulise [1]...

E o fericire care nu ţine mult. Pe la patru dimineaţa, mă trezesc în lătrături de cîini. Aurora îndoielnică îm-

[1] Aluzie la primul vers al unui sonet celebru : *Heureux qui comme Ulysse a fait un beau voyage* aparţinînd lui Joachim Du Bellay (1522—1560). (N.t.)

prăștie umbrele din curte. Vreo zece soldați sar dintr-un camion, conduși de *Obergefreiter*-ul care-și cere „prizonierii".

Am săvîrșit, mi-e țare teamă, o prostie monumentală.

De-abia trec pragul, îmbrăcîndu-mi canadiana, că o lovitură strașnică de bici îmi arde spinarea. Ticălosul se bucură, a pus mîna pe unul din acele bice de artilerie hipomobilă, așa cum foloseau surugiii francezi : mîner scurt și gros, curea zdravănă, lungă de-aproape doi metri, ca să-l poată ajunge pe calul înaintaș.

Scîrba dracului, cum mai plesnește ! Nu pot face nimic altceva decît să-mi apăr ochii cu brațele ridicate. Sînt cu pielea goală sub canadiana descheiată. În cîteva secunde, pîntecele mi-e năclăit de sînge. Mă țin zdravăn pe picioare. N-am să cad. Și loviturile continuă...

O mînie ucigașă mă cuprinde dintr-o dată ; apuc pleasna din zbor, care mi se încolăcește de braț, și smucesc cît pot. Dezechilibrat, scîrnăvia se prăbușește : e beat ca un porc. Și sîngerează tot ca un porc : și-a tăiat mîna într-o piatră din curte.

Năucit, se ridică cu greutate și se uită, nevenindu-i să creadă, cum i se prelinge sîngele spre degete. Soldații nu l-au ajutat. Sînt azvîrlit în camion, mă simt sleit de puteri și tremur încă de furie. Nemții l-au uitat pe copil... Măcar cu-atîta lucru m-am ales !

Postul de poliție e instalat într-un han vechi pe drumul spre Rocroi. Am venit deseori aici, să dansez cu Léone, drăguțul meu flirt de pe vremea aceea. În noaptea asta numai eu singur dansez.

Ticălosul a pus iar mîna pe bici și și-a mai recăpătat oarecum și echilibrul. Urlă înjurături și mă plesnește regulat, ca și cum ar mînui îmblaciul. Am și-un pic de no-

roc : o dată din trei, biciul izbește mai întîi bîrnele foarte joase și nu m-aleg decît cu o lovitură slabă.

Dacă-și închipuie cumva că am să strig ori am să cer iertare... o să crape de furie ori de oboseală mai înainte. Și-apoi, nici nu mai simt loviturile : m-am putut încheia la canadiană pe drum, e năclăită de sînge, dar mă apără.

Obosit, beţivul își trage răsuflarea. E ca eroarea unei pauze în timpul unui marș forțat : ar fi fost mai bine să nu fie făcută, pentru că oboseala și durerea adunate se răspîndesc nemilos în picioarele atît de greu încercate, iar ceea ce înduri e cu mult mai rău decît dacă marșul ar fi continuat. Acum chiar că mi-e rău. Cînd o să înceapă iar, n-am să mai rezist...

— Ajunge ! Vreau să vorbesc imediat cu un ofițer !

Nemții sînt mirați să m-audă lătrînd în limba lor. Ipochimenul rînjește :

— Aha ! vorbești germana... Așa, prin urmare, vrei să vorbești cu un ofițer ?

— Da, numaidecît !

Își ia arma din rastel și, în zori de zi, cu pușca în șale, mă îndrept mergînd înaintea lui spre castel, unde se află statul lor major.

Încă o dată, îmi dau seama că ar fi trebuit să mă gîndesc înainte de-a căsca gura. Tipul care merge în urma mea e un sadic și un laș, trebuie să fiu destins și cît mai degajat, ca atunci cînd ai de-a face cu un cîine turbat. Mai întîi, să nu-l sperii cu vreo mișcare bruscă, nu trebuie să-i dau nici cel mai mărunt pretext să apese pe trăgaci. Simt că abia așteaptă s-o facă.

În timpul primei treimi a traseului simt cu-adevărat teamă. Oare se moare greu de un glonte primit în șale ? Apoi tensiunea mea scade, nădăjduiesc că ticălosul de cîine din spatele meu, dacă n-a mușcat pînă acum, nici nu

va mai mușca. Sfertul ăsta de oră de mers în zori de zi mi-a sporit autocontrolul cu mult mai mult decît ani de zile de asceză mănăstirească.

În castel, totul e cufundat în întuneric. Santinela de gardă cheamă un sergent. Sergentul refuză să trezească un ofițer. Ne întoarcem la postul de miliție. Ticălosul e în spatele meu, de data asta cu pușca la umăr. Fața mi-e plină de răni, iar sîngele care s-a închegat le întinde dureros. Iar pe tine, tîrîtură, dacă te-oi prinde la înghesuială într-o bună zi, poți fi sigur că nici cățeaua de mă-ta n-o să te mai recunoască după ce-o să ieși din labele mele !...

Cînd sosesc la post, îmi dau seama că probabil stîrnesc milă, pentru că, din proprie inițiativă, un tînăr caporal mă poftește să stau jos, fără să-i pese cîtuși de puțin de „superiorul lui ierarhic". Îmi amintesc doar că am izbucnit într-un rîs cam smintit : ne aflam în curtea școlii comunale, unde institutorul ne oprea din încăierare înainte ca polițele să fi fost plătite pînă la capăt. Așteaptă, tu, ticălosule... Ieșim noi pe poartă...

Sleit, răpus de dureri, adorm pe bancă.

La ora șase, îmi vin în simțiri. Toate rănile mă ard, fața pare a nu mai fi decît o crustă de sînge uscat. Din fericire, ochii îmi sînt întregi. Teutonul își dospește vinul într-un fotoliu. Caporalul care m-a poftit să stau jos mai adineauri, îmi aduce o cană de cafea.

— Nu prea ești frumos la vedere.

— Îmi închipui... Aș putea să mă spăl undeva ?

— Nu, nu chiar acum, nu înainte de-a te fi văzut un ofițer.

— De ce ?

— Ai să vezi, cred că așa e mai bine.

Sînt de acord, la urma urmei, dar mă întreb de ce.

Pe la ora șapte sosește un locotenent.

— Cine te-a adus în halul ăsta ?

— În ce hal ?

Mă împinge spre-o oglindă : ce caraghioslîc, cel de-acolo nu pot fi eu. Într-adevăr, am o mutră de l-ar înfiora și pe Frankenstein : numai vînătăi și sînge. Doar ochii și pleoapele mi-au rămas întregi, buzele-mi sînt plesnite, o șfichiuitură de bici mi-a smuls partea de sus dintr-o ureche.

Ofițerul mă pune să-mi scot canadiana, dar mi s-a lipit de piele ca un pansament.

— Lasă, nu-i nevoie... Dar de ce toate astea ?

Îi explic : ferma, cumpăratul cafelei, așa-zisa depășire a orei ce permite circulația, tusea copilului și fuga noastră.

Mă mustră cu severitate : am greșit nedînd ascultare și meritam o pedeapsă... *Obergefreiterul* însă s-a purtat într-un mod nedemn de un soldat german. Și-l trezește pe bețivan lovindu-l puternic cu cravașa.

Ticălosul sare în picioare, se clatină, ia poziția de drepți, pocnindu-și cizmele, încasează o salvă de înjurături prea rapidă ca să le înțeleg pe toate, în orice caz nu afecțiunea se revarsă din ele. Își rectifică poziția la fiecare nou val de înjurături : *Jawohl, Herr Leutnant.*

Acum, cei doi își spală rufele murdare în familie, iar eu jubilez văzînd un neamț pedepsindu-l pe altul din cauza mea. În orice caz, dacă într-o zi am norocul să-i prind pe unul sau pe altul din ei în împrejurări pe care le doresc din inimă, nu va exista nici o deosebire între felul cum mă voi purta cu ei.

Doctorul care se ocupă de mine în cursul dimineții găsește că greșeala mea era relativ neînsemnată, iar pedeapsa, în orice caz, nemăsurat de aspră. E un om cu-adevărat cumsecade și mă însoțește la *Komandantură* în clipa cînd sînt convocat.

Permisiunea de şedere ce mi s-a dat la Charleville e perfect valabilă, nu sînt întrebat nici măcar de felul cum am aterizat aici.

Comandantul garnizoanei, un maior, îmi ţine un discurs interminabil, un nesfîrşit curs de morală privitor la indisciplina francezilor şi corectitudinea armatei germane. În ceea ce priveşte „corecţia", da, nimic de zis, sînt înzestraţi, tocmai am constatat-o pe pielea mea.

În sfîrşit, totul se petrece bine — pe cît e cu putinţă — şi ne despărţim cei mai buni duşmani din lume.

Am nevoie să mă odihnesc mai bine de-o săptămînă, înainte de-a fi iar în formă. Tînărul caporal care s-a arătat milos vine la fermă să se intereseze de sănătatea mea. E de-o vîrstă cu mine, îl cheamă Alfred Schroeder şi locuieşte la Zittau, în Saxonia. Îi e dor de ţara lui. Speră să se întoarcă foarte repede, cel puţin în permisie. Războiul, îmi spune, n-o să ţină mult : nemţii vor cuceri Anglia încă din toamnă. Pentru moment, aviaţia lor o bombardează. Într-adevăr, am văzut trenuri întregi pline cu bombe.

Ne simţim destul de bine împreună, încît îi amintesc că pînă şi Napoleon cel Mare şi-a rupt colţii încercînd să muşte din Anglia. Fără îndoială, îmi dă el dreptate... Numai că pe vremea aceea nu exista nici Hermann Goering, nici *Luftwaffe* [1]...

Nădăjduiesc că bietul băiat n-a murit pe frontul rusesc. Dacă trăieşte, poate că i s-a întîmplat să-şi amintească de conversaţia noastră şi să tragă învăţătura cuvenită : la război, niciodată nimic nu-i definitiv cîştigat cîtă vreme adversarul n-a depus armele.

Acum nu mai am ce face prin părţile astea : se apropie sfîrşitul lui iulie şi, dacă vreau să fiu în Anglia ca să-i întîmpin pe fraţi, e timpul s-o iau din loc.

---

[1] Aviaţia de război germană.

6

TURUL FRANȚEI

Cînd pedalînd, cînd cu bicicleta la spinare, ajung, tăind-o prin păduri, la cele dintîi sate de pe Aisne. Prin Laon și Saint-Gobain, fără să merg decît pe drumurile forestiere, sosesc în mai puțin de-o zi la Chauny. Dar n-am să trec fără să mă opresc încă o dată la casa Annei-Marie. Ea nu-i aici... N-are importanță, am să plec departe și pentru mult timp : vreau să revăd locul unde, odinioară, am fost atît de des și-atît de bine primit.

Anne-Marie e acasă, împreună cu bunica ei și cu verișoara mea Léa, două ființe dintre cele mai dragi, și cît se poate de fericite să mă vadă. Exodul le-a dus pînă la La Rochelle, apoi societatea Saint-Gobain și-a adus personalul înapoi, iar viitorii mei socri s-au întors printre primii.

Acum, cînd mi-am întîlnit micuța verișoară, mă port cu ea cu o îngăduință puțintel distantă. E o atitudine de căţelandru în defensivă, care de altfel nu mă înșală decît pe mine.

Îmi îngădui opt zile de vacanță, timp în care fac rost de un act de identitate, apoi părăsesc casa asta larăși vie, de care mă leagă numai amintiri fericite.

Cu bicicleta mea de lux, pînă la Paris nu fac decît o etapă. Încetul cu încetul, m-am obișnuit cu ocupația. Uniformele nemțești nu mă mai fac să tresar, s-au integrat ambianței. Și-apoi, Parisul nu e „orașul meu“, să vezi nemți la Paris e, la urma urmei, ceva banal, ca și cum ar fi vorba de turiști...

La Bourg-la-Reine, o găsesc, cum era și de așteptat, pe bunica dinspre mamă. Foarte coconoasă și distantă, nepierzîndu-se deloc în efuziuni sentimentale, dar realmente iubitoare și-al naibii de săritoare. Într-o clipită, sînt îm-

băiat, culcat, adăpat și hrănit, cu aceeași autoritate pe care o avea odinioară cînd, micuț și bolnav, aflat în primejdie să-mi pierd vederea, îi dăduse afară din cameră, fără drept de apel, pe doctor și pe părinții mei, rămînînd să se ocupe ea personal de vindecarea mea.

Bunica știe unde-mi sînt părinții, refugiați la Meung-sur-Loire. Mă cred prizonier, dar mai curînd rănit sau mort. Plec chiar de-a doua zi, să-i liniștesc.

În timp ce merg, mă impregnez, fără să vreau, de tot ce-mi atrage privirea : aerodroamele de campanie, depozitele de benzină, parcurile de blindate, ca și de orice activitate ordonată, după moda nemțească, a unei mașini de război în curs de instalare. Toate astea ar putea să-mi fie de folos într-o bună zi. E ceea ce eu numesc „a face pe buretele" : nu analizez, ci înregistrez, la fel de inconștient cum respir sau învîrtesc din pedale. Nemții au și început să fie viitorul meu vînat, trebuie să-l cunosc bine.

Spre vest, la longitudinea asta, n-am trecut niciodată de Étampes. Cîmpiile din Beauce, lanurile de grîne ce-l umplu cît vezi cu ochii îmi descoperă un ținut cu dimensiuni noi. Nu-mi revin din uimire tot lungul drumului, la gîndul că e cu putință să existe atîta grîu adunat în același loc, și nici măcar o pădure demnă de numele ăsta, nici o fîneață, nici o turmă. E o prostie, dar abia acum încep să-mi dau seama că Franța nu se oprește la hotarul Ardenilor, iar patima aproape visceralã de pămînt, cu care m-am născut, simt că acum se revarsă și asupra altor ținuturi, altor provincii. Simt că aceste locuri noi înseamnă tot „acasă la mine", și turbez să-l văd pe cotropitor instalat în țara curcrită.

Descopăr Franța cu alți ochi și, fără s-o știu, îmi pregătesc regrete pentru anii de exil, dar în același timp și motive de-a mă lupta, cînd va veni vremea să mă lupt din nou.

Meung-sur-Loire nu-i decît o scurtă pauză. Îmi găsesc

părinții, o casă, prieteni, dar nimic altceva nu mă leagă de locul ăsta. Sînt grăbit să-mi continui drumul.

Am exclus dintre ipotezele rezonabile plecarea de pe coastele ocupate. Traseul va fi mult mai lung decît crezusem. Drumul spre Anglia trece prin zona zisă liberă, prin Marsilia, Sète, Perpignan... Poate și prin Africa.

Ieri încă provincial, ultima mea etapă mi-a dezvăluit alte orizonturi, și am început să înjgheb harta viitoarelor mele călătorii la scara unui continent. Trasez principalele axe ale viitoarelor peregrinări, lăsînd spații albe pentru neprevăzut, acolo unde împrejurările îmi vor impune alegeri cu neputință de imaginat acum și aici... *Well, we'll cross this bridge when we come to it.*

Aflu cu bucurie că unchiul Georges e instalat în Vendeea și că e teafăr și sănătos. Simt nevoia să-l văd înainte de orice altceva. Acum mă aflu în deplină formă fizică și, pe deasupra, în fonduri mai mult decît am nevoie, atențiile cu care mama mă înconjoară mă irită, n-am venit aici ca să fiu alintat ca un copil convalescent... N-am nici un motiv să-mi prelungesc șederea, se pregătesc prea multe aventuri în altă parte, ca să mă mulțumesc cu tihna obișnuită a unui frumos sătuc de pe Loiret.

Tata îmi înțelege nerăbdarea. S-a achitat cu bine de celălalt război. „Magnific însuflețitor de oameni", spun citările lui ; gazat la Verdun, rănit în Artois... Nu ne-am înțeles niciodată foarte bine. Îmi amintește oarecum de căpitanul Conan [1]. Ca și pe eroul lui Roger Vercel, patru ani de război l-au dezobișnuit de pace. Pacea l-a luat pe nepregătite, și niciodată nu s-a simțit în apele lui. În afară de vînătoare, de pasiunea pentru cai și cărți de joc, nimic nu pare a-i mai trezi interesul. Nu avem același fel de-a simți ființele și lucrurile...

---

[1] Eroul cărții cu același nume (*Le Capitaine Conan*, 1934, premiul Goncourt) de Roger Vercel (1894—1957). (N.t.)

— Mulţumesc pentru tot, aţi fost minunaţi, dar e timpul să plec.

Şi-mi continui drumul ca un turist. Descopăr fascinat Loara şi castelele ei, livezile, viile ei. Pe la noi nu există livezi atît de mari, fiecare fermă are, desigur, arborii ei fructiferi pentru nevoile familiei, dar ce idee stranie să cultivi fructe ca să le vinzi ! Pătrund pentru prima oară în oraşe ce ieri încă îmi erau necunoscute. Tours, Saumur sau Angers n-au suferit cu nimic mai mult decît oraşele din nord sau din Ardeni, numai că aici, în răgazul oferit de-o pace nesigură, masacrul pare nelalocul lui.

Noi, locuitorii din nord, ca şi cei din est, sîntem obişnuiţi cu asemenea lucruri, iar ruinele par mai puţin şocante, mai puţin anacronice, mai puţin absurde decît pe-această Vale a Loarei, care e o mare grădină. „Astă preafrumoasă grădină din astă preafrumoasă ţară a Franţei“ nu spune nimic nici inimii, nici simţirilor, nici viselor mele, nu aici mi-ar plăcea să trăiesc şi să mor, dar mi se pare revoltător ca pămîntul ăsta sensibil, unde totul respiră calmul, să fi fost siluit. Provinciile noastre din mărcile estice au fost din totdeauna scutul, şi pare cît se poate de firesc, în dezordinea lucrurilor, ca el să fie izbit, rupt, fărîmat de lovituri. Dar aici, în valea asta fericită, ruinele incendiate întrec puterea de înţelegere, pare ceva şi mai inuman, mai anormal, mai stupid, mai odios. Şi încep să urăsc în bloc războiul şi absurditatea lui, pe politicienii noştri, pe şefii noştri militari. Banditilor şi boşorogilor, toată stricăciunea asta e opera voastră !

Într-un sătuc de pe lîngă Cholet, dau în sfîrşit de unchiul Georges.

— Băiete dragă !...

Mă întîmpină fără să se mire. N-am parte de strîngerile la piept, nici de îmbrăţişările oarecum smintite ale mamei.

El nu s-a îndoit niciodată că o să mă vadă iar viu. Şi-acum sînt în faţa lui, totul e bine.

Unchiul Georges întruchipează curajul, inteligenţa şi vigoarea. Dar şi seninătatea, înţelepciunea, indulgenţa. Boala l-a ţintuit la pat de la doisprezece ani : boala lui Pott, sau poliomelita ? Doctorii n-au înţeles niciodată nimic din cazul lui. Odată cu trecerea anilor, boala i-a torturat oasele, i-a răsucit picioarele, i-a deformat spatele, dar trupul acesta de Quasimodo e dominat de o faţă de arhanghel viril, cu frumoase trăsături regulate, cu ochi strălucitori de inteligenţă. Gura, ceva cam tristă în stare de odihnă, se luminează la cea mai neînsemnată solicitare de un zîmbet cu dinţi desăvîrşiţi, cuprinzînd în el întreaga îngăduinţă a lumii.

Stau jos, lîngă şezlongul lui, aşa cum stăteam cînd eram copil, iar el încropea pentru mine poveşti pe care mi le spunea de-a lungul serilor. Veşnic aceleaşi trei personaje însufleţeau intriga : dulăul Roquet, bun, cinstit şi greoi : „muşchii“ combinaţiei. Iepuraşul Lapinos, un fel de spiriduş plin de curaj, de inventivitate şi de găselniţe : „creierul“ binomului. Pisoiul Chapuzot, viclean, echivoc, cînd îndrăzneţ, cînd laş, calculat şi încurcîndu-se întruna în combinaţiile lui, un pic trîşor, un pic iezuit, şi, la drept vorbind, niciodată cîştigător. Împărăţia lor era nesfîrşita pădure a Ardenilor cu animalele ei sălbatice : mistreţul mai întîi, apoi cerbul, căpriorul, jderul, bursucul, vidra şi vulpea, veverita şi cîrtiţa, ale căror obiceiuri unchiul Georges mi le înfăţişa urmînd firul povestirii. Mai apăreau şi teutoni graşi şi mojici, jandarmi mărginiţi, vameşi înşelaţi şi contrabandişti abili...

— Mai spune, hai mai spune ! Şi ani în şir, infirmul a imaginat pentru mine, de la o seară la alta, aceste poveşti cu zîne pline de învăţăminte.

Acum, e rîndul meu să povestesc : Belgia, Dunkerque,

evadarea, Ardenii, Hôpitât, nemții și celelalte... Și-apoi gata, asta-i tot. Sîntem împreună, așa că din nou e în regulă.

Jucăm șah, partidă după partidă. E fericit cînd izbutesc să-l bat. Studiem cel mai bun itinerariu de urmat ca să ajung la Marsilia pe șosea. Inutil să risc prostește și să iau trenul : sînt, la urma urmei, un prizonier evadat și nu știm ce dispoziții au primit funcționarii și jandarmii în legătură cu nonconformiștii. Oricum ar fi, funcționarii și jandarmii sînt o categorie pe care e totdeauna bine s-o eviți.

Mai întîi, trebuie să trec linia de demarcație în zona orașului Poitiers ; pe urmă, prin împrejurimile de la Châteauroux, voi da de niște veri de-ai mei, care au scris de cîteva zile. Sînt cei care locuiau la Hôpitât. La ei mă voi simți ca la mine acasă. E un refugiu ce va încheia o etapă și care va fi, o știu, primitor fără rezerve, sobru și călduros.

Timpul trece prea repede. Avem atîtea să ne spunem, atîtea întrebări de lămurit, al căror răspuns ne scapă : cum de în armată s-a înstăpînit atît de repede debandada ? De ce aviația a fost distrusă la sol ? De ce blindatele văzute de mine erau toate imobilizate fie în locurile lor de parcare, fie arse la încrucișările de drumuri ? Ce vor face englezii, americanii și rușii ?...

Cînd voi lua cunoștință, la Londra, de Apelul din 18 iunie [1], nu-l voi găsi deosebit de original. Unchiul Georges

[1] La 16 iunie 1940, premierul Marii Britanii, Winston Churchill propune guvernului francez crearea Uniunii anglo-franceze și continuarea războiului prin eforturile comune ale ambelor țări. Propunerea este respinsă de guvernul francez, și la 17 iunie, mareșalul Pétain, crezînd în înfrîngerea rapidă și inevitabilă a Angliei, cere armistițiu Germaniei. Generalul de Gaulle însă, în Apelul din 18 iunie 1940, acceptă colaborarea cu guvernul englez, specificînd că războiul nu se limitează la teritoriul Franței, că este un război mondial. (N. t.)

nu-i nici soldat, nici politician, nici strateg, dar după despărţirea de el, mă voi însenina din nou.

— Am fost înfrînţi, mi-a explicat el în timpul nesfîrşitelor noastre convorbiri, prelungite în noapte, dar Anglia rezistă. E vorba de un conflict mondial în care, în mod sigur, dacă englezii vor continua să reziste îndeajuns de mult, americanii vor fi atraşi. Rușii şi nemţii nu pot coexista... E vorba de primele mişcări de la începutul unui război de uzură, în care nemţii vor mai dobîndi şi alte victorii spectaculoase : au redescoperit *Blitzkrieg* [1]-ul lui Gengis Han, pînă acum le-a mers, şi se cramponează cu înverşunare de strategia asta în aparenţă de neînvins... Dar potenţialul industrial al aliaţelor probabile îi va zdrobi pînă la urmă.

De cumva aş fi fost ispitit să-mi pierd speranţa, analiza asta lucidă şi nepătimaşă mi-ar fi redat-o la loc.

— Pétain, zise unchiul Georges, a acceptat armistiţiul, nu-i rămînea altceva de făcut pentru moment, de vreme ce ţara nu mai avea cu ce se bate, nici materiale, nici oameni, nici suflet. E rezultatul inevitabil al unor împrejurări specifice, la care ne-au dus orbirea, mărginirea şi teama, dar nu aşa se vor sfîrşi lucrurile...

Linia de demarcaţie între Poitiers şi Confolens e deosebit de poroasă. Cîteva informaţii culese în grabă de pe la tejghelele bistrourilor, două zile în care am ţinut sub observaţie posturile nemţeşti şi orarul schimburilor... Apoi o trec fără greutate la ceasul cel mai călduros al zilei, cînd oameni şi cîini sînt mai grijulii să caute răcoarea umbrei decît un eventual pasager clandestin.

Mă aflam în „zona liberă“ şi, în etape scurte, am ajuns la Châteauroux, o prefectură liniştită despre care atunci

---

[1] Războiul fulger (germ.).

nu știam că avea să fie pentru mine punctul terminus al atîtor călătorii viitoare.

Verii mei se refugiaseră la Brion, un mic sat ceva mai retras față de axa Châteauroux-Vatan. Aici, lucrurile mai stăteau ca înainte de război, oamenii dedicîndu-se preocupărilor cu totul materiale ale exploatării rurale. Nemții erau departe, în spatele liniei de demarcație, Ardenii încă și mai departe, iar posibilitatea de întoarcere la sînul lor — în afară de orice speranță pentru moment. Inutil să visezi, să discuți sau să te plîngi... Ce mi-e un pămînt, ce mi-e altul, iar pe cel de-aici verii mei îl exploatează ca niște mari cunoscători, cu atelajele lor puternice și greoaie din Ardeni.

Locuitorii din Berry erau oarecum mirați de caii lor gigantici, rasați ca niște animale de lux dar harnice la robotealâ, de plugurile din Brabant, de două ori mai grele decît cele din partea locului și care săpau brazda cel puțin de două ori mai adîncă. Erau uimitori de ospitalieri și binevoitori față de străinii aceia taciturni, care le dădeau liniștiți peste cap obiceiurile lor de muncă, tehnicile agricole... și economia.

Fermele din Berry n-au mai putut fi aceleași după trecerea noastră pe-acolo.

Existau în regiune mai multe familii prietene, răzlețite după cum fuseseră disponibile fermele. Reînnodam cunoștințe uitate, era cu-adevărat refugiul fericit pe care-l presimțisem.

Dar nu era decît o etapă. Războiul continua în altă parte și tocmai acolo alesesem să mă duc.

Mi-am urmat călătoria. Citisem din curiozitate *Călătoria lui Edgard* de Edouard Peisson [1], al cărei titlu mă amu-

[1] *Edouard Peisson* (1896—1963), autor de romane marinărești. *Le Voyage d'Edgard* datează din 1940 și a fost încununat cu premiul Academiei. (N. t.)

zase. Cu excepţia titlului, asemănarea se oprea acolo, aventura mea nefiind încă marinărească.

Înghiţeam îndărătnic şi răbdător kilometri de drum, poposind după cum îmi ieşeau în cale hanurile modeste, ca să-mi cruţ banii. Valea rîului Creuse, verde ca Irlanda, urma lanurilor de grîne din Berry. Continuam să descopăr Franţa, ţara mea care, pe zi ce trecea, nu rămînea doar un simbol, ci era un pămînt minunat şi schimbător ca marea, şi pe care aveam să-l părăsesc tocmai atunci cînd mi se dezvăluia tot mai mult cît de legat sînt de el, printr-o patimă inexplicabilă şi exclusivă de ţăran.

•

Încă din zori pedalam prin ploaie, una din acele ploi încete şi dese de la începutul lui septembrie, care răzbat cu răutate, pînă şi prin impermeabilele cele mai bine închise, pătrunzînd pe la gît, şiroind pe spinare, aducînd într-o stare jalnică chiar şi pe cei mai optimişti.. Mă simţeam la fel ca şi bietele potîrnichi pe care în acelaşi anotimp le împuşcam pe-o vreme ca asta : pătrunse de frig pînă-n oase, îngreuiate de ploaia rece, porneau într-un zbor anevoios, curmat înainte de a-şi lua avînt.

Se lăsa seara, frunzele veştede izbeau asfaltul, luate de rafalele îngheţate. Aproape că moţăiam în timp ce-mi împingeam bicicleta pe coasta pieptişă ce leagă Montluçon de Néris-les-Bains. La jumătatea drumului era cît pe ce să-l depăşesc pe alt biciclist ce-mpărtăşea o soartă la fel de vitregă ca şi-a mea, numai că, nefericitul, tîra după el un cărucior greu, după toate aparenţele, pentru că se oprea mereu, ca să-şi tragă sufletul.

Mi se părea a fi un bătrîn, sub pelerina cu glugă. Eram destul de rezervat ca să-i propun pe faţă să-l ajut : fără să mă audă, am apucat căruciorul şi-am început să-l împing, potrivindu-mi pasul după al lui.

Înaintăm greu, cu vîntul şi ploaia în faţă. Abia după cinci sute de metri îşi dă seama de prezenţa mea.

— Oh, îţi mulţumesc ! Mă gîndeam eu că prea uşor urc coasta... Dar de ce te-ai ostenit ?

— Nu ştiu... Poate dintr-un impuls de cercetaş, de pe vremea cînd mai purtam pantaloni scurţi şi căutam să fac o faptă bună în fiecare zi ! Credeam că-i vorba de-o persoană foarte în vîrstă.

Izbucnim în rîs : noul meu tovarăş trebuie să fi trecut cu puţin pese treizeci de ani.

— Eşti din partea locului ?

— Deloc, mă duc la Marsilia şi-mi fixasem Vichyul ca punct terminus al zilei de azi.

— Nu-i bine, ar trebui să mai mergi şi-o bună parte din noapte. Opreşte-te la mine.

Omul mi-e simpatic, dar găsesc că invitaţia lui e prea generoasă faţă de serviciul pe care i-l fac. Şi-apoi, chiar dacă nu ajung la Vichy, găsesc eu un hotel. Vreau să fac o baie, să cinez omeneşte şi să dorm într-un pat ca lumea. Visez la o sticlă de şampanie care, de cînd a început să plouă, mi se tot arată în faţa ochilor, ca Graalul lui Lancelot. Nu cred că el mi-ar putea oferi toate astea : o bicicletă ca vai de lume, un cărucior cu legume... Trebuie să fie vreun mic negustor acolo, nu cine ştie ce înstărit. Îi ocolesc invitaţia cît mai curtenitor cu putinţă, n-aş vrea să-l jignesc.

Cînd în sfîrşit pătrundem în piaţa comunală, el insistă cu amabilitate să rămîn, cel puţin atît cît să beau un păhăruţ. Şi mă duce la *Hôtel de la Source,* unul din micile *palace*-uri din Néris, al cărui proprietar este.

Chenaud e un om remarcabil de politicos şi cultivat. Totul e perfect la el în casă, totul e de-o armonie desăvîrşită : familia, tablourile, covoarele, mobilele... vinul de Porto. Perspicacitatea şi fineţea lui mă pun în încurcătură :

— Ei, da, îmi mărturisește mijindu-și ochii, nu sînt decît un negustor de supă. Rămîi totuși ? Du-te și fă o baie, odaia ți-e pregătită. Te anunț eu cînd să vii la masă.

Tata avea o vorbă, că nu există decît două lucruri cu-adevărat importante în viață : să te scalzi în apă caldă, și să bei vinul rece. Nu sînt departe de a-i înțelege filozofia. Masa e o minunăție, o capodoperă de bun gust și măsură. Mă destind, mă destăinui fără teamă : mă duc la Marsilia unde trebuie să-l văd pe consulul Statelor Unite pentru care am o scrisoare de recomandare. Sper că mă va ajuta să ajung la Londra.

Chenaud manifestă un entuziasm moderat. A muncit ani în șir în Anglia, după terminarea școlii de hotelier, iubește Anglia și pe englezi, dar, fără a voi să mă descurajeze, crede că-mi va fi greu să plec din Marsilia. Se îndoiește că diplomatul se va compromite pentru un necunoscut oarecare, dar, mai spune, „nu-i nevoie să nădăjduiești pentru a întreprinde, nici să reușești ca să perseverezi". Îmi dă adresa verilor lui din Londra și, a doua zi, ne despărțim după o strîngere de mînă bărbătească, ce va pecetlui pentru totdeauna o prietenie unică.

Încă nu știu că după Châteauroux și Brion, Néris e a treia carte a brelanului de dame pe care Soarta l-a distribuit clandestinului ce voi deveni.

După cîteva etape fără nici un incident, sosesc în cele din urmă la Marsilia, nu însă fără ca doi jandarmi să vrea să-mi confiște bicicleta, „proprietate a armatei franceze". Le mai demonstrez încă o dată că acolo de unde am luat-o eu, armata franceză renunțase de mult la drepturile ei asupra a tot și toate. Dacă o confiscă, cer să se întocmească un proces verbal amănunțit și, fie din lene, fie din teama de-a se ivi complicații, mă lasă să-mi continui drumul. Ce mai belea și reprezentanții ăștia ai „autorității" ! Tata mi-a

povestit că la Verdun, în primul război, au fost spînzurați jandarmi de cîrligele de măcelărie...

Chenaud avea dreptate. Consulul american are, desigur, altele pe cap decît să mă ajute pe mine. E o vită încălțată, unul din acei „albi mărunți" pe care lumea anglo-saxonă pare a avea specialitatea de a-i produce la grămadă. Tot ce e *made in USA* nu poate fi, evident, decît *the best in the world* [1]. O corcitură *made in USA*. Zece minute de conversație îmi sînt de ajuns ca să mă conving că-mi pierd vremea. O tentativă greșită... ce trebuie uitată !

Timp de două săptămîni mă joc de-a ogarul care adulmecă prin oraș.

Din pistă falsă în impas, mă conving pe zi ce trece că nu toate drumurile duc la Londra. Dimpotrivă, m-au dus spre o situație de-a dreptul neplăcută : constat, într-o seară, că mi-am pierdut portofelul, actele și cea mai mare parte din bani.

Din fericire, am prevăzut un accident asemănător, așa că n-am rămas chiar fără un sfanț. Numai că, după ce-mi achit nota la hotel, nici vorbă nu mai poate fi, cu două mii de franci, să tatonez terenul în continuare, mai ales că nici un indiciu nu mă încurajează s-o fac. Singura soluție rezonabilă e să mă întorc la Brion, unde prietenul meu, institutorul-secretar de primărie, îmi va procura un nou act de identitate, și unde părinții mei vor putea, eventual, să-mi trimită bani.

E mult mai departe de la Marsilia la Châteauroux decît de la Châteauroux la Marsilia.

La venire, eram însuflețit de visul meu, încît pedalam vesel. Acum, apăs mașinal pe pedale.

---

[1] Tot ce-i mai bun din lume (engl.).

Vîntul dinspre nord care mătură valea Ronului mătură totodată și optimismul meu. E sfîrșitul lipsit de glorie al unei aventuri avortate.

Mă opresc la Néris, ca să-l informez pe Chenaud de eșecul meu și, la finele lui octombrie, ajung la verii mei, a căror bunăvoință mă mîngîie întrucîtva de eșec. E de la sine înțeles, îmi spun ei, casa lor e și casa mea. Aș putea sta acolo o veșnicie. Eu însă nu vreau să stau decît atît cît e nevoie ca să potrivesc la loc bucățile destrămate ale modestului meu vis.

Nici o clipă nu mi-a venit ideea să trec prin Spania. Totdeauna m-am gîndit că, odată pornit din Franța, aveam să ajung drept în Anglia, fără tranzit prin vreo închisoare oarecare. Închisoarea, într-o călătorie, e un accident posibil, dar refuz s-o introduc la rece, ca pe un factor obligatoriu, în soluția problemei. Sînt dispus să iau în considerație că cincizeci la sută din șanse ar fi contra mea, dar nici una mai mult. Or, eu nu vorbesc spaniola, iar lucrurile sînt și așa destul de complicate, fără să le mai adaug un handicap insurmontabil. Pe deasupra, am o fobie de-a dreptul animalică față de carceră, încît nu mă pot hotărî să-mi asum riscul ăsta... mai cu seamă cînd riscul pomenit prezintă toate aparențele fatalității.

Deocamdată nu prea am motive să-mi blestem soarta, căci nu duc lipsă de distracții care să mă consoleze de eșecul meu marsiliez. Un om în plus la o fermă nu-i niciodată de prisos. Sîntem la sfîrșitul culesului de vii, muncile agricole sînt în toi. Mă dărui neprecupețit tuturor treburilor ce se ivesc. Mă scol cum se crapă de ziuă, mă culc frînt, și tot îmi mai rămîne timp să mă duc și la bal... și să mă bat dacă e cazul.

Dacă cei mari se înțeleg foarte bine între ei, nu tot așa stau lucrurile și cu cei mai mici. Pentru băieții din partea locului „refugiații" de-aceeași vîrstă cu ei sînt niște

străini prea la largul lor, despre care își închipuie că sînt niște înfumurați, și care, mai ales, dansează cu fetele lor. Felul nostru de a fi, al celor din est, îi descumpănește pe tinerii din Berry și, pentru că sîntem altfel, sîntem obligatoriu dușmanii lor. Dansăm des, discutăm întruna și cîteodată ne batem. E o ocazie minunată să ne cunoaștem mai bine. Ne purtăm, la o adică, asemeni unor pui de animale, dar, la urma urmei, încăierările de după bal leagă simpatii solide, încît pînă și azi, la mai bine de patruzeci de ani de-atunci, mai am pe-acolo camarazi minunați, a căror prietenie se leagă de-o înfruntare pugilistică. Toate astea sînt foarte sănătoase și cît se poate de în firea lucrurilor.

Poșta dintre cele două zone nu-i un model de abundență și încă mai puțin de regularitate. Să le explic părinților mei, din zona ocupată, că am eșuat în prima mea tentativă și că vreau s-o iau de la cap, că îmi trebuiesc haine și anumite adrese, presupune un schimb necrezut de amplu de cărți poștale oficiale, controlate de ocupant, și-n care posibilitatea de-a spune lucrurile pe șleau e extrem de redusă.

La sfîrșitul lui noiembrie, părinții mei au reușit în fine să-mi trimită cele trebuincioase. Institutorul mi-a procurat acte noi și iată-mă iar numai bun să-mi continui cercetarea.

Întreaga viață politică s-a refugiat la Vichy și-n împrejurimile lui. De acolo vin toate informațiile și acolo trebuie să mă duc ca să aflu ce se întîmplă.

Nu știu să fac mare lucru, dar mi-am găsit la Clermont-Ferrand o slujbă de scrib mai mult sau mai puțin pe placul inimii mele. Dacă trebuie să descopăr o filieră de ieșit din Franța, acolo voi avea ceva mai multe șanse decît aici, în inima Berryului.

Slujba mea, la Clermont, nu-i chiar atît de lipsită de interes : trebuie să pun pe roate din nimic un birou pentru expedierea coletelor pentru prizonierii de război, aflat sub egida Partidului Socialist Francez. Nu-i cine ştie ce treabă genială, dar cel puţin prezintă meritul că nu ţine de rutină. Mai întîi trebuie să descoperi surse de aprovizionare, ceea ce nu-i puţin lucru, apoi să faci coletele şi să le trimiţi cu regularitate.

Îndeletnicirea asta de băcan mă pune în legătură cu toată fauna din Clermont : auverniaţi şi refugiaţi, funcţionari, oameni politici pro-Vichy, oameni politici anti-Vichy, pétain-işti fanatici, politicieni fără slujbă, care au reconstituit, în jurul colonelului La Rocque, o micuţă curte intrigantă şi nebunatică, alcătuită din emigranţi în pană de venituri. Navighez printre doamne de la operele de binefacere, printre directori de uzină şi băcani angrosişti.

Toată mişunarea asta de interese egoiste, de sentimente meschine, de uşurătate burgheză, de laşitate pretenţioasă mă deprimă mai curînd decît mă irită, dar ar trebui să fiu al naibii de ghinionist ca să nu pic într-o bună zi, printre contacte atît de diferite, peste cel care mă va călăuzi fie şi indirect, spre Londra. Patimile stîrnite de incidentul de la Mers-el-Kébir [1] au constituit o revelaţie : cei care, după masacru, au rămas pro-englezi, merită să fie cu deosebire cultivaţi. Cine ştie ? Unuia dintre ei îi va veni într-o bună zi vreo idee, va găsi vreo combinaţie, vreo cheiţă, care să deschidă poarta spre larg.

---

[1] Port din Algeria care, după armistiţiul din 22 iunie 1940, adăpostea o parte importantă a flotei franceze. Anglia, de teamă ca vasele să nu cadă în mîinile Germaniei naziste, îl somează pe amiralul Gensoul, la 3 iulie 1940, să conducă flota spre insulele Antile. La refuzul acestuia şi al generalului Vichy, englezii bombardează flota franceză, nimicind-o. (N. t.)

Despre rezistența internă încă nu poate fi vorba. Francezilor din zona liberă le e gîndul la cu totul altceva : poți să vorbești despre mica patiserie, unde se mai distribuie încă ecleruri fără cartelă, și vei avea un auditoriu, dar nu te hazarda să pomenești despre ocupație !

— Întîi și-ntîi, că Mareșalul știe el ce face !...

Trec săptămînile, în disperare, toate la fel. Sînt ca bărzăunele în spatele ferestrei, orbecăind în gol, în căutarea derizorie a unei ieșiri.

Într-o zi, cînd prînzeam cu un camarad într-o brasserie din Place de Jaude, îmi dau drumul și încep să-i zugrăvesc pe francezi în niște culori cu totul lipsite de tandrețe, dată fiind resemnarea, pasivitatea și prostia lor, de vreme ce înghit fericiți toată demagogia propagandei. Am vorbit cam tare, încît unul dintre vecinii noștri se simte îndreptățit să intervină în discuție. Firește, îl reped : așa a avut loc primul meu contact cu Roger Wybot, care va deveni unul dintre responsabilii cei mai de vază și mai eficienți ai contraspionajului nostru.

Pentru moment, recrutează oameni pentru Centrul de informații și studii. E un soi de poliție paralelă, creată de colonelului Groussard, fost director al școlii militare de la Saint-Cyr. Wybot îmi spune că, într-adevăr, e vorba de o excelentă acoperire în vederea formării cadrelor unei viitoare armate clandestine. Nu-i nevoie să desfășoare prea multă elocință, perspectiva mă seduce.

Desigur, nu-i chiar deschiderea căutată de mine, dar e, în orice caz, o ipoteză de lucru rezonabilă, un fel de premiu de consolare.

Partea a doua

AGENTUL SECRET

7

CATEGORIA „AMATORI"

Am intrat în grupul condus de Wybot la Aurillac. Aici dau peste vreo șase ofițeri și subofițeri în concediu de armistițiu, foști camarazi de școală sau de regiment, care mă întîmpină cu multă simpatie. Grupul acesta va da patru participanți la Eliberare : ceea ce e de ajuns pentru a demonstra că, în ciuda aparențelor, nu sîntem fideli ai guvernului de la Vichy, ci doar împrejurările ne-au impus, pentru a putea lupta împotriva nemților, să ne înrolăm sub un pavilion de complezență.

Din păcate, nici pavilionul, nici marfa pe care o acoperă nu vor rezista primei încercări de forță : arestarea lui Laval, de care Groussard n-a fost străin, antrenează dizolvarea Centrului de informații și studii și, pentru a evita orice complicație cu poliția din Vichy, ne separăm imediat, cît se poate de hotărîți să ne revedem după ce valurile se vor fi potolit și să ajungem la Londra împreună.

Trec cîteva săptămîni pînă să ne putem iar întîlni la Toulouse. Zadarnic încercăm să descoperim un drum spre Spania. Toate filierele ne conduc spre un eșec. Am făcut turul tuturor mitomanilor și, fără îndoială, al tuturor agenților provocatori din regiune. La fiecare tentativă, scîndura s-a dovedit a fi putredă.

Descurajați, am aterizat la Marsilia, unde Wybot tocmai a fost afectat la BMA.

Biroul de misiuni antinaționale nu e altul decît Biroul cinci SR [1] de pe vremuri, care și-a schimbat denumirea.

Nu știu care sînt exact atribuțiile lui Wybot. Noi îi dăm ascultare încrezători, iar eu îmi încep, fără să-mi dau prea bine seama, ucenicia clandestinității.

Îmi petrec zilele ca toți ceilalți pierde-vară de vîrsta mea, adică mulțimea de tineri nematurizați încă și fără slujbă, pe care limbajul zilei îi desemnează sub numele de *zazous*. Pot citi în voie, pot să mă duc la cinema, pot să-mi petrec după-amiezele la plajă. Noaptea, fac echipă împreună cu Gaston Tavian și Georges Descroizette. Sînt doi adjutanți șefi de artilerie, încă tineri, din fostul regiment al lui Wybot. Iubind pătimaș calul, au preferat să participe la concursurile hipice decît să urmeze o școală de ofițeri. Gaston, grav rănit de trei lovituri de pumnal la cîțiva milimetri de inimă în timpul campaniei din Rif, [2] a primit, la nouăsprezece ani, medalia militară „post-mortem". Și-a venit în simțiri pe patul de moarte, în timp ce generalul îi prindea panglica la piept... Și generalul a dus înapoi zdrăngănica ! Amîndoi vor termina războiul cu gradul de căpitan. Ceea ce ei nu cunosc din viața de ostaș și din viață nu merită osteneala să fie reținut. De la Aurillac, m-au luat sub aripa lor ocrotitoare, ca pe un frate mai mic, ceva cam neștiutor încă, și, dacă mai tîrziu am ajuns un ofițer onorabil, o datorez în mare parte educației făcute de ei.

În fiecare noapte, scoatem camioane cu arme și material din arsenalul de la Toulon și ne duceam să-l răspîndim

---

[1] *Service de renseignement* = serviciul de informații. (N. t.)

[2] Război purtat de colonialiștii francezi, care instituiseră în 1912 protectoratul lor asupra Marocului, împotriva Republicii Rif, creată în urma răscoalei armate a lui Abd-el-Krim (1921—1926). (N. t.)

în cele patru colțuri ale Proveței, după cum sînt așezate fermele complice.

Prin mijlocirea lui Groussard, Wybot a putut lua legătura cu Fourcaud. E un maior trimis de generalul de Gaulle ca să constituie în Franța rețeaua de informații. La 1 aprilie 1941, sîntem în mod oficial integrați echipei lui și înregistrați la Londra ca angajați voluntari în Forțele Franceze Libere.

Acum dispunem de-o legătură prin radio, de cîteva arme și de foarte puțini bani, dar sîntem în rezistență pe de-a-ntregul... cel puțin așa credem noi. Sîntem convinși că-i vorba doar de-o etapă, și avem promisiunea că ea va duce, cît de curînd, la plecarea în Anglia și la încadrarea noastră în rîndul forțelor combatante. Mi-ar plăcea să fiu pilot de vînătoare, nu pentru că o vocație irezistibilă m-ar îndemna, dar e mijlocul cel mai rapid, după părerea mea, de-a fi imediat util și-a începe să mă răfuiesc cu ocupanții.

Pînă atunci, ne îndeplinim treburile ce ne sînt date : legături, dusul scrisorilor, contacte diverse, toate acele activități multiple și în aparență dezlînate pe care le comportă viața unei rețele la nivelul unui executant subaltern. Gaston, Georges și cu mine camuflăm în continuare arme, cu complicitatea activă a armatei de armistițiu.

Viret, ofițerul de legătură care ne supervizează, e un rezervist de la marină, marsiliez bun de gură și căruia-i place să facă pe caidul. E în legătură cu lumea interlopă din Marsilia, își are tacîmul lui la Carbone, și aduce mai curînd a gangster de cinema, ale cărui ticuri le cultivă, decît a ins responsabil cu vreo misiune cît de cît secretă. Vorbește despre sine cu o nespusă complezență, își etalează Beretta [1] ultimul model, și face pe durul cu multă convingere : nu-i săptămînă, de-ar fi să-l crezi, în care să nu

[1] Pistol de fabricație italiană.. (N. t.)

doboare în pumni pe vreun opozant oarecare, pentru un refuz de prioritate, o busculadă în timp ce aştepta la vreo coadă, pentru un „da", pentru un „nu"... pentru propria lui plăcere. Într-un cuvînt, un palavragiu destul de abil, care-i duce pe mulţi.

Într-o după-amiază, în timp ce încărcam metale rare într-un hangar retras, la marginea portului, văd dintr-odată că pe şarpantă gunguresc o mulţime de porumbei. Curată pomană. Ceapa crudă, napii şi tomatele pe care le mîncăm cu zgîrcenie la bodegă alături de o porţie infimă de carne au făcut din noi nişte hămesiţi. Încărcatul camionului va acoperi zgomotul pistolului meu. Totdeauna m-am numărat, din păcate, printre cei mai neîndemînatici în manipularea acestei arme, care, zău ! nu mă inspiră deloc. Patru gloanţe pentru nimic... Renunţ. Gaston şi Georges sînt la fel de dezamăgiţi ca şi mine.

Al patrulea tip care-i cu noi e un fost preot, cu o înfăţişare bolnăvicioasă, complexat la culme şi devotat trup şi suflet lui Viret. N-are nimic mai bun de făcut decît să se ducă să-i dea raportul : am îndrăznit să trag cu pistolul, aş fi putut atrage atenţia unora din afara „serviciului", sînt un inconştient, un maniac periculos.

Viret i-a foc şi-i face şi el lui Wybot un raport incendiar. Şi pentru ce, la urma urmei ? Pentru un fleac. Wybot e de acord cu mine. Dar atîta rea-credinţă din partea unui clovn ca Viret mă face să turbez. Wybot, ca să mă liniştească, îmi spune, oarecum în glumă, că n-am decît să-mi iau revanşa şi să-i stîlcesc mutra. De ce n-a spus-o de la început ! A doua zi dimineaţa mă duc la garajul unde ne lăsăm maşinile şi-l aştept pe Viret, care trebuie să vină şi el să-şi ia maşina. Îmi iau un aer de îngeraş ca să-i dovedesc încă o dată că n-am comis o crimă, că chibzuisem bine riscurile faptei mele, şi că, oricum, el care de-atîtea

ori şi-a permis să facă altele şi mai boacăne, nu-i deloc în măsură să facă pe ofensatul.

De faţă cu alţi vreo zece camarazi care mă ascultă, matamorul îşi pierde puţinul lui sînge rece, spumegă, gesticulează şi mă ameninţă cu o mamă de bătaie. Are cu cel puţin douăzeci de kilograme mai mult decît mine, e cu mult mai înalt, trebuie să fiu cu ochii pe el. Mă trag mai aproape, ca să am mai multe şanse. Nu-şi dă seama ce se întîmplă şi se pomeneşte lat, cu braţele desfăcute, peste capota maşinii lui. E cel mai straşnic pumn de care-mi amintesc să-l fi tras cuiva vreodată. E pentru prima dată cînd izbesc din răsputeri, fără patimă, dar din toată inima, cu dorinţa fierbinte de-a face cît mai mult rău. Gaston şi Georges sînt totodată uimiţi şi încîntaţi : mînzul lor nu-i un fleţ.

Evident, aici ia sfîrşit colaborarea mea ocultă la activitatea clandestină a armatei de armistiţiu. Rămîn în reţea şi nu mai primesc ordine decît direct de la Wybot.

Doi agenţi au sosit de la Londra : Le Tac şi Forment. Au fost paraşutaţi ca să saboteze obiective în regiunea Bordeaux-ului. Misiunea a reuşit. Acum trebuie să fie „exfiltraţi", cum se spune în limbajul noii şi curioasei mele ocupaţii.

Pentru aceasta e indispensabilă găsirea unui teren potrivit, cu complicitatea activă a celor din imediata lui vecinătate, ca să poată ateriza pe el un avion Lysander. E un aparat de legătură ce slujeşte la infiltrarea şi la luarea agenţilor din Europa ocupată, dar pînă acum nici o operaţie de genul ăsta n-a avut loc în Franţa.

Însărcinat să organizez premiera asta, mă gîndesc cît se poate de firesc la verii mei din Brion şi la alţi ardenezi refugiaţi pe-aceleaşi meleaguri. Brion nu-i destul de departe de şoseaua naţională. Trebuie să găsesc o proprie-

tate mare, foarte retrasă față de marile drumuri și care să aibă o pajiște de cel puțin patru sute de metri pe o sută. Jean Faillon, unul din compatrioții mei, are tocmai ce-mi trebuie. Rămas văduv de cîțiva ani, Jean își crește singur cei cinci copii, cel mai mare dintre ei, Jean-Marie, neavînd mai mult de doisprezece ani. Mulți ar fi putut găsi într-asta o scuză inatacabilă, ca să nu riște nimic. Noi încă nu ne cunoșteam, dar Jean îmi știe bine familia, și iată că ne pomenim dintr-odată vorbind aceeași limbă, și-și dă consimțămîntul cu mult înainte ca eu să fi terminat de expus motivul vizitei mele.

După un schimb de mesaje cifrate, ferma Lagnys e omologată de RAF [1] ca bază de operații clandestine, pentru parașutaje și misiuni de înapoiere.

Problemele de intendență nu m-au pasionat niciodată în mod deosebit, dar necesitățile serviciului pretind dintr-odată să mă ocup cu asemenea treburi : deplasările între Châteauroux și ferma Lagnys se pot efectua cît mai autonom și discret numai cu bicicleta, și am nevoie de două biciclete pentru Le Tac și Forment.

Dar vai ! Comodul vehicol a dispărut din dughene. Negustorii pretind bonuri pentru marfă, dar mi-e cu neputință să le procur, și sînt încă prea novice ca să știu că există o bursă neagră, unde tot ce se poate negocia se negociază.

Dar, ca și pentru beți, există un Dumnezeu și al nevinovaților : mă duc să-mi tîrăsc încălțările prin tîrgul din Châteauroux și cumpăr singurele două biciclete ce se vînd în ziua aceea, la un preț care, de altfel, mi se pare exorbitant. Cu același prilej Fourcaud îmi trage o săpunea pe cinste. E dezlănțuit, grosolan, și-mi reproșează

---

[1] *Royal Air Force*, aviația britanică. (N. t.)

într-un limbaj de cătană de ce n-am luat vreo șase, indiferent cu ce preț !

Experiență din care trag două concluzii imediate pentru conduita mea viitoare : că un ofițer superior, chiar și curajos, ba chiar eroic, nu e neapărat și inteligent, obiectiv și rezonabil ; că, fiind vorba de slujbă, banul nu trebuie în mod obligatoriu să fie drămuit ca de-un „bun tată de familie", ci azvîrlit cu ochii închiși, dacă obiectul ce trebuie procurat e necesar misiunii.

Aterizările clandestine depind de zilele cu lună plină. Diverse nepotriviri ne-au făcut s-o ratăm pe ultima. Și cum nu poate fi vorba ca Le Tac și Forment să-și prelungească la nesfîrșit șederea în Franța, s-a luat hotărîrea să plece prin Spania, iar eu sînt desemnat să-i însoțesc.

Va trebui să obțin de la Londra fonduri, aparate de radio emisie și instrucțiuni noi, iată însărcinarea pe care mi-o dă Wybot.

8

SPRE LONDRA

Toulouse e placa turnantă a plecărilor spre Spania. Nu mie îmi revine misiunea să iau contact cu republicanii spanioli, care trebuie să ne procure o călăuză și acte false, ci tovarășilor mei de drum. Nu-i văd decît seara, în localurile de noapte, unde vin ca să se destindă și unde, fără îndoială — sper — se întîlnesc cu cei din rețea.

În ajunul plecării ne petrecem seara la Chantaco, un local la modă unde cîntecele englezești capătă oarecum nuanță de frondă și, de pe acum, vestesc libertatea. Nu le cunosc pe fetele care aparțin tineretului înstărit din partea locului și care îi însoțesc pe cei doi „agenți secreți" ai

mei. N-am nici un chef să dansez și mă plictisesc conștiincios, dar aici și nu altundeva trebuie să mă aflu de vreme ce aici vom primi curînd ultimele instrucțiuni pentru drum.

La ieșirea din bar, tîrziu în noapte, are loc o încăierare pe trotuar. Stîrnită de cine și pentru ce motiv ? N-am nici cea mai mică idee. Mă simt îmbrîncit și mă apăr, izbind în orice mă atacă. Dar aș dori din inimă să ies din îmbulzeala în care n-am ce căuta. Două din fete mă iau de braț și mă scot din viespar în chiar clipa cînd răsună primele țignale ale polițiștilor.

Ne îndepărtăm braț la braț. Pe cît se pare, Annie și Marie-Antoinette sînt oarecum la curent cu activitățile asociaților mei. Tot ele au presimțit că poliția va interveni și au vrut să mă scutească de orice neplăcere ; aerul meu de adolescent rătăcit în lumea petrecerilor nocturne le-a trezit instinctele materne. Mă întovărășesc pînă la hotelul unde stau și mă lasă acolo... pentru cîteva luni.

Fetele știu că plec în Anglia, dar nu știu că am să mă întorc. Și nici unul dintre noi trei nu știe că ne vom revedea curînd. Nici unul din noi nu-i proroc.

A doua zi, așa cum convenisem în cursul serii, îi găsesc pe camarazii mei la gară. Ne dăm jos din tren cîteva ore mai tîrziu, apoi, pe jos, prin strîmtoarea Hospitalet, ajungem în Andorra prin munți.

O scurtă pauză, pe urmă, după vreo douăsprezece ore de mers, ținîndu-ne ca umbra de călăuza noastră, un fenomen care, fie zi, fie noapte, știe fiecare pietricică, fiecare porțiune cu zăpadă, fiecare rîușor, sosim în sfîrșit la Seo de Urgel. Acolo, fac cunoștință cu calea ferată spaniolă. Cu o încetineală calculată ce aduce cu un supliciu al inchiziției, ne depune, după două controale, în gară la Barcelona.

Noi controale, noi spaime, dar am avut precauţia să ne îmbrăcăm cît mai chipeş, cu oarecare ostentaţie chiar. Se pare că asta impresionează favorabil poliţia. N-avem nimic de-a face cu nefericiţii aceia care, în fiecare zi, trec graniţa clandestin şi devin suspecţi datorită hainelor lor ponosite de bieţi oameni vlăguiţi. Aşa e cu toţi curcanii din lume : e mai bine să le stîrneşti pizma decît mila.

Guarzii civili care, neîndoielnic, nu sînt civili, par a se uita la documentele noastre numai de formă, şi ieşim din gară la fel de simplu ca nişte hidalgo onorabili.

Consulul britanic ne aştepta. Ne-a oprit o cameră la consulat. Ieşim în oraş ca să ne procurăm fotografii pentru actele de identitate, apoi ne vîrîm iar la noi în cameră, prizonieri pentru o săptămînă.

Nu voi cunoaşte niciodată Barcelona, şi n-am altă amintire decît aceea a unei odăi prost luminate, cotropită zi şi noapte de miasma neobişnuită a tocanei spaniole, a unor teancuri de romane poliţiste, dar fără nici un joc de şah !

După opt zile de penitenţă pe care nimic nu pare a le explica, iată-ne în sfîrşit intraţi în posesia unor acte cvasi-oficiale. Călătorim cu o maşină obişnuită : un Citroën negru, tracţiune pe faţă, pe care-l conduce un căpitan din France Libre. Şi-a petrecut viaţa în Argentina şi găseşte leac la toate necazurile : ne aflăm într-o maşină consulară şi-i pune la punct fără ruşine pe cei cîţiva carabinieri care din întîmplare îşi exprimă pretenţia să ne controleze.

Totul merge bine. Porniţi sîmbătă în zori de zi din Barcelona, duminică, la primele ceasuri, ne vom afla la frontiera portugheză.

Dar vai ! la jumătate-cale plesneşte un cauciuc, iar Joël le Tac îl schimbă. Presupun că a strîns prost piuliţele, pentru că, puţin înainte de Salamanca, aceeaşi roată, din

spate dreapta, se desprinde : şuruburile care o susţineau sînt retezate fără drept de apel, iar moralul nostru se prezintă exact după chipul şi asemănarea lor. Tot butucul roţii trebuie schimbat.

Să găsim piesa, şi încă foarte repede, un garaj, un mecanic priceput, şi toate astea în Spania, într-o duminică, par de neînchipuit. Dacă n-am fi decît noi, cei trei francezi, am lăsa maşina acolo şi ne-am continua drumul pe jos, dar argentinianul nu se dă bătut. Ne instalează într-un han, apoi opreşte primul camion militar care trece, şi porneşte spre Salamanca, asigurîndu-ne că aranjează el lucrurile.

Nu ştiu de ce ţăranii din partea locului ne iau drept nemţi ; Forment, care vorbeşte oarecum spaniola, slujeşte drept interpret. Cît despre Le Tac şi cu mine, luăm parte la conversaţie cu o zgîrcenie spartană. Ciocnim cu guarzii civili veniţi să afle veşti, ne silim să zîmbim cu înţeles cînd ne felicită pentru succesele pe care „armatele noastre" le repurtează în Rusia. Pe scurt, petrecem acolo patru ore nesfîrşite şi din ce în ce mai dezagreabile.

Sosirea călăuzei noastre însoţită de un mecanic are asupră-ne efectul unei butelii de oxigen : curiozitatea ţăranilor devenea stingheritoare, iar întrebările guarzilor civili indiscrete.

Căpitanul e repede stăpîn pe situaţie. Nu numai că vorbeşte spaniola, dar se pricepe să le vorbească spaniolilor : maşina e remorcată şi dusă la un atelier, apoi pusă în stare de funcţionare în mai puţin de două ore.

Sosim la frontiera portugheză pe înserate. Şoferul şi maşina vor trece de vamă cît se poate de oficial. Cît despre noi, pasagerii, am coborît cu cîteva minute mai înainte şi am fost daţi în grija contrabandiştilor.

Cînd e întuneric de-a binelea, trecem rîul Minho cu barca.

În sfîrșit ne aflăm în Portugalia.

Lisabona, unde pătrundem în cursul dimineții de luni, expune privirilor noastre neîncrezătoare imagini uitate : vitrine de măcelării ticsite de cărnăraie, magazine ca din timp de pace, pentru care n-ai nevoie decît de *escudos* ca să cumperi ce te ispitește, acel du-te-vino plin de dezinvoltură al unei populații liniștite. N-a trecut nici un an de cînd ne aflăm sub ocupația nemțească, și, iată, am și uitat cum arată o țară liberă...

Profit cu lăcomie de pe urma acestei libertăți regăsite. Trebuie să-mi cumpăr rufărie nouă, să-mi aleg cravate, să încerc pantofi, să fac o baie caldă, să mă spăl cu un săpun adevărat : îmi ofer cu mărinimie toate aceste fericiri modeste, ce-mi sînt la îndemînă.

Locuim la Estoril, într-un apartament princiar, marea e magnifică, soarele minunat, savurez fiecare minut din vacanța asta de milionari. Serviciile Grațioasei sale Majestăți nu se zgîrcesc cînd e vorba de oaspeții Ior !

Următorul avion cu direcția Londra nu are disponibile decît două locuri. Le vor ocupa acoliții mei care trebuie să raporteze neîntîrziat despre misiunea lor. În ceea ce mă privește, mă voi îmbarca pe ascuns pe o navă comercială ce se îndreaptă spre Gibraltar, unde se va alătura unui convoi în curs de formare.

Dacă te-ai lua după comunicatele germane ai fi ispitit să crezi că întreaga marină britanică este scufundată, așa că rada portului Gibraltar, cu sutele ei de nave ancorate și legănîndu-se pe hulă, reprezintă, prin contrast, un spectacol de-a dreptul reconfortant. Crucișetoare, torpiloare, corvete, nave de comerț, *avisos* [1] și dragoare de mine, toate cu pavilionul fluturînd în vînt, alcătuiesc o

---

[1] *Aviso (span.)* = vas de război ușor și cu deplasament foarte rapid, care transmite ordinele (vas-curier). (N. t.)

adevărată chermesă, deasupra căreia se clatină baloanele de baraj argintii.

Două zile, atît cît să mă familiarizez cu echipajul lui şi cei cîţiva pasageri, apoi *El Pelayo* porneşte în larg şi, scîrţîind din încheieturile-i bătrîne, îşi ocupă locul în convoiul ce se aliniază.

Aproape trei săptămîni pînă să ajungem la Liverpool! Măsurile de securitate ne silesc să facem zigzaguri lungi, care ne plimbă la sute de mile spre vest, ca să evităm bombardierele şi submarinele germane din bazele de pe coasta Franţei.

În cea de-a cincea zi, nava din spatele nostru face explozie în zorii zilei. Se scufundă în cîteva secunde, dispărînd cu oameni şi bunuri. Vreo mină rătăcită, probabil.

Mult mai tîrziu, un *Focke-Wulf* [1], cu rază lungă de acţiune, survolează convoiul. Artileria antiaeriană se dezlănţuie pe toate punţile, în timp ce la tribordul unei corvete îşi ia zborul un avion de vînătoare catapultat. Urcă vertical spre bombardier, se înalţă deasupra lui şi se plasează cît se poate de clasic între soare şi el.

În cîteva secunde, totul e terminat. *Focke-Wulf*-ul cade în ocean. Atunci vînătorul ne survolează şi-şi înclină aripile în semn de victorie.

Aflîndu-se prea departe de-o porţiune de uscat prietenă, pilotul abandonează avionul şi sare. Învingător şi învins se cufundă în aceeaşi baie : alegorie a finalurilor de război.

Zece baleniere se îndreaptă spre paraşuta ce coboară încet. Operaţie de rutină pentru marinari, spectacol fan-

---

[1] Avion Focke-Wulf 200 (Condor), cvadrimotor de recunoaştere îndepărtată şi bombardier. (N. t.)

tastic pentru profanul de mine. Ofițerul de cart pe care l-am urmat pe dunetă comentează laconic :

— Vezi și dumneata pe ce se duc impozitele luate de la noi !

Neobosit, cu o îndărătnicie specific englezească, vasele din convoi spintecă hula Atlanticului. La un semnal, navele schimbă compasul, apoi își reiau mersul eșalonat. Toată această putere liniștită și încurajatoare, seninătatea conversațiilor în careu, intervenția fulgerătoare a avioanelor de vînătoare ce ne protejează e deja întreaga ambianță a Angliei aflată în război.

Maulevrier, locotenentul care are în grijă să-mi perfecționeze engleza, a fost torpilat de trei ori, dar trebuie să insiști mult ca să-l faci să-și povestească viața.

— Bah !... chestie de obișnuință.

I se pare cu mult mai urgent să-mi îmbogățească vocabularul cu toate expresiile deocheate, limbajul maritim englez dispunînd de un florilegiu unic în acest domeniu. Cînd debarcăm la Liverpool, engleza mea clasică e la fel de lacunară, în schimb dispun de un argou ultra bogat, ce le face să tresară pe matroanele respectabile, ori de cîte ori, cît se poate de nevinovat, încerc să-l plasez în conversație.

Regăsesc, la Liverpool, spectacolul oferit de străzile din Dunkerque : schelete de hangare bombardate, coșuri de uzină inexplicabil de intacte în mijlocul unui decor de ruine, porțiuni ample de clădiri făcute una cu pămîntul. Portul însă debordează de-o activitate ordonată și neobosită ; tot acel du-te-vino al tractoarelor care manipulează prundișul, necurmata mișcare a macaralelor, rotirea camioanelor ce-aduc marfa pe cheiuri, întreagă acea mișcare neostoită și coerentă stă mărturie a unei națiuni care n-a

abdicat și care, asemeni unui mușuroi de furnici zdrobit, fără a deznădăjdui, începe iar să-și rînduiască viața.

Trenul de noapte m-a dus la Londra. N-am văzut nimic din peisaj, cufundat în *black-out* [1], și-am rămas cu impresia că tot timpul am mers printr-un tunel. Eu însă am ajuns la ieșirea din propriul meu tunel : după un an și trei luni de căutare, de speranțe, de eșecuri, de decepții și sfîșiere sufletească, în sfîrșit... libertatea !

Am jurat că voi ajunge la Londra și iată-mă ajuns.

O clipă, nu-i chiar atît de simplu : împreună cu alți cîțiva francezi întîlniți la Liverpool, sîntem întîmpinați la coborîre de către poliția militară. Cu multă curtoazie, dar și cu tot atîta fermitate, sîntem îndreptați spre „*Patriotic School*". Ferestrele mate ale vehicolului ce ne transportă opresc privirile curioase și, fără a fi putut vedea ceva din oraș, iată-ne ajunși într-un colegiu dezafectat, în mijlocul a sute de persoane care se plimbă pe sub arcadele mănăstirești.

E un turn Babel unde se încrucișează toate limbile continentului. Prind în trecere crîmpeie de polonă, conversații în valonă, înjurături alsaciene... Ce caut eu aici ?

„*Patriotic School*" e un centru de triere pentru străini. Poți rămîne aici zile, săptămîni, luni poate, dacă nu i-ai satisfăcut pe deplin pe inchizitorii de la Intelligence Service.

Călător fără bagaje, sînt îndrumat spre un dormitor cu vreo douăzeci de locuri, a cărui simplă vedere face să mi se ridice părul măciucă. A, nu ! Nu mai vreau să stau iar ca în dormitorul comun al Regimentului 8 de Zuavi ! Am avut norocul să scap de *ergastulele* [2] spaniole, așa că

---

[1] Camuflaj (engl.).

[2] *Ergastula* — temniță (span.)

n-am chef să putrezesc într-o temniță englezească. Am să fac atîta tărăboi, încît să-i silesc să se ocupe de mine...

— N-am de gînd să dorm aici în seara asta !

— Crezi ? mă întreabă un vecin francez, cu un aer trist.

Toți cei de-alde Dupont-Durant sînt la fel : cînd au intrat la apă, primul lor gînd e nu să scape de-acolo, ci să-i pizmuiască întîi de toate pe cei care încearcă s-o facă.

— Nu numai că o cred, dar sînt în stare să fac și prinsoare !

— Cinci lire ?

— S-a făcut !

Îl atac numaidecît pe un căpitan care hoinărește prin curte :

— M-am angajat la *Forțele Franceze Libere* din aprilie trecut. Am știri pe care trebuie să le transmit urgent statului major al FFL... Vreau să ies de-aici numaidecît !

Mă ascultă cu un aer blazat. E atît de obișnuit cu tot felul de mitomani, de maniaci care scornesc fel de fel de aiureli...

— Bine, bine, vedem noi !

— Ba nu, nu vedem noi ! Ci să vedem chiar acum. Nu-mi mai vorbiți ca unui debil mintal, pe care trebuie să-l calmezi. Nu pot tolera să fiu vîrît într-o închisoare, fie ea și confortabilă. Doar n-am scăpat din ghearele nemților ca să mă pomenesc privat de libertate în Anglia. Probabil s-a produs o greșeală de orientare pe undeva. În sfîrșit, vă costă ceva dacă-i telefonați maiorului Passy, șeful SR [1] francez ? Nimic dacă o faceți, dar poate veți avea parte de unele mici neplăceri, dacă n-o faceți. Sosesc din Franța și aduc informații prețioase pentru el.

Probabil că nu l-am convins, dar m-am străduit să fiu convingător.

---

[1] Vezi nota 1 de la p. 71.

— De acord... Nu-i de resortul meu, dar am să te conduc la persoana pe care cazul dumitale o poate interesa.

Osborne, căruia mă prezintă, e un civil plin de urbanitate, îmbrăcat cu perfecțiunea unei gravuri ce reprezintă moda englezească. Are înfățișarea unui tinerel nevinovat, nu prea viclean și puțin frivol dacă-l judeci după haine grija lui de căpetenie pare a fi fost să-și asorteze cravata cu șosetele și batista albă de la buzunar cu albul cămășii. Cu atît mai rău pentru victimele lui, dacă-l judecă așa. E unul din confesorii cei mai subtili și mai suciți din cîți vo cunoaște vreodată.

Ușurința și lipsa de accent cu care vorbește franceza te descumpănesc. Pune o grămadă de întrebări, în aparență neînsemnate, lasă să se lege conversația între două sorbituri de ceai, excelent altminteri, apoi se întoarce dintr-o dată la o întrebare dinainte, într-o formulare nouă. Cum nu am nimic deosebit de ascuns, după două ceasuri se declară mulțumit și liniștit cît privește faptul că într-adevăr sînt cel care pretind a fi.

— Excelent... am să telefonez serviciilor maiorului Passy. A, apropo de asta... Ce fel de informații îi aduceți ?

Jos pălăria, domnule Osborne ! Numai că Gaston Tavian, cu viclenia lui hîtră de țăran burgund, a vegheat la educația mea : „N-o să pierzi niciodată nimic dacă o să te dai mai șmecher decît ești, asta-i măgulește pe superiori și-i zăpăcește pe dușmani".

Nu știu dacă am forțat nota înzestrărilor mele naturale dar, pe cît se pare, am reușit : dragul de Osborne mă crede mult mai tîmpit decît sînt convins eu personal că sînt.

— Păi, cred că maiorul Passy vă va vorbi el singur despre asta.

Osborne, ca un judecător corect, dă de înțeles că am marcat. Se întreabă, desigur, dacă nu m-a subestimat un

pic şi dacă nu cumva l-am cam dus de nas încă de la începutul conversaţiei noastre.

Prea tîrziu, iepuraşule ! O maşină a şi pornit la drum ca să mă ducă la statul-major francez, iar eu părăsesc „*Patriotic School*“ patru ore după ce i-am călcat pragul, mai bogat cu cinci lire, pe care pizmaşul meu partener de prinsoare mi le întinde codindu-se.

9

FRANŢA LIBERĂ

Joël Le Tac mă aşteaptă şi se ocupă de treburile mele. El e un obişnuit al casei şi mă lasă să profit cu dărnicie de pe urma experienţei lui. Nu numai că am evitat dormitorul de la „*Patriotic School*“ dar englezii, datorită lui, mă cazează la Grosvenor House, un *palace* pentru texanii înstăriţi, care dă spre Hyde Park.

E de-ajuns să apeşi pe butonul potrivit, ca în aceeaşi clipă să se ivească un fecior, o lenjereasă, un groom cu whisky sau băiatul de la etaj, aducînd platoul cu prînzul. Banii sînt de prisos : o semnătură în josul notei, şi Tezaurul britanic se va ocupa de amănuntele astea vulgare.

Bietul Joël ! L-am cunoscut atunci în cea mai bună formă a lui : era frumos, rasat, impertinent şi generos. Astăzi e chel, îndesat, conformist, conservator... *Sic transit.*

Încă din prima noapte am parte de-o alarmă. Timp de zece minute, urletul omniprezent a o sută de sirene dezlănţuite, apoi, o oră întreagă, bubuitul continuu al tunurilor antiaeriene, punctat de căderea bombelor. Am devenit prea fatalist şi sînt prea leneş ca să cobor în adăposturile subterane.

Începutul alarmei m-a surprins în baie, și cînd gîlgîitul sincopat care anunță încetarea se stinge, mă aflu în pat și adorm în aceeași clipă.

De cînd mă știu sînt împăcat cu gîndul morții. Dacă tot o să mă ia, mai bine să mă aflu într-un pat confortabil decît sub ruinele unui adăpost nenorocit.

Îmi duc viața după ora englezească. În primele zile, sînt la fel de nedescurcăreț ca orice provincial proaspăt sosit într-o metropolă, apoi încep să capăt siguranță : părăsesc taxiurile pentru metrou.

La Londra se trăiește într-o ambianță liniștitoare de curaj, întrajutorare și bunăvoință. Agenții de poliție sînt îndatoritori, uniforma mea străină îmi deschide toate ușile, îngăduindu-mi accesul imediat la comori de gentilețe. Dacă mă opresc o clipă, șovăind încotro s-o apuc, mă și pomenesc numaidecît cu vreo două-trei călăuze benevole, care se interesează de ceea ce doresc, și mă scot din încurcătură. Și totuși toți oamenii aceștia au dormit ca vai de lume în cursul nopții, în adăposturi improvizate sau pe peroanele metroului, ce slujesc drept refugiu. Iar cînd s-au sculat, au văzut cum cartiere ce le erau familiare se prefăcuseră în ruine. Ar trebui să fie îngrijorați, preocupați, acriți, egoiști, pe cînd, dimpotrivă, iată-i că sînt senini, destinși, binevoitori, serviabili.

Curajul acesta zilnic, acest refuz îndărătnic de-a lua lucrurile în tragic, această bunăvoință nicicînd dezmințită e una din cele mai măreți lecții pe care-o dă Anglia lui Churchill. Machiavellii de subprefectură care pretindeau să guverneze Franța au îmbrobodit un întreg popor, promițîndu-i un trai facil, și l-au dat pe mîna sclaviei ocupației naziste. Churchill n-a promis poporului său pentru viitorul imediat decît sudoare, lacrimi și sînge. L-a considerat un adult care trebuie să-și domine soarta. A comunicat propriul lui curaj unei întregi națiuni, curajul în

sensul înțeles de Bernanos, care „nu-i, la urma urmei, decît una din manifestările superioare ale bunului simț". A avut curajul să spună adevărul și să prevadă ce-i mai rău. Victoria făgăduită de el dovedește limpede că nu-i vorba de-un fel de prinsoare prostească. Nu regret că am avut douăzeci de ani în 1940 și-i plîng pe bieții copii care au astăzi vîrsta asta.

...Mi-am primit solda restantă și-o pap bucuros. Cum spune un proverb englezesc : „Giulgiul nu are buzunare" și, ducîndu-mi viața între un bombardament și altul, e un adevăr de care te convingi pe zi ce trece.

Joël mă duce la croitorii de pe Saville Row, în *night-club*-urile la modă, prin restaurantele exotice. Passy, pe care l-am văzut timp de cîteva ceasuri, trebuie să-i fi dat însărcinarea să vegheze la aclimatizarea mea. Mentorul meu își ia misiunea foarte în serios, și, după două săptămîni, nu mă mai simt deloc străin în cetatea asta uriașă, pe ale cărei trotuare colcăie soldați aparținînd nenumăratelor națiuni : indieni sikhs cu turbane, polonezi cu șapcă, australieni cu pălării ca în brusă, canadieni, belgieni, olandezi, buri, francezi din toate armele și din toate gradele.

În ziua cînd trebuie să-i fiu prezentat lui de Gaulle, Joël mă conduce la Carlton's Gardens.

Decepție : înălțimea lui neobișnuită, fața lipsită de căldură, bărbia inexistentă... Fizic, mă simt prost, ca în fața anumitor infirmi. De Gaulle nu strălucește de nici un fel de bunăvoință și, în concluzie, nu stîrnește nici un fel de elan.

Mă primește stînd jos la biroul lui și mă întreabă cu un aer suveran de plictisit ce am văzut în Franța, ce-am făcut acolo și ce am de gînd să fac de acum înainte.

— Aș vrea să fiu pilot de vînătoare !

Probabil că nu-i nevoie de asemenea tipi, de vreme ce de Gaulle mă asigură că după toate probabilitățile războiul

va lua sfîrșit înainte ca eu să-mi fi terminat antrenamentul. În schimb, se simte, pare-se, lipsa ofițerilor de informații... și sînt afectat statului său major personal.

La statul-major m-am întîlnit cu camarazii destinați misiunilor în Franța. Asemeni lor, voi fi și eu antrenat, ca să capăt brevetul de parașutist, să învăț să-mi cifrez mesajele, să le descifrez pe altele, să manipulez explozibilele, să stăpînesc la perfecție tehnica aterizărilor clandestine. Voi fi inițiat în manevrarea tuturor tipurilor de armă cunoscute, să fac *close-combat*, adică să ucid cu mîinile goale.

Pe la mijlocul lui octombrie, sînt expediat în primul meu stagiu de instruire, la Inchmery, pe coasta sudică, în fața insulei Wight, unde se adăpostește un nucleu de parașutiști francezi.

E un peisaj clasic de țară pe care conacul în stil renascentist, peluzele și pădurile lui nu-l deosebesc prin nimic de alte zeci de proprietăți asemănătoare aflate în New Forest. Nimic care să sugereze mai puțin războiul decît această locuință luxoasă de gentilomi, cuibărită la adăpostul pinilor, cu peluzele ei de gazon inimitabil și aleile netezite parcă cu pieptenul. Totul aici e calm și tăcere, te-ai crede mai curînd în parcul unei case singuratice, ce-ar aparține unei persoane avute, ori în parcul unei mănăstiri, decît pe domeniul unei școli de luptă.

E drept că-i duminică. Îmi voi da seama chiar de-a doua zi cît de înșelătoare erau aparențele acestea de apă liniștită !

Intrăm pe mîna unor instructori englezi de cum facem ochi, dimineața, pentru cultura fizică, iar aceștia ne dau apoi pe mîna altor „specialiști", la alte discipline. Dacă timpul înseamnă bani, aici prețul lui e evaluat cu cel al diamantului șlefuit. Nici o clipă de trîndăveală. Te-scoli

în fugă și te duci la culcare în pas alergător. Sîntem instruiți intensiv și ne simțim prinși într-un angrenaj, ca la banda rulantă... Nici un fel de pauză, nici un fel de odihnă. Nimic de zis, însă : ofițerii nu răcnesc nici un ordin.

— Faceți ca mine !

Iar ei fac cu mult mai mult și mai bine decît noi. A comanda înseamnă exact asta.

Sînt un elev silitor, dornic să învăț repede și să fac bine ceea ce sînt învățat. Curînd, armele ușoare, grenadele și plasticul, minele și așa-numitele *booby-traps* [1] nu mai au secrete pentru mine.

Selecția naturală îi elimină pe cei neîndemînatici : ofițerul care ne învață să folosim explozivele ține să uzeze de metodele cele mai practice. Amorsează o grenadă și ne-o azvîrle la picioare. Și-atunci trebuie pe negîndite fie să te arunci la pămînt, fie s-o apuci foarte repede și s-o arunci din nou cît mai departe. Un joc stupid, dar excelent pentru reflexe. Într-o zi, monitorul pierde o secundă înainte de-a arunca grenada și-și pierde și mîna dreaptă cu ocazia asta.

Învățăm cum să ne suim în camioane din mers, apoi să ne strecurăm sub osie, ca să lipim de ea o încărcătură magnetică. Atunci cînd mina e la locul ei, nu te mai ții de vehicol și-ți dai drumul între roți, țeapăn ca lemnul, cu brațele puțin depărtate de corp, ca să nu te rostogolești pe-o parte. Dar nu prea depărtate, ca roțile din spate să nu-ți turtească vreo mînă.

Sportul ăsta inuman cere multă suplețe, judecată și sînge rece. Din punct de vedere fizic, o scoatem la capăt fără prea mari pagube, în schimb, nici cizmele de asalt,

---

[1] În traducere literală : „capcane pentru fraieri". E vorba de *plastic high explosive* : explosiv extrem de puternic, o cantitate cît o nucă poate reteza șinele de cale ferată. (N. a.)

nici ținuta de luptă nu rezistă mult la uzura asta neobișnuită.

Din zori și pînă se întunecă, nu ne oprim decît pentru un prînz spartan, luat la repezeală. Cînd ajungem în dormitoare, după un duș rece ca gheața, adormim în chiar clipa cînd ne trîntim pe pat. Dar, înainte de-a ne cufunda într-un somn fără vise, trebuie să dăm dovadă de o viclenie de indian ca să dezamorsăm capcanele ale căror fire invizibile se încrucișează pe dușumea. Vai de cei distrați sau prea grăbiți : un detonator le explodează în picioare ori sub pat, veioza le zboară în țăndări și, cu oarecare ghinion, ajung să doarmă la infirmerie.

Din fericire, există *week-end*-urile englezești, două zile sacrosancte pe care nici un instructor nu le tulbură. Cine se simte în stare se duce la dans. În ce mă privește, prefer să călăresc sau să joc tenis.

De altfel, e și mult mai puțin periculos. La sfîrșitul primei săptămîni, am vrut și eu să mă duc la dans. Sergentul care mă ducea pe motocicleta lui era un om brav în toate accepțiile cuvîntului. Brav... dar chior. Mergînd fără lumină pe o noapte cu lună îndoielnică, n-a văzut o ceată de poney sălbatici care hoinăreau pe drum, așa încît m-am trezit la spitalul din Lymington, înfășurat în pansamente.

Uniforma mea cea nouă e bună de dat la reformă și îmi dau seama cu oarecare tristețe că solda de pe luna în curs va ajunge toată în buzunarele croitorului. Două zile mai tîrziu, un *constable* [1] foarte politicos vine și-mi pretinde patru lire. Așa cere legea : de cînd Wilhelm bastardul a plantat New Forest, ordonanțele regale au con-

[1] Polițist (engl.)

tinuat să rămînă în vigoare. E interzis să vînezi sau să molestezi animalele, sub pedeapsa cu ameda.

— Cu opt secole în urmă, aș fi meritat streangul !

Antrenamentul nostru, epuizant la început : alergările zilnice de cincisprezece kilometri, dinaintea micului dejun, febra musculară, durerea de șale, toate astea, după o lună, nu mai sînt decît o amintire fără importanță. Nimeni nu credea că o să supraviețuiască ritmului ce ne era impus. Și iată că supraviețuim foarte bine, iar condiția noastră fizică ne dă o siguranță și-un echilibru necunoscute vreodată.

Fostul polițist din Hong-Kong, care ne învață karate, nu glumește : ne transmite propria-i pricepere lovindu-ne puternic cu latul palmei. Eu, care credeam că știu să mă bat și să scap cu ușurință dintr-o încăierare de cîrciumă, îmi dau seama prin durere de propriile lacune. Numărul de lovituri pe care mașina asta de demolat le poate administra în zece minute întrece orice închipuire. Nu-i o învățătură pentru prunci nevinovați, dar ieșim musculoși, siguri de noi și, lucru uimitor, cu mult mai amabili. Agresivitatea e fiica fricii, iar nouă nu ne mai e frică de nimic și de nimeni, și această siguranță ne face binevoitori.

Am învățat mai multe în două luni petrecute în Anglia decît în doi ani în armata franceză. Nu eram prea solid cînd am început stagiul la Inchmery, dar cînd îl termin, ca să-l încep pe cel de parașutism, plutesc în uniformă, mușchii mi s-au oțelit și pot alerga zece mile fără ca măcar să suflu greu. Am învățat în treacăt să conduc o locomotivă și s-o scot din funcțiunie cu o simplă cheie engleză plasată la locul cuvenit, să conduc un tanc, să blochez un tun, să deschid broaște fără cheie și, tot fără cheie, să pornesc orice fel de mașină. Mă slujesc mulțu-

mitor de-o mitralieră Thomson, ca în filmele cu gangsteri, și știu să trag eficace cu pistolul, ținîndu-mi arma la șold, ca în filmele cu cow-boys.

Cu toată modestia, eu singur fac acum pe puțin cît cincisprezece din foștii mei zuavi...

10

CE BINE S-A NIMERIT !

Stagiul de parașutism de la Ringway mă face să-mi apreciez cu mai multă măsură puterile.

Aici, nimic nu-i precupețit ca să ni se vîre în cap, în brațe și-n fese că un salt cu parașuta e un lucru serios, care nu se improvizează. Avem destul timp la dispoziție ca să ne dăm seama cu toată obiectivitatea de calitățile și limitele noastre. Eram convins că nu-mi va mai fi teamă de nimeni și de nimic, iar acum mă întreb oarecum îngrijorat dacă nu-mi va fi teamă să sar.

Sîntem pregătiți cu o mare știință a dozării.

În fiecare dimineață, timp de două ore, monitorii fac exerciții cu noi. Nici un ordin brutal, nici o comandă măcar, ci doar : „Faceți ca mine". Culcați pe iarbă, repetăm la nesfîrșit aceeași gimnastică ce ne întărește mușchii abdominali, ne fortifică bicepșii și face să ne pocnească vertebrele una după alta. Apoi învățăm să plonjăm, cu capul înainte, în față, în spate, la stînga, la dreapta, amortizînd șocul cu brațul îndoit : e tumba clasică ; niciodată capul nu trebuie să atingă pămîntul, numai antebrațul și umărul iau contact cu el.

După ce ajungem să stăpînim bine tehnica asta, pînă ce putem face fără greș un salt periculos simplu, sîntem inițiați în următoarea tortură : stînd jos, la spate, pe po-

deaua unei camionete care merge mult prea repede după părerea mea, cu picioarele atîrnînd în gol și sprijiniți în mîini, așteptăm, leoarcă de sudoare și de spaimă, semnalul *dispatcher*-ului : *Go !*

Și sărim...

Călcîiele percutează pămîntul, un șoc irezistibil, fără putință să-l frînezi, te trage îndărăt, stomacul îți saltă în gură, te rostogolești pe spate, îți vîri capul între umeri, îți aperi ceafa cu antebrațul țeapăn... și te pomenești în patru labe ori pe burtă, mirat foarte că mai ești încă întreg. E impresionant, dar nu cine știe ce periculos... Vai însă de neîndemînaticul care stă țeapăn, nu-și vîră capul la cutie în momentul critic și se trezește la spital, cu vertebrele în ghips.

— Faceți ca mine ! spune instructorul.

Și cum nu poți nicicum face mai bine, facem exact ca el.

După o săptămînă, abordăm pămîntul sub toate unghiurile posibile. Nici acum nu pot suferi să sar dintr-o camionetă în mers, dar să ies teafăr din încercarea asta a ajuns pentru mine o joacă de copil.

Antrenamentul progresează întruna, neobosit.

La gimnastica de dimineață și la săritura din camionetă se adaugă, de la o zi la alta, noi strengării. Învățăm să sărim prin gaura unei carlinge : e un puț circular, cu diametrul de trei metri, adînc cam de doi. Din poziția așezat pe margine, trebuie să-ți dai drumul în gol, sprijinindu-te în mîini, apoi, fără să aștepți nici o secundă, să-ți lipești mîinile pe lîngă corp și să stai țeapăn ca la paradă. E singurul mod de-a proceda corect, altminteri te izbești de peretele din față, adică „suni clopotul", cum se spune în argoul nostru soldățesc. În engleză expresia trebuie

luată *ad litteram*, în timp ce în franceză are un farmec aparte, dar și o nuanță sinistră.

Vrînd nevrînd, unii tot se aleg cu buza plesnită, cu nasul julit ori cu glezna sucită, deoarece carlinga e cocoțată la mai bine de zece picioare de pămînt ; dar repetînd întruna ceasuri în șir, ne îmbunătățim tehnica pînă la perfecțiune.

Mai rămîne jocul cu ruleta.

Ruletă rusă [1], ruletă de dentist [2], ruletă de cazino, toate ruletele sînt „jocuri de tîmpiți", cea de la Ringway nefăcînd nici ea excepție. Urci la mai bine de zece metri pe platforma unui pilon, de unde un cablu lung de vreo 60 de metri pornește oblic spre sol, unde este ancorat de un stîlp sinistru, ce amintește în toate privințele stîlpul de execuție. O rotiță aleargă de-a lungul cablului. Te prinzi de ea prin două frînghii laterale, și la fatidicul semnal : *Go !*, te azvîrli în gol și aluneci. Pămîntul se apropie în goana mare...

Fiecare dă drumul la frînghii cînd găsește cu cale, în așa fel încît să poată atinge pămîntul printr-o tumbă spre înainte. Nefericitul care se codește și face ca măgarul lui Buridan, se izbește în potoul de ancorare și, în general, nu mai are ocazia să-și încerce norocul pe viitor. La ieșirea din spital i se va găsi un post în intendență sau, în cel mai bun caz în infanterie, dar va trebui să-și ia adio de la trupele aeropurtate.

După toate mizilicurile astea, avem în sfîrșit dreptul să vedem de-aproape o parașută, călăuza noastră spre pămînt. Fetele care se ocupă cu împăturirea lor lucrează cu un dichis liniștitor de dantelărese și de moașe. Nu știu dacă au fost anume selecționate ca să ridice moralul tru-

---

[1] Duel cu pistolul în care cei implicați au doar două gloanțe în butoiaș, fără a le cunoaște poziția. (N. t.)

[2] Bormașină. (N. t.)

pelor — lucru foarte posibil de altfel — în orice caz arată toate ca în filme, iar interesul cu care ne zîmbesc ne mai despăgubeşte un pic de torturile noastre iniţiatice.

Ne petrecem o zi întreagă înhămîndu-ne cu paraşuta stingheritoare, potrivindu-i hamurile, manipulînd de sute de ori închizătoarea mecanică. Repetăm de asemeni de sute de ori sistemul SOA [1] de prindere de cablurile ce se întind de-a lungul fuselajului. Şi iar, şi iar, şi iar de la cap, ca nişte roboţi. Nici unul dintre noi nu va fi în pericol să uite vreodată acest punct vital, căci a devenit un reflex : odată intrat în avion, îţi agăţi cordul paraşutei.

Sîntem numai buni să sărim de-adevărat.

Am dormit buştean. Cînd ordonanţa mă trezeşte aducîndu-mi ritualul ceai de dimineaţă, îmi dau seama că minutul adevărului se apropie : peste cîteva ore, mă voi afla la şase sute de picioare în aer, la marginea atît de cunoscutului chepeng... Încă nu mă aflu acolo şi mi-e o frică soră cu moartea.

Ordonanţa e numai zîmbet :

— Bună dimineaţa, domnule ! Aţi dormit bine, domnule ? E o zi foarte frumoasă pentru sărit, domnule.

Nu văd cum îşi dă seama de asta, dobitocul ! Încă nu s-a luminat de zi, şi scame de ceaţă trec prin dreptul ferestrei.

Îmi aduce aminte de povestea cu ţîrcovnicul care, de douăzeci de ani, îl trezea pe preot după acelaşi ceremonial :

— Bună dimineaţa... Bună dimineaţa, părinte ! E ora şase şi e timp frumos.

---

[1] *Sangle d'ouverture automatique :* chingă de deschidere automată. (N. a.). Cablu de carabină care leagă siguranţa paraşutei de cablul întins în avion, pentru asigurarea deschiderii paraşutei în cazul saltului automat. În limbaj curent : cordul paraşutei. (N.t.)

— Mulţumesc... mulţumesc, fiule ! Dumnezeu şi cu mine ştim asta, răspundea invariabil preotul.

— Păi dacă-i aşa, se revoltă într-o bună zi ţîrcovnicul sastisit, sînteţi amîndoi nişte nătărăi : e trecut de zece şi plouă cu găleata !

Să fie o relaţie de la cauză la efect ? Vezica începe să-mi joace feste şi mă reped spre toaletă pentru prima oară în dimineaţa asta. Nu şi ultima, vai ! şi nu-mi aduc aminte de nici o altă împrejurare, din toată viaţa mea, cînd să fi simţit nevoia să fac pipi din sfert în sfert de ceas, ca un căţel de şase săptămîni.

Pe aerodrom avioanele îşi încălzesc motoarele ; ne vom lua în primire cea dintîi parașută. Pachetul acela de hamuri poartă un număr de ordine de vreo şase cifre sau chiar mai mult. Fiecare îşi cercetează achiziţia numerotată, aşa cum ar cîntări şansele unui bilet de loterie.

Dacă suma cifrelor e un multiplu de nouă, sigur că-mi frîng gîtul... Nu ! am noroc. O, nu sînt superstiţios !

Tîmpit trebuie să mai fii ca să nimereşti într-un asemenea loc ! Doar era infanteria, şi blindatele, şi marina. Exista pînă şi posibilitatea să-mi petrec zece luni liniştit într-o şcoală de ofiţeri... şi cînd colo, parașutişti mi-a trebuit ! Dobitocule, frumos o să mai arăţi peste cîteva clipe, cînd o să te agăţi ca un păduche de marginea chepengului şi n-o să vrei să-ţi dai drumul...

Sergentul care mă ajută să mă înham şi care o să sară cu noi îşi cunoaşte la perfecţie enoriaşii.

— Vă vine să faceţi pipi, domnule ?

— Cred că da !

— Duceţi-vă. În fund, pe dreapta... Să nu vă fie teamă, şmecheriile astea funcţionează întotdeauna !

Greoi ca nişte scafandri, jenaţi la încheieturi de combinezonul nostru, urcăm apăsat pasarela de acces. În penumbra fuselajului, alcătuim un tablou sinistru. Cei mai

înfricoşaţi încearcă să se păcălească prin vorbe de duh, care cad ca nişte pietroaie.

Intru ultimul şi, unul după altul, ne agăţăm cordul paraşutei.

Motoarele avionului se dezlănţuie. Ne mişcăm. Un cabraj, un palier... Zburăm şi urcăm în cercuri largi spre plafonul de şase sute de picioare.

— Săriţi primul, domnule.

Asta mai lipsea... Se pare că monitorii au remarcat că aş fi cel mai înzestrat dintre colegii mei. Dacă-i aşa, atunci cum or fi arătînd ceilalţi, săracii...

Mă aşez la marginea chepengului. Colo jos, foarte jos, peisajul defilează, cu căsuţele, tufişurile şi pătratele lui de ogoare semănate sau arate. Automat, iau poziţia corectă, mă sprijin în mîini, cu fesele puţin desprinse de podea. Asta-i ! Iar îmi vine să fac pipi.

Avionul se opreşte acum la altitudinea fatală. Becul roşu se aprinde, aparatul încetineşte...

— *Prepare for action number one !*

Cît despre faptul că sînt gata, sînt gata, asta-i sigur... să-mi ud slipul, da ! În privinţa acţiunii, mă îndoiesc !

— Amintiţi-vă încă o dată, domnule, la comanda *Go*, vă daţi drumul foarte drept, cu braţele lipite de corp, aşa cum aţi făcut la antrenament. Strîngeţi bine genunchii şi ţineţi picioarele lipite.

— *Action station !*

Da, ştiu. Asta vrea să însemne că trebuie să-mi treacă greutatea în mîini, să pîndesc lumina verde, dar niciodată n-o să pot trece prin afurisitul ăsta de puţ prea strîmt, tot corpul mi se înţepeneşte, împotrivindu-se.

Am mai trecut prin starea asta la piscină cînd, cocoţat pe platforma cea mai înaltă, ca să le impresionez pe

fete, mă bălăcăream în toate felurile că mă vîrîsem într-o asemenea încurcătură. Dar pînă la urmă tot plonjam. Da, dar sub mine nu erau decît șase metri, iar dedesubt apă ! Aici, dedesubt sînt două sute de metri... Și dacă jucăria nu funcționează ? Chiar că trebuie să fii mai dobitoc decît e îngăduit ca să ajungi aici. Ești mulțumit, ai, tîmpitule ? ! Las' că vezi tu...

— *Go !*

Lumina roșie s-a stins, cea verde începe să clipească și, în aceeași clipă, sergentul urlă ordinul să sar.

— *Go... Go... Go...* De-o mie de ori la ordinul ăsta am ieșit din carlinga de exercițiu și, ca și în cazul cîinilor lui Pavlov, reflexele condiționate au luat locul fricii.

...O crispare de refuz, apoi m-am lăsat în mîini și, țeapăn ca un cadavru, am trecut prin trapă.

„Încărcătură pornită", spun artileriștii. Nu mai e nimic de făcut.

Rotirea elicelor m-a culcat la orizontală, și, cu ochii închiși, mă prăbușesc în gol. În cîteva secunde am să mă fac praf.

„Zdrup !" Pînza scoate un zgomot și se desface. „Au !" face nătărăul care nu s-a pregătit pentru asta și-a cărui spinare încasează lovitura deschiderii. A mers. Mulțumescu-ți ție, Doamne ! Cobor încet spre verzile pășuni. Pămîntul ia uneori înfățișarea paradisului.

— Ei, ei ! numărul unu ! Nu dormi ! Controlează-ți pînza ! Potrivește-ți chingile ! Ține-ți picioarele lipite ! răcnește un monitor-în megafon.

— Bine, domnule. O să aterizați. Amintiți-vă : o smucitură ca să vă scurtați suspantele exact înainte de-a atinge pămîntul. Bine ! Bărbia în piept. Dați drumul la pînză.

Uitați-vă la pămînt ! Gata ! O tumbă tare frumoasă, domnule !

— Și-acum, sus ! Alergați ca să vă așezați cît mai repede împotriva vîntului, cu parașutele între voi și el. Perfect ! Descătărămați-vă chingile, împletiți-vă suspantele cu un lănțișor, așa cum ați învățat. Împăturiți pînza. Duceți-vă umbrela la camion. Sînteți la doi pași de bucătăria rulantă. O dușcă de ceai binemeritată, domnule... Nu-i cine știe ce complicație. O să vedeți, pînă la urmă o să vă placă jocul ăsta de nerozi.

La drept vorbind, niciodată nu i-am invidiat pe cei cărora le place. După zeci de sărituri, pînă și astăzi mi-e la fel de greu să mă desprind de carlingă, la fel ca-n ziua primei încercări. Numai în timpul operațiilor de război mi-am dat drumul în jos fără să mă gîndesc prea mult la plonjare. În asemenea cazuri nu-i decît un mijloc de-a ajunge cît mai repede jos, acolo unde încep adevăratele necazuri, sau unde te gîndești că vor începe.

În cele două-trei ore de zbor spre obiectiv, un ofițer are cu totul alte griji decît micile lui necazuri personale. Noi, cei de la trupele aeropurtate, sîntem prin vocație destinați să sărim drept în mijlocul dispozitivului inamic, ca să-i distrugem angrenajele. Asta-i problema cea mai serioasă, și care te preocupă în mod exclusiv. Părăsirea avionului nu-i decît un moment neplăcut, extrem de scurt și repede uitat. Adevărata teamă te cuprinde în timp ce cobori. În neputință de apărare și atît de vulnerabil, te simți cu-adevărat gol-goluț. Nu-i nevoie de-o imaginație aprinsă ca să-ți închipui mitraliera ce te pîndește și te va măcelări în zbor, inamicul ascuns, care te va împușca pe îndelete, țărușii antiparașută care te vor trage în țeapă ori linia de înaltă tensiune pe care o să te frigi. Și nu ești singur... Mai sînt și băieții, atît de încrezători în tine,

care te urmează fără să murmure, pe care o să-i duci în iad şi va trebui să-i scoţi de-acolo.

Dar mai e pînă-atunci...

Mă prăbuşesc în gol abia pentru a doua oară. Am ţinut ochii deschişi şi, cînd paraşuta se deschide, şocul nu mă mai surprinde. Îmi controlez coborîrea cît se poate de lucid. Genunchii strînşi, picioarele lipite, aterizez ca o frunză... Al şaselea şi ultimul salt. Plec la Ringway la un alt teren şi schimb stagiul de salt pentru o cu totul altă şcoală, o bază secretă, lîngă New Market, unde, într-un magnific castel stil Tudor, stau în cameră împreună cu alţi doi francezi.

Ţinem de acelaşi serviciu, dar ne vedem pentru prima oară. Fassin, cel mai tînăr dintre noii mei colegi, trebuie să aibă cam treizeci de ani. Fost institutor, a servit, în timpul războiului ciudat, ca observator navigant. Îmi amintesc şi-acum, de parcă ar fi fost ieri, hohotele lui de rîs, ca de copil, o bucurie nestinsă de-a trăi, ca şi poveştile nostime cu care ne amuza la nesfîrşit, cu o vervă de măscărici : „Asta-mi aminteşte de... Stai aşa, da' asta !..." Picam de somn după o zi dărîmătoare şi adormeam cu părere de rău, de teamă să nu ne fi scăpat ultima anecdotă.

Nimic din fiinţa lui nu evoca moartea, şi totuşi a murit foarte repede, în cursul primei lui misiuni.

Celălalt tovarăş al meu, Max, nu are decît un prenume. Mi-e greu să-i dau o vîrstă. Cînd ai douăzeci de ani, toţi ceilalţi sînt bătrîni. E calm, zgîrcit la vorbă, acelaşi zîmbet indulgent şi amuzant îi luminează mereu faţa, chiar şi-atunci cînd eu întorc camera cu fundul în sus, încăierîndu-mă în glumă cu Fassin. Liniştea lui îţi trezeşte încrederea. Dă impresia unui om care a suferit, care

poate înțelege totul și căruia, fără rezervă, îi poți dărui afecțiunea. Din prima clipă ne simpatizăm toți trei de parcă ne-am cunoaște de cînd lumea. Cei doi colegi ai mei mai vîrstnici mă suportă cu o indulgență răbdătoare. Fie că-i fac să cadă din pat sau că le pun exploziv în bagaje, așa cum se proceda cu noi la Inchmery, se pretează la jocurile mele de parcă ar fi de-o vîrstă cu mine.

Max era funcționar, asta-i tot ce știu despre el. Regula de aur a casei constă de la bun început să nu-ți povestești viața, doar atît cît să fixezi niște coordonate, și să nu pari un străin bănuitor, dar, mai cu seamă, să nu faci confidențe. Voi afla, mulți ani după aceea, cînd el va fi mort, că Max era Jean Moulin [1].

Nu-mi mai amintesc cu precizie despre convorbirile noastre de-atunci. Îmi aduc aminte doar de anecdotele lui Fassin și de doi camarazi zîmbitori și deschiși, binevoitori și simpli, alături de care am trăit fericit. Războiul prilejuiește uneori asemenea limanuri binecuvîntate, care te fac să-l poți îndura...

11

ȘCOALA AGENȚILOR SECREȚI

Noua noastră școală e un colegiu cît se poate de cuminte pentru adulți foarte serioși. Nu ne mai sculăm cu noaptea în cap, ca la Inchmery sau la Ringway. Ci facem ochi abia pe la șapte, ca niște răsfățați, cînd ordonanța — per-

---

[1] *Jean Moulin* (1899—1943), politician și patriot francez. În 1940 este prefect al departamentului Eure-et-Loir. După ce ia contact cu generalul de Gaulle la Londra, organizează în Franța Consiliul național al Rezistenței. În 1943 este arestat de Gestapo și transferat în Germania, unde moare. (N. t.)

sonaj echivoc — ne trezește aducîndu-ne prima ceașcă de ceai.

Cultură fizică, ședință de tir, duș... și ne instalăm pentru micul dejun împrejurul mesei din sufragerie, alături de alți vreo doisprezece ofițeri : cîțiva englezi, cîțiva norvegieni, un olandez și-o mînă de belgieni, fără să mai vorbim de cîteva fete în uniformă, toate cît se poate de seducătoare și de binecrescute.

La Inchmery, așa-numitele *booby traps* erau detonatoarele. Aici, sînt aceste domnișoare, cel puțin așa umblă zvonul... despre care am să mă conving repede că-i adevărat.

Din fericire, sînt mai curînd cast, îndrăgostit de micuța mea verișoară și îndeajuns de obosit de antrenamentul nostru nemilos. Educatorii noștri nu neglijează nici un detaliu : fetele astea de familie bună, unele dintre ele cu facultate, foarte cultivate, și chiar mai mult decît îndatoritoare, sînt la dispoziția noastră, asta-i. Supuse disciplinei draconice a unui comandant-femelă, mă duc cît se poate de firesc cu gîndul la escadronul volant de animatoare de care se înconjurase Caterina de Medicis.

Au mașinile lor personale, ne conduc la bal, la *pub* sau la concert, ne însoțesc la cinema și ne calcă bucuros uniforma. Dar naivul înfumurat care se crede irezistibil și îndreptățit să treacă de limitele flirtului îngăduit se pomenește „șters dintre cadre" ; vulnerabil la femei, *self-control* insuficient, riscă să se culce cu prima prostituată ce-i iese în cale și să-i povestească viața lui. Bun, poate, pentru alt serviciu, dar nu pentru misiunile în Europa ocupată...

Pînă și ordonanța „masculină", cu înfățișare de pedofil indulgent, e o momeală deliberată : unul dintre colegii noștri belgieni, indiscutabil cu moravuri cît se poate de ortodoxe, a mirosit „capcana cu fete" și, plin de umor,

la întoarcerea dintr-o permisie, i-a adus flori ordonanței-deșteptătoare.

Și ne părăsește în aceeași seară, etichetat drept pederast... Judecătorii noștri britanici n-au, zău așa, nici un strop de simț al umorului.

Eu însumi sînt la un pas de catastrofă : într-o seară, cînd trebuie să mă duc să dansez cu Phyllis, singura dintre fete la care țin foarte mult, îmi dau seama că nici una din cămășile mele nu-i călcată. Ies de sub duș cu un prosop petrecut în jurul șalelor, ca un *pagne* oriental, și pornesc în căutarea unui fier de călcat. Nu găsesc la etajul nostru. Cobor la primul, în cartierul fetelor, fără să-mi treacă prin cap să mă îmbrac, cu prosopul în jurul taliei și cu cămașa pe mînă.

Pic, bineînțeles, peste o toantă, pentru care nu pot spune că am o simpatie deosebită. Phyllis e drăgălașă și blîndă, rezervată și un pic tristă : și-a pierdut logodnicul, un pilot de vînătoare, cu cîteva luni în urmă ; pe deasupra, e și o bună camaradă. Asta, dimpotrivă, titrată și snoabă, pare a-i disprețui cu deosebire pe francezi. Face pe fecioara ofensată și începe să-mi facă morală ca un *clergyman* în fustă. Realizez în aceeași clipă și situația : cazul meu, abil prezentat, poate foarte bine să-mi aducă sancționarea : am să fiu dat afară !

Și iată-mă pradă uneia din acele mînii pe care niciodată n-am știut să mi le stăpînesc în fața prostiei, a răutății sau nedreptății, și-i ard măgăriței o palmă cu toată puterea. E singura dată în viața mea cînd am lovit o femeie.

Furibund, am dat ca într-un bărbat. Fata își pierde echilibrul, se dă înapoi, cu gura larg deschisă, se izbește de perete și cade în fund pe pardoseală. Iat-o că plînge acum cu lacrimi mari, fără urmă de cochetărie. Mi-e atît de milă, încît o ridic în picioare. O consolez, ne pupăm

și ne explicăm. Cînd de fapt de-aici ar fi trebuit să începem.

Incidentul e închis, fără urmări.

În școala asta foarte închisă, ni s-au dat cei mai buni profesori la fiecare specialitate. Sînt învățat să cifrez un mesaj, pornind de la o carte apărută. Am ales poeziile lui Valéry în colecția NRF. Le știu pe de rost pe cele mai multe, și pînă și pagina la care se află. Un avantaj sigur, în cazul cînd, printr-un ghinion, mi-aș pierde cartea-cheie.

Codificare, decodificare, convorbiri de rutină despre tir și explozive, expuneri ale specialiștilor asupra unor cazuri tipice : minimum de cunoștințe pe care trebuie să le posede un agent secret, ceea ce trebuie să evite cu orice preț, dacă nu vrea ca totul să se soldeze cu un eșec fatal, ceea ce-și poate permite să încerce, în caz de forță majoră. Nici un fel de romantism în meseria asta, care are legile ei intangibile, impuse de bunul simț și confirmate de experiență. Dacă le urmezi întocmai, poate că nu faci isprăvi geniale, dar nu asta ni se cere și, oricum, ești cel puțin sigur că o să trăiești ceva mai mult.

Zilele ne sînt pline pînă la refuz de ocupații mai puțin brutale, dar la fel de epuizante ca și în stagiile precedente. Cît privește nopțile, ni le petrecem într-un fel ce n-are nimic vrednic a fi pizmuit : învățăm să semnalăm un teren de aterizare, să ghidăm un aviom spre balizele clandestine și să-i dăm toate șansele să decoleze din nou, în deplină siguranță.

Zburăm mult atît ziua, cît și noaptea, eu mai cu seamă, deoarece Sticky Murphy și cu mine ne înțelegem de minune. Sticky, pilotul nostru, mă preferă totdeauna pe mine, cînd e vorba de zboruri zise de aclimatizare.

Am şi ajuns la jumătatea lui noiembrie, cu dimineţile lui ceţoase, cînd soarele luminează cu zgîrcenie. Sîntem preafericiţi să lăsăm ceţurile cîmpiei englezeşti în schimbul unor lungi curse pe cer senin, deasupra norilor cenuşii.

Sticky e un pilot extraordinar. Specialitatea lui e „vînătoarea", şi a trecut prin momentele cele mai grele ale bătăliei pentru Anglia, din care a ieşit teafăr, încununat de glorie. Comandă o escadrilă de Spitfire şi, ca să se odihnească, între două operaţii, pătrunde în Europa ocupată atunci cînd luna plină îngăduie zborurile de noapte, ca să lase agenţi şi să-i ia pe alţii, răniţi, reperaţi sau ceruţi de Londra.

Aparatul lui, un Lysander cu două locuri, cocoţat pe nişte picioare înalte, are fuselajul împodobit cu un desen linear ce reprezintă Sfîntul, eroul meu preferat din romanele poliţiste, pe care creatorul lui, Leslie Charteris, îl mai numeşte şi corsarul vremurilor moderne.

— *May I intrude ?* întreabă personajul într-o bulă, ca la benzile desenate.

Ceea ce pe scurt, în traducere, ar suna aşa :

— Îmi daţi voie ?

E un joc de cuvinte intraductibil, dar plin de umorul dezinvolt al Angliei aflate în război.

Sticky e tipul desăvîrşit al ofiţerului RAF, veşnic destins, curtenitor şi binevoitor, ca toţi cei care sînt confruntaţi zilnic cu moartea şi care găsesc că viaţa e prea frumoasă ca să ne-o stricăm cu calcule egoiste, meschinării sau capricii de primadonă. E un maestru în meseria lui. Nu lasă nimic la voia întîmplării, îşi face treaba cu seriozitate, dar se fereşte mai presus de orice să se ia pe sine în serios.

Plimbările noastre sînt pline de neprevăzut. Cînd zburăm la joasă înălțime, trebuie, în principiu, să identific fără greș terenurile convenabile aterizării noastre.

— Ei, tinere gentilom, te hotărăști odată, ori dormi ? Cîmpul ăsta, la stînga... merge ?

— Ascultă, Sticky, ești obositor. Ți-am semnalat cinci pînă acum, și-ai făcut pe năzurosul... Așa că puțin îmi pasă. Cînd o să vii după mine în Franța, de s-o nimeri să pice în ziua ta de plimbare, tu o să-ți aduni oscioarele de prin lucernă, dacă eu o s-aleg prost terenul.

— Ce sîcîitor poți să fii, puștiule. Hai îndărăt să vedem. Uite, colibele astea drept înainte, OK ?

— Fie...

Sticky taie gazul, se clatină de pe-o aripă pe alta, ca să reducă viteza, sărim peste un gard viu și picăm la o mustață de-o batoză, pe care ne-o ascundea. Lucrătorii, luați ca din oală, se azvîrle pe burtă sau plonjează care încotro, ca niște broaște îngrozite.

Iar noi ne înălțăm drept ca lumînarea, să ne ascundem în nori. După un sfert de oră, cînd mînia victimelor trebuie să se mai fi domolit, ne așezăm în același cîmp, ca să le cerem scuze.

— Sticky ? Mi-e sete !

— De acord, ne întoarcem.

— Nu, aterizăm. Găsim un *pub*... și dăm ceva pe gît.

— Te-ai scrîntit de tot ?

— Aha, n-ai curajul ?

— Eu ? să n-am curajul ? Bine, aterizăm, găsim un *pub*, dăm ceva pe gît... și plecăm.

Și ne alegem, din isprava asta, cu opt zile de arest, în chip de premiu.

La finele lui noiembrie, autoritățile hotărăsc că sînt îndeajuns de instruit pentru munca pe care trebuie s-o fac.

„*Quite competent and very versatile*", spun notele despre mine. *Versatile* e unul din acei falşi prieteni de care colcăie amîndouă limbile. În engleză, e un compliment : mă adaptez repede şi am asimilat cunoştinţe convenabile în domenii foarte diferite. În franceză, nu-i deloc măgulitor! Un anume colonel de stat-major îmi va reproşa într-o bună zi tocmai acest lucru. Dar pune-te şi explică-i unui brevetat al statului-major subtilităţile limbii engleze! Oamenii ăştia ştiu totul ! Am întîlnit foarte puţini cu care să fi putut avea vederi comune.

Noi, combatanţii din trupele de şoc, sîntem nişte ulcele rustice, sobru pictate, în schimb rezistăm la foc. Ei, ca nişte porţelanuri preţioase de Saxa, sînt foarte bogat pictate, dar cît priveşte proba focului...

De la 1 noiembrie, Roger Wybot se află la Londra. Arestat la Marsilia de către poliţia din Vichy, a izbutit să fugă prin Spania. A cerut să mă vadă şi am făcut amîndoi bilanţul în timpul uneia din permisiile mele. Va rămîne în Anglia ca să reorganizeze serviciile noastre de informaţii, rebotezate BCRA [1], materie în care, la drept vorbind, e singurul specialist prezent la Londra.

În ceea ce mă priveşte, mă voi întoarce în Franţa ca să duc reţelei noastre esenţialul de care duce lipsă : fonduri şi un post de emisie-recepţie modern. Va trebui de asemeni să organizez un serviciu de legături aeriene între Anglia şi Franţa, ca să trimit la Londra „personalităţile" ce-mi vor fi date în grijă, şi ca să-i primesc pe agenţii inapţi să sară, sau să-i repatriez pe alţii.

Între noi fie spus, de amănunte puţin îmi pasă. Am să mă duc în Franţa ca să le duc camarazilor mei milioanele de care au nevoie, să le organizez legătura prin radio şi serviciul de transport aerian, apoi mă întorc aici cît mai

---

[1] Bureau central de renseignements et d'action. (N. a.)

repede. Pentru că sînt un răcan prost de tot, n-am pic de stofă de agent secret. Ceea ce vreau eu, e să mă bat fizic, fără cruţare. N-am nici un fel de vocaţie pentru un „soldat din umbră". Sînt francezi care se luptă în Libia ori alături de britanici ; lîngă ei aş vrea să fiu şi eu.

12

PARAŞUTAJ DE NOAPTE

Stau cîteva zile la Londra, ca să pun la punct amănuntele viitoarei mele misiuni şi fac cunoştinţă cu radiotelegrafistul care mă va însoţi. E un băiat rezervat, în vîrstă de vreo douăzeci de ani. Mai are stîngăcii de adolescent, care nu s-a maturizat încă. Fecior, şi supărat că este, nu se simte la largul lui, şi nu s-a dezbărat încă de educaţia iezuită pe care a primit-o. Eram şi eu ca el abia cu trei ani în urmă, şi-mi inspiră dintr-o dată o milă indulgentă şi oarecum protectoare. Cît am îmbătrînit în cîteva luni !

În ciuda stîngăciilor lui, Jo Piet are calităţi cît se poate de solide. Stîngăcia îl va duce într-un lagăr de exterminare, dar curajul, încrederea şi voinţa îl vor face să scape de-acolo cu viaţă.

În ciuda deosebirilor dintre noi, ne adoptăm reciproc, ca atelajele acelea heteroclite care trag la plug în Maghreb, cămila şi catîrul. Fiecare şi-ar trăi foarte bine viaţa fără celălalt, dar o providenţă ironică îi înlănţuie la aceeaşi soartă şi, zău aşa, îşi ară ogorul la fel de bine — sau mai bine — decît alţii.

A sosit decembrie şi luna plină care îngăduie salturile de noapte. Totul e pregătit. Sînt în ajun de-a mă afla

cu fundul la marginea trapei și cu inima zvîcnindu-mi în gît.

Pînă atunci, la baza secretă unde am fost trimiși, îmi refac de zece ori bagajul, care încape tot într-o raniță : două costume, un palton, două perechi de pantofi, o trusă de toaletă, un pistol extraplat, o sabie lată de comando și un pachet pătrat, învelit în pînză etanșă : vreo cinci-șase milioane de pe vremea aceea, în bancnote de cîte cinci mii de franci, proaspăt ieșite de sub teasc. Contemplu fără bucurie, în palmă, pilula de cianură ce ne-a fost dată drept ultimă soluție pentru cazul cînd...

Așteptăm. Legăturile cu Franța nu sînt totdeauna ușoare. Se pare că n-au putut fi avertizați camarazii care ne așteaptă. Nimeni nu se va afla jos, ca să ne primească. Dar, cum în principiu voi sări în preajma fermei de la Lagnys, deficiența asta n-are nici o importanță, socot că-i de prisos să deranjez pe indiferent cine ar fi. Cunosc regiunea, n-am nevoie să fiu îndrumat.

În seara plecării, cinez la popotă cu Sticky Murphy. Nu-mi închipuiam că fața lui lungă și colțuroasă, butucănoasă și lipsită de netezime, ar putea exprima teama : îi e frică pentru mine. Toți camarazii noștri piloți reacționează în același fel : să zboare, să se bată, să fie doborîți — asta-i regula jocului lor, asta-i treaba lor, și socot că au șanse s-o scoată la capăt. Pe cînd noi, cei pe care curînd îi vor parașuta, lăsîndu-i singuri, singuri și goi în noaptea unei țări ostile — găsesc că soarta noastră e inumană. Au sentimentul că ne abandonează ca pe niște surghiuniți pe-o insulă pustie. Se gîndesc că ei au partea cea mai bună, ei care mîine se vor înapoia pe pămîntul unei țări libere. Bieți și dragi băieți... Ghinionul ne paște în egală măsură : unii dintre noi nu vor mai reveni, dar cîți dintre ei vor muri carbonizați în bombardierul doborît, pe drumul de întoarcere !

— Nu face mutra asta de înmormîntare, Sticky, nătărăule ! La noapte o să fiu în Franţa, iar mîine dimineaţă, la micul dejun, am să destup o sticlă de şampanie, gîndindu-mă că tu, biet irlandez băutor de bere, eşti pe cale să-ţi sorbi fără nici un chef ceaiul de dimineaţă, care nu-i decît apă chioară.

— Ai dreptate, dar mărturiseşte că plecările n-au nimic haios în ele... Iar maimuţoii hidoşi de felul tău, de care pînă la urmă te lipeşti prin cine ştie ce aberaţie mintală inexplicabilă, o şterg într-o noapte cu lună... şi află dacă poţi ce s-a ales de ei ! Unii se întorc peste cîteva luni, taciturni, îmbătrîniţi, de nepătruns. Nu-i mai recunoşti... Alţii nu mai vin deloc. E ca şi cu fîrtaţii noştri din escadrilă : seara, în ajun, te mai cinsteai cu ei, iar a doua zi, pe tabelul efectivelor, cutare, pilot, dispărut !

— Asta-i viaţa, Sticky, aşa-i războiul... Nici ţie, nici mie nu ne stă nimic în putere. Ne-am amuzat de minune împreună, şi sînt sigur că o să ne întîlnim iar, ca să zburăm în tandem în hodoroaga asta a ta de cursă de şoareci. Numai un whisky mic, în chip de rămas bun. Trebuie să am capul limpede, pentru că peste două ore o să-mi ţîţîie fundul de frică.

— La revedere, ţîncule... Orice ţi s-ar întîmpla, bătrînul Sticky o să vină să te caute.

— La revedere, puşlama bătrînă... Mai curînd mă întorc înot. În sănătatea ta !

Nu voi afla decît după sfîrşitul războiului vestea morţii lui, la întoarcerea dintr-o misiune în Franţa. Lysanderul lui a fost doborît de antiaeriana germană.

...Focurile de poziţie clipesc pe pistă. Elicele, la ralantiu, vîntură aerul îngheţat de decembrie. Ne îmbarcăm, Jo şi cu mine, singurii pasageri ai unui Halifax, bombardier anonim al unei escadrile de bombardament. Vom

zbura în grup pînă în interiorul Franței, apoi aparatul nostru se va detașa, ca să coboare spre Châteauroux.

Faci cuie în carlinga asta. Vîrîți în hamurile noastre, picotim, legănați de ritmul motoarelor. O mică lampă albastră, ca pentru veghea unui bolnav, luminează masa navigatorului, absorbit în calculele lui. Regleta cursorului se duce și vine pe hartă. Navigatorul face însemnări pe care *dispatcher*-ul le transmite pilotului. Adorm.

Dispatcher-ul mă trezește : ceașca de ceai a tuturor deșteptărilor englezești. Survolăm ultimii kilometri înainte de linia de demarcație. În clipa asta, antiaeriana ne prinde în proiectoarele ei. Avionul își continuă cursa, e finalul traseului, nici vorbă nu poate fi să deviezi cu o linie. Obuze explodează destul de departe, ca o tafta pe care ai rupe-o. Urîtă experiență să zbori la bordul unui bombardier care e bombardat ! Nu mă gîndesc la noi, care vom sări, ci la pilot și la echipajul lui, care vor sluji drept țintă la întoarcere. Bieții de ei !

În mod normal, procedeul e categoric : ajuns deasupra obiectivului, radiotelegrafistul sare primul, ca să-i fie cît mai la îndemînă : postul, legat în suspante, îi complică în mod periculos manevrele, și se cade să aibă de partea lui toate șansele. Avionul trasează apoi un cerc complet care-l readuce iar deasupra terenului. Atunci ofițerul, șeful misiunii, sare la rîndul lui.

Ar fi o prostie să prelungim riscul : îi transmit pilotului că voi sări imediat după transmițător.

— Nu sînt de acord... E contrar regulamentului.

— Fii drăguț și dă-l încolo de regulament. Aș fi dezolat să văd cum voi ardeți, în timp ce eu m-aș afla bine mersi pe pămînt. Fă-o pentru mine... Și-apoi, de acord sau nu, eu tot o să sar. Așa că mai bine spui „da".

— OK, de acord !

— Întoarcere bună !

— *Action stations, Go !*

Jo Piet a trecut prin trapă, încă pe jumătate adormit, iar eu l-am urmat fără să aștept. În graba mea, nu m-am supravegheat să stau cît se poate de țeapăn, stingherit de altfel de raniţa ajunsă aiurea, în dreptul burții. Cobor cu capul în jos, cu un picior prins în suspante. Încerc, eu să mi-l scot, dar am sărit de la foarte mică înălțime.

Cu capul înainte, împung pămîntul înghețat, fără să mă fi putut restabili în poziția bună.

Cînd îmi recapăt cunoștința, o jumătate de secol mai tîrziu, nu-mi mai amintesc de nimic. Sîngele îmi curge din nări și din urechea dreaptă ; îl simt și în gură.

Ce mi s-o fi întîmplat ? Nu-mi pot aminti. Mi-e rău, fiecare bătaie a inimii îmi explodează ca un gong în cap și nu izbutesc să dau de nici un fir : amnezie totală.

La plecare, mi s-a făcut cadou o sticlă de whisky de argint, de formă rotunjită, ca să se muleze pe fesă. O simt în buzunarul-revolver ; automat, o scot și-o beau pe jumătate.

Alcoolul mă zgîlțîie un pic, creierul mi se pune cu greu în mișcare : mi-am dat drumul cu parașuta... Sînt la Ringway... Dar de ce nu e nimeni ? Nu la Ringway sînt... Dar atunci unde ?

Încetișor, memoria îmi revine : sînt în Franța, trebuie să dau de ferma Lagnys. Dar ce tare mă doare capul ! Ce mi s-o fi întîmplat ?

Aerul glacial și o duşcă de whisky pun, pentru o clipă, lucrurile oarecum la locul lor. Rutina antrenamentului ia locul voinței absente. Îmi deschei harnașamentul, împăturesc cu grijă parașuta, apoi, cu lopățica ce face parte din echipament, sap ca s-o îngrop.

Amintirile năvălesc acum, luînd forma imaginilor : decolarea, zborul, proiectoarele, antiaeriana, săritura mea în urma radiotelegrafistului.

Ce s-o fi ales și de ăsta ? Pornesc în căutarea lui, descriind cercuri din ce în ce mai largi în jurul punctului meu de cădere. Noaptea e luminoasă. Ar trebui să mă vadă. Ar trebui să dau de el.

În timp ce m-apropii de un tufiș, zgomotul unei culase ce e încărcată m-azvîrle la pămînt într-o clipă. Scrutez întunericul fără să văd nimic, îmi armez Coltul și mă tîrăsc spre arbuști.

— Tu ești, Edgard ?

— Da... Tu ești, Jo ? Ce faci în ascunzătoarea asta ?

— Cred că mi-am rupt piciorul.

— La naiba... De mult am atins pămîntul ?

— Douăzeci de minute. Nu știi ?

— Nu, am căzut în cap și sînt năclăit tot de sînge, dar acum mi-e mai bine. Rămîi aici și păzește-mi raniţa : am să te culc în parașuta ta. Nu te mișca de aici, stai ascuns, mă duc în recunoaștere.

În afară de izbiturile de ciocan ce-mi explodează în timpane, acum sînt lucid. Dacă navigatorul n-a greșit calculul, ne aflăm în zonă liberă. Căzusem de acord ca șoseaua națională Châteauroux-Vatan să-i servească drept ultim punct de repēr.

Două ipoteze : mă aflu fie la nord, fie la sud de șosea. Din obișnuinţă, mă orientez după Ursa Mare, apoi verific cu busola.

— Jo... Peste două ore cel mai tîrziu mă înapoiez. O oră am să caut. Cealaltă îmi trebuie pentru întoarcere. Așteaptă-mă aici fără să te miști. Ține, trage o duşcă de whisky.

Merg spre nord douăzeci de minute și dau peste șoseaua binecunoscută. Numărîndu-mi pașii cu grijă, caut

o bornă kilometrică, să-mi precizez poziția. Vatan : 14 kilometri. E bine. Întoarcere, patru sute optzeci de pași. Drept spre sud acum.

Douăzeci de minute de mers, și dau de Jo care a adormit.

— Ei, băiete, trezește-te ! Nu stăm prea rău : ferma, după socoteala mea, e la mai puțin de șapte kilometri. Mă duc să-l scol pe Jean Faillon și-o să venim să te luăm cu mașina. În mai puțin de două ceasuri vom fi aici. E ora trei dimineața, la cinci o să fii în pat. Nu care cumva să te miști de-aici pînă la sosirea mea. Dacă mi se întîmplă cine știe ce și nu mă mai întorc, să nu încerci să vii la Lagnys. Brion se află la nord-nord-est, cam la opt kilometri. Sînt două case la care te-ai putea duce : fie la institutor, fie la verii mei, familia Blain. Și-acum la revedere, pe curînd.

Îl las ghemuit în parașuta lui.

Luna s-a ascuns. Ceața, în straie lungi, deformează perspectivele. N-am decît un gînd : să ajung la fermă. Mă pierd într-o lume de vată, urechea începe iar să-mi sîngereze, mi-e greață tot timpul.

De m-aș putea opri măcar o clipă, să mă ghemuiesc în adîncitura unui șanț... și să dorm ! Mă doare capul înfiorător, un animal s-ar culca, așteptînd să-i treacă. Dar eu nu-mi pot permite nici măcar asta. Trebuie să ajung la Lagnys cît mai repede, înainte de-a mă prăbuși.

Sosesc, după două ore de mărșăluire peste ogoare. Bat în ușă. Aștept. Insist. Pauline, bătrîna guvernantă, vine să-mi deschidă. Asta-i tot ce-mi amintesc...

De nenumărate ori după aceea, Jean Faillon mi-a povestit urmarea : m-am prăbușit pe jos, am fost dus în pat, mi s-a dat să beau cafea tare. Cînd mi-am venit în

simţiri, am început să dau explicaţii... dar în engleză. Faţă de imposibilitatea evidentă a gazdelor mele de-a mă înţelege, căci mă priveau uluite, am recurs la franceză, nu însă fără a trece mai întîi printr-un talmeş-balmeş, amestec cu neputinţă de descîlcit al celor două limbi, în care pînă şi celui ce le-ar fi vorbit la perfecţie i-ar fi fost greu să se descurce în sintaxă.

Încă puţină cafea, o frecţie bună cu apă rece, şi iată-mă în măsură să-l ghidez pe Jean Faillon pînă la punctul nostru de cădere.

Jo Piet s-a trezit, îl punem în maşină, împreună cu aparatul de transmisie, îi îngrop parașuta, şi la drum !

Sîntem poftiţi să ne culcăm, ni se dau îngrijiri. Eu nu mai ştiu dacă e noapte, dacă e zi, dacă sîntem în Franţa, Anglia ori Patagonia. Adorm buştean pentru mai bine de douăzeci şi patru de ore.

Mă trezesc înfometat. Pauline bombăne şi-şi face de lucru pe lîngă camera mea :

— Mie nu-mi spune nimeni nimic, aici ! Ce pramatie ! Şi eu care-l credeam un student liniştit, acolo... Iar el soseşte cu parașuta. O să ne împuşte pe toţi, din cauza lui...

Totdeauna am văzut-o pe Pauline bodogănind mînioasă cu faţa ei mustăcioasă de maşteră sexagenară. La fiecare operaţie, cînd debarcam la fermă, ne întîmpina mîrîind, cu priviri bănuitoare şi înfăţişare ursuză. Felul ei de-a ne iubi erau mîncărurile şi plăcintele pe care ni le făcea.

Pînă la sfîrşitul războiului, ferma Lagnys a slujit drept bază de operaţii, fără ca vreodată nici poliţia, nici vecinii să aibă nici cea mai mică bănuială. Pauline cîrtea, dar ştia şi să tacă. Dacă toţi agenţii secreţi ar fi avut discreţia ei, am fi trăit cu toţii „fericiţi ca-n sînul lui Avram, în Franţa", fără necazuri, fără razii, nici deportări.

În timp ce eu dormeam, un vecin l-a îngrijit pe radioemiţător. Cu fractura izolată şi parţial pusă în ghips, Jo şchioapătă spre „pianul“ lui şi transmite primul mesaj pe care eu l-am cifrat : „Sosiţi cu bine. Stop. Plec spre Aurillac. Stop. Iau, cum am stabilit, legătura cu Renard. Terminat“.

Renard e un prieten al lui Roger Wybot. Părăsind Franţa, acesta din urmă l-a însărcinat să menţină legătura cu aceia dintre camarazii noştri rămaşi la locul lor şi, în această calitate, e normal să-l văd pe el primul.

Sosind seara la Toulouse, nu am tren spre Aurillac decît a doua zi dimineaţa. Cu raniţa în spate, umblu prin ploaie în căutarea unui hotel. Încă mă resimt de pe urma aterizării mele şi-i izbesc pe trecători, care se îndepărtează de mine, clătinînd din cap. Îşi închipuie, desigur, că sînt pilit... E mult mai rău : o migrenă cumplită îmi strînge tîmplele ca într-o menghine, iar vederea mi se tulbură în orice clipă.

Neatent şi speriat, o iau pe aleile La Fayette. Ridic capul să caut firma luminoasă a unui hotel şi mă izbesc de două fete nevinovate care veneau din sens opus.

— Pardon... Dar... ne cunoaştem !

De necrezut sau nu, dar am dat nas în nas cu singurele persoane pe care le cunosc din tot oraşul : Annie şi Marie-Antoinette care, acum şase luni, mi-au slujit drept îngeri păzitori. Annie pur şi simplu îmi sare de gît.

— Încetişor... nu mă împingeţi prea tare.

— Eşti bolnav ?

— Nu, dar hai să stăm jos. Sînt un pic obosit.

La cafenea, le povestesc în mare ceea ce cred că le pot spune : sosesc de la Londra, nu mă simt deloc strălucit, şi caut un hotel liniştit.

Annie găsește că hotelul ar putea prezenta riscuri. Curînd se vor împlini șase luni de cînd am plecat din Franța. Dacă poliția ar face cumva un control, ce domiciliu aș declara, ce loc de muncă ? Îmi oferă apartamentul ei. Are cu șase ani mai mult decît mine și mijloace materiale berechet, ca să-și permită să întrețină un gigolo. Care polițai ar avea ceva de obiectat ? E o acoperire de aur, nu ?

Sînt luat un pic cam pe nepregătite. Gigolo, iată un rol în care nu m-am visat niciodată, dar, la urma urmei, nu-i ceva chiar atît de deplasat.

Îndopat cu aspirine, dușat și răcorit, mă cufund din nou în neant pentru douăzeci de ore.

Trenul de Aurillac va pleca fără mine. Annie l-a chemat pe unul din prietenii ei, doctor, deoarece starea mea o descumpănește oarecum. Au hotărît că trebuie să dorm. Personal, n-am nimic împotrivă...

Două zile de odihnă completă mi-au alungat migrenele și sînt aproape în formă cînd mă întîlnesc cu Renard.

E un personaj complicat, plin de calcule și mai curînd zgîrcit, fără nici un dram de spontaneitate. Peste un an, ne vom afla împreună în batalionul din Antile, iar camarazii noștri din Martinica, țărani de treabă ce sînt, îl vor judeca dintr-o privire sigură de geambaș și-l vor porecli *Sourite :* Șoarecele.

Astăzi, după aproape patruzeci de ani, timp în care l-am frecventat cînd și cînd, nu-mi amintesc de nici un prilej în care să-l fi văzut acționînd cu oarecare dezinteres, generozitate sau îndrăzneală. Totdeauna extrem de circumspect, prudent și conformist, îl întruchipează întocmai pe echivocul Chapuzot din poveștile unchiului meu Georges.

Ca și Arsène din La Bruyère, „își închipuie, cu puținul merit ce-l are, că posedă întreaga vrednicie ce-o poți avea

și pe care n-o va avea niciodată". Crede că e subtil și foarte fin psiholog, dar nu judecă niciodată decît după clișee și va fi singurul dintre noi care, spre nefericirea multora, va introduce un trădător în rețeaua noastră. Ia servilismul drept politețe, ironia drept insolență și curajul fizic drept brutalitate.

Nu-i port pică. E mai curînd o victimă a educației lui, a mediului și-a înclinării spre intrigă, iar cel mai îngăduitor lucru ce-l pot spune despre el e că nu se potrivește deloc cu idealul meu uman. Așa cum e azi, așa era și atunci. N-a avut niciodată douăzeci de ani. Totdeauna mă duce cu gîndul la acei jucători de pocher care-și țin cărțile dispuse-n evantai cît mai aproape de ei, strînse, ca să nu tragă nimeni cu ochiul la cărțile lor bune. Vai ! nici măcar jucător de pocher nu e. Pentru el, s-ar potrivi mai curînd beziga, la un sfert de centimă miza. Ofițer de carieră, fiul unui om politic celebru, avînd certitudinea senină că aparține elitei, așa cum obișnuiesc să și-o închipuie burghezii, nu se îndoiește cîtuși de puțin că o anume întîietate de drept divin îi conferă toate meritele și, credincios poncifelor ce-i țin loc de judecată, mă consideră un țăran de treabă, cam tinerel încă, dar de care s-ar putea sluji.

Ce mai, cu el trebuie să lucrez. Îi aduc cîteva milioane și posibilitatea de-a comunica cu Londra. Nu nutresc față de el nici un fel de aversiune și, slavă Domnului, nici o dispoziție ierarhică nu mă supune autorității lui : se va ocupa cu furnizarea informațiilor politice, pentru care manifestă oarecare predispoziție. Cît despre mine, răspund singur de latura „acțiune" și, în domeniul ăsta, englezii mă consideră singurul lor interlocutor. Am aflat, mulți ani mai tîrziu, că suporta foarte greu independența mea dezinvoltă.

Încă o pereche stranie pe care fatalitatea o înhamă la același plug. Dar sînt fericit : peste cîteva zile am să-i revăd pe Gaston Tavian și Georges Descroizette, oameni pe placul inimii mele.

I-am transmis foarte exact lui Renard directivele pe care Wybot mi le-a dat pentru el. Dar, de cînd Wybot a plecat din Franța, lucrurile s-au mai schimbat. Renard, funcționar la prefectura din Cantal, e perfect acoperit. Din păcate, prefectul lui, cum e și normal, e trup și suflet alături de cei de la Vichy... și chiar colaboraționist serios ; va și fi, pe cît îmi aduc aminte, împușcat din motivul ăsta.

Așa că nici vorbă nu poate fi să-mi instalez postul de radio-emisie în regiúne, după cum fusese prevăzut inițial. La nevoie l-aș putea instala la Toulouse dar ca operațiile aeriene să se efectueze cum trebuie, am nevoie de-o bază mai apropiată de Châteauroux, deoarece, pentru expedieri, timpul e cît se poate de măsurat.

Procedeul e foarte strict : în ajunul operației, recepțăm pe postul nostru de radio un mesaj cifrat care precizează amănuntele. Fără să pierdem nici o oră, pornim la drum împreună cu radiotelegrafistul la ferma Lagnys, unde așteptăm la fața locului mesajul de confirmare. Se poate foarte bine întîmpla ca acesta să sosească după ce avionul a și pornit din Anglia. În același timp a trebuit să organizăm venirea pasagerilor la fermă. Mesajul de confirmare ne este transmis răspicat de BBC. E o frază cheie ce ne asigură despre valabilitatea operației prevăzute. Aterizările au de preferință loc între ora unsprezece și două noaptea. În afară de mine, mai sînt necesari încă trei oameni pentru balizarea terenului.

Așteptăm pătrunși de frig pînă-n oase, chirciți pe pămîntul înghețat. Auzim venind avionul de departe. Cu-

rînd ne survolează și transmite în morse, cu motorul lui, litera convenită pentru operația din noaptea aceea. R de pildă : o accelerare scurtă, una lungă, una scurtă, punct, liniuță, punct.

Retransmit la rîndul meu același semnal cu lanterna mea electrică. Aparatul descrie un cerc, ajutoarele mele își aprind și ei lanternele, ce trasează la sol un triunghi dreptunghic : două lumini verzi pentru bază, una roșie pentru vîrf. Latura mare a triunghiului indică direcția vîntului după sensul vîrf-bază. Avionul pierde înălțime, reduce motorul și atinge solul între luminile verzi. Apoi își continuă mersul și se oprește în dreptul luminii roșii. Cei doi pasageri sar jos cu bagajele lor iar cei doi pe care îi ia se urcă fără să mai aștepte. Pilotul execută o întoarcere, vine în dreptul celor două lumini verzi și decolează cu vîntul în față. Totul se petrece în mai puțin de cinci minute.

Se mai întîmplă și ca treaba să iasă pe dos. Avionul așteptat de noi să facă cale-ntoarsă din cauza antiaerienei, a promoroacei sau a ceții. De cum începe să se crape de ziuă, știm că nu există nici cea mai mică șansă să-l vedem apărînd. Și ne întoarcem cu coada între picioare, ca niște vînători ghinioniști. Încă o zi de așteptare, de schimburi de mesaje, ce trebuiesc cifrate și descifrate. Poate că la noapte o s-avem mai mult noroc...

Se mai întîmplă și ca nopțile cu lună plină să treacă, iar necazurile să se adune care mai de care : ultima noapte luminată se duce fără să se fi petrecut nimic.

La următoarea lună plină ! Pasagerii nu pot rămîne o lună întreagă la fermă. Și se întorc necăjiți la viața lor furișă de clandestini urmăriți, așteptîndu-și norocul data viitoare.

Trebuie să ai nervi solizi ca să joci pocherul ăsta nocturn. Pentru mine, care am capul spart și migrene frecvente, partida n-are nimic distractiv.

13

NECAZURILE UNUI SOLDAT DE OCAZIE

Prima mea grijă e să găsesc o bază convenabilă. Aș avea nevoie de o vilă îndeajuns de apropiată de Châteauroux, ca să ne îngăduie să ajungem la terenul de aterizare în mai puțin de o zi, și totuși îndeajuns de depărtată, ca deplasările noastre să nu poată fi puse în legătură, ca de la cauză la efect, cu activitățile din partea locului.

Montluçon ar fi perfect, și tocmai am un prieten pe-acolo, Chenaud, hotelierul din Néris. Se cade să-i fac măcar așa, o vizită de curtoazie : verii lui m-au primit foarte bine la Londra și se cuvine să-i mulțumesc barem pentru faptul că mi-a dat adresa.

Nu l-am mai văzut de peste un an, fără să-i fi scris ori telefonat vreodată. Cînd ne revedem, lucrurile se petrec la fel de simplu de parcă ne-am fi despărțit în ajun. Îmi cercetează ca unul care se pricepe paltonul din păr de cămilă.

— Felicitări, prietene ! Cum știu că nu ești în măsură să-ți procuri lucruri la bursa neagră, concluzia se impune de la sine : ți-ai cumpărat haine pe Regent Street.

Din fericire poliția nu dispune nici de experiența lui de viață englezească, nici de perspicacitatea lui !

Chenaud e din același aluat cu unchiul Georges : unul dintre acei oameni inteligenți și simpli, cărora tot ce e vulgar și meschin le e de-a dreptul străin. Vulgaritatea

şi meschinăria există, întocmai cum există minciuna sau vărsatul, o ştiu şi ei, dar faptul nu-i priveşte.

Îi povestesc despre plecarea mea prin Spania, antrenamentul din Anglia şi scopul vizitei mele. Am nevoie să închiriez sau să cumpăr o vilă prin părţile acelea. Ştie cumva ceva care să-mi convină ?

Chenaud cugetă îndelung, prînzul minunat al cărui oaspete am fost e pe sfîrşite. La desert, îmi dezvăluie concluzia la care a ajuns :

— De ce să rişti trezind curiozitatea ? Ar fi mult mai simplu să vă instalaţi la *Hôtel de la Source* : în anexă se află un apartament liber. Vecinii din camera alăturată sînt o pereche de evrei alsacieni care, pe deasupra şi din fericire, sînt surzi ca un cămătar la rugămintea unei călugăriţe strîngătoare de pomeni. Încă din perioada galo-romană termele de la Néris erau recomandate pentru consolidarea fracturilor... Radiotelegrafistul tău va locui aici, ca un băiat cinstit aflat în convalescenţă, se va vindeca de tot şi va putea opera în voie... De acord ?

Dragul şi admirabilul meu Chenaud ! Cînd mă gîndesc la toţi falşii luptători în Rezistenţă care, ca nişte precupeţi hîtri, s-au priceput să-şi transforme în rentă viageră pseudo-eroismul, să se aleagă cu Legiunea de onoare, consideraţie şi slujbe ! Nu i-am adus ocara să solicit pentru el nici o bucăţică de panglică.

Mă duc să-l iau pe Jo Piet de la Lagnys şi-l instalez la Néris-les-Bains. Timp de-o săptămînă stau şi eu cu el, pentru ca pensionarii hotelului să se obişnuiască cu noi şi să se îmblînzească oarecum.

Pensionarii aceştia sînt, în cea mai mare parte, bieţi oameni bătrîni...

Ne-am început liniştit un trai clandestin lipsit de orice necazuri.

M-am întors la fermă ca să cercetez amănunţit terenurile. Jean Faillon nu-şi pierduse timpul, a convins un vecin din Berry să ne ajute şi el şi să ne dea o păşune, pe care avea să pască oi, ca să taseze pămîntul, uşurînd astfel manevrele de aterizare. Între ferma Barillon şi ferma Lagnys, dispun acum de un adevărat aeroport de buzunar.

La întoarcerea din călătoria asta, în timp ce trenul e gata să pornească din gara Châteauroux, văd năpustindu-se pe peron un băiat atletic care, ajuns în dreptul ferestrei mele, se apucă de bară ca un acrobat şi sare pe scară. E camaradul meu Ivan de Colombel, împreună cu care am evadat. Pentru el, asta a însemnat întîlnirea destinului. Se angajează în reţeaua mea şi nu mă mai părăseşte.

La cîteva luni după întoarcerea mea în Anglia, va fi arestat de poliţia de la Vichy şi dat pe mîna nemţilor. Va muri într-un lagăr de exterminare, el, care mi-ar fi plăcut atît de mult să-l am drept tovarăş de arme într-o luptă cu viziera ridicată.

Timpul trece repede. Gaston mi-a găsit un apartament la Marsilia, Annie mi-a închiriat la Toulouse un refugiu discret. Împreună cu *Hôtel de la Source*, dispunem astfel de trei staţii de poştă liniştite, care ne îngăduie să evităm fişele poliţiei, necesare în cazul cînd închiriezi o cameră mobilată.

Renard a izbutit să fie convocat la Londra ca să facă rost, pe cît se pare, de nişte instrucţiuni ceva mai pe placul lui. De altfel nici nu se va mai întoarce, rămînînd în Anglia.

Îi pregătesc expedierea pentru nopţile cu lună plină din februarie. Totul se petrece fără incidente. E însoţit de un camarad pilot care, arestat la frontiera spaniolă, a evadat dintr-o închisoare franceză şi are nevoie să schimbe aerul.

După ce-şi ia zborul, hotărăsc să coborîm la Marsilia ca să alegem alt loc pentru transmisiile noastre radio. E o măsură de securitate normală, pentru a contracara orice reperaj posibil.

Ne întoarcem la Néris cu cîteva zile înainte de fiecare lună plină.

Jean Faillon a insistat să iau de la fermă un cufăr ticsit cu de-alĕ gurii : jamboane afumate, unt, brînză de capră, zahăr, mezelărie — adevărată comoară care, la bursa neagră, ar face o întreagă avere. Îi va ferici pe camarazii mei prost hrăniţi, deoarece prin prăvăliile din Provenţa suflă vîntul.

Cînd sosim în gară la Marsilia, las bagajele în grija lui Jo Piet şi mă duc să arunc o privire spre ieşire. Adesea sînt controlate de poliţie iar astăzi, cu încărcătura pe care o avem, recunoaşterea terenului e indispensabilă. Controlul mi se pare a fi neobişnuit de riguros : de cum trec de portiţa de fier, călătorii sînt poftiţi de către poliţişti şi vameşi în uniformă să-şi deschidă valizele. Cîţiva poliţişti în civil completează echipa.

Încep să fiu îngrijorat. Cercetarea ieşirii dinspre *Hôtel Terminus* nu mă linişteşte cu nimic. Aici, pasajul e mai îngust, călătorii mai rari şi, proporţional, poliţiştii mai numeroşi. Trebuie să iau foarte repede o hotărîre : dacă ieşim printre ultimii călători, riscăm să atragem şi mai mult atenţia asupra noastră, şi nu ne-o putem permite. Angajez un hamal cu un cărucior şi pornesc în căutarea lui Jo.

Oricum, tot prost am nimerit-o : dacă mă pun să deschid cufărul, voi fi arestat ca traficant la bursa neagră, valiza care conţine aparatul de transmisie va fi deschisă şi ea, şi-atunci nici o ieşire posibilă n-ar mai fi...

Şi totuşi trebuie să ne hotărîm, aşteptarea nu ne duce nicăieri. Punem cufărul cu cărnăraie pe căruţ, iar valiza cu radioul peste el. Cu Dumnezeu înainte !...

Ca să călătorim mai uşor şi să avem prioritate la toate rapidele, am scos pentru fiecare dintre noi un abonament pe un an la clasa întîi. E un cartonaş galben-deschis barat de tricolor şi care aduce oarecum cu legitimaţia de poliţist. Îl prezint funcţionarului de serviciu de la uşiţa de ieşire. Fără ca măcar să-l cerceteze, îmi face semn să trec, dînd din cap cu înţeles.

Un poliţist ne opreşte căruţul.

— Controlul bagajelor, domnilor.

Am un gol în minte. Situaţia mă depăşeşte. Deschid încet încuietorile frumoasei valize englezeşti care conţine aparatul de radio-emisie, întredeschid capacul. Postul se iveşte, cu becurile pentru semnalele luminoase de control şi manipulatorul lui.

Poliţistul se uită la mine iar eu explic plictisit :

— Radiodifuziunea naţională... Vreţi să vedeţi şi cufărul ?

— Nu-i nevoie, nu-i nevoie, spune agentul.

Ce geniu necunoscut mi-a şoptit explicaţia asta ? Unde am găsit tupeul fenomenal să-l duc pe poliţist fără să mă tulbur ? Totul s-a petrecut cum nu se poate mai firesc, fără ca eu să am vreun amestec. O forţă exterioară judecăţii, voinţei sau logicii mele a dezlegat problema în locul meu.

Pe trotuarul gării Saint-Charles constat pe pielea mea că „a ţi se muia genunchii“ nu-i o simplă figură de stil !

Jo e şi el lîngă mine. Ne hurducăm bagajele pînă la staţia de tramvai, iar eu mă reped spre cea mai apropiată vespasiană, vezica mea nu mai poate.

Informaţiile din surse multiple ne năpădesc. Un singur post radio e insuficient pentru a le face să se scurgă, încît a devenit foarte urgent să procedăm la o nouă operaţie aeriană care, în nopţile cu lună plină din martie, va transporta la Londra valizele-curier.

Jo şi cu mine plecăm spre Châteauroux. Îl las pe el la *Hôtel de France,* iar eu mă duc să duc aparatul la fermă. Mi-am luat şi eu o cameră la acelaşi hotel, unde am hotărît să rămînem cele două zile dinaintea operaţiei.

Cînd mă întorc pentru culcare, nu sînt mirat să-l găsesc pe Jo la mine în cameră, trîntit pe pat, iar doi străini aşezaţi în fotolii.

Pricep numaidecît despre ce-i vorba. Răsucesc cheia în uşă, o pun la mine în buzunar şi, nedîndu-le nici un fel de atenţie necunoscuţilor, mă adresez lui Jo. E greu de explicat, dar nu mi-e teamă. Mi-am şi dat seama, inconştient, că o să ieşim cu bine din încurcătura asta.

— Domnii sînt de la poliţie ?

Jo e la pămînt. Un control de rutină, actul de identitate un pic suspect, şi inspectorii l-au mirosit numaidecît. I-au smuls mărturisirea că am sosit împreună şi... asta-i.

— O să ne urmaţi.

— Chiar aşa ?

Îmi ţin o mînă în buzunar şi mă sprijin de uşă. Poliţiştii stau tot în fotolii. Situaţia e pe muche de cuţit. Se gîndesc că sînt înarmat şi-i simt că şovăie. În ceea ce mă priveşte, sînt hotărît s-o scoat la capăt, orice s-ar întîmpla, Iar ei simt asta, încît au pierdut partida.

— Sînteţi un agent gaullist ?

— Dacă vreţi.

— Aţi face mai bine să mărturisiţi, atunci cînd vă veţi afla în faţa unei instanţe, că aparţineţi serviciilor engleze.

— Dar n-am nici cea mai mică intenție să mă aflu în fața unei instanțe. Iar dacă faptul s-ar întîmpla, înseamnă că dumneavoastră mă veți fi silit, și nici nu poate fi vorba să mă siliți să întreprind fie și cel mai mărunt lucru... Oare nu vă e puțin silă, dumneavoastră, care sînteți francezi, să faceți meseria pe care o faceți ?

Cel mai bun mijloc de a învinge rămîne tot cel de a ataca, așa încît îi atac. O, nu-i vorba de un discurs, sînt cu totul lipsit de elocință, ci pur și simplu mă descarc cum îmi vine la gură de tot ce am pe inimă . de ce mă bat, de ce am ales calea asta și că, oricum, nu ei sînt cei care, aici și acum, mă vor împiedica s-o urmez.

După un sfert de oră, partida e cîștigată. Cel mai vîrstnic dintre inspectori e alsacian și am izbutit să-l zgudui. Cădem de acord să iasă de la mine din cameră și să uite că ne-au văzut. Mă angajez, în ceea ce mă privește, să neg că i-aș fi văzut vreodată, dacă într-o bună zi voi fi arestat.

După două zile plecăm din Châteauroux. Pe peron, cel mai tînăr dintre polițiști se apropie de mine și, în treacăt, mă sfătuiește să evităm un vagon de clasa întîi unde se află trei dintre colegii lui, simpatizanți germani, pe cît se pare.

Cum să-mi explic atitudinea celor doi polițiști ? Puțină teamă, puțină rușine, un dram de bun simț, poate... sau instinct de conservare ? Cine să știe ?

Am să-i revăd la Ministerul de Interne peste cîțiva ani, în timp ce m-am dus să-i fac o vizită lui Roger Wybot, în calitate de vicepreședinți sau secretari ai Asociației polițiștilor din Rezistență. Pînă în ziua cînd au dat ochii cu mine, povesteau cui voia să-i asculte cum, la Châteauroux, salvaseră doi ofițeri ai Franței libere... Se pare că, pe urmă, au devenit ceva mai discreți.

14

ÎNAPOI ÎN ANGLIA

Culegere de informaţii, stabilire de legături, luări de contact : reţeaua funcţionează normal. Dar nu şi persoana mea : sufăr din ce în ce mai des de migrene incurabile ; adesea, în mijlocul unei fraze, mă opresc dezolat, căutînd un cuvînt ce nu vrea să vină. Tensiunea permanentă pe care munca noastră o cere nu-mi îmbunătăţeşte deloc starea.

Cum nici vorbă nu poate fi să mă îngrijesc în Franţa, începem să discutăm despre eventuala mea întoarcere în Anglia. Din nefericire, sînt singurul specialist admis în operaţiile nocturne şi nu pot să-mi părăsesc aşa, de pe o zi pe alta, atribuţiile. Cădem de acord ca Gaston Tavian să plece în aprilie la Londra cu valizele-curier. Va învăţa în Anglia să conducă operaţiile de aterizare clandestină, apoi se va întoarce în locul meu în nopţile cu lună plină din mai. Eu însumi voi pleca cu acelaşi avion care-l va aduce pe el.

La 24 aprilie, Lysander-ul este exact la întîlnire. Ni-l aduce pe Pierre Beech, un excelent camarad şi un excelent radiotelegrafist, pe care l-am cunoscut în Anglia. Bietul Pierre, repezit ca un berbec, generos şi în acelaşi timp deosebit de înzestrat cu un simţ ieşit din comun ce-i îngăduia să descopere capcanele. Va cădea, totuşi, cîteva luni mai tîrziu în mîinile Gestapoului. Va supravieţui lagărelor de concentrare şi, după război, voi da de el în Tunisia, unde mă voi instala. Va muri într-o încăierare, ucis de nişte felahi anonimi, el, care dăduse totul pentru libertatea celorlalţi. Se numără printre rarii francezi ale căror demnitate, generozitate şi curaj îi atrăse-

seră respectul și simpatia micului popor tunisian. Și tocmai el a trebuit să dispară.

Gaston se îmbarcă, însoțit de Mariotti, un căpitan de vapor cu înfățișare de corsar ce tocmai a dezertat din marina națională.

Avionul ia foc la sol, pilotul își pierde oarecum cumpătul și, în loc de extinctor, pune mîna pe o grenadă incendiară, destinată să distrugă aparatul într-un caz disperat. Într-o clipă, focul ia o amploare demnă de un montaj hollyoodian.

Din fericire, ne dăm seama de „ușoara" lui greșeală : cu un extinctor adevărat, stingem flăcările, care trebuie să se vadă la kilometri distanță jur-împrejur, și părăsim grabnic ferma Lagnys, care are toate șansele ca în viitorul apropiat să devină pentru noi un punct prea fierbinte.

Odihnă la Toulouse, întoarcere la Marsilia, obișnuitul du-te-vino de rutină al muncii clandestine... Pe la sfîrșitul lui mai, primesc ordinul să mă pregătesc pentru întoarcerea în Anglia.

La 27 mai 1942, într-o seară, ne aflăm la fermă. Am primit prin radio confirmarea așteptată. Gaston Tavian se întoarce, împreună cu un agent destinat altei rețele, iar eu voi pleca cu același avion.

Ora unsprezece noaptea... Ascultăm ultima emisiune BBC. Mesaje personale: „Palmierul e în oază... Repet : palmierul e în oază..." Mesajele dătătoare de speranță se înșiruie unul după altul.

Nici unul care să mă privească. Iar dacă nu ni se transmite mesajul, nici operația de aterizare nu va avea loc : tăcerea BBC-ului anulează toate dispozițiile stabilite pe parcursul schimburilor cifrate.

Dezamăgiți, ne-am și resemnat cu gîndul să ne omorîm timpul încă o zi, să așteptăm încă o noapte, apoi, cu îngrijorarea în suflet, întreaga perioadă de lună plină.

„Totor și-a ras mustața..."

E pentru mine !

Sîntem afară mai înainte de-a aștepta ca fraza să se repete.

Lysander-ul ne survolează. Atinge pășunea clătinîndu-se de pe-o aripă pe cealaltă, într-un fel care-mi amintește de ceva. Am mai văzut eu un pilot conducînd așa... Dar prea mă doare capul ca să-mi storc creierii să-mi aduc aminte.

Gaston sare din carlingă, ne îmbrățișăm în viteză. Îi dau șevaliera mea lui Georges Descroizette ca să-i poarte noroc, sînt ajutat să urc la bord. Punct fix. Aparatul se smulge de pe sol. Ne aflăm la trei sute de picioare înălțime, și abia atunci îmi dau seama că zburăm cu toată viteza.

Pășunile defilează pe sub aripi. Iar plec din Franța.

Mi-am pus automat casca interfonului și mă adresez pilotului, care stă în fața mea, dar de care mă desparte un panou blindat :

— Cine ești dumneata, dacă nu te superi ?

— Sînt eu, Sticky, bineînțeles ! Ce prostie să mai întrebi !...

Zborul de noapte, pe lună plină, aproape razant cu fineața, e o promenadă feerică : păduri de cerneală, rîuri de argint, eleșteie de aur pe care plutesc nori.

Sticky a fost reperat de antiaeriană la venire, așa că a trebuit să-și schimbe direcția de întoarcere.

— S-ar putea ca benzina să ne-ajungă tocmai la fix, puștiule ! Nu ți-e frig ?

— Nu prea !

— Dormi, am să te trezesc cînd o să trecem de coastele Franței. Le trecem aproape o dată cu zorile. Survolăm foarte jos niște cazemate adormite și, aproape razant cu valurile, ne năpustim spre Anglia.

Falezele albe se ivesc în soarele abia înălțat, o spumă argintată scînteiază de-a lungul plajelor.

Călătorie terminată, misiune terminată... Am mare nevoie să dorm.

BCRA-ul s-a mai întins de șase luni încoace. I-au trebuit localuri mai spațioase ca să-și adăpostească „specialiștii“ și și-a schimbat cartierul.

Ca în orice societate umană, găsești oameni de toate felurile : eroi adevărați, ca Fred Scamaroni, care aruncă flăcări pe nas de nerăbdare să plece mai repede în misiune, și care-și va da viața pentru eliberarea Corsicăi ; timizi curajoși, ca Bruno Larat, care va muri și el în Franța ; temerari eroici, ca Saint-Jacques, care va trece peste toate obstacolele cu acea dezinvoltură insolentă a călăreților lui Murat. Aceștia se numărau printre prietenii mei...

Sînt și din cei care, mult mai numeroși, nu-mi plac defel. Instalați în confortabila lor mediocritate birocratică, crabii administrației, retrași la adăpostul dosarelor, vor rezista aprig încă trei ani, în localul de pe Duke Street, cu sălbăticie cramponați de pernița de pe scaun ca de-o geamandură de salvare.

În ceea ce mă privește, am terminat-o cu serviciile secrete. Doctorii au căzut de acord că e vorba de o fractură a osului temporal. A început să se consolideze și, pentru moment, nu se impune nici o operație, dar am nevoie, se pare, de o convalescență liniștită, de cîteva luni.

Pentru moment, nu protestez și, de teamă ca vreun examen mai amănunțit să nu ceară să fiu reformat, plec cît mai repede din Londra și mă îndrept spre Herefordshire.

Acolo mă întîmpină o familie englezească tocmai după placul inimii mele. Alice, cea mai mare dintre cele două fete, are exact vîrsta mea. Și-a făcut o parte din studii în Germania și a locuit o vreme în Franța. N-are cîtuși de puțin acea minte un picuț mărginită, a anumitor însulare. E o dulceață de fată, o inteligență uimitoare, înzestrată cu un simț al umorului fără greș... Toate calitățile, plus alte cîteva. Dacă aș avea o soră, n-aș dori să se deosebească prin nimic de ea.

Îmi petrec la Kingston trei luni de tihnă și fericire, răsfățat mai ceva decît fiul risipitor de niște gazde discrete și nespus de generoase.

Bombardierele germane, definitiv îngrețoșate, nu se mai aventurează deasupra acestei cîmpii fericite. Dorm douăsprezece ore pe noapte, călăresc în fiecare zi, mă duc la vînătoare cînd am chef și la piscină cînd poftesc. Pentru că mi s-a interzis să citesc și să scriu, citesc foarte puțin și scriu încă și mai puțin, e beatitudinea aproape animalică, lipsită de orice grijă.

Alice îmi triază răbdător vocabularul, despărțind engleza ortodoxă de argoul marinăresc înmagazinat pe *El Pelayo* și ajung, mulțumită ei, un interlocutor aproape convenabil.

Pe scurt, o permisie de convalescență perfectă, în stare să-l împace pînă și pe-un anarhist cu existența, familia, bogăția și societatea.

Mă întorc la Londra după trei luni ca să-mi cer vărsarea la forțele combatante, dar doctorul consideră că o

perioadă suplimentară de odihnă se impune, încît mă expediază, pentru alte două luni, într-o insulă minunată, în largul Scoției, în familia unui doctor de țară, erudit și francofil.

Doctorul Christie și soția lui mă adoptă de cum cobor de pe vas. Pescuitul pe mare, plimbarea în iolă și călăritul îmi umplu zilele. Am început să citesc treptat, fără ca migrenele să se trezească. Afazia traumatică ce mă îngrijora atît de mult dispare cu încetul. Foarte rar mi se mai întîmplă să caut zadarnic cuvîntul precis ce se ascunde.

Pînă și într-un colț liniștit ca acest golfuleț leneș din marea Scoției, emoțiile puternice nu sînt cu totul absente : într-o după-amiază, mă aflu la pescuit împreună cu Donald, nepoțelul lui Christie. Ceața ne învăluie brusc, ca ochiurile unei plase. N-am văzut-o venind, ocupați fiind cu un pescuit miraculos : zeci de merlani negri care mușcă întruna.

Înainte de-a pricepe despre ce-i vorba, o ceață deasă ne înghite, ascunzîndu-ne cerul, soarele, coasta. Donald are opt ani și e poreclit *chatter box*, moară stricată, pentru că-i merge gura de cum face ochi pînă seara tîrziu. De data asta rămîne fără glas.

Barca a luat-o ușor în derivă pe o mare fără valuri, cangea noastră ridicolă pe care am lăsat-o în jos nu dă de fund. Rămîn și eu fără glas. Improvizez o ancoră plutitoare din vîsle și grătarul bărcii, dar nu-i decît o improvizație de moment, nu o soluție.

Ceața asta ce pare solidă, tăcerea deplină mă neliniștesc, înțeleg de ce Scoția e prin excelență țara fantomelor și a legendelor fantastice.

Un muget la babord îl face pe Donald să se arunce în brațele mele. Sînt cît pe ce să intru și eu în panică. N-am

auzit niciodată despre ceva asemănător, și mă resemnez să asist la orice fel de viziune infernală. Încerc să-l liniștesc pe Donald, dar cred că nu sînt deloc convingător.

Mugetul se repetă, apoi un cap mare, rotund, cu ochi drăgălași, strălucitori, lunecă de-a lungul bărcii : e o focă, prima din viața mea pe care o văd liberă. Trebuie să fi plonjat foarte adînc, ca să pescuiască, dar pare să fi fost mai puțin norocoasă decît noi, și a urcat la suprafață ca să-și tragă răsuflarea.

Fără să stau pe gînduri, îi arunc unul din peștii noștri, care dispare din două mișcări de falcă. După ce a devorat vreo douăzeci, clatină din cap, înoată de vreo două-trei ori împrejurul bărcii, apoi o șterge drept înainte.

Am recuperat la repezeală lopețile și vîslesc din răsputeri în siajul focii. Dacă aș fi în locul ei, acum după ce m-am îndopat, m-aș duce să mă întind pe uscat, ca să-mi fac digestia liniștit.

După ce animalul dispare, eu continui să păstrez cu sfințenie direcția, și zece minute de vislit ne duc la o insuliță, în care-mi înfig cangea ; în felul ăsta măcar sîntem siguri că n-o să pornim în derivă spre mijlocul Atlanticului. Ceața se ridică după o oră și ne îndreptăm spre coastă, foarte vizibilă acum, la trei mile de insuliță.

A doua zi, pescuim în același loc ca și în ajun, în plină lumină a lunii august. Și iar „suflă" ceva în partea stîngă, iar foca se ivește din nou : își așteaptă peștele...

Am hrănit-o așa două luni, pînă la plecarea mea din Scoția. Porneam pe mare pînă și duminica după-amiază, ca să n-o dezamăgesc. I-o datoram cu prisosință !

Mi-am recăpătat echilibrul, sînt tăbăcit, bronzat, fără să fi luat în greutate o uncie de prisos. E timpul să mă

duc să-i zgîlțîi pe glorioșii mîzgălitori de hîrtie, pe cei din comandourile de șoc din Piccadilly Circus, în a căror grijă mă aflu, și să le amintesc că am alte planuri decît să trăiesc ca un pașă la Rothesay, pe insula Bute.

Sînt trimis la Camberley, o tabără sinistră ca toate taberele militare pe care le-am cunoscut pînă acum : colibe negre din tablă, deservite de drumuri cît se poate de negre, presărate cu zgură: E un centru de regrupare pentru ofițeri fără trupe și pentru trupe fără ofițeri. Locul respiră plictisul și tristețea lipsită de speranță. Pe deasupra, amintește de satele de mineri din nordul Franței, de-a dreptul deplasat în magnificul peisaj din Surrey pe care-l urîțește, ca un șancru dezgustător pe o față armonioasă. Și ca să pună capac la tot, plouă !

Îl bombardez pe Roger Wybot cu scrisori vehemente : cînd voi fi trimis să lupt ?

Nu sînt la Camberley nici de trei săptămîni, cînd îl văd sosind pe Renard, ofițer fără trupe și el și care a părăsit BCRA-ul.

Mister al afectărilor ? Mirobolante decizii ale geniilor statului-major ? Mă înștiințează că sînt desemnat să plec împreună cu el la Saint-Pierre-et-Miquelon. Trebuie să pornim pe loc spre Scoția, cu alți vreo doisprezece subofițeri, să ne îmbarcăm la Glasgow pe *Queen Elizabeth*, să debarcăm la New York, apoi să ne instalăm la Saint-Pierre, ca să constituim acolo un comando pe bază de recrutări locale !

Nu se poate spune că sînt nebun de entuziasm. Dar am cerut să fiu afectat undeva... și sînt !

În orice caz e preferabil inactivității deznădăjduite din fundătura asta, în care zilele, mohorîte precum cele de post, ți se lipesc de piele ca funinginea.

15

BATALIONUL ANTILELOR

Cînd sosesc la Greenock, avanportul Glăsgow-ului, sînt numaidecît surprins că nu dau de un convoi în formare. Mă aşteptam la o călătorie ca aceea făcută de mine între Gibraltar şi Liverpool. Lucrurile nu stau deloc aşa : sîntem vreo zece mii de oameni cu destinaţia America : permisionari canadieni, englezi detaşaţi cu postul în Canada, în calitate de instructori sau elevi piloţi, actori americani de teatru care au jucat pentru armată, aviatori yankei care se întorc la ei acasă ca să aducă de-acolo bombardiere nou-nouţe.

Zece mii de oameni ticsiţi într-un vapor de lux, a cărui capacitate de absorbţie a fost triplată prin scoaterea pereţilor despărţitori şi supraetajarea cuşetelor. Aşa se face că sîntem şase locotenenţi într-o cabină pentru tineri căsătoriţi : doi piloţi americani, doi canadieni, doi francezi care, cu două decade în urmă, ar fi putut fi stegari în regimentul Carignan şi afectaţi la Ville-Marie.

Cum nu mai există nici o altă navă care să facă acelaşi traseu, nici nave de escortă, ridicăm ancora singuri, necontînd decît pe viteza noastră ca să scăpăm de submarinele naziste. Urmăm o rută foarte spre nord, la o latitudine unde avioanele germane nu se aventurează niciodată.

Americanii au transformat-o repede pe serioasa *Queen* într-un soi de tripou plutitor. Stînd în patru labe pe mocheta saloanelor odinioară severe, sumedenie de bărbaţi îşi petrec zilele şi jumătate din noapte jucînd fantastice partide de *craps*[1] : un pumn de dolari mototoliţi în mîna stîngă, în timp ce cu dreapta mătură covorul ca să adune

[1] Joc de noroc asemănător cu barbutul. (N. t.)

întruna zarurile, să le ducă la buze pentru o sărutare magică și să le arunce la nesfîrșit, cu un gest de semănător. Acum aproape două mii de ani, legionarii romani jucau cu zaruri asemănătoare cămașa fără cusături a lui Hristos. Jucătorii de pocher ocupă toate mesele. E o hărmălaie, o forfotă și o dezlănțuire ca de bîlci.

Uimitor e faptul că în fiecare dimineață, timp de o oră, vînzoleala asta uriașă încetează ca prin farmec. Vociferările se opresc brusc, lăsînd locul unor ordine precise, și toți pasagerii, cu uniformele la fel de spilcuite ca pentru paradă, cu colacul de salvare în poziție reglementară, se află pe punți, repetînd exercițiile de părăsire a navei. Timp de o oră, disciplina de galeră a marinei regale engleze își reia drepturile, fără putință de apel.

Subofițerii noștri provin în cea mai mare parte din infanteria colonială. Destul de tineri cu toții ca să suporte un antrenament sîngeros, dispun totuși de acea experiență caracteristică bătrînelor cătane „care au văzut multe la viața lor" și caracteristică mai cu seamă soldatului francez : împăcați odată pentru totdeauna cu carențele superiorilor, au deprins obiceiul să se descurce singuri, și-o fac destul de bine.

În prima zi, la masa ofițerilor, bem, ca toată lumea, ceai și coca-cola. A doua zi, chelnerul ne aduce, numai celor doi francezi, un bordeaux binevenit : sergenții noștri, care nu știu boabă de englezească, s-au priceput să-l convingă pe comisarul de bord că rația lor reglementară comportă cel puțin un sfert de vin. Lipsindu-i de molanul lor roșu înseamnă să-i persecuți, dar, dacă nu se găsește din ăsta, se mulțumesc cu orice băutură, numai vin să fie și roșu ! Generoși, au atras atenția că și ofițerii lor se bucură de același privilegiu și, în timpul celor cinci zile cît a durat traversarea, ne-am înfruptat din producția celor mai renu-

mite podgorii, aflată încă în cămările ex-transatlanticului de lux.

Lunecăm cu treizeci de noduri pe oră, fără încetinire nici schimbare de direcție. Un ofițer canadian a lunecat pe deasupra balustradei : avînd, desigur, rău de mare, s-a aplecat prea mult și a plonjat în valuri. Marinarii îi aruncă mai mulți colaci de salvare și o barcă pneumatică, dar nava nu se oprește, nu poate fi pusă în pericol viața atîtor mii de oameni pentru stîngăcia unuia singur.

Oare pentru liniștea noastră sufletească am fost asigurați că l-a pescuit mai tîrziu o navă de război ?

Cu coatele sprijinite de balustradă, descoperim America.

Accesul la continent se face prin acele porți nemăsurate care sînt cheiurile new-yorkeze. Nimic asemănător în Europa care să ne fi pregătit pentru acea densitate strivitoare a zgîrie-norilor iluminați. E cu adevărat Lumea Nouă : chiar de la început, te descumpănește prin imensitatea ei, lume în care reperele și criteriile cunoscute nu-ți mai sînt de nici un folos, în care franceza nu-ți slujește la nimic, iar engleza nu la mare lucru, o lume enormă și străină pe care o abordezi cu sentimentul că nici o experiență anterioară nu-ți va fi de folos.

Dar nu-i decît o impresie, încă din prima zi descoperim foarte repede că gigantismul nu se aplică decît betonului. Oamenii, orice-ar crede ei, sînt pe măsura noastră, iar adesea încă și mai mărunți, în conformismul lor puritan, în necunoașterea Lumii Vechi și prejudecățile lor infantile.

Colonia franceză din New York este, ca și Franța însăși, divizată în două clanuri : susținătorii Mareșalului și simpatizanții gaulliști. Aceștia din urmă au constituit un Comitet al Franței Libere. Doamne ale Operei de binefacere întîmpină cu emoție comando-ul francez. Cei mai mulți

dintre noi nu s-au bătut încă pe front, iar ele ne sărbătoresc ca pe niște eroi. E tăiat viţelul cel gras pentru micii fii risipitori !

Dejunuri oficiale, dineuri oficiale, pupături de mînă, recepţii... Toată această vanitate de mămici abuzive care încearcă să ne prezinte ca pe niște cîini dresaţi întrece repede măsura și, încă din a treia seară, cea mai mare parte din subofiţeri o ștergem englezește în toiul unui dineu, ca să ne ducem să respirăm oraşul.

E cu mult mai nostim : Broadway-ul și rotiseriile lui, cu puii puși unul lîngă altul în frigare și pe care poţi să-i mănînci cu mîna, „bombele" franţuzeşti, unde cîteva din compatrioatele noastre sînt animatoare sau deschizătoare de taxi-uri, sînt, oricum, mai pe măsura vîrstei noastre decît tipicul unei mese oficiale ce aduce cu un parastas, plină de gînguritul doamnelor ce le patronează, născute toate cu cel puţin cincizeci de ani înaintea noastră.

Renard, foarte protocolar, a rămas să ne acopere retragerea, împreună cu cîţiva sergenţi timizi. Nu știu dacă s-au amuzat. În ceea ce ne priveşte, nu ne-am plictisit și, dimineaţa, cînd ne întoarcem din turul nostru princiar, New York-ul nu ne mai impresionează.

După o călătorie de două zile cu un tren de lux, ajungem în Canada, și părăsim portul Halifax la bordul unei goelete cu trei catarge, îndreptîndu-ne spre ultimul vestigiu al imperiului francez din America.

De obicei se face o zi și o noapte pe mare, ca să ajungi în insulele Saint-Pierre-et-Miquelon ; nouă însă ne trebuie cinci zile : abia ieșiţi din strîmtoarea Belle-Isle, furtuna o și ia în primire pe *Herminie*. Punem la capă și navigăm cu motorul, dacă asta se mai poate numi navigat. Foarte curînd ne vedem siliţi să reducem velatura.

O zi și o noapte întreagă marea ne mătură puntea, vasul o ia orbește în derivă prin viforniţa de zăpadă, sub un cer jos, mai-mai să atingă arboretul.

Căpitanul nu-i deloc vorbăreţ : a dat cu precizie, la momentul cuvenit, ordinele ce se impuneau, fără să-și trădeze prin ceva îngrijorarea, fără să ridice vreodată glasul. Aș dori ca toţi împăunaţii care se socot șefi să-l fi cunoscut pe căpitanul Reu. Poate că pentru o singură.dată în viaţa lor ticăloasă ar fi avut prilejul să vadă ce-i aceea un comandant. Acest simplu căpitan de cursă lungă, mai curînd șubred la trup, e o prezenţă literalmente magică. În toiul furtunii, mi-l amintește pe Sticky la bordul avionului lui: același zîmbet aproape imperceptibil și liniștitor, aceleași mîini solide și competente de muncitor, aceeași atitudine de sfidare, liniștită și un pic batjocoritoare.

În afară de căpitan, marinarii nu sînt cu mult mai breji decît noi, bieţi pămînteni care-nfruntă pentru prima oară o furtună pe mare : își varsă și ei, întocmai ca și noi, pînă și ultima picătură de bilă.

La cîrmă, un bătrîn locuitor din Saint-Pierre, care trebuie să fi fost mus prin anii cînd Pierre Loti publica *Pescar din Islanda,* nu-i nici el scutit de răul de mare. Se cramponează de barele cîrmei, varsă, își vîră mîna într-un butoi plin cu mere, mănîncă vreo două-trei, ţine cîrma imperturbabil vreo jumătate de oră, apoi se întoarce ca să verse printr-un sabord întredeschis.

Mi-am avut și eu trista parte, am atins culmea greţii, clipa aceea oribilă cînd nu mai eşti decît un animal bolnav și-ţi dorești să mori mai curînd decît să-ţi simţi mărunţaiele încleștate într-un nou spasm, o nouă contracţie sterilă, de vreme ce-ai vărsat tot din tine.

Bătrînul redresează roata cîrmei, varsă merele pe jumătate mistuite, corijează cursa și-și cufundă din nou mîna

în butoi. Îmi face semn să fac și eu la fel. Potel, un lungan de sergent-major care e alături de mine, lîngă habitaclu, se înfruptă și el din fructele fetide și, ore întregi, facem ca și bătrînul : mîncăm, vărsăm, ne jurăm că așa nu se mai poate și că o să crăpăm pe loc, apoi iar mîncăm... și iar vărsăm... La nesfîrșit ! Dar ce triumf : stomacul, în sfîrșit strunit, reține ultimul măr. Adevărată înviere ! Grețurile au dispărut, sîntem din nou gata să ne măsurăm cu lumea.

Potel și cu mine ne îndreptăm spre cambuză, cramponîndu-ne de niște odgoane, care ne împiedică să fim măturați de valuri și-acolo, în mijlocul ustensilelor care derapează pe jos, tribord-babord, în ritmul ruliului, ne pregătim la grătar două *steaks*-uri în sînge, mari și groase cît palma unui măcelar.

Împăcați cu viața, facem pe infirmierele și le ducem ulcioare cu ceai celorlalți tovarăși ai noștri. Încă din primele ore ale furtunii aceștia s-au dat bătuți și zac prăbușiți în cușete, semănînd cu niște cîrpe ce-ar fi slujit la ștersul vărsăturilor.

Exemplul căpitanului și al bătrînului său cîrmaci sînt pentru mine o lecție neprețuită. Asemeni celor primite de la unchiul Georges : să-ți privești adversarul în față, să refuzi să i te supui, să te bați. Mă voi gîndi adesea la ele în anii ce vor urma, cînd, aflîndu-ne într-o încurcătură fără ieșire la prima vedere, voi fi ispitit să cer îndurare, dar, amintindu-mi de ei, voi găsi puterea să scap, împreună cu oamenii mei, ca *Herminie* din furtună.

Vîntul s-a mai domolit un pic, marea s-a mai cuminți, iar noi putem în sfîrșit să ne adăpostim într-un mic golf de pe coasta sudică a insulei Terra-Nova. Căpitanul a lăsat o barcă la apă și eu îi însoțesc pe trei din marinarii noștri, care se duc după apă proaspătă.

Îmi amintesc foarte bine de locul liniștit de unde ne-am luat apa ca și de vîslitul nostru puternic, care făcea ca barca cea albă să înainteze rapid prin undele verzi. Sărind pe plaja plină de galenți, aveam impresia că trăiesc clipe mai trăite o dată, ca și cum, cu secole în urmă, aș fi fost unul dintre acei francezi anonimi, marinari sau hoinari prin codri, care ne aduceau un imperiu, fără vorbăraie, înarmați doar cu curajul lor de țărani încăpățînați.

Ocupaseră Terra-Nova, urcaseră în sus pe fluviul Sfîntul Laurențiu, domesticiseră o lume ostilă, prefăcuseră pădurea în ogor, fondaseră Québec-ul și Ville-Marie în timp ce, la Paris, încă de pe-atunci niște neisprăviți de politicieni, lipsiți de imaginație și de curaj, într-o bună zi i-au vîndut. Se găsiseră „genii" la modă care să facă apologia crimei : La ce bun atîtea sacrificii pentru „cîteva pogoane de zăpadă" [1] ? Armistițiul din iunie 1940 avusese și el voltairii lui pe măsură. Istoria nu se schimbă deloc, iar oamenii atît de puțin ! Stranie țara asta a mea : mai mult decît altceva pe lume, a zămislit legiuni întregi de sfinți și de eroi, dar în același timp a secretat și ambițioșii cei mai vrednici de dispreț ca și lașii cei mai abjecți... Un Chanzy [2] pentru un Bazaine [3], un Jean Moulin [4] pentru un

---

[1] Cuvintele aparțin lui Voltaire (N.t.)

[2] *Antoine-Eugène Alfred Chanzy* (1823—1883), general și senator francez, se distinge în timpul războiului franco-prusac (1870). Deputat de Ardeni, reorganizează armata franceză și candidează la președinția republicii (1879). (N.t.)

[3] *Achille Bazaine* (1811—1888), mareșal al Franței. Trimis în 1863 în Mexic, pentru a acționa în favoarea împăratului Maximilian, întreprinde înțelegeri cu insurgenții în favoarea sa. Tot cu scopul unei lovituri de stat în folosul său acționează și în timpul războiului franco-prusac. Condamnat la moarte de către tribunalul militar, i se comutează ulterior pedeapsa în detenție pe viață. (N.t.)

[4] Vezi nota de la p. 102.

Laval [1], un Leclerc [2] pentru un Darlan [3].

Furtuna a fugit spre est. Căpitanul a dat comanda ca velatura să fie întinsă și, pe o dimineață strălucitoare ca un cer din Provența, acostăm la cheiul din Saint-Pierre, ultimă stîncă dintr-un imperiu. Biată stîncă, într-adevăr: trei mii de locuitori ale căror case se răzlețesc în neorînduială în jurul unei biserici din piatră, lipsită de stil, ce s-ar voi catedrală, cîteva blocuri de beton pentru localurile administrative, cîțiva kilometri de asfalt ce se duc să se piardă fără țintă spre stîncile din interior. Asta-i tot. Un loc sărac ca o bucată de catifea roasă, acoperit de cețuri cel mai adesea, stîncă golașă bătută de vînturile atlantice, de care nici un copac, oricît de pitic ar fi el, n-are nici o șansă să se-agațe.

Simți sărăcia, dar nu și tristețea. În anumite zile de îngheț, sub cerul senin, șisturile policrome prind tot soarele în ele, iar Atlanticul, în lungi hule de jad, tivește stîncile cu horbotă argintie ; și e frumos cum e în Bretania a doua zi după furtună. Pe Anglade, o insuliță adăpostită de vînturile din est de către insula Saint-Pierre, o pădurice de pini cu tulpina strîmbă a izbutit să se-agațe, prin care curge Rîul Frumos, colcăind de pește și cu unda limpede, ca torenții canadieni din nordul îndepărtat.

---

[1] *Pierre Laval* (1883—1945) om politic francez, șeful guvernului de la Vichy (1942), a dus o politică de colaboraționism față de Germania nazistă. Condamnat la moarte și împușcat (N.t.)

[2] *Philippe de Hauteclocque*, zis *Leclerc* (1902—1947), mareșal al Franței, a debarcat în Normandia în 1944 și a eliberat Parisul în fruntea diviziei a 2-a de blindate. (N.t.)

[3] *François Darlan* (1881—1942), amiral francez, colaboratorul și succesorul lui Pétain în 1940—1942. A deținut puterea în coloniile franceze din nordul Africii. În 1942 e asasinat. (N. t.)

Cel mai adesea, cînd ceața năpădește insulele, de nu vezi în față decît la un pas, cînd zgomotele familiare se aud ca prin vată, iar sirenele de ceață își lansează apelurile liniștitoare, te-ai crede într-un alt univers : Avallon, insula legendelor celte unde nu te poate atinge nici răul, nici moartea. Și-atunci înțelegi de ce oamenii s-au stabilit aici din moși strămoși, sau de ce, după ce-au navigat sub toate cerurile lumii, vin să-și sfîrșească zilele aici.

Bază de operații pentru pescuitul islandez sau cel din apele ce țin de Terra-Nova, insulele acestea sînt, evident, o colonie de marinari cu ascendență bască sau bretonă, un soi de oameni aspri și sinceri, pe care nici o dulcegărie nu i-a abătut de la firea lor dreaptă. Cît despre fete, „merită ocolul făcut". Niciodată n-am văzut atît de multe fete la un loc, care să fie atît de frumoase.

Cîteva luni mai înainte, marina Franței Libere a debarcat pe nepusă masă un corp marinăresc simbolic. Guvernatorul vichyst al insulei a fost debarcat la rîndu-i și înlocuit cu Savary, un rezervist din marină, ce funcționa în statul-major al amiralului Muselier.

Dar de ce un comando la Saint-Pierre ? Și astăzi încă mă mai întreb.

Prima oară cînd am dat ochii cu guvernatorul, înconjurat de-o curte de „gîște" și de ofițeri cît se poate de șterși, mi s-a părut genial. Am conchis, un pic cam repede, că, girînd el în pofida bunului-simț afacerile teritoriului, se afla în ajunul unor necazuri financiare și că nu-i mai rămînea decît o portiță de salvare glorioasă : să părăsească insula Saint-Pierre în fruntea unui comando. Dar nu asta era explicația. Chiar dacă administrația lui Savary nu era exemplară, el personal era tot atît de puțin vinovat de acest fapt ca și un pedagog de liceu căruia nu-i poți reproșa

proasta administrație a școlii unde funcționează. Făcea și el ce putea.

Așa încît ce paranoic pervers putuse concepe acea „mare intenție ?" Între Savary, care „guverna" Saint-Pierre, Chevigné care, la Washington, conducea misiunea franceză, și Billotte care, la Londra, administra statul-major, cooperarea, legăturile și înțelegerea nu mi se păreau a fi exemplare. Nici pînă azi nu știu care din trei era cel mai blamabil... Sau poate mai era un al patrulea ? De altfel, asta-i o poveste tare veche și tare meschină.

Botezată la început Rochambeau, apoi comando franco-american, apoi comandoul numărul patru, unitatea aceasta n-a existat decît în dosarele statului-major. Ca un fetus într-un borcan de formol, trebuie să zacă astăzi pe undeva în arhivele armatei. Destinată să-i regrupeze pe voluntarii din Saint-Pierre, n-a izbutit niciodată să regrupeze pe nimeni. La sosirea noastră, pe la finele lui decembrie 1942, de multă vreme băieții de vîrsta cuvenită se angajaseră pe *Lobelia, Aconit, Rose-lys* și *Mimosa*, corvetele de escortă care însoțeau convoaiele în Antlanticul de nord.

În lipsă de recruți teritoriali, „responsabilii" s-au gîndit să încorporeze pe voluntarii francezi locuind în Canada sau refugiați în Statele Unite. Dar clienții nu s-au manifestat niciodată și, timp de mai bine de două luni, personalul sortit să-i încadreze și adus cu mare cheltuială de la Londra n-a găsit nimic de încadrat...

— Și chiar de-am fi avut trupe de instruit, alegerea insulei Saint-Pierre ca bază de antrenament era, oricum, o aberație. Trebuia să fii sau sadic sau perfect incompetent ca să-ți treacă prin minte să expui niște oameni pe una din mările cele mai periculoase din lume și să-i debarci pe niște stînci unde pînă și cei mai buni marinari evitau să se aventureze, încă de secole.

Bineînțeles, nu existau nici odgoane, nici cange, nici vapoare, nici specialiști în raiduri de debarcare. Veșnică improvizație și incurie *„à la française"* care, după ce cu două secole în urmă contribuise la pierderea unui imperiu, se manifesta cu aceeași stupiditate senină pe ultimele pogoane ale acestui imperiu vîndut la solduri.

Străin de intrigile și manevrele administrative, m-am mulțumit ca timp de aproape trei luni să-i ocup pe subofițeri cu exerciții extrem de dure și lipsite de orice concesie: cultură fizică zilnică, după moda englezească, băi în marea plină de bucăți de gheață, unde mă urmau fără prea mare sîrg ; marșuri forțate prin zăpadă în niște zile cu viscol cînd nici cîinii nu-și scoteau botul afară. Mă întovărășeau și în lungi partide de vînătoare pe mare, după rațe sălbatice, sau prin insula Anglade, după iepuri.

Ne omoram timpul într-un fel ceva mai puțin prostesc decît o făcusem eu însumi în iarna lui 1940, deși ocupațiile noastre nu aveau nimic de-a face cu antrenamentul inteligent și rațional la care aveam să fiu supus mai tîrziu, alături de comando-urile engleze. În treacăt, i-am învățat pe oameni cum să conducă un buldozer, cum să manipuleze o încărcătură de dinamită, ca să pregătească apropierea de-un viitor aerodrom de buzunar, cum să se descurce cît mai bine într-o barcă cu motor, să mănînce carne de focă și să lase Pernod-ul și molanul pentru whisky. Whisky-ul de contrabandă se găsea pe nimic la Saint-Pierre, și era o ocazie unică să-i învăț cum să le reziste anglo-saxonilor, cînd ar vrea să-i îmbete criță. Țineam mult la ei, deși știam că eu voi face războiul la parașutiști, iar ei, trupeți, vărsați la infanteria colonială, acolo se vor bate ;* că niciodată n-aveam să-i conduc la luptă, iar eșecul comandoului numărul patru avea, probabil, să ne separe foarte curînd.

Nici nu-mi dădeam seama cît de optimist eram...

La finele lui februarie, în fața eșecului lor evident și fără leac, „capetele gînditoare“ hotărăsc să ne întoarcem în Statele Unite. Cu cîteva zile înainte de plecare, mă rănisem ușor, în timp ce îmbarcam efectele pe o baienieră : lunecînd pe grătar, mă lungisem pe fundul vasului și mă zgîriasem la încheietura mîinii într-un cuțit lăsat pe jos. Cuțitul în cauză slujise la spintecatul morunilor în timpul unei întregi campanii de pescuit. Dacă n-aș fi fost nerod, n-aș fi neglijat tăietura aceea în aparență ridicolă, și poate că în felul ăsta n-aș fi stat două luni la Walther Reed, spitalul militar din Washington, epuizat de febră și torturat de o furunculoză rebelă la toate tratamentele.

Obosit de atîtea injecții și sătul de sulfamide la fel de ineficace ca o cauterizare pe un picior de lemn, i-am sugerat medicului chirurg să încerce pur și simplu o autohemoterapie. Procedeul data din alte vremuri și n-a părut să-l încînte, dar, ținînd cont de eșecul tratamentelor moderne, pînă la urmă s-a resemnat. Peste o săptămînă, eram din nou pe picioare.

Mă și vedeam zburînd spre Anglia, lăsînd departe în urma mea pățaniile din insula Saint-Pierre... Dar, vai ! Locotenenții își fac vise, iar statele-majore dispun : la ieșirea din spital, eram afectat la batalionul din Antile în calitate de comandant de companie !

Aproape un milion de francezi din Martinica și din Guadelupa își părăsiseră insulele ca să se angajeze în trupele Franței Libere. Adunați la Fort Dix, în New Jersey, așteptau oarecum nerăbdători ca cineva să binevoiască a le organiza viața. Renard și subofițerii veniți o dată cu noi din Anglia se și puseseră pe treabă : era ultima afectare cunoscută a comandoului numărul patru... Cîțiva ofițeri și subofițeri de rezervă, rezidenți în Statele Unite, care de

mult pierduseră orice contact cu viaţa militară, completau cadrele de instrucţie.

Să instruieşti nişte recruţi pe care nimic în trecutul sau în ascendenţa lor nu-i pregătise pentru exigenţele războiului nu era prea ispititor, dar n-aveam încotro : m-am înhămat fără nici un entuziasm la treaba asta, încercînd să fac totul cît mai bine cu putinţă.

Subofiţerii mei îşi cunoşteau meseria, iar eu, la rîndu-mi, mă vedeam silit să învăţ anumite aspecte ale muncii mele pe care le cunoşteam foarte prost.

Eu, care niciodată nu-mi complicasem viaţa cu o organizare cum scrie la carte, nici nu urmărisem mersul hîrţoagelor sau al capcanelor intendenţei, mă vedeam nevoit, *volens nolens*, să sar, întocmai ca micuţul cangur-tată din *Povestirile* lui Kipling : urmărit neobosit de cîinele Dingo, n-are nici o clipă de odihnă şi trebuie să sară rîuri şi obstacole. El, care n-are decît nişte lăbuţe la început, a fost silit să se obişnuiască. Apoi, funcţia creînd organul, labele i s-au alungit, încît a devenit un campion de temut în specialitatea lui.

„Cînd n-ai ceea ce iubeşti, trebuie să iubeşti ceea ce ai.“ Sergentul contabil aflat în subordinea mea era hîrşit cu şicanele administrative, iar administraţia militară, rodată timp de decenii, e la drept vorbind mult mai logică, mai asimilabilă şi mai eficace decît administraţia civilă. Pot spune măcar că în perioada asta am învăţat să organizez un secretariat competent cu elemente şi mijloace mediocre, să verific dintr-o aruncătură de ochi o contabilitate spinoasă şi să rezolv cît am putut mai bine problemele complicate în care se scaldă intendenţa.

Existau, din fericire, şi unele compensaţii : aveam jeepul meu personal, pe care-l conduceam în goana mare pe şosea ca şi pe teren accidentat, studiindu-i resursele in-

epuizabile, ca mai tîrziu să fac din el o unealtă de război. Învățam, de asemeni, să cunosc oamenii mai bine : antilezii, copilăroși și chinuiți în același timp, contestatari și susceptibili, trec într-o clipă de la cea mai adîncă stare depresivă la exuberanța cea mai dezlănțuită. Nu se îmblînzeau decît cu condiția să fii tu însuți foarte atent la stările lor sufletești, foarte nuanțat în păreri, binevoitor fără dulcegărie și neînduplecat cînd era vorba de pedeapsă.

În luna august, cînd i-am părăsit, știau să mărșăluiască întocmai ca niște veterani, să se slujească foarte bine de pușcă și de mitralieră, și învățaseră cîteva rudimente de tactică. Cît despre a-i învăța să se tîrască, să se camufleze și să-și țină gura, nu pe mine mă așteptaseră ca s-o facă. Dimpotrivă, în materia asta m-au învățat ei pe mine cîte ceva : de la un dulgher din marina Guadelupei am învățat o mulțime de chichițe în lucratul lemnului, iar de la bucătarii mei, bucătăria antileză.

Ne-am despărțit cu oarecare tristețe și-am păstrat multă vreme la mine în portofel rugăciunile specifice adresate sfinților lor, caligrafiate de ei pentru mine pe foiță : aveau rostul să mă facă invulnerabil, dacă le înghițeam înainte de-a intra în luptă.

De data asta, Renard, lucrînd pentru el, lucra și pentru mine : bombarda statul-major cu telegrame iritante în care cerea insistent chemarea noastră în Anglia. Pentru osteneală, se alegea cu arestul, dar ideea își urma drumul și, în mijlocul verii lui 1943, am plecat în sfîrșit din New York. Tîrîndu-ne ca melcul și trecînd prin Miami, Brazilia, Dakar și Marrakech, soseam la Casablanca. I-am lăsat pe Renard la Alger, de unde s-a alăturat diviziei 1-a a Franței Libere. Am întreprins o vînătoare de cîteva zile prin oraș, am întîlnit din fericire cîțiva vechi camarazi de

la Londra, ofițeri sau secretari la statul-major al aviației și, mulțumită lor, după două săptămîni de așteptare, am putut să zbor spre Londra cu un ordin de misiune oarecum discutabil, desigur, cît privește obiectul lui, dar deplin autentic cît privește parafele oficiale și cel puțin cîteva dintre semnături...

Întors la Londra, fără să pierd un minut, grație unui bacșiș princiar am fost dus glonț la statul-major al aviației.

Personalul statului-major nu-i de temut prin nimic altceva decît prin anonimatul său. Foaia de drum semnată „ilizibil" care te expediază la dracu-n praznic e un accident de nereparat. Devenită ordin de misiune, este executorie „pe loc și fără zăbavă", în virtutea codului militar. O poți contesta, e dreptul tău reglementar, dar numai după ce ai început să o pui în aplicare. Iar atunci, cel mai adesea, e mai mare daraua decît ocaua.

Cînd însă dai ochii cu oamenii în cauză, situația se schimbă. De un an încoace, am învățat cum trebuie să te porți cu personalul în chestiune : funcționarul, fie el militar sau civil, e înainte de orice conservator. Clientul îi tulbură totdeauna digestia, sau visarea bovină, cuvintele încrucișate sau tricotatul. E foarte legat de plăcerile astea mărunte, iar tu i le dai totdeauna peste cap. Iar cînd e deranjat, devine agresiv ; agresiv, dar nu periculos : reacționează ca un cotei căruia i-ai luat osul pe care-l rodea.

Trebuie să fii politicos, dar neînduplecat, să-i explici limpede ceea ce dorești, lăsîndu-l să adulmece că reaua lui voință îi va aduce negreșit necazuri mai devreme sau mai tîrziu : poate o nouă afectare ce-l va lipsi de micile lui privilegii, sau poate, și asta foarte repede, o să se pomenească cu mutra pocită și cu biroul vîrît în burtă. Nu trebuie să-l lași să se îndoiască o clipă că, la urma urmei, și fără

el eşti în măsură-să obţii ceea ce vrei şi că e în interesul lui să nu facă nazuri şi să te ajute.

Întocmai aşa se petrec lucrurile şi cu comandantul personalului de la statul-major al aviaţiei : ca un cocoş pieptos, domneşte peste o ogradă de păsăret care cotcodăceşte în birou. Îl deranjez, se vede cît de colo, şi-l dispreţuiesc, simte asta. N-o să mor eu din cîteva zile de arest în plus, dacă într-adevăr mă hotărăsc să-i stîlcesc mutra, miroase asta. Cum spunea cu un aer mucalit un vechi prieten de-al meu din Ardeni : „Vezi tu, Edgard, trebuie să fii corect... Eu totdeauna am fost pentru corecţie..." Pedigriul meu îl stinghereşte : statul-major personal al generalului de Gaulle, misiune specială în Franţa, paraşutist, comando...

Năzuros fără motiv la început, devine repede linguşitor şi servil. Poate că încă mai am prieteni puternici la statul-major personal ? Ţine la locul lui, dobitocul.

Obţin afectarea după care am venit : Camberley, care nu-mi place defel, dar unde un batalion de paraşutişti e, pare-se, în formare. În sfîrşit, am să mă pot ocupa de lucruri serioase.

Partea a treia

NOVICIATUL ARMELOR

16

CLANUL CÎINILOR CREDINCIOȘI

Camberley nu s-a schimbat : continuă să fie aceeași fundătură sinistră. L-am părăsit pe ploaie, în noiembrie anul trecut și, în crepusculul de septembrie, tot burnița mă întîmpină.

Cum era și de așteptat, batalionul de parașutiști, dacă pe hîrtiile de la Londra există fără putință de îndoială, aici nu-i decît în stare de schiță, și ce schiță ! Două sute de oameni fără o afectare bine precizată, cîțiva ofițeri, puțini la număr, cîțiva subofițeri, fără mare pricepere. Nu-i un spectacol prea entuziasmant. Dar trebuie să fim drepți : nu toți oamenii ăștia au avut norocul meu. Evadați prin Spania, au fost încarcerați luni în șir în lagărul de la Miranda, pe care eu m-am mulțumit să-l salut în trecere de la o distanță destul de mare. Măcinați de dizenterie și de umilirea temniței, abia acum, de cîteva săptămîni, încep să trăiască, de cînd sînt în Anglia.

Mai întîi trebuie să se aclimatizeze, să-și recapete forțele și să-și redobîndească demnitatea. Fizic vorbind, mulți dintre ei sînt niște epave, dar niște epave voluntare pentru trupele aeropurtate. Inutil să-ți pierzi răbdarea, trebuie să pui problemele în ordine ; mai întîi, să faci din ei niște animale în stare bună ; vom vedea, la timpul cuvenit, cum să facem și oameni. Abia pe urmă va fi momentul să să ne înhămăm la treabă adevărată, ca să facem din ei niște luptători.

Pentru moment, să mănînce pe săturate, să bea cît au chef, să doarmă ca niște butuci, e tot ce le cer. Și începem încetul cu încetul să ne ordonăm viața...

În cea mai mare parte, ofițerii sînt locotenenți sau sublocotenenți de rezervă, fără prejudecăți și fără morgă, care în scurt timp devin excelenți camarazi.

Cei cîțiva rari ofițeri de carieră sînt oarecum derutați de eficacitatea noastră leneșă și de disciplina înțelegătoare pe care o instaurăm fără țam-tam. Oameni simpli și gradați, sîntem cu toții voluntari, și unor voluntari nu le comanzi așa cum comanzi unei turme. Oamenii noștri sînt niște oameni liberi, și tocmai în această calitate înțelegem să-i respectăm.

A comanda înseamnă întîi de toate a ține la cineva, a convinge în loc de-a constrînge și, înainte de orice, a da exemplu cu propria-ți persoană și propriu-ți timp ; să fii primul la adunarea pe care ai fixat-o tu însuți ; să veghezi la toate amănuntele, în aparență neînsemnate, care alcătuiesc viața unei trupe fericite ; să îndrepți nedreptățile ; să vezi în fiecare om un companion pe care trebuie să-l ajuți să se regăsească, să se afirme, să capete încredere în sine și, mai ales, să-l faci capabil să conteze numai și numai pe el însuși.

E, firește, mai greu decît să mîni trupele „după modelul prusac", dar eu am teoria mea de cercetaș întîrziat, încă mai sînt plin de lecturile din Kipling și Jack London, din Bernanos și Rosny, i-am admirat pe Mermoz și pe Saint-Exupéry... chiar și mai tîrziu, cînd scepticismul va predomina asupra entuziasmului, nu voi putea deveni un cinic, pentru că asta înseamnă, nici mai mult nici mai puțin, să renunți la a mai fi om. Știu ce vreau să fac : vreau să le comand unor oameni liberi, nu unor șerbi, nici unor roboți. Încă de la început, parașutiștii Franței Libere vor fi marcați de

această disciplină curtenitoare, această încredere oferită și primită, acest respect reciproc al unor oameni care și-au ales aceeași soartă.

O, mai sînt și cîteva neînțelegeri. Cîțiva întîrziați mintali iau uneori drept slăbiciune ceea ce nu-i decît simplă curtenie și drept indecizie ceea ce nu-i decît toleranță. Păcat... Atunci ofițerul lor îi cheamă deoparte, își scoate tunica de *battle-dress* și-i poftește să facă la fel. Fiecare cu norocul lui. Nu-i foarte ortodox față de normele burgheze, dar, după părerea mea, e o metodă excelentă : reinventăm cu acest prilej legea primelor clanuri.

Insolentul care își primește corecția își dă dintr-odată seama că nu-i decît un prost lipsit de abilitate... și un prost care a fost pus la punct. Poate, la alegere, sau să rămînă cu tine și să respecte regulile, sau să-și ceară mutarea în altă parte. Iar dacă ofițerul e cel care a încasat-o, atîta pagubă pentru el, înseamnă că nu era în stare de mare lucru, și cere din oficiu să comande în altă parte.

În orice caz, noi niciodată nu vom avea carceră : sau accepți regula jocului, sau îți ceri mutarea, ușa e larg deschisă, nimeni nu-i ținut cu de-a sila.

Îmi amintesc de un conflict între un tînăr ofițer și un bătrîn sergent-șef, foarte bine clădit altminteri și foarte mulțumit de sine. Ca să facă pe grozavul în fața trupei, răspundea cu o dezinvoltură cam insolentă la întrebările aspirantului.

Gilles Anspach era pe vremea aceea un tip deșirat, indolent și îmbrăcat aiurea, încă nesigur pe autoritatea lui și încă foarte departe de locotenentul perfect ce-avea să devină mai apoi. Mirat de agresivitatea gratuită a subofițerului, el căruia niciodată nu i-ar fi trecut prin minte să umilească pe cineva, se întoarce spre mine mirat și descumpănit.

— Ia zi, Thomé, ce-i de făcut într-un caz ca ăsta ?
— Corecție, Gilles... Ca de obicei, corecție.

Și-l încurajez cu un semn din cap să lovească tare și fără fasoane. Un K.O. magnific, zău așa, curat, sobru, indiscutabil, din cele care te obligă să consideri boxul ca fiind cu-adevărat „nobila artă".

Oamenii, uluiți, se uită fără să le vină să creadă la lunganul de adolescent pe care-l credeau limfatic. După aceea, Gilles n-a mai avut niciodată probleme : a fost de-ajuns, așa cum era regula la noi, să meargă el cel dintîi acolo unde voia să-și ducă trupa, iar trupa lui l-a urmat totdeauna cu mare fidelitate.

Oamenii, de-a lungul săptămînilor ce s-au scurs, au dat uitării carcerele spaniole. S-au însănătoșit și și-au pierdut înfățișarea aceea de cîine bătut. Încă nu sînt de nestăpînit, dar o să vină curînd și asta. A sosit momentul să fie educați un pic.

Pînă acum ne-am mulțumit să le impunem o educație fizică de cincvăgenari adolescenți, ceea ce nu mai e destul de obositor pentru a-i ajuta să fie cuminți. Le trebuie altceva, o simt prea bine și ei, și-o vor avea : duc vreo șaizeci dintre ei la prima lor *battle-school*, la parașutiștii englezi. Doi sublocotenenți și doi sergenți-șefi mă însoțesc.

Această *battle-school* de la Hardwick este, cu o nuanță ceva mai gravă, o combinație între Inchmery și Ringway, unde am fost eu însumi educat pe vremuri. Ce bine că m-am străduit să mă mențin în formă ! Încît pot ține pasul, fără prea mare osteneală, la nivelul instructorilor. Cît despre ceilalți, e prima lor surpriză... și suferă, așa cum am suferit și eu pe vremuri.

Pierd toți foarte repede kilogramele de prisos puse pe ei la Camberley. Sar toți cu gura că programul ăstă e făcut

să-i ucidă și că viața la Miranda era cu mult mai puțin exigentă.

E drept că ritmul care li se impune aici e destul de greu de menținut. La antrenamentul nemilos cunoscut de mine, experiența anilor a mai adăugat și giumbușlucuri noi, ca, de pildă, să treci un rîu înot printre jerbe de apă și unde de șoc declanșate de mecanisme scufundate în adînc, și toate astea sub tirul razant al mitralierelor ascunse pe maluri.

E vorba de gloanțe adevărate, bineînțeles, dar accidentele sînt rarisime și, dacă au loc aici, faptul s-ar fi întîmplat fără doar și poate și în luptă. Antrenamentul ăsta necruțător care stîrnește lacrimile sufletelor duioase a salvat, la urma urmei, multe vieți, care fără el ar fi pierit în război, lipsite de experiența reală a focului. Uneori, duritatea spartană e mult mai umană decît mila.

La ieșirea din apă, nici vorbă să se usuce, să bea ceva cald sau măcar să-și tragă sufletul. Ceaiul cald e pentru mai tîrziu, după ce vom fi escaladat falezele puțin îmbietoare, aflate acolo anume pentru noi. Și nu ne alegem nici măcar cu un guturai.

Englezii sînt foarte pretențioși în privința ținutei impecabile a trupelor lor, încît le pretind oamenilor mei să fie și ei impecabili. Englezii sînt lustruiți și spilcuiți și, cu toate că mie, spun drept, nu-mi plac exagerările de natura asta, sîntem într-o școală englezească, așa că vom fi mai englezi decît englezii, dacă e posibil.

Îi adun pe băieți :

— Vreau să ieșim mai bine decît gazdele noastre în toate cele. Vreau să zic că nu trebuie să le dăm prilej să se ia de noi în nici o privință, nici chiar în materie de îmbrăcăminte, care e ceva lipsit de importanță. Vreau să-i pun la punct din capul locului pe ofițerii lor, dacă le-ar

trece prin minte să ne controleze. Asta-i tot. Nu vă place ? Vă înțeleg, dar e o vorbă veche : „Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci". Voi ați ales să intrați în horă, așa că n-aveți de ales, decît să părăsiți compania.

Cîrtesc, dar fiecare își lustruiește cizmele, își aranjează echipamentul, dă lucciu armelor. Curînd toți intră în joc și se iau la întrecere : nici măcar nu mai e nevoie să-i trec în revistă.

În fiecare seară, cînd ne întoarcem după o zi cum nici un ocnaș n-a cunoscut vreodată, ofițerul comandant al școlii ne adună ca să ne comunice programul pe-a doua zi. Băieții se țin cu greu să n-adoarmă din picioare, în timp ce majurul ne anunță cu drăgălășenie că, pe terenul de paradă, camioanele îi așteaptă pe cei care ar avea chef să se ducă la dans. Nu vor fi clienți decît după ce vor trece trei săptămîni.

După trei săptămîni, încep să găsesc gluma asta cam răsuflată și, la un sfert de oră după ce s-a ordonat ruperea rîndurilor, toți francezii, spălați, rași, cu cravată, puși la spit, fără o cută la haine, se instalează în camioane.

Obiectiv Chesterfield, o încîntătoare cetate veche din Derbyshire, cu uimitoarea ei turlă de biserică răsucită-n spirală și *pub*-urile reconfortante, unde-i atît de plăcut să-ți petreci serile de noiembrie. Pînă la terminarea stagiului o să ne ducem la dans în fiecare seară : e un pariu față de noi înșine. Uimitor e că numai cu cinci ore de somn, după niște zile care ne-au stors de vlagă, nu simțim la drept vorbind nici o oboseală anormală. La douăzeci de ani, dispui de un potențial inepuizabil...

Șase săptămîni petrecute la *battle-school* i-au transformat în soldați pe foștii „evadați din Franța". Mai au încă multe de învățat înainte de-a putea să-i duci să se

bată fără să ai conștiința încărcată, dar efortul i-a purificat și și-au recăpătat o nouă démnitate.

Tot asudînd și trăgînd împreună, am învățat să ne cunoaștem, reguli tacite s-au stabilit, care fac ca semnele exterioare ale disciplinei clasice să fie de prisos, încît atunci cînd luăm trenul la Chesterfield, ca să ne ducă la Ringway, nimeni nu-și mai tîrșește pașii, nimeni nu și-a uitat rania, nimeni nu se văicărește, totul e cît se poate de limpede. Nici un subofițer nu răcnește. Bentița brodată purtînd pe ea însemnul FRANCE și cusută pe epoleții noștri nu mai e sinonimă cu dezordinea, cu indiferența și înfrîngerea. Mă simt fericit și sînt sigur că într-o bună zi băieții ăștia vor fi la înălțimea celor mai buni ostași.

Nimic mai ușor decît să comanzi soldați francezi. Și-mi vine în minte dintr-odată poemul lui Péguy [1], *Francezii*. La șaisprezece ani, cînd îl citeam, îi găseam un stil pompieristic, pe cînd azi, pe peronul acestei gări, aproape că mă mișcă.

Stagiul pentru exerciții de sărit cu parașuta, de la Ringway nu mă învață cine știe ce noutăți. Și totuși, aici ca și în altă parte, experiența a adus cu ea un spor de supraîicitare.

La terminarea antrenamentului la sol, n-am nici o îndoială că a doua zi oamenii mei vor efectua cu bine prima săritură cu parașuta. Sînt neliniștiți, iar eu îi liniștesc : să facă întocmai ceea ce au învățat să facă și totul va fi foarte bine. „Șmecheriile astea funcționează întotdeauna", spunea cu doi ani în urmă instructorul meu de pe vremea aceea.

A doua zi, nu avem avioane...

---

[1] *Charles Péguy* (1873—1914), scriitor de inspirație creștină, socialistă și patriotică. (N.t.)

Sîntem duşi foarte departe de aerodrom, pe o pajişte uriaşă. Ne luăm paraşutele dintr-un hangar şi ne înhămăm. În mijlocul pajiştii, cu nacela priponită la sol, un balon captiv îşi leagănă hobanele ţepene. Iată supralicitarea de care vorbeam : să sărim dintr-un balon, asta ne mai lipsea !

O companie canadiană se pregăteşte să sară înaintea noastră. Primii canadieni aterizează fără nici o dificultate, iar eu comentez pentru băieţii mei diferitele faze ale saltului.

Deodată, desigur din motive de pornire prost sincronizată, două paraşute se izbesc în timpul zborului. Cei doi paraşutişti se răsucesc în hamuri : e aşa-numitul *twist*, torsiunea care înfăşoară în spirală suspantele între ele, avînd drept punct maxim al amploarei închiderea umbrelelor. Nu-i vorba de torţa romană, care e imparabilă şi mortală ; un paraşutist încercat poate totdeauna controla *twist*-ul, înainte de-a se agrava : manevrează harnaşamentul în sens invers rotaţiei lui şi restabileşte echilibrul.

Dar canadienii sînt la prima lor încercare. Cele două umbrele, necontrolate, se deschid şi se închid alternativ, cu o plesnitură seacă, asemeni unei velaturi ce se zbate în vînt, fără să se umfle.

Bieţii băieţi nu mai sînt purtaţi spre sol aşa cum trebuie, sînt crispaţi şi se zdrobesc de pămînt în ţipete. Unul dintre ei, ni se spune, are amîndouă picioarele rupte, iar celălalt şi-a fracturat bazinul. Brancardierii îi duc pînă la ambulanţă, iar paraşutele, lestate cu saci plini de grîne, sînt lăsate întocmai în punctul de cădere, pînă la venirea anchetatorilor care le vor examina.

Canadienii au terminat de sărit, acum e rîndul nostru : mă îndrept spre balon împreună cu alţi trei francezi.

Nacela e o simplă podea găurită în mijloc în formă de pătrat, cu latura cam de cinci picioare, iar o pînză um-

flată, întinsă pe un cadru de oțel, o mărginește. Balustrada asta, înaltă de abia trei picioare, nu-i aici decît cu numele ; e mai curînd o apărătoare de vînt decît o bară de protecție.

Ne așezăm toți patru, cu picioarele spînzurînd în gol, în cele patru puncte cardinale. Deasupra capetelor noastre, pîntecul argintat al balonului ne ascunde cerul complet.

Cei trei fac întocmai mișcările executate de mine... de vreme ce sînt un veteran ! Dar și pentru mine e ceva nou și e nevoie să-mi adun toate forțele ca să mă constrîng să rămîn impasibil.

Sper, fără să fiu prea convins, că fața mea nu-i atît de verde precum e cea a tovarășilor mei.

Monitorul a îndepărtat pripoanele, balonul se înalță încet, trăgîndu-și firul, ce se desfășoară de pe un mosor uriaș da la sol. În afară de scîncetul vîntului care suflă în hobane, liniștea-i deplină... o adevărată tăcere de moarte.

Firul se desfășoară, iar noi urcăm încetișor... Tare încet... pînă la șase sute de picioare. Prin trapa prin care vîntul pătrunde, vedem cum pădurile și fînețele se micșorează, hangarul nu-i mai mare acum decît o cabină de plajă, iar cele două parașute ale accidentaților sînt niște cîrpe jalnice pe care privirile noastre le evită, dar de la care nu ne putem lua ochii.

Am tot timpul să mă gîndesc la îndrăzneala absurdă care m-a făcut să-mi aleg soarta asta jalnică. Mi-e teamă, îmi vine să-mi slobod bășica, îmi vine să vărs, îmi vine să urlu. Ca totdeauna, spaima de-a sări în gol mă împietrește, și cu atît mai mult acum, după accidentul pe care l-am avut în Franța, gîndul la contactul cu pămîntul mă sperie. Îmi jurasem să nu mă gîndesc tocmai astăzi la asta, și izbutisem, dar căderea celor doi canadieni ne-a întors pe dos pe toți. Aș fi vrut să fi murit.

Firul s-a întins, balonul rămîne nemişcat.

— *Prepare for action number one !*

Lumină roşie... Lumină verde...

— *Go !*

Am sărit... Săritura din avion e o plăcere, în comparaţie cu nesfîrşita cădere în care plonjez : cînd ieşi din avion, mişcarea elicei şi vîntul cursei accelerează, ajutînd-o, desfăşurarea pînzei. Nimic din toate astea în cazul balonului, nimic care să reducă, fie numai şi cu un sfert de secundă, groaza aşteptării. E căderea cea mai lungă, cea mai disperată, executarea celui mai împotriva firii act din cîte se află şi prin care am trecut.

Zdrup !

Uf !... a mers şi de data asta.

Sînt un pic cam prea contractat în clipa aterizării, apoi mă destind automat, ca să mă rostogolesc pe partea dreaptă, fără urmă de frică.

În timpul următoarelor sărituri, mă voi gîndi din ce în ce mai puţin că într-o noapte cu ghinion mi-am spart craniul. Pînă la urmă nu m-am mai gîndit deloc. La fiecare salt următor va fi cu ceva mai puţin dificil... dar cu-atît de puţin !

De cum ating pămîntul, băieţii se poartă în două feluri : unii sînt calmi, îşi păturesc grijuliu paraşuta, o duc fără grabă la camion, apoi se duc să se încălzească cu o ceaşcă de ceai, fără vorbă, ca nişte buni lucrători. Dintre aceştia îmi voi alege totdeauna oamenii pe care-i voi conduce în Franţa.

Ceilalţi sînt surescitaţi, rîd fără motiv şi-şi povestesc impresiile, convinşi c-au făcut o ispravă. Pentru mine nu prezintă nici un interes, doar dacă experienţa şi timpul îi va schimba. Nu-mi plac nici vorbăria, nici exuberanţa,

care maschează totdeauna absența curajului adevărat, a simțului măsurii și a adevăratului sînge-rece.

Un parașutist trebuie să fie exact contrariul unui saltimbanc.

17

SPECIAL AIR SERVICE

Opt sărituri reglementare ca să fii brevetat, iar instructorii le înmînează oamenilor mei insigna de argint care le va împodobi bereta. Opt sărituri, nu-i mare lucru, dar e o experiență care lasă urme într-o viață. Dacă nu ești de-a dreptul dobitoc ori total inconștient, te învață să-ți recunoști limitele și să fii modest.

Încă din primele zile ale lui decembrie, ne întoarcem la Camberley. Deosebirea dintre paraşutiștii brevetați și noii-veniți care continuă să debarce din Spania și Africa de Nord sare în ochi pînă și celor mai puțin avizați. Primii au o ușurință în mișcări ca de sportivi ; siguri pe ei, unii sînt ispitiți cam prea mult „să pună-n mișcare angrenajele". Va trebui să bag de seamă și să corectez această vanitate de parvenit. Ceilalți seamănă cu recruții pe care-i primeam noi, pe vremuri, în vechiul meu regiment : niște plugari îmbrăcați ca de duminică în uniformele lor nounoute. Nu trebuie să ne batem capul prea mult. Peste cîteva luni vor fi toți la fel, musculoși, sprinteni, liniștiți cît privește valoarea proprie și conștienți de demnitatea lor.

Acum, după ce ne-am obișnuit cu rigoarea eficace a unităților engleze, Camberley, cu vesela lui dezordine *à la française*, ni se pare o țară străină.

Cîteva sute de noi voluntari au completat efectivele, instalarea lor e inadecvată, cei de la comandament sînt depăşiţi, nimeni nu mai ştie de ce răspunde. Şefii de batalion se succed ca să preia comanda unei unităţi ectoplasmice, ce nu are încă nici un nume şi din care abia jumătate e alcătuită din paraşutişti nou-nouţi. După ce stau cîteva săptămîni aici şi sînt gata-gata să se-aleagă cu un infarct sau cu o depresiune nervoasă, se retrag spre birourile din Londra, lăsînd îndărătul lor o dezordine şi mai mare.

De Gaulle se opune, pare-se, ca francezii să fie integraţi în unităţi britanice, încît tratativele franco-engleze nu se mai sfîrşesc, purtate între incapabili de ambele părţi. Iar noi, noi vrem mai cu seamă să ne antrenăm şi să învăţăm să ne batem. Asta ne-a adus aici, şi nu Apelul din 18 iunie pe care nimeni nu l-a auzit, şi nici ambiţiile politice. Cei roşi de ambiţie politică stau la adăpost în birourile lor şi-şi rezervă preţioasa persoană pentru a se înfrupta, mîine, din deliciile puterii. Treaba lor, fiecare cu vocaţia lui. Dar atunci să nu se amestece în viaţa noastră ! Chiar şi de-ar fi să dezertăm din Forţele Franceze Libere, vrem să ne batem, fie că asta ar avea loc încadraţi într-o brigadă engleză, fie constituiţi în unităţi autonome... fie înfrăţiţi cu diavolul.

Protocolul acordurilor diplomatice, subtilele şi deşartele argumentări birocratice, valsul plin de ezitări al aliaţilor rău aliaţi, mezaliaţi, ieşirile paranoice, toate astea ne sînt cît se poate de străine şi nici nu vrem să ştim nimic despre ele. Cei mai abili dintre noi la felul ăsta de jocuri sînt delegaţi de către ceilalţi să facă presiuni pe lîngă statele-majore, să le forţeze mîna unora, să-i convingă pe alţii, să-i ameninţe pe ceilalţi cu o rebeliune ori o dezertare colectivă.

Cei de sus cedează şi obţinem în sfîrşit ceea ce-am pretins : crearea a două batalioane sub comandament fran-

cez, dar organic integrate unei brigăzi engleze, foarte speciala *SAS brigade* [1], aflată sub comandamentul general al TAP [2]-urilor britanice.

Pentru că negocierile și subtilitățile dialectice n-au fost niciodată specialitatea mea, las pe seama camarazilor aleși grija de-a duce la bun sfîrșit afacerile noastre. Alături de vreo alți șase ofițeri și o sută de oameni de trupă, acceptăm o propunere de-a englezilor pentru un stagiu de șase săptămîni într-o școală de comandouri.

Scoția în luna decembrie... trebuie să-ți placă așa ceva... Dar în sfîrșit facem ceva, învățăm trucuri noi, ne jucăm după pofta inimii cu tot felul de explozive, învățăm să neutralizăm minele, să tragem folos de pe urma unei ambuscade reușite, să ne deplasăm fără zgomot, să ne contopim cu natura, să supraviețuim fără rații alimentare, să sabotăm căile ferate, să scoatem maximum de randament de pe urma jeepurilor de luptă și chiar să și tragem cu arcul !

Jeepul e o armă teribil de eficace în mîna unor specialiști : două mitraliere de avion instalate pe capotă curăță un sector de optzeci de grade, cu un debit de o mie șase sute de gloanțe pe minut ; în spate, o mitralieră grea montată pe pivot poate opera în toate direcțiile sau poate servi pentru tragerea antiaeriană. Iar în remorcă, poți îmbarca un aruncător de optzeci și unu de milimetri... E o bază de foc mobilă, infinit mai suplă, mai puțin vulnerabilă și cu mult mai de temut decît orice automitralieră. Dacă dispui de un șofer priceput și doi servanți bine antrenați, îți poți îngădui orice. Multe convoaie germane din Franța vor face această fatală experiență pe pielea lor. Patru jeepuri ivite

[1] *Special air service brigade*. Brigada comandourilor de parașutiști. (N.a.)

[2] Trupe aeropurtate. (N.t.)

din pămînt vor ajunge din urmă, mergînd cu o sută la oră, un convoi ce nu se aştepta la nimic, scuipînd foc pe toate gurile, apoi dispărînd pe primul drumeag ascuns de malurile lui înalte, şi lăsînd în urmă un adevărat măcel cuprins de flăcări. Susţinute pînă la pămînt de patru paraşute, jeepurile devin operaţionale la douăzeci de minute după ce aterizează, se pot ascunde peste tot, pot străbate, practic, orice fel de teren, fără să pretindă deloc o întreţinere complicată : adevărate catîrce, din care s-ar fi putut alcătui o întreagă cavalerie infernală.

Dacă înaltul comandament ar fi avut mai multă îndrăzneală, toţi paraşutiştii ar fi trebuit să fie motorizaţi pe jeepuri. Dar vai ! e vorba de-un material costisitor, pe cît se pare, şi numai cîţiva tineri ofiţeri de trupă sînt convinşi de uluitoarele lor posibilităţi.

În timp ce noi ne instruim, statele-majore discută. În sfîrşit, în ajunul Crăciunului din 1943, toţi francezii sînt transferaţi în Scoţia. Şi totuşi, încă nimic nu e definitiv tranşat. Repartizaţi în cazărmi improvizate, cei vreo şase sute de voluntari, încadraţi la întîmplare, sînt dispersaţi în cele patru colţuri ale aceluiaşi comitat, fără ca cineva, fie el şi profet, să poată cunoaşte structura viitoarelor două batalioane.

Ca treaba să fie „mai serioasă", batalioanele iniţiale sînt rebotezate regimente, al doilea, pe care-l comandă Bourgoin, şi al treilea, de sub ordinele lui Château-Jobert.

Afectat celui de-al doilea, aparţin în principiu unei companii nebuloase, comandată de Moreau, un ofiţer de carieră care are despre meşteşugul armelor idei diametral opuse ideilor mele : răcneşte tot timpul, e grosolan, vulgar, şi se poartă cu oamenii de parcă ar fi vite. Îşi închipuie că e un strateg, cînd de fapt e o nulitate meschină. Cu părul ras nemţeşte, cu gura lui urîtă şi vocabularul de sol-

dăţoi îmi displace de cum îl văd. La a doua întîlnire mă dezgustă de-a binelea, iar la a treia ne încăierăm...

În sfîrşit, cel puţin aşa sună eufemismul ce desemnează situaţia...

Păcat mai curînd pentru el. Două săptămîni de arest sever pentru mine. Două săptămîni de vacanţă, la drept vorbind. Nu-i plătită prea scump plăcerea de-a te destinde.

Incidentul îmi îngăduie să descopăr că sînt departe de-al simpatiza pe Bourgoin, a cărui nehotărîre cronică mă descumpăneşte. Ştie că aveam dreptate, şi totuşi a pus capăt diferendului în felul lui Pilat, adică în felul cel mai puţin complicat pentru el. Şi totuşi la pornire îi fusesem favorabil. Atîta pagubă ! „Dacă prietenul tău te înşală o dată, e vina lui. Dacă te înşală de două ori, e vina ta : n-ar mai fi trebuit să fie pentru tine un prieten“, aşa glăsuieşte proverbul arab.

Bourgoin m-a înşelat şi nu mai am nici un chef să slujesc în unitatea lui. Există un loc în regimetul al treilea, la comanda celei de-a doua companii. Îl cer şi-l obţin.

La începutul lui ianuarie 1944, în sfîrşit mă simt în apele mele. Ca şi cele două regimnete de altfel, care-şi au tabăra la Auchinleck, unde începe să se organizeze o viaţă oarecum normală.

O companie, sau *squadron*, se împarte în două *troops*, comandate fiecare de cîte un locotenent. Fiecare *troop* e alcătuit din patru *sticks* : *stick*-ul numărul unu direct sub ordinele şefului de *troop*, celelalte trei sub ordinele adjuncţilor lui, sublocotenenţi sau locotenenţi recent promovaţi. Un *stick* are între cincisprezece şi douăzeci de oameni, inclusiv şeful de *stick* şi subofiţerul lui adjunct.

În fruntea companiei, un căpitan sau un şef de batalion comandă *stick*-ul lui : un radiotelegrafist, un om care codifică mesajele, agenţi de legătură şi grup de protecţie

pe lîngă cele două mortiere de optzeci și unu de milimetri. În afară de radio-transmițător, toți oamenii companiei se pot schimba între ei și știu să folosească toate armele colective sau individuale, inclusiv cele germane.

Armamentul e același ca în toate armatele din vremea aceea : carabină automată sau mitralieră, plus un pumnal scurt și lat, și un pistol Colt 45 pentru fiecare. O pușcă mitralieră Bren cu doi servanți ; eventual un trăgător de elită avînd pușcă cu lunetă, completează arsenalul *stick*-ului.

Într-o raniță, fiecare își îndeasă atîta explozibil cît crede c-o să poată duce, atîtea grenade cît poftește, cîteva cutii de detonatoare, un mosor de bandă detonatoare și, alese pe sprînceană, așa-numitele *booby traps*.

Era cît pe ce să uit esențialul : așa-zisele *Gammon bombs*. E o mașinărie derizorie în aparență, un fel de mic săculeț negru din împletitură elastică, ce-ar putea fi confundat cu o poșetă de femeie, cînd se duce seara la o petrecere. Numai că în săculețul ăsta n-o să găsești nici pudrieră, nici pufuleț, nici accesorii de înfrumusețare. Burdușit de vreo două-trei livre de *plastic high explosive*, nici o șenilă de tanc și, practic, nici un blindaj nu-i rezistă. În plastic se poate amesteca și *thermite*, și-atunci tancul inamic va arde ca o căpiță de paie.

Inițial, încărcăturile *Gammon* se foloseau numai pentru distrugerea blindatelor. Mai tîrziu, după ce-i vom fi cunoscut mai bine pe naziști, după ce vom fi descoperit trupurile torturate ale camarazilor noștri asasinați, aveam să devenim și noi, la rîndul nostru, necruțători. Vom prefera să ucidem fără nici o remușcare decît să luăm prizonieri.

Încărcăturile *Gammon* vor deveni atunci mașini infernale, bucșite de lanțuri de bicicletă, de gloanțe de colt ori de buloane. Le vom folosi și pentru tancuri, și pentru

infanterie. Hăcuie sau sfîşie totul pe o rază de douăzeci de metri : colete expres pentru infern, îşi culcă la pămînt victimele cu zecile. Pe deasupra, explozia lor e întru totul asemănătoare celei a obuzului de mortier, şi totdeauna i-am văzut pe nemţi că se înşală, închipuindu-şi că sînt atacaţi de forţe dispunînd de armament greu, cînd în realitate era vorba de-o mînă de oameni.

SAS brigade de care aparţineam a luat naştere în deşertul Libiei, datorită lui David Stirling, un mare senior scoţian, a cărui familie deţine de secole comitatul cu acelaşi nume. A părăsit Sandhurst, şcoala militară britanică, avînd nişte note mai rău decît proaste, spune-se. Ţăran şi vînător şi el, strategia fosilelor care se joacă întruna de-a bătălia de la Waterloo n-a reuşit să-l entuziasmeze şi, în Libia, cu o mînă de jeepuri înarmate şi conduse de cîteva zeci de paraşutişti încercaţi, a reuşit să facă nişte raiduri senzaţionale în spatele trupelor germane.

Oamenii din *Special Air Service*, dintre care mulţi erau francezi, au ajuns nişte combatanţi legendari. Invizibili şi necruţători, i-au costat scump pe cei din *Afrika Korps* al lui Rommel. Înaintaşii noştri invocă totdeauna, ca pe nişte clasici ai genului, operaţiile de pe aerodroamele libiene : la sfîrşitul unui raid fantastic, de cinci sute kilometri în plin deşert, soseau în toiul nopţii, îşi depuneau încărcăturile explozive pe avioanele parcate, pe rezervoarele de benzină, în depozitele de muniţii, fără a alerta santinelele şi, cu rare excepţii cînd se lăsa cu schimburi de focuri, plecau precum veniseră. La douăzeci de minute după plecarea lor, exploziile cu întîrziere îşi începeau ravagiile : avioane de vînătoare, bombardiere, benzină, exploziv şi bombe săreau în aer într-un tunet de apocalips.

Cîțiva supraviețuitori se află printre noi de cîteva săptămîni. Le-au adus francezilor o reputație indiscutabilă de oameni serioși, curajoși și plini de eficacitate. Datorită lor englezii ne-au integrat fără să cîrtească în prestigioasa lor unitate.

Trupele aeropurtate engleze sînt considerate o elită de cohorte ieșite din comun, iar *SAS brigade* drept o elită a acestei elite ! Cîtă onoare să fi fost admiși în acest club foarte închis.

Acum, nu ne mai rămîne decît să nu ne facem de rîs.

Văzîndu-i pe cei din noua mea companie, n-ai zice deloc că ai de-a face cu niște campioni : foarte puține gabarite mari, atît de frecvent întîlnite, de pildă, în rîndurile americanilor aceleiași arme. Unii au chiar o înfățișare jalnică, iar statisticile oficiale de după război dovedesc că cel puțin o treime din efective ar fi fost reformată într-o armată normală, pe timp de pace.

Marea majoritate dintre ei, tocmai asta e, că nu-i... majoră. Mulți mulatri din Algeria și Tunisia, cîțiva basci, cîțiva bretoni, cîțiva locuitori din Ardeni, cîțiva alsacieni, loreni și-o mînă de parizieni. Cît despre originea lor socială, e o amestecătură pe cinste : studenți cu studiile întrerupte, muncitori din Belleville, pescari din Socoa, funcționari de la căile ferate, funcționari de bancă, foști mateloți în marina comercială, cultivatori din Lorena, țărani din Vannetais și cîțiva ciobani corsicani...

Ce i-a îndemnat să vină în Anglia ? Gustul pentru aventură ? Ură față de ocupanți ? Idealul unor oameni liberi ? Cîte un pic din toate astea, fără îndoială, în proporții ce diferă de la individ la individ. Mulți dintre ei n-au sărit niciodată cu parașuta și, în afară de cîteva excepții, nici unul nu s-a luptat vreodată. Nu au în co-

mun decît bunăvoința și, desigur, curajul, de vreme ce se află aici prin propria lor alegere.

Troop-a pe care urmează s-o comand nu are încă efectivul complet. O voi întări mai tîrziu cu cei mai tineri dintre recruții ce continuă să ne sosească.

Pierre Sicaud, comandantul meu de companie, e administratorul teritoriilor franceze de peste mare. Breton de origine, e clădit ca un dulap normand. E cu doisprezece ani mai mare decît mine. Forța lui fizică impresionează pe toată lumea și toți îl consideră un ofițer bun.

Primele minute din timpul primei noastre întîlniri se desfășoară într-o rezervă politicoasă, căci mi-a ajuns la urechi din diverse surse că își propusese să-l „strunească pe tînărul Thomé". E un punct ce trebuie clarificat de urgență și-l întreb fără ocolișuri :

— Vreți să mă struniți, pe cît se pare. Și pentru ce ?

Sicaud rămîne uluit, dar ne placem unul pe altul. Rîde și ne explicăm : cele spuse mie de bunii și drăguții mei camarazi nu sînt cuvintele lui. A precizat numai că nu se va lăsa tratat așa cum am procedat cu Moreau. La asta n-am nici o obiecție : întîi de toate că el nu e Moreau, și-apoi nu există nici un motiv *a priori* ca noi doi să nu ne înțelegem. E loial el însuși și poate conta pe propria mea loialitate. Va avea în mine un secund fără probleme.

Îi cer numai de la bun început să stabilească raporturile noastre cu o mare precizie. El comandă compania, e căpitan, iar eu sînt locotenent. E în firea lucrurilor ca eu să-i dau ascultare, și sînt foarte hotărît s-o fac. Dar nu asculți așa cum trebuie de cineva decît dacă ai încredere în el, așa că asta e treaba lui, să nu-mi dezamăgească încrederea pe care cu bună-credință și fără nici o limită i-o acord încă de pe acum. O ultimă precizare : înțeleg să fiu stăpîn în propria mea dugheană și să conduc *troop*-a cum voi socoti de cuviință.

Am făcut tîrgul. Pierre Sicaud îmi va lăsa, într-adevăr, totdeauna o libertate totală și vom străbate toți anii războiului împreună, fără să avem vreodată nici o discuție. Am pecetluit în ziua aceea o prietenie care ține și astăzi.

Odată pusă la punct problema asta, mă ocup de sublocotenenții mei. Nu-i cunosc deloc. Gilles Anspach are vîrsta mea ; ceilalți doi, Gourko și Puydupin, sînt cu cîțiva ani mai mari decît mine.

Le expun în cîteva cuvinte cum cred că trebuie să fie raporturile dintre noi : amîndoi au fost brevetați de curînd la Ringway și n-au nici o idee precisă despre rolul comandourilor parașutiste ; eu însă am, și încă foarte precisă. Mă voi ocupa personal de antrenamentul celor din *troop*. Lor nu le rămîne decît să se instruiască în același timp cu oamenii lor. Cu timpul, sper să învățăm să ne cunoaștem și să ne stimăm. Întîmplarea a făcut să ne îmbarcăm pe același vapor, dar e foarte limpede că un vas nu poate avea decît un singur comandant. Nu știu ce cred ei despre mine, dar eu încă nu cred nimic despre ei ; vom vedea la lucru dacă ne putem înțelege.

— În ceea ce mă privește, le spun, sînt foarte hotărît să ne înțelegem. Vom face bilanțul peste cîteva săptămîni. Asta-i tot pentru astăzi. Duceți-vă și ocupați-vă fiecare de *stick*-ul vostru. Mîine dimineață la ora șase, întîlnire pentru ședința de educație fizică ; pe urmă duș și micul dejun. La ora zece, am să vă văd împreună cu oamenii voștri, ca să facem cunoștință... ori, măcar să începem să facem cunoștință.

„Centuria" mea e imaginea fidelă a companiei, a cărei jumătate o constituie. Fidelă ? Nu tocmai : dintre toți, eu i-am moștenit pe cei mai tineri, și asta numai datorită

întîmplării, dar faptul îmi convine de minune. E mult mai uşor să-l înveţi trucuri noi pe un mînz decît să dezveţi un cal bătrîn de năravurile lui rele. Cu cît ştiu mai puţin, cu atît mai bine, raporturile noastre se vor simplifica în aceeaşi măsură.

Ne cercetăm în timp ce ei se instalează în sala de instrucţie. Îmi închipui exact cam ce trebuie să gîndească despre mine : „Ăsta-i noul îmblînzitor ?... Pe semne că zîmbeşte doar în zilele de sărbătoare. Se spune că-i rău ca un dulău... A fost în misiune în Franţa... Şi-a căzut în cap... Eşti nebun, e de vîrsta noastră !... Se spune că-i prost ca noaptea... Se spune că-i un tip şic..."

Îi cercetez cu de-amănuntul ca să-i pot recunoaşte, mi-am petrecut ziua de ieri cercetîndu-le antecedentele şi privindu-le fotografiile.

Sînt printre ei şi nişte fenomene : Philippe Dubosc, cincisprezece ani, dar care se jură că are optsprezece, familie normandă de forestieri înstăriţi, greutate mijlocie şi nişte ochi albaştri de-o falsă candoare sub chica lui creaţă de tăuraş. Şi-a părăsit familia lăsînd o scrisoare de scuze pentru giuvaerurile „împrumutate" de la mama lui, în chip de parale.

Louis Bellon, optsprezece ani şi el, de vreme ce e vîrsta legală ce-ţi îngăduie să te angajezi. Numai că în urmă cu un an nu avea decît cincisprezece, şi-şi termina „prima" clasă la liceul din Sfax !

Pantalacci, un corsican bîlbîit cu accent din Bastia, pieptul scobit şi înfăţişare de clovn trist. Are douăzeci de ani şi pare de treizeci ; faţă de cei cu care e în cameră, susţine teorii antimilitariste. Totdeauna am să mă minunez cum se poate ţine pe picioare fără să aibă nevoie de cîrje ; în luptele corp la corp, se va dovedi încă şi mai uimitor, doborînd SS-iştii cu aerul că-şi cere scuze şi la

fel de calm de parcă ar fi la standul de tir : „Dddomnule locoten...nnent... m... m... m-ar fi secerr...rat, ticălosul, ddd-ar fi fost mai iu...iu... iute !"

Îl recunosc în trecere pe Uranga, un pescar din Saint-Jean-de-Luz, jucător de pelotă și microbist de rugbi. S-a așezat în ultimul rînd, ca un elev prost, dar foarte cuminte, lîngă Domingo, complicele lui de toate zilele. Au crăpat de foame împreună în carcerele spaniole ; Domingo mai ales, magnific luptător la categorie mijlocie, mi s-a spus, și campion al Franței militare.

Hîrșîitul picioarelor se potolește, șușotelile au încetat. Putem începe.

— Bun !... Sînt convins că v-ați interesat despre mine la plantoanele birourilor și la Radio-bucătărie. Cum n-am intenția să vă povestesc viața mea, înseamnă că mă cunoașteți la fel de prost pe cît vă cunosc și eu. Pentru moment, n-are nici o importanță, avem o veșnicie în fața noastră.

Meseria mea e să vă învăț cum să vă bateți și, în domeniul ăsta, vă promit că o să vă învăț tot ce știu și eu. O să iasă untul din voi, așa cum a ieșit și din mine. O să simțiți că vă dați sufletul, așa cum mi s-a întîmplat și mie, iar în unele zile o să regretați că n-ați ales intendența sau trenurile militare. N-are-a face, o să vă obișnuiți. Tot ce vă cer e să faceți exact ce-o să fac și eu. O să săriți cu parașuta după ce-o să sar eu, o să treceți pe-acolo pe unde o să trec și eu. O să faceți în toate și totdeauna exact ca și mine... Și chiar mai bine, dacă va fi cu putință.

Anul '44 începe. Nu trebuie să fii ghicitor ca să știi că, înainte de-a se sfîrși, ne vom bate în Franța. Îmi trebuie șase luni ca să fac din voi niște parașutiști cum scrie la carte. Șase luni zi și... noapte.

Nu vreau să comand nici ucigaşi, nici amatori. Vreau să conduc la luptă în Franţa nişte soldaţi fără cusur. De va fi cu putinţă, nişte cavaleri sau, şi mai bine, nişte seniori. Calităţile astea există în voi în stare latentă, chiar dacă voi n-o ştiţi. Aţi ales să vă bateţi în loc să staţi resemnaţi, şi tocmai asta-i trăsătura esenţială prin care un senior se deosebeşte de un sclav.

Nu citesc nici un fel de mirare pe tinerele chipuri din faţa mea. Concepţiile mele despre război sînt întocmai aceleaşi ca şi ale băieţilor pe care-i voi comanda.

— Şi încă ceva : noi nu vom avea închisoare. Ori respectaţi regulile jocului, ori plecaţi. După cum nici nu voi trece în revistă echipamentul : armele voastre sînt uneltele de care vă veţi sluji, iar un luptător bun n-are nevoie ca un altul să se ocupe de întreţinerea uneltelor lui.

Dacă din întîmplare hotărîrile mele vi se vor părea uneori nedrepte sau arbitrare, dacă vă veţi socoti jigniţi sau maltrataţi, vă poftesc să mi-o spuneţi pe loc. Iar dacă nu izbutesc să vă conving de contrariul şi vă mistuie o sete de nestins să-mi pociţi mutra, vă stau la dispoziţie. Am încercat şi eu adesea asemenea sentimente... nu trebuie să ţi le înăbuşi. Întrebări ? Nimic ? Perfect. Sînteţi la dispoziţia şefilor *stick*-urilor. Camerele voastre put ca nişte cocine. Aveţi ziua de azi la dispoziţie să faceţi ordine şi curăţenie. Pantalacci, ai părul tuns aşa cum purtau artiştii înainte de celălalt război, să-i spui frizerului să ţi-l scurteze binişor, îţi schimbi şi cămaşa şi, cu ocazia asta, faci şi un duş, apoi îţi schimbi şi şosetele.

Mîine, educaţie fizică la aceeaşi oră ca şi astăzi. Numai că va fi ceva mai greu decît azi. După micul dejun, trec să vă inspectez camerele. Pe urmă ne întîlnim tot aici, şi-am să vă vorbesc despre antrenamentul vostru.

Mîine după-amiază o să aveţi liber, de vreme ce-i sîmbătă... se dau şi permisii pentru cei interesaţi, pînă

luni dimineaţă. Încă un amănunt : permisiile veniţi să le luaţi de la mine de la birou. Aveţi grijă ca uniformele să vă fie fără cusur. Nu vreau ca pentru scoţieni, francez să fie sinonim cu păduchios. Astea fiind zise, spor la treabă !

Şi băieţii o şterg afară, ca nişte căţelandri pe care i-ai ţinut prea mult în lanţ.

Chiar de luni, trecem la programul pe care-l vom urma trei luni în şir.

A trebuit să redistribui oamenii în *stick*-uri, ca să-i despart pe corsicani, care, cu de la ei putere, stăteau şi în acelaşi dormitor.

— Nu vă convine ? Atunci gata, în altă parte ! Ba da ? Atunci rămîneţi cu mine.

Şi nu-i nici unul care să plece.

Gilles Anspach i-a dus la Ringway pe cei douăzeci de începători care nu aveau încă brevetul şi, de cum se întorc, ne punem pe treabă. Ziua începe printr-o mărşăluire de zece kilometri în ritm de cros prin ţinut, precedată, pentru încălzire, de-o jumătate de oră de educaţie fizică. Duş, *breakfast* şi, de la ora 9 la 12, instrucţie teoretică.

După-amiaza e consacrată aplicaţiilor practice la cele expuse teoretic, dimineaţa : tir, dacă a fost vorba de o lecţie despre armament ; aruncări de explozibil, dacă despre explozibil a fost vorba ; orientare după busolă şi hartă pentru lecţiile de orienţare ; ambuscade pentru ilustrarea orelor de tactică.

„Arta militară e o artă simplă, numai aplicaţie", spunea Napoleon.

Din punct de vedere intelectual, băieţii mei sînt mai puţin înarmaţi decît erau un Hoche, sau Murat, sau Le-

febre. N-am ambiția să fac niște generali, dar vreau să dobîndească toate cunoștințele utile unui ofițer mijlociu.

Îi elimin fără cruțare pe leneși, pe incapabili și pe fanfaroni.

Organizăm mari jocuri în care jumătate din *troop* o atacă pe cealaltă, turniruri de *close-combat*, raiduri de o săptămînă pe înălțimile Scoției, unde trebuie să-ți duci zilele fără rații alimentare, să dormi noaptea sub cerul liber, să traversezi rîurile pe poduri improvizate de frînghie, să mărșăluiești patruzeci de kilometri ducînd o greutate de patruzeci de livre, să escaladezi faleze, să cobori în prăpăstii, să-ți strîngi cureaua... și să-ți păstrezi zîmbetul pe buze.

După un trimestru, trupa mea de la început a devenit o echipă. „Cercetașii lui Thomé", zic gurile rele. Dar „cercetașilor" puțin le pasă. Sînt politicoși, dar pocnesc nemilos și sînt uniți ca membrii aceluiași clan.

Sînt altfel decît ceilalți... oarecum ca niște călugări-soldați. Cel puțin cinci zile pe săptămînă : *week-end*-urile sînt în întregime libere. Ne întîlnim uneori cu toții la bal sau la piscină, la *pub* sau la patinoar, iar cînd e vorba de încăierările acelea fără motiv împotriva americanilor și de partea englezilor, împotriva englezilor alături de canadieni, împotriva australienilor alături de toată lumea, arătăm că știm să ieșim din încurcătură.

A sosit momentul să trecem la o viteză superioară.

Băieții au acum destulă încredere în mine ca să considere normale hotărîrile ieșite din comun pe care le iau și, pe deasupra, să nu tolereze ca cei străini de *troop*-a noastră, fie și într-un mod timid, să-i pună la îndoială reglementaritatea.

îi adun pentru un *briefing* [1].

— Astăzi, iepurașilor, o să trecem la dificultăți ceva mai mari. Nu sînteți buni de nimic, și nici un caporal italian n-ar vrea să vă ia drept auxiliari în grupa lui de luptă. Dar o să încercăm totuși să vă dăm cîteva șanse suplimentare de supraviețuire... de cumva comandamentul e îndeajuns de smintit ca să-și închipuie că vă poate trimite la război. Tot ce-ați învățat să faceți ziua, o să facem acum noaptea. O să dormim ziua, o să luăm masa de seară împreună cu restul regimentului. Apoi veți avea două ore de teorie, după care ne petrecem noaptea afară.

V-am învățat să vă orientați corect după busolă, ziua; acum o să învățați să faceți același lucru noaptea, și să vă orientați și după stele. Abia acum începe adevăratul vostru antrenament, pentru că nouă ni se va pretinde să ne batem mai cu seamă noaptea : vom fi parașutați noaptea, în spatele liniilor germane. Poate că ne vom vedea puși în situația să ne batem de cum vom atinge pămîntul, și-atunci Dumnezeu cu mila. Și chiar dacă una ca asta nu ni se va întîmpla, tot vom fi nevoiți să mărșăluim noaptea, ca să ieșim din zona de aterizare. Cele mai multe lovituri le vom da în timpul nopții ; ne vom ascunde prin păduri. A trăi noaptea, trebuie să devină a doua voastră natură, iar pădurea mediul vostru preferat.

Vom ataca de preferință noaptea. Va trebui să ne apropiem cît mai mult de adversar, ca vînătorii de fiare sălbatice, și să tragem în el de la o distanță de la care l-am putea atinge chiar și cu mîna, pentru că nu avem decît arme ușoare. De asta v-am învățat să umblați fără să faceți zgomot, să vă camuflați pînă la a vă confunda perfect cu orice fel de ambianță și să trageți fără să ochiți,

[1] Expunere concisă cu scopul instruirii oamenilor în privința misiunii și a planului de luptă. (N.t.)

ţinîndu-vă arma la şold. O să vă antrenaţi în condusul jeepurilor pe timp de noapte, cu farurile stinse, o să vă pregătiţi şi-o să daţi foc pe întuneric încărcăturilor voastre explozive.

Şi-o să ne mai obişnuim să ne separăm la un semnal şi să ţîşnim în toate direcţiile, ca un stol de potîrnichi, ca apoi să ne adunăm la puncte de întîlnire succesive, dinainte fixate, timp de trei zile. Pentru asta, trebuie să vă grupaţi în tandemuri, după afinităţi.

V-am mai spus că e interzis să ne lăsăm ambalaţi în lupte prelungite unde, în mod fatal, noi vom fi cei învinşi, deoarece adversarul va avea tot timpul să-şi aducă întăriri, pe cînd noi, noi sîntem singuri. Aşa că ne vom vedea siliţi să întrerupem lupta brusc şi să dispărem într-o clipă. Cu situaţia asta trebuie să vă obişnuiţi. O ştergeţi doi cîte doi şi vă repliaţi spre un punct de întîlnire ce-ar putea să fie situat la doi, sau zece, sau douăzeci de kilometri. Dacă ne regrupăm acolo cu toţii, cu atît mai bine. Dacă nu, va exista un alt punct de întîlnire prevăzut în altă parte, pentru a doua zi, şi un altul, pentru ziua următoare.

În tot cursul lunii aprilie 1944, am trăit practic ca nişte hoţi noptatici. *Home guard* [1]-ul şi poliţia ne caută, ca să facă jocul şi mai plauzibil. Trăim în mijlocul naturii, dormind ziua, pitiţi în vizuini ca nişte viezuri. Noaptea, simulăm atacul unor posturi deţinute de englezi, punem false încărcături de dinamită pe calea ferată, la macazuri, la gările de triaj şi la aerodroame. Nimeni nu ne vede... nimeni nu ne prinde. Şi niciodată n-avem să fim prinşi.

---

[1] Armata teritorială britanică (apărarea locală). (N.t.)

Toţi băieţii au căpătat o mare încredere în ei înşişi. Sînt convins că într-asta stă singura îndatorire a unui educator : să-şi conducă oamenii în aşa fel, încît să se poată lipsi de el, să-l renege la nevoie, dacă asta îi poate constrînge la a nu conta decît pe singurele lor resurse. Pînă şi căprioara, care-i toată numai gingăşie, îşi alăptează puii pînă la vremea înţărcatului, apoi îi alungă, izbindu-i îndelung cu botul : i-a învăţat să pască, şi-a îndeplinit misiunea... Aşa că să se descurce singuri.

Oamenii mei se descurcă foarte bine, şi nu sînt nişte rumegătoare. Ci o adevărată haită de lupi, şi nici unul n-are chef să părăsească haita, iar haita simte prea bine că fiecare dintre ei îi este indispensabil.

Ce-ar face Klein, cel mai bun trăgător cu carabină, fără Oppisi, cel mai bun trăgător cu puşca-mitralieră ? Ce-ar face amîndoi, de n-ar fi Uranga, cel care aruncă grenadele la nişte distanţe de necrezut, cu precizia lui uimitoare de jucător basc de pelotă ?

„Forţa lupului e în haită. Forţa haitei e în lup." Kipling a scris asta undeva în *Cartea junglei*. De vreme ce sîntem o haită, îi învăţ să vîneze ca o haită şi să urle ca o haită : temuta infanterie romană era înfricoşată de urletele celţilor, pionierii vestului american de chiotele călăreţilor indieni, trupele nordiste de chiuiturile cavaleriei confederaţilor. E o constantă istorică. *Rebels' yell* [1]-ul sudiştilor m-a sedus dintotdeauna în mod deosebit şi, la fiecare atac simulat, toată *troop*-a urlă ca un singur om :

— *Iep... iep... iuu... iuu... iuu...*

Strigăt născut odată cu omul, iar omul nu se schimbă. O trupă care atacă scoţînd strigătul ei de război dă fiecăruia dintre membrii ei sentimentul că aparţine aceleiaşi falange, unice şi invincibile. Urlînd, individul se eli-

[1] Strigătul răzvrătiţilor (americ.).

berează de propria lui spaimă și se liniștește auzind același strigăt scos de către soții lui.

Cît despre tipii „din fața noastră", cu cît se cred mai civilizați, mai raționali și mai organizați, cu atît mai mult strigătul acesta de sălbatici îi derutează, și cu atît mai vulnerabili devin. Cele cîteva secunde ce-i trebuie ca să-și vină în fire, îi sînt în general fatale. Mulți prizonieri germani mi-o vor confirma, atunci cînd îi voi interoga.

Apoi îmi mai învăț *troop*-a să și cînte : nu arii imitate după *lied*-urile germane și care n-au nimic de-a face cu folclorul nostru, ci vechi cîntece deocheate, moștenite de la armata regală și de la marea armată : *Din Piemont cînd ne-ntorceam, Grenadierul din Flandra, Pe drumul dinspre Dijon* — iar oamenii le deprind gustul.

În pas de marș, cu mînecile suflecate, capul descoperit, băieții mei, cu mersul lor elastic de animale în plină formă, au, după părerea mea, o ținută mult mai degajată decît trupele germane de asalt, care m-au impresionat odinioară.

18

AȘTEPTAREA

Sîntem în cea mai bună formă a noastră. Nu ne rămîne decît s-o menținem, în așteptarea zilei cînd vom sări „la noi acasă".

Au sosit primele zile ale lui mai, și nu-i nevoie să fii cal bătrîn de război ca să simți că ziua cea mare se apropie : în timpul manevrelor făcute în sudul țării, am putut vedea parcajele de mașini, depozitele de muniții, concentrările de blindate, colcăiala ametitoare a trupelor

americane. Seara, în jurul focurilor de tabără, despre asta vorbim.

Ca toţi oamenii care-şi cunosc bine meseria, şi oamenii mei se întreabă dacă vor fi la înălţime.

— Liniştiţi-vă, nu vă mai văicăriţi atîta ! Vă asigur că o s-o scoatem foarte bine la capăt încă de la pornire : „cei din faţa noastră“ nu sînt mai buni decît noi, şi reacţionează mai încet. Dacă m-ar fi silit cineva să vă duc în luptă atunci cînd ne-am cunoscut, m-ar fi mustrat conştiinţa la fel de tare ca şi cum aş fi furat tipsia unui orb ori suzeta unui orfan. Astăzi însă, sînt liniştit. Vă puteţi lipsi de mine.

În mijlocul lunii mai 1944, prima divizie aeropurtată britanică cere ca o *troop*-ă a SAS-ului francez să-i fie afectată pentru a-i sluji drept cercetaş dacă ar urma să fie paraşutată în Franţa. *Troop*-a mea e aleasă.

„Cercetaşii“ mei, cum e şi lesne de înţeles, se bucură fără modestie. Plecăm din Scoţia spre Peterborough, în Northamptonshire.

În ceea ce mă priveşte, voi avea parte de o comandă pe care orice locotenent şi-o visează : nu am nici un superior ierarhic, în afară de generalul de divizie în persoană !

Propunerea m-a ispitit din prima clipă, dar cum e vorba de-o treabă cu totul specială şi deosebit de periculoasă, mi-am consultat toţi oamenii înainte de-a da răspunsul. Nimeni n-a avut nici o obiecţie. Mi-am dat consimţămîntul, dar cu o condiţie : dacă regimentul meu ar urma să intre în luptă înaintea englezilor, va trebui să fim scutiţi de misiunea noastră pentru a ne integra lui.

Sîntem perfect antrenaţi. Fie că e vorba de luptă, de sărit noaptea cu paraşuta, de orientare, de camuflaj ori de viclenie, de sabotaj sau de transmisiuni, ne avem locul printre cei mai buni.

Pînă și la încercările sportive ne situăm în fruntea celorlalți.

Generalul ține mult la întrecerile de sîmbăta, cînd se înfruntă campioni din toate regimentele. Cînd mi-a cerut să-mi angajez oamenii, m-am codit oarecum :

— Oh, știți, domnule general, noi francezii, și sportul...

— Ce mai, Thomé, faceți și voi un efort ! Doar ai și tu niște băieți acolo care știu să fugă, ori să arunce greutatea... poate chiar și vreun boxer ?

— Nu vă pot promite nimic. Am să văd...

Sîmbăta următoare, specialiștii ne acordă proba de patru sute de metri în persoana lui Eterradossi, un corsican destul de bine înzestrat, iar proba de o mie cinci sute de metri e luată de Gilles Anspach. Sub privirile lor neîncrezătoare, Klein umflă toate premiile la tir, iar Uranga își azvîrle grenadele cu douăzeci de metri mai departe decît cei mai buni aruncători englezi și, practic, într-un teren limitat cît o batistă de buzunar, cu precizia lui dezinvoltă de basc jucător înnăscut de pelotă. Tot el ia și probele de aruncarea greutății, fără să forțeze nota.

Și ce-i mai rău, campionul englez divizionar la toate categoriile e pentru prima oară făcut KO de mîinile lui Domingo, a cărui eleganță eficace și curtoazie sportivă dezlănțuie entuziasmul privitorilor. Englezii apreciază cu deosebire arta litotei, iar victoriile noastre lipsite de lăudăroșenie le stîrnesc respectul și ne mențin situația de privilegiați.

Luna mai ia sfîrșit în timp ce noi facem neîntrerupt manevre : raiduri simulate după o descindere cu parașuta pe timp de noapte, exerciții continui de tir, atît ziua, cît și noaptea, marșuri forțate ce-ar stîrni protestele pînă și-ale celor de la infanterie.

Inaugurăm un nou material : așa-numitul *leg-bag*. Curată nebunie ce-și mai pun cercetătorii ăștia mintea la contribuție ca să ne complice viața !

E un sac din pînză tare în care intră tot calabalîcul nostru, inclusiv armamentul. Conceput ca o cizmă ce s-ar da după picior, se mulează pe tibia și stă fixat pe pulpe prin două chingi, prinse la rîndul lor în două știfturi. Știfturile sînt și ele legate de un șnur petrecut prin gura sacului. Aceasta e legată de hamurile parașutei printr-o funie de șase metri, vîrîtă într-un buzunăraș de la gura *leg-bag*-ului.

O întreagă gimnastică ! În afară de controlul suspantelor pe care trebuie să-l faci la deschiderea parașutei, mai trebuie, și asta fără să pierzi o secundă, să apuci funia cu mîna stîngă, acolo unde e prinsă de *leg-bag*, și să smulgi cu dreapta sforicica ce trece prin știfturi. Sacul, eliberat din chingi, se balansează atunci, atîrnîndu-ți de mîna stîngă. Îl lași să lunece binișor în jos, slobozind un metru de frînghie, apoi, cu amîndouă mîinile, dai drumul la toată frînghia.

Dacă manevrezi corect, sacul se balansează la șase metri sub tine și te echilibrează ca un lest. Noaptea, izbitura lui de pămînt te avertizează că ți-a venit rîndul, ceea ce e un avantaj sigur.

Dacă nu faci ce trebuie, aterizezi cu *leg-bag-ul* încă prins de picior și, cel mai adesea se rupe cîte ceva. Dar niciodată sacul... din păcate !

Inaugurăm și primul aparat Dakota. Catîrcă bună la toate a armatei aeriene americane, servește la transportul pasagerilor, al mărfurilor, la bombardamente, la raidurile de recunoaștere și — de ce nu ? — la lansarea parașutiștilor.

Pînă acum am sărit din avioane englezești : Halifax, Whitley sau Stirling, din care îți dai drumul printr-o trapă făcută în podea. Din Dakota ieşi pe uşă, foarte simplu. Ca totdeauna, și așa cum e și firesc, eu sar primul.

Agățat de cadrul uşii, cu capul pe jumătate scos afară, îl aud prost pe *dispatcher*, care-mi dă ultimele instrucţiuni :

— Prin urmare cînd strigi *Go*, îmi dau drumul la mîini ori ce fac ?

— Nu vă osteniți, domnule... Vă scoateți în afară piciorul drept, cel care are legat de el *leg-bag*-ul, și să nu vă mai pese de nimic.

Adevărat : de cum mi-am scos afară piciorul cu balast, vîntul mă smulge din carlingă, scutindu-mă să mă mai gîndesc la ceva. Chiar așa, nu mi-a mai păsat de nimic... Hotărît lucru, e mult mai uman decît experiențele mele anterioare.

Montgomery ne-a adunat ca să ne treacă în revistă și să dea o proclamație către trupe, care s-a terminat cu urarea clasică : „Baftă la vînătoare și... noroc !“ [1]

Activitatea aeriană s-a triplat, noi, care ocupăm lojile din față, ne putem da seama. Ziua în care vom sări cu parașuta în Franța, nu-i departe, ne spunem noi. Sîntem gata : nici surescitați, nici temători, un pic îngrijorați numai, cum e și firesc ; o îngrijorare îndreptățită, o îngrijorare de oameni serioși care nu se lasă orbiți de realitate și știu prea bine că ceea ce vor avea de făcut e treabă chibzuită, iar nu o petrecere cîmpenească.

Am ales deliberat să facem ceea ce ni se va pretinde să facem, ne-am pregătit pentru asta cît mai bine, nu mai avem nimic altceva de făcut decît să așteptăm.

---

[1] Joc de cuvinte în franceză : *Bonne chasse et bonne chance.* (N.t.)

Anunțarea debarcării nu ne surprinde. Sîntem doar mirați că nu ne-au chemat pe noi cei dintîi. Cîteva mici grupe din regimentul al doilea au sărit în Bretania în noaptea de 5 spre 6 iunie, regimentul meu se află tot în Scoția, pe cînd prima divizie aeropurtată stă în expectativă.

Cînd am căpătat certitudinea că nu va interveni în Franța, cer, așa cum rămăsese stabilit, să fim alipiți regimentului nostru care, pe la finele lui iunie, se pregătește să plece din Scoția spre tabăra secretă de la Fairford, în sud-estul Angliei.

Viața într-o tabără secretă e, moralmente vorbind, epuizantă : aflu că regimentul al doilea este în întregime în Franța, iar camarazii mei înrolați în rîndurile lui au și murit. Atîția prieteni dragi pe care nu-i voi mai vedea...

Regimentul al treilea este ținut în rezervă. În rezerva cui, Doamne iartă-mă ? Sîntem izolați de lume, stăm în corturi într-o tabără, fără să primim scrisori, fără permisii, fără să facem nici unul din aceste exerciții istovitoare și indispensabile unei trupe care trebuie menținută în formă. E cazul să fac ceva cu oamenii, să-i abat de la gîndurile negre ce-i muncesc, să-i ațîț degeaba, numai ca să-i țin treji. Pentru un ofițer, e încercarea cea mai demoralizantă din cîte se află.

În Franța oamenii noștri se bat, iar noi nu ne aflăm printre ei, cei mai buni prieteni ai mei și-au pierdut viața, iar noi stăm aici degeaba, fără rost. La ce bun atunci toate lunile astea de antrenament inuman ? Cum să le mențin moralul băieților, cînd și eu gîndesc la fel ca ei, iar lipsa de acțiune mă exasperează ?

Nepricepuții ăia de la statul-major o să ne mai țină încă multă vreme la linia de pornire ? Nu mai avem nici o tragere de inimă să ne jucăm de-a războiul, cînd războiul cel adevărat s-a și dezlănțuit la noi acasă. Machisa-

rzii sînt uciși, în timp ce cunoștințele noastre le-ar fi salvat viața. Convoaie germane se îndreaptă probabil spre Normandia, pe cînd dacă noi am fi fost acolo, la fața locului, n-ar fi trecut.

Cu fiecare nouă încercare crezi că ai ajuns la limita silei și a incoerenței, pe cînd fiece experiență ulterioară îți demonstrează cît de naiv de optimist ai putut fi : *Hope for the best, expect the worst,* încă un proverb englezesc cît se poate de impregnat de realism lucid : speră că totul va fi cît mai bine, dar așteaptă-te la ce-i mai rău.

Ce-i mai rău, pentru clipa de față, e că ne aflăm aici, închiși, legați de mîini și de picioare, neputincioși, supuși arbitrariului anonim al birocraților celor disprețuiți. „Ei" ar trebui să știe însă foarte bine că nu poți ține în inactivitate la nesfîrșit niște tineri pe care i-ai supraantrenat. Mai bine ne-ar fi trimis la indiferent ce *battle-school,* invocînd orice pretext, ca măcar să avem ce face, ca să ne împiedice să gîndim, în loc să ne lase să zăcem în lenea asta deprimantă.

Ușor lucru ca, în tihna confortabilă a unui birou, să jonglezi cu niște matricole, să înfigi steguțe pe o hartă și să aduni procentajul pierderilor. Oare nici unul din puii ăștia de lele n-a călărit un cal nărăvaș, nu și-a asumat comanda unor soldați tineri, supraantrenați și nerăbdători ?

După ce un an de zile ai pregătit un cal pentru un concurs hipic, îl ții pe urmă închis, săptămîni la rînd, într-un grajd ? Ar fi un nonsens, o absurditate. Și tocmai asta-i situația-n care ne aflăm noi. După cum nu lași nici taurul gata de luptă la un loc cu ceilalți, în ultimele zile dinaintea coridei : și-ar pierde repede și mușchii, și agresivitatea.

Psihologi de trei parale, va veni oare ziua în care să înțelegeți că psihologia nu se învață din cărți, că sufletul

nu se poate pune în ecuații ? Veți avea vreodată destulă umilință și bun simț ca să recunoașteți că nici noi nu sîntem altceva decît niște animale abia superioare și atît de ușor de dezorientat, încît ceea ce e bun pentru cal și pentru taur, poate *a fortiori* să nu fie rău nici pentru om ?

— *Ei* își bat joc de noi, domnule locotenent !

— Nu știu dacă *ei* își bat joc de noi, dar voi, voi începeți să mă obosiți cu văicărelile voastre de babe. Începînd de mîine dimineață o să aveți două ore de educație fizică în loc de una, tir în restul dimineții, și trei ore de tactică după-amiaza. Și încă vă mai rămîne destul timp liber ca să vă prăjiți la soare, să citiți romane și să faceți pe stîlpii de cafenea.

Și, fiți liniștiți, n-o să se sfîrșească războiul fără voi : sînt și așa destule nume de grăbiți să fie înscrise cu litere aurite pe monumentele ridicate în cinstea morților.

M-am decis să merg încă și mai departe :

— Și-apoi, nu sînt chiar așa de sigur c-o să fiți în stare să vă bateți... Dacă într-o tabără, adică departe de orice pericol, nu sînteți în stare să suportați inactivitatea, cum o s-o suportați cînd vom fi la război ? Înconjurați de inamici porniți în căutarea voastră, o să răcniți în gura mare, ca aici, că viața-i o tîmpenie și că vă pare rău că vă aflați unde vă aflați ? V-ați pierdut răbdarea ca niște școlari în ajunul vacanței mari. Iar atunci cînd ne vom afla de partea cealaltă, vom fi în plin război. Războiul e o meserie și un lucru serios. Smintiții și vorbăreții nu ies teferi din el. E o partidă de șah în care moartea pedepsește greșelile, nu o distracție.

Și dintr-odată mă hotărăsc să-i învăț pe băieți să se poarte cu sînge rece. Am neglijat un aspect important al educației lor : știu să arunce destul de bine grenadele,

dar ca niște amatori ; trebuie să învețe să procedeze ca niște specialiști.

Utilizarea grenadelor e o excelentă școală de *self-control* ; există două tehnici, cea a muncitorului mijlociu și cea a bunului meșteșugar. În primul caz, după ce-ai tras inelul de siguranță, arunci grenada numaidecît. Opritorul care blochează percutorul îl eliberează. Arcul pe care-l ținea presat se întinde și propulsează percutorul. Acesta lovește o amorsă, iar amorsa aprinde un fitil care arde timp de cinci secunde. După ce s-a terminat fitilul, flacăra acționează asupra detonatorului, iar grenada explodează. Cele cinci secunde sînt esențiale : îi pot îngădui unui adversar încercat să apuce grenada și să ți-o azvîrle îndărăt... situație fără scăpare !

Al doilea procedeu te obligă să-ți asumi un risc calculat : lași percutorul să izbească amorsa și numeri, liniștit, pînă la patru, înainte de-a azvîrli jucăria. Și-atunci explozia se produce la sfîrșitul traiectoriei sau chiar în clipa cînd atinge solul ; iar adversarul nu mai are nici o șansă.

E o metodă care cere mult sînge rece, multă experiență și multă îndemînare : de fapt, îți pui viața în joc pentru o nenorocită de secundă. Grenada va fi totdeauna arma mea preferată : riscînd eu însumi totdeauna, mi se va părea că-i dau o șansă adversarului. Eram cinstit ? Să fi fost vorba de alegerea unui romantic întîrziat sau de slăbiciunea unui chinuit, care nu vrea să aibă conștiința încărcată ? Nici pînă azi n-am izbutit să lămuresc chestiunea.

Timp de trei zile, băieții cîrtesc. Nu cruț pe nimeni :

— V-am spus să numărați liniștit pînă la patru, ca și mine. Iar voi, de cele mai multe ori cînd ajungeți la trei, ați și făcut vînt grenadei. Vă arde mîinile ? Prin urmare

ăştia-mi sînteţi, voi, care vă închipuiţi că de voi depinde soarta războiului ? Vă ţîţîie fundul, nu-i aşa ?

Nu sînt obişnuiţi să-i consider nişte copii, nici să-i umilesc. Şi-mi poartă pică. Citesc în privirile lor ca într-o carte deschisă : ticălosule... şi noi care te credeam altfel decît ceilalţi... şi unde mai pui că ţineam la tine... Da' ştiu că ne-ai dus cu purtarea ta de frate mai mare şi iubitor !

Numai că rolul meu nu presupune să mă bucur de afecţiunea lor. În vreme ce-şi rumegă mirarea plină de dorinţe de răzbunare şi mînie înăbuşită, nu se gîndesc la altceva. E un fel ca oricare altul de a le umple mintea şi de-a le abate atenţia de la gîndurile lor negre.

În a patra zi, s-au obişnuit cu riscurile jocului celui nou şi, în sfîrşit, îi văd destinşi : glumele încep binişor să ia locul mutismului îndărătnic.

— Oh, oh, Pantalacci !... Ce-ar fi să numeri în gînd ? Dacă numeri cu glas tare, sărim cu toţii în aer pînă ajungi tu la patru !

Încetul cu încetul atmosfera se dezgheaţă. Înainte de sfîrşitul săptămînii, raporturile dintre noi au redevenit normale. Au înţeles cu toţii ce-am vrut să fac şi nu-mi poartă pică.

— O partidă de luptă, domnule locotenent ?

E Philippe Dubosc. Obişnuim să ne luăm la trîntă după regulile luptei ţărăneşti, ori de cîte ori unuia dintre noi îi vine chef. În ciuda tinereţii lui, e singurul care-mi ţine piept la jocul ăsta. E cea mai bună dovadă că lucrurile au intrat în normal şi că din nou le pot vorbi deschis băieţilor mei.

— Ei, bandă de ticăloşi, aţi terminat cu mutrele voastre acre ? Barem aţi învăţat o figură nouă, pe care-o ştiaţi prost. Acuma sînteţi siguri că grenada aruncată de voi n-o

să vă pice pe cap ca un bumerang, ceea ce ar fi, trebuie să recunoaşteţi, un fel cu totul idiot de a-ţi pierde viaţa.

Şi nu mai începeţi să vă faceţi iar gînduri negre. Sîntem într-o tabără secretă de-o lună de zile. Pe undeva, trebuie să se fi produs vreo greşeală, asta-i sigur, dar simplul fapt că sîntem ţinuţi aici dovedeşte cu prisosinţă că o să plecăm foarte repede, altfel ne-ar fi lăsat în permisie.

Eu unul mă prind cu cine vrea : o să plecăm la viitoarea lună plină... Asta înseamnă că nu mai avem de aşteptat decît o săptămînă. O să profitaţi de timpul ăsta ca să învăţaţi să vă echilibraţi bine raniţele. Şi nu uitaţi muniţia pentru armele individuale. Cît priveşte plasticul, zece kilograme sînt de-ajuns pentru fiecare. O să avem de zece ori mai mult în containerele care vor fi paraşutate odată cu noi şi, la nevoie, ni se vor paraşuta tone, mai tîrziu.

Nu luaţi raţii concentrate decît pentru patru zile. Doar n-o s-avem cine ştie ce mare nevoie de ele în Franţa... Altminteri degeaba mi-am pierdut timpul să vă învăţ să pescuiţi păstrăvi cu mîna goală şi să puneţi capcane !

Gata... descurcaţi-vă singuri în săptămîna care vine. Ca şi cum aţi repeta la un examen. Şi nu uitaţi prinsoarea mea : plecarea la viitoarea lună plină...

Din fericire pentru ei, nici unul n-a pariat împotriva mea ! Ar fi pierdut.

E lună plină şi iată că pe 3 august 1944, după-amiaza, mi se spune că în aceeaşi noapte eu şi *troop*-a mea vom fi paraşutaţi în Bretania.

Împreună cu ofiţerii ne ducem să luăm hărţile necesare şi distribuim cîte una fiecăruia dintre oameni.

Briefing-ul de la punctul de comandă n-a ţinut mai mult de zece minute : americanii încep să se desprindă de plajele unde au debarcat şi, după spărtura efectuată la

Saint-Lô, vor progresa spre vest. Noi vom sări în Finistère, ca să punem cît mai multe beţe în roate unităţilor germane care ţin Bretania şi să facilităm înaintarea yankeilor. Sîntem primii din regimentul nostru care plecăm, şi vestea s-a răspîndit înainte de-a apuca eu să dau ultimele instrucţiuni. Klein, adjunctul meu, vine la mine în cort.

— Sînt afară doi tipi care vor să vă vadă, domnule locotenent.

— Îi cunoşti ?

— Nu, domnule locotenent. Cred că fac parte din secţia de sabotaj a regimentului.

— Bine dar... a fost dizolvată săptămîna trecută.

— Păi tocmai asta i-a adus şi pe ei.

— Ia zi, Klein, mă iei drept un caraghios ?

— Oh, domnule locotenent...

— Tipii ăştia, pe care zici că nu-i cunoşti, pari a şti foarte bine de unde vin şi, culmea, mai ştii şi ce vor. Aşa că ce vor ?

— Nu vreţi să-i primiţi ? Arată bine, o să vedeţi.

— Zi-le să intre.

— Caporal-şef Le Nabour... Respectele mele, domnule locotenent.

— Paraşutist Guichard. Ăă...

Le Nabour, un breton cu părul blond-roşcat şi cu faţa presărată de pistrui, are misiunea să vorbească. Am reputaţia că nu mă-ntind la vorbă cu străinii, şi se simte intimidat.

— Iată ce-i, domnule locotenent...

Ia aer în piept şi se-azvîrle în apă :

— Secţia de sabotaj a fost dizolvată şi, de-atunci, căutăm să ne lipim şi noi undeva, Guy Guichard şi cu mine. Am vrea să venim la dumneavoastră... Sîntem specialişti în sabotaj... iar eu sînt breton... Am auzit că plecaţi în Bretania. Vreţi să ne luaţi ? Mai sînt şi infirmier.

Băiatul e simpatic şi nu umblă cu ocolişuri. Mi-a plăcut de cum l-am văzut. Celălalt mi se pare prea tînăr : abia dacă are optsprezece ani... Şi nu i-am instruit eu. Totdeauna e riscant să introduci recruţi într-o echipă bine rodată, în ajunul meciului : înseamnă să le întinzi mîna celor care vor să te bată şi să deschizi larg uşa dezordinii.

— Luaţi-ne, domnule locotenent. E mult de cînd vrem să venim în *troop*-a dumneavoastră. Ştim cum merge... dar nu ni s-a dat voie.

— Dumneata, Le Nabour, de acord. Te iau în *stick*-ul meu dacă vrei. Dar doi nou-veniţi deodată, n-ar fi rezonabil... Guichard să se ducă pe la sublocotenenţii mei. Dacă cineva vrea să-l ia, n-am nimic contra.

André Le Nabour insistă :

— Guy şi cu mine, domnule locotenent, nu facem decît una. Sîntem împreună încă din Algeria, am dezertat amîndoi din primul RCP [1], ca să venim în Anglia... şi pe dumneavoastră v-am ales.

— Asta-i bună, acum ! M-aţi ales ! Aţi ales aşa cum pui ochii pe-un căţel care-ţi place. Vreţi cumva să dau din coadă şi să latru de bucurie ?

— Domnule locotenent, nu voiam să...

— OK. Dacă e de-acord Klein, vă iau pe-amîndoi. O să săriţi pe locul doi şi trei, imediat după mine. Îi ştiţi pe băieţii din *stick*-ul meu ?

— Bineînţeles, domnule locotenent, ei ne-au zis să venim să vă vedem...

— Dacă înţeleg eu bine, e vorba de-o conspiraţie.

— Oh !...

— OK ! Duceţi-vă la ei. Echipaţi-vă exact ca şi ei. Doica voastră, Kien, o să se ocupe de amănunte. Pornim la noapte, la ora 10.

---

[1] *Regiment de chasseurs parachutistes* : regiment de vînători parașutiști. Avea baza la Fez şi era de coloratură pétain-istă. (N.a.)

— Mulţumim, domnule locotenent, pentru încrederea acordată.

— Şi faceţi în aşa fel ca să nu regret.

Mă uit la ei cum pleacă. Cei doi băieţi par încîntaţi.

3 august 1944, ora 10 noaptea, ziua noastră cea mare. Îi trec în revistă pentru ultima oară pe cei din *troop*.

— Aşa... aşa... Ceea ce-aştepţi, pînă la urmă tot soseşte. Ştiţi cu toţii ce-avem de făcut. *Stick*-ul numărul unu sare cel mai la sud, împreună cu mine, în regiunea Plougastel-Daoulas ; celelalte trei se eşalonează spre nord. Fiecare *stick* vînează pe contul lui. Ne vom regrupa, după ce luăm legătura prin radio, ca să ne ajutăm unii pe alţii.

Amintiţi-vă de ce-aţi învăţat, puneţi în practică, şi nu uitaţi că războiul nu-i o plimbare la ţară. Războiul vesel, în dantele, nu există decît la cinema. O să fiţi hăcuiţi. Bateţi-vă ca nişte cîini. M-am bătut laolaltă cu voi în *pub*-uri, de cîte ori a fost cazul, şi n-am plecat niciodată cu coada între picioare. Ceilalţi au cedat întotdeauna pentru că noi eram dîrzi, ca o singură haită. Bătaia, cînd calităţile tehnice sînt egale, e o chestiune de înverşunare. Bateţi-vă din rărunchi, şi-atunci vine clipa cînd adversarul cere îndurare. Cînd o să v-ajungă pînă peste cap şi-o să fiţi ispitiţi să lăsaţi treaba baltă, adversarul vostru, dacă v-aţi bătut din toată inima, e în aceeaşi stare ca şi voi. Învingătorul e totdeauna acela care găseşte, în ultima secundă, un ultim strop de curaj.

Sper că, şi la voi ca şi la mine, fricometrul e la zero ; mai rău o să fie cînd ne dăm drumul pe uşă. Pe urmă, totul merge de la sine... La revedere, iepuraşilor... şi baftă !

La dispoziţia şefilor de *stick*.

Fiecare *stick* se îndreaptă tăcut spre avionul care-l va transporta.

Pun la punct împreună cu pilotul nostru ultimele amănunte ale paraşutării. Zburăm la azimutul de două sute cincizeci de grade. Eu voi sări primul, iar adjunctul meu ultimul. Ajunşi la sol, va trebui să ne îndreptăm unul spre celălalt şi să-i recuperăm treptat pe oameni, care vor trebui să rămînă exact pe locul unde au căzut.

Uşile sînt zăvorîte, ne aşezăm în două şiruri paralele pe banchetele aflate de-a lungul fuselajului.

Ne întoarcem „acasă"...

Partea a patra

A SOSIT CLIPA SĂ LUPTĂM PE VIAȚĂ ȘI PE MOARTE

19

LUPILOR LI S-A DAT DRUMUL

Punct fix... Decolare... Zburăm.

Ca să mai încălzească atmosfera — ăsta-i adevărul — cîţiva glumeţi pornesc să intoneze un cîntec sinistru : „Cînd eşti gata de sărit / Aminteşte-ţi, uite-aşa, / Cam ce s-ar putea-n-tîmpla : / Umbrela nu s-a deschis. / Iară tu te prăbuşeşti / Fluturi ca o torţă-n vînt / Şi-apoi păs de mai trăieşti / Cazi ca piatra la pămînt."

Corul urmează, fără convingere, apoi dă chix, şi-n locul încercării nereuşite se aud şuşotelile conversaţiei. În sfîrşit, pot şi eu să dorm.

— Aţi dormit bine, domnule ?

Dispecerul îmi întinde un termos cu ceai.

— Binişor, mulţumesc.

— Vom zbura peste DZ[1] în zece minute, domnule.

— OK.

Îmi potrivesc hamurile şi-mi prind *leg-bag*-ul de picior. Oamenii fac la fel.

— *Stick* numărul unu... Gata ?

— Gata, domnule locotenent !

— OK. Dacă vă trage inima, n-aveţi decît să trageţi o duşcă de whisky. Lăsaţi sticla să circule. Pentru asta am păstrat-o. La sol, dacă totul e-n regulă, aşteptaţi ca de obicei să fiţi recuperaţi de Klein şi de mine. Dar pregăti-

---

[1] *Dropping zone*, zona de paraşutare. (N.a.)

ţi-vă armele înainte de-a vă pături parașuta. Dacă nu-i în regulă, împrăștiaţi-vă mai întîi cîte doi, unde vedeţi cu ochii. Pe urmă vă luaţi direcţia bună și ne întîlnim în cursul zilei la primul loc fixat. Chiar dacă treaba stă al naibii de prost, și tot trebuie să ne-ntîlnim cu toţii peste trei zile... Pe curînd.

Nu cunosc Bretania, care defilează sub mine.

Un clar de lună desăvîrșit luminează peisajul ; ceea ce văd aduce doar pe departe cu hărţile cercetate de mine în cursul după-amiezii, dar e firesc : nici un fel de lumină care să îngăduie reperarea unui oraș și să te situezi în raport cu el.

— *Go !*

Am trecut de ușă și sînt smuls la orizontală. Îmi închipui că sînt pe burtă și privirea îmi e atrasă de un cerc galben-oranj... Un proiector al antiaerienei dat la mic. Doamne, sînt pierdut ! Parașuta se deschide. De fapt eram pe spate și mă uitam la lună...

Dacă nervii îmi joacă feste înainte de-a ajunge pe pămînt, halal războinic am să mai fiu !

Efectuez automat toate manevrele ca să dau drumul *leg-bag*-ului și aterizez printre ferigi, în picioare, fără zgomot, fără izbitură : e pentru prima oară în viaţă cînd n-am fost nevoit să fac o tumbă.

Îmi scot hamurile și-mi pun lucrurile grămadă.

O privire spre busolă, ca să-mi dau seama de azimutul zborului și, cu carabina subsuoară, pornesc în căutarea lui Klein.

— Le Nabour ?

— Da, domnule locotenent !

— OK, stai aici. L-ai văzut pe Guichard ?

— A deviat spre sud, l-am văzut aterizînd de cealaltă parte a vîlcelii ăsteia.

— Bine, mă duc să văd. Urcă spre Klein, în locul meu. Unghiul de mers : două sute cincizeci de grade.

Recuperarea lui Guichard îmi ia un sfert de oră. Ne întoarcem la locul unde mi-am lăsat echipamentul, îl lasă şi el pe-al lui şi pornim în căutarea celorlalţi.

— Dumneata eşti, Klein ?

— Da, domnule locotenent. Toată lumea e OK în afară de Philippe Dubosc : avea puşca mitralieră la el şi a aterizat fără să poată da drumul la *leg-bag,* iar puşca mitralieră i-a rupt piciorul. Bruand şi Bellon sînt lîngă el.

— Mă duc să-i văd. Adună-i pe ceilalţi, luaţi-vă raniţele şi paraşutele şi veniţi la noi.

Philippe plînge de furie şi scrîşneşte din dinţi. Ceilalţi vin şi ei : foarte departe, la est, se aud cîinii lătrînd...

— OK toată lumea ? Nu ştiu deloc unde ne aflăm şi e imposibil, noaptea, să stabilesc coordonatele corect. În orice caz, sîntem în plină cîmpie. Inutil să rătăcim orbeşte. Am să-i fac o injecţie cu morfină lui Dubosc, iar voi să vă instalaţi în formaţie de protecţie circulară, la treizeci de metri de el.

Briguet, eşti servantul numărul doi la puşca mitralieră, aşază-te în poziţie de tragere cu faţa spre sud şi acoperă-mă, mă duc în recunoaştere în direcţia asta. Klein, preiei comanda pînă la întoarcerea mea.

— Bine, domnule locotenent.

Şi dispar în noapte.

După o jumătate de oră de mers, nu sînt cu nimic mai dumirit : tufişuri, garduri vii, ogoare, drumeaguri desfundate, lande pline de drobiţă... Nimic ieşit din comun în peisaj care să-ţi îngăduie să te orientezi.

Dacă pilotul a procedat corect, ar trebui să fim, în principiu, la nord-vest de Daoulas... Dar unde, exact ?

Nici un zgomot de nici un fel, în afară de strigătul huhurezilor. Care se aude din locuri fixe. Aşadar nimeni nu-i stinghereşte, aşadar nimeni nu ne caută. Pînă acum, lucrurile nu stau prea rău, cum spunea un parașutist care cădea cu pînza parașutei „în torță" (nedesfăcută), în timp ce trecea prin dreptul unei ferestre de la primul etaj.

Inutil să-mi prelungesc plimbarea, mai bine să mă întorc şi să-i liniştesc pe băieţi.

— *Halt !*

— OK... Bine, Bellon, m-ai reperat de la zece metri, de-ar fi fost un friţ, n-ar fi avut nici o scăpare... Şi-ai rămas foarte calm.

— Aţi răcnit destul la mine în Scoţia, domnule locotenent, şi m-aţi tras în tărbacă de cîte ori a fost nevoie, ca acum să fiu în stare să mă camuflez şi să tac.

— Bine. Adună-ţi camarazii şi adă-i la mine.

— Toată lumea prezentă ?

— Toată lumea !

— Cum se simte Philippe ?

— Le Nabour i-a pus atele. Doarme.

— Bine. Încercaţi şi voi să dormiţi. Nu vă desfaceţi sacii de dormit. Înveliţi-vă în parașute şi puneţi-vă o grenadă la îndemînă, în cască. Eu o să stau primul de veghe.

— Nu mi-e somn, domnule locotenent, pot să vă ţin tovărăşie ?

Şi Lucien Klein se aşează lîngă mine în ferigile care ne ascund. Chiar în faţa noastră, un gard viu dă ocol unei ridicături de pămînt care domină un drumeag.

— Chiar nu ştiţi unde ne aflăm, domnule locotenent ?

— În orice caz, nu foarte exact. Trebuie să aşteptăm ziua ca să fixăm coordonatele. Ce e sigur e că n-am fost reperaţi : huhurezii nu şi-au schimbat nici locul, nici felul de-a striga, şi nu s-aude nici un zgomot de camion ori de alt vehicul... Nemţii, aşa cum îi cunosc eu, n-au cum să

fie prea doritori să pornească în căutarea unor tipi în plină noapte, într-un ținut împădurit și întretăiat, ca ăsta, de garduri vii și drumuri desfundate. Valea de unde l-am luat pe Guichard mai adineauri e orientată est-vest ; pare a corespunde unui accident de pe hartă și, în cazul ăsta, am fi cam la vreo doi-trei kilometri nord-nord-vest de Daoulas. Dar cum nu e destulă lumină ca să verific detaliile topografice, nu mi-aș pune nădragii la bătaie pe ipoteza asta.

— Auziți, domnule locotenent ?

— Da... Lătrat de cîini... Sînt și oameni cu ei.

Foarte liniștit, Klein a îngenuncheat în spatele ridicăturii de pămînt, cu carabina pusă în fața lui.

— Doi cîini, domnule locotenent... Cîini de vînătoare. Sînt și doi tipi cu ei... Pe cît se pare, nu sînt înarmați.

Paulus și Le Nabour ni s-au alăturat pe tăcute. Cei doi cîini se apropie, urmați foarte de-aproape de oamenii care vorbesc cu glas tare. Nu-i o germană clasică... dar e guturală.

— *Ja... Ja...*

— Fiți, domnule locotenent.

— Nu care cumva să tragi ! Lasă cîinii să treacă și pregătește-te să le sari în spinare tipilor.

Ne-am lipit de gardul viu gata să ne năpustim pe drumul pe care-l dominăm cu un metru. Cîinii trec, fără ca măcar să adulmece.

Cei doi oameni, înspăimîntați, se pomenesc la pămînt, țintuiți de patru sălbatici.

— *Nann... Nann...*

Le Nabour izbucnește în rîs.

— Sînt bretoni, domnule locotenent. *Da*, în bretonă se zice *ja*, ca în nemțească, asta ne-a înșelat. Dar *nann* înseamnă *nu*, și numai în celtă.

Ne ridicăm victimele, care acum vorbesc în franceză.

— Parașutiști francezi... Doamne sfinte! Doamne sfinte! și se pun pe sporovăit.

— Păi vă căutam !

— Pe noi ?!

— Da... Am auzit avionul, pe urmă cîinii au început să latre. Ne-am gîndit că poate vă putem ajuta. Sînt aproape două ceasuri de cînd am plecat de la fermă. Și-acum, cînd ne-ntorceam... *Hop !* da știu că pocniți, nu glumă, mă băieți !

— Și-i departe ferma dumitale ?

— La o jumătate de ceas de-aici.

— Care-i localitatea cea mai apropiată ?

— Daoulas.

— La cîți kilometri ?

— Vreo doi-trei.

— Și nemții ?

— Mai ales. La Daoulas.

— Mulți ?

— Greu de spus... O sută, o sută douăzeci la *Kommandantur*. Și mulți care se duc și vin în timpul zilei.

— Credeți că sînt alertați ?

— Se prea poate... Da' noaptea le țîțîie fundu'. Nu-și scot niciodată nasul afară, doar pe străzile tîrgului, imediat după ora cînd nu mai e voie să circuli. Noi, facem mereu braconaj noaptea, niciodată n-am dat de ei. Și-apoi, ca să vă găsească ei pe voi... Noi, e altceva, sîntem din partea locului, știam cam pe unde-ați putea fi... Și-așa, și-am umblat două ceasuri de pomană ! Așa că nemții... Dar veniți acasă, se lasă răcoarea odată cu roua.

— Sîntem mai bine de doisprezece.

— E loc destul.

— Și mai am și-un băiat care și-a rupt piciorul.

— O să-l culcăm.

— Ferma dumitale e izolată ?

— Da, aproape ascunsă în pădure, niciodată nu s-abate nimeni pe-acolo.

— Nici nemţi ?

— Uneori, în timpul zilei, cîte doi-trei care caută ouă şi vreo găină de cumpărat. Le vindem şi noi una, alta, ca să scăpăm de ei.

— Drumul care trece pe lîngă fermă e important ?

— Nu... Drumul asfaltat e la un kilometru. Pe la noi trece doar un drumeag mărginit de taluzuri şi garduri de mărăcini, ca aici.

— Klein, găseşte un loc unde să ascunzi paraşutele şi *leg-bag*-urile.

— S-a şi făcut, domnule locotenent. Dacă vreţi să veniţi să vedeţi ascunzătoarea.

— Mai e şi containerul cu exploziv... O să-l ducem la fermă şi-o să-l vîrîm într-un ungher uşor reperabil... pentru noi.

Dubosc a fost pus pe o brancardă improvizată. Şi la drum.

Luna s-a ascuns. În şir cîte unul, îi urmăm pe ţărani, care într-o jumătate de oră ne duc la casa lor.

— Soldaţi franceji... Soldaţi francezi...

Femeilor care se ocupă de noi nu le vine să-şi creadă ochilor.

— Paraşutişti... Doamne sfinte !... O, Doamne sfinte !...

Ne aduc lapte, cidru, rachiu, la masa lungă, comună, la care ne-am aşezat cu toţii, în afară de cei doi băieţi puşi de mine de pază afară, în curte.

— Aveţi un loc liniştit în afara casei, unde să-l instalăm pe rănit ?

— Dar... într-o odaie, aici.

— Nu... nu în casă.

— De ce nu ?...

Şi femeile mă cercetează neîncrezătoare, neliniştite şi aproape supărate.

— Închipuiţi-vă ce-i mai rău... Că nemţii o să ne caute în timpul zilei, că vin aici şi dau de băiatul ăsta. Puţin probabil, sînt de acord, dar să presupunem că aşa ar fi. Dacă dau de el în casă, veţi fi arestaţi cu toţii... şi n-aţi avea nici o scuză. Dacă e afară, aţi putea, barem, să spuneţi că nu ştiţi nimic, că s-a tîrît singur pînă acolo. Riscaţi mult ajutîndu-ne, şi nu trebuie să-l ispitim pe diavol. Pînă la sfîrşitul zilei, găsesc eu o soluţie. Dar pentru moment e nevoie să-l ascundem afară.

— Ar fi şura cu fîn...

— Foarte bine, să mergem împreună să vedem.

Philippe continuă să moţăie cînd îl instalăm în fîn. În clipa asta n-are dureri, dar va trebui foarte repede să-i găsim un doctor şi o ascunzătoare sigură.

Regăsim cu deliciu gustul pîinii franceze şi-al slăninei fripte în felii groase, incomparabil mai bună decît *bacon*-ul englezesc.

Paulus, care e din Ardeni, îmi face cu ochiul şi zîmbeşte :

— Ca pe la noi, domnule locotenent.

S-a luminat aproape de-a binelea.

— Organizarea e lucrul de căpetenie, cum zicea una din micuţele mele camarade englezoaice al cărei apartament era un adevărat *souk*.

— O cunoaştem şi noi, domnule locotenent ?

— Nu despre asta-i vorba acum... Dar de organizat trebuie să ne organizăm. Klein, postează *stick*-ul jur-împrejurul fermei, în poziţie de protecţie. Fiecare să doarmă cît mai mult. Numai cei doi de pază să stea treji şi să fie schimbaţi din două în două ore. Mă duc în recunoaştere

pe lîngă Daoulas. Cît timp lipsesc eu, preiei comanda. Sper să nu se întîmple nimic. Dacă totuşi nemţii se apropie... vei cîntări singur situaţia. Eu însă nu văd decît două ipoteze : ori e vorba de vreo trei-patru inşi care vor să se aprovizioneze, şi-atunci îi puteţi neutraliza, ori de-o trupă organizată care ne caută, şi-atunci îi ucideţi. Sînt categoric numai într-o singură privinţă : nu angajaţi lupta decît dacă sînteţi absolut siguri că-i lichidaţi pe toţi. Dacă aveţi o cît de mică îndoială în legătură cu asta, ştergeţi-o prin pădure, şi-l luaţi şi pe Philippe cu voi. Şi-atunci ne întîlnim mîine, la cea dintîi întîlnire fixată ieri, la Fairford. E exact aici... pe hărţile voastre.

Îi las pe băieţi să memorizeze punctul de raliere, apoi continui :

— Dacă mi se întîmplă un accident şi nici în a treia zi n-am venit la cea de-a treia întîlnire, vă duceţi la locotenentul Anspach sau la căpitanul Sicaud. Dar fiţi liniştiţi, am de gînd să mă întorc înainte de vremea prînzului... Era să uit... Le Nebour, la ora zece să-i mai faci o injecţie cu morfină lui Dubosc. Iar dacă răcneşte că-i e foame, să-i spui din partea mea că n-are voie decît să bea o cană cu lapte, asta-i tot !

De veţi fi nevoiţi să vă bateţi, agăţaţi-i pe friţi cît mai departe de fermă. Oamenii ăştia s-au purtat frumos cu noi, aşa că-i cazul să le dăm posibilitatea să jure că nu ne-au văzut în viaţa lor. Probabil că nici asta nu-i va salva, dar e singura lor şansă şi trebuie să le-o dăm.

După ce băieţii se instalează în poziţie de apărare afară, mă informez pe lîngă fermieri :

— Există membri ai Rezistenţei prin regiune ?

— Se spune că ar fi un machi pe la Brasparts. Asta ar face cam douăzeci de kilometri în linie dreaptă, dar pe-aici, pe la noi, nu-i nimic organizat... din lipsă de arme.

— Nu cunoaşteţi pe nimeni... vreun fost ofiţer ori un ofiţer la pensie cunoscut ca ostil nemţilor, dar care să nu fi avut niciodată necazuri cu ei ?

— A, ba da... Amiralul !

— Amiralul ?

— Da ! Amiralul de Boisangers.

— Unde locuieşte ?

— La Daoulas.

— Chiar în oraş ?

— Nu, conacul e ceva mai la marginea oraşului.

— Mă poate duce unul din voi acolo, înainte de-a se lumina de-a binelea ?

— Nimic mai uşor... Cînd poftiţi.

— Chiar acum.

20

LIMITA POSIBILITĂŢILOR

Pe la ora şase dimineaţa, călăuza mea mă lasă la poarta proprietăţii Boisangers. Un portic breton de granit vesteşte conacul.

Bătrîna care vine să-mi deschidă mă priveşte fără bunăvoinţă. Mă ia probabil drept un neamţ.

— Doamnă, aş dori...

Îmi trînteşte uşa-n nas. Dar mi-am pus cizma de-a lungul uşciorului. Nu-i zăresc decît ochii mînioşi care-mi aruncă priviri ucigătoare prin deschizătură.

— Doamnă, sînt francez. Aş dori să-l văd pe amiral.

— Francez... francez... Cum adică, francez ? Domnule ! Domnule !...

Şi-o ia la fugă, bodogănind. Pătrund în hol şi închid grijuliu uşa cu cheia.

După două minute am în fața ochilor un domn bătrîn și furios : păr alb, sprîncene albe, barbă albă, pare cît se poate de șubred în halatul uzat, dar ochii îi aruncă foc și pară.

— Nu vreau să am de-a face cu dumneata, domnule, ieși afară !

— Dar, domnule, sînt francez !

— Cum ?

— Dezolat că vă deranjez, domnule : locotenent Thomé, regimentul 2 vînători parașutiști.

— Cum ?... Ești francez !... Imposibil... imposibil !

— Ba da. Și-aș dori să stau de vorbă cu amiralul de Boisangers.

— Eu sînt !

— Vă prezint respectele mele, domnule amiral.

— Dar... dar... ești cu-adevărat ofițer francez ?

— Așa cred, domnule amiral. Am aterziat în noaptea asta și un fermier m-a adus pînă aici.

Bătrînul domn vine spre mine și mă cuprinde pe după umeri.

— Un ofițer francez... În sfîrșit ! Ah, drăguțule... dumneata nu poți înțelege...

Ne zîmbim.

— Îmi pare rău că v-am sculat la ora asta și vă rog să mă iertați, dar n-aveam încotro.

— Slujnica te-a luat drept neamț ! Uniformele voastre de camuflaj cam seamnă între ele. Și eu am făcut aceeași greșeală.

— Nimic grav, domnule amiral, eu sînt de vină. Dacă aș fi avut cască, ați fi văzut că nu-i germană, dar nu suport casca.

— Un ofițer francez... Un ofițer francez... Un parașutist ! Nu mai credeam că apuc să vă văd. Ia loc, locote-

nente, o să luăm micul dejun împreună. O să-mi povesteşti...

— Cu dragă inimă, domnule amiral, dar, dacă nu cumva abuzez de ospitalitatea dumneavoastră, aş vrea ca mai întîi să mă rad. Cîtă vreme nu sînt ras, n-am mintea limpede. Cel puţin aşa mi se pare mie. E ca prima ţigară de dimineaţă, pentru unii.

Slujnica cea bătrînă s-a ivit iar. Neîncrezătoare, îmi pipăie vesta de paraşutist. Îi întind carabina.

— Vreţi să fiţi bună s-o puneţi într-un colţ ? Nu vă fie teamă, nu-i încărcată.

Îmi desprind cele două grenade de la centiron şi le aşez cu sfinţenie pe o măsuţă, lîngă binoclu.

— Nu vă deranjaţi pentru mine, un lighean cu apă rece e de-ajuns.

Bătrîna o ia înaintea mea spre baie, ducînd un cofer cu apă caldă.

Uimitor cum te secătuieşte o aterizare pe timp de noapte... Spălat, ras, înviorat, sînt gata să încep o nouă zi. Înainte, mă aflam în timpul nopţii de ieri.

—Ia loc, locotenente, vom dejuna numaidecît.

Cafeaua cu lapte aburește în cești, pîinea albă şi bucata de unt auriu luminează masa de stejar, soarele străluceşte în vasele de aramă de pe bufet : un Vermeer în Bretania ! Totul e atît de liniştit şi de senin încît, pentru o clipă, îmi vine greu să cred că mă aflu aici ca să iau parte la război.

— E foarte simplu, domnule amiral, oamenii mei sînt ascunşi la doi kilometri de aici. Unul are un picior rupt...

— Va fi îngrijit aici, una din fiicele mele e infirmieră.

— Mulţumesc. Mai poate aştepta un pic, i s-a făcut o injecţie cu morfină şi i s-au pus atele. Misiunea noastră e să le facem viaţa imposibilă nemţilor, dar n-am nici un fel

de informaţii cu privire la dispozitivele lor locale. Dumneavoastră ştiţi cîte ceva ? Se află pe-aici oameni din Rezistenţă, fie organizaţi, fie nu ? Care sînt în genere sentimentele civililor faţă de ocupanţi : teamă, indiferenţă, ostilitate ?

Gazda mea pare sincer şocată :

— Ostilitate, evident... Sîntem doar în Bretania ! Îi cunosc pe cîţiva responsabili ai Rezistenţei locale. Vrei să te întîlneşti aici cu ei ?

— Dacă-i posibil, da.

— Am să le dau de veste.

În timp ce mîncăm în doi, îi povestesc amiralului despre traiul nostru în Anglia, despre antrenamentele noastre, despre calitatea oamenilor şi genul de luptă pentru care i-am format. Pentru el, asta înseamnă revelaţia unui univers străin : căci n-a cunoscut nimic asemănător în marină.

Încă nu e ora opt cînd slujnica îi lasă să intre pe cei doi şefi ai Rezistenţei.

Cel mai tînăr are un cap de treabă, rotund. Robust, cu ochii vioi, are un zîmbet plăcut şi cinstit pe o faţă mare şi deschisă. Celălalt are o gură de om îndărătnic, fruntea joasă şi o expresie rea. Simt că n-am să pot ţine la el... De altfel, lucrurile se limpezesc numaidecît : mă atacă fără menajamente :

— Sînt căpitanul FTPF [1] pe canton. Am fost înştiinţaţi de sosirea voastră de-o săptămînă de către statul-major al generalului Koenig. Unde sînt armele pe care ni le-aţi adus ? Eu sînt căpitan, iar dumneata locotenent, vei fi aşadar în subordinile mele.

---

[1] Francs-Tireurs et Partisans Français. (N.t.)

Caraghiosul ăsta e de-a dreptul nerod ! Mă fac că n-am auzit cele spuse de el și-l întreb pe amiral ce înseamnă FTPF. Am început să-mi îndes metodic pipa, pentru că simt cum crește mînia în mine... și n-ar fi nici diplomatic, nici curtenitor să transform în cîmp de bătaie bucătăria de la Boisangers.

Celălalt n-a înțeles.

— Cum așa ! Ăsta zice că e ofițer francez și nici măcar nu știe ce înseamnă Franc-Tirori și Partizani francezi !

Mă ridic și mă îndrept spre el.

— Ascultă, maimuțoi de căpitan ce ești, au trecut două minute bune de cînd *ăsta* se stăpînește să nu-ți stîlcească mutra. Așa că tacă-ți fleanca, altminteri o pățești.

Îi suflu în plină față o gură de fum, iar el se dă îndărăt pînă la perete.

— Faptul că faci parte din FTPF nu te scutește să fii prost ca noaptea. Ultima oară cînd am plecat din Franța, partidul tău politic nu se hotărîse încă dacă să treacă în Rezistență sau nu, și-mi amintesc că în 1940 propovăduia colaborarea... Ai uitat, poate ? Eu nu !

Mă aflu aici ca să mă bat împotriva nemților și ca să-i ajut pe toți cei care vor s-o facă... Și nu ca să discutăm politică. Așa că stai jos și să încercăm să vorbim serios.

Îl așez cu de-a sila în capul mesei, ducîndu-l de umeri. Dintr-odată nu mai are nimic de zis.

— Bine. Cred că acum se poate discuta. Cum v-am mai spus, mă aflu aici ca să mă bat. Tot ce vreau să știu e care vă sînt intențiile și de ce efectiv dispuneți. Cîți oameni aveți ?

— Cam o sută.

— Și armament ?

— Nimic.

— Cum așa ?

Cel mai tînăr intervine :

— Tocmai asta e, domnule locotenent... n-avem arme deloc. Eu fac parte din FFI [1]. Dar FTPF sau FFI, fără arme nu sîntem buni de nimic. Cînd ni s-a dat de veste că un ofiţer francez vrea să ne vadă, ne-am închipuit că ne-aţi adus arme.

— Din păcate, dragul meu, nu ştiam nimic nici măcar despre existenţa voastră. Am fost lansaţi cu paraşuta şi n-avem decît armele noastre personale. Voi putea poate mai tîrziu să transmit un mesaj la Londra şi să cer să vă fie paraşutate, dar pentru moment nici vorbă de-aşa ceva. Care-i numele dumitale mic ?

— Paul, domnule locotenent.

— Uite ce, Paul, de vreme ce pari mult mai calm, explică-mi puţin cum vedeţi voi situaţia. De cîţi oameni dispuneţi ?

— Vreo treizeci.

— Dacă am înţeles bine, sînteţi cam o sută treizeci împreună cu oamenii camaradului dumitale, şi nu aveţi nici o armă ?

— O, poate că vreo zece Mausere luate de la nemţi şi cîteva puşti franceze vechi. Dar ar exista un mijloc de-a ne procura mai multe.

— Cum ?

— *Kommandantura* e ticsită de arme, fără să le mai socotim şi pe-ale soldaţilor. Dacă am putea ocupa *Kommandantura* cu paraşutiştii dumitale, am avea cu ce să înarmăm o companie.

„Căpitanul“ nu mai cîrteşte :

— Are dreptate, domnule locotenent. M-am purtat prosteşte mai adineauri... Sîntem cu toţii aici ca să-i batem pe nemţi întîi de toate. Am văzut că aveţi un pistol şi o ca-

---

[1] Forces Françaises de l'Intérieur. (N.t.)

rabină. Presupun că şi ceilalţi oameni ai dumneavoastră au la fel. Dacă le daţi la fiecare din Rezistenţă un pistol, de pildă, vom fi o sută care să vă ajutăm, dacă atacaţi *Kommandantura.*

— Mulţumesc. Vorbiţi-mi un pic despre *Kommandantura* asta.

— E o clădire mare, la opt sute de metri de-aici, de partea cealaltă a drumului care duce de la Landerneau la Châteaulin. Se află în mijlocul unui parc.

— Şi spuneţi că e ocupată cam de vreo sută de nemţi?

— Da, cam aşa ceva...

— De unde ştiţi că au arme ?

— De la cei care au fost închişi acolo şi-apoi li s-a dat drumul.

— Au avut loc des asemenea arestări ? Şi pentru ce ?

— Oh, *ei* arestează pentru te miri ce : dacă nu mergi pe bicicletă chiar pe dreapta drumului ; dacă merg doi biciclişti alături unul de altul ; dacă te prind cu de-ale gurii; dacă ai o mutră care nu le e lor pe plac... Te bagă la zdup pentru cîteva zile. Te silesc să le văcsuieşti cizmele şi să le faci corvezile. Pe urmă îţi dau drumul.

— Şi cum trăiesc friţii din clădirea *Kommandanturei?* Ştiţi unde se află postul lor de gardă ?

— La dreapta, cum intri... Apoi urci peronul.

— Chiar aşa, urc peronul... şi mă anunţ.

Izbucnesc toţi în rîs. Nu-i o glumă prea originală, dar atmosfera s-a încălzit.

— Şi santinelele ?

— Nu-i decît una, afară, în faţa grilajului de la parc, care dă spre drum.

— Ştiţi la ce oră mănîncă friţii ?

— La douăsprezece şi la şase seara. Fix ca un ceasornic.

— Unde se află sala lor de mese ?

— La primul etaj.

— Prin urmare, la șase seara toți soldații sînt la primul etaj, în afară de cei din postul de gardă și de santinela din fața grilajului. Sînteți absolut siguri de informațiile pe care mi le dați ?

— Absolut siguri, domnule locotenent.

— Nu mai sînt și alte trupe în sat ?

— Ba da... Un post de gardă, din șase sau opt oameni, și-un sergent. Alcătuiesc un post de control rutier, la ieșirea din orășel, în direcția Plougastel-ului.

— Știți ceva despre Plougastel ?

— Se spune că sînt acolo SS-iști cu automitraliere și tancuri...

— Nimic altceva ?

— Ba da, intervine amiralul. La cinci sute de metri spre est, la ieșirea din satul aflat vizavi de postul de control, e un transformator care alimentează toată regiunea, un fel de ciutură mare prin care trec toate firele telefonice din sector. Dacă vă hotărîți să luați *Kommandantura,* ar trebui distruse șmecheriile astea două, ca friții să nu poată chema întăriri.

— Vă mulțumesc... Toate astea sînt foarte, foarte importante. Cred că diseară la ora șase ne vom ocupa de *Kommandantură.*

— Adevărat ? Atunci ne dați pistoale și atacăm împreună ?...

— Nu... Astă-i treabă de profesioniști, și-ar însemna să-i expunem pe oamenii voștri de pomană : ar cădea ca iepurii și, văzînd cît le e de ușor, nemții din garnizoană s-ar simți încurajați să reziste... Nu, o să facem toate astea noi singuri. Tot ce vă cer e să-mi trimiteți doi oameni aici la ora cinci după-amiază ca să-i ducă pe parașutiștii mei

pînă la transformator și la punctul rutier de control. Cît privește *Kommandantura*, mă voi ocupa eu însumi de ea. Pornesc în recunoaștere numaidecît. Aveți grijă să aduceți neapărat unu-două camioane la ora șase și un sfert, ca să încărcăm armele pe care le vom lua.

Și-acum, nu mai avem timp de pierdut. Dacă Paul ar vrea să mă îndrume pînă la *Kommandantură*... Trebuie să văd la fața locului cum se prezintă lucrurile. Curînd e ora zece... Potriviți-vă ceasurile după al meu. Nu, eu îl am pus după ora englezească. Așa că procedăm invers, eu îl potrivesc după al vostru. Trimiteți-mi neapărat la ora cinci fix cele două călăuze chiar aici. Totul e foarte clar ?

— Dar oamenilor dumitale, locotenente, nu le trebuie de-ale gurii, întreabă amiralul.

— Nu... Mai întîi, că au rațiile lor, și apoi, cei de la fermă au ei grijă.

— Pot hrăni cei de la fermă o sută de oameni ?... chiar crezi dumneata asta ?

— Dar cine-a spus că sînt o sută! Am aterizat treisprezece.

— Doar n-o să atacați *Kommandantura* cu treisprezece oameni ?

— Nu, domnule amiral, numai cu nouă ; am doisprezece parașutiști disponibili, de vreme ce unul și-a rupt piciorul. Sergentul meu și un parașutist pentru cei de la postul de control, un alt parașutist care să se ocupe de transformator și de centrala telefonică... Voi avea deci opt oameni alături de mine ca să luăm *Kommandantura*.

Mă privesc toți trei înmărmuriți : au de-a face cu un nebun ?

— Veniți-vă, rogu-vă, în fire, nu-i vorba de-o fanfaronadă. Avem efectul surprizei de partea noastră și am fost antrenați special pentru genul ăsta de treburi. Nu vă fie teamă, totul va merge ca pe roate.

— Şi băiatul dumitale rănit ?

— Dacă puteţi, domnule amiral, trimiteţi un doctor la fermă pe la prînz. Dacă socotiţi că se află o ascunzătoare mai sigură, cereţi cîtorva oameni din Rezistenţă să-l transporte acolo. Dacă nu, lăsaţi-l unde e, mă ocup eu de el mai tîrziu.

— Va fi îngrijit aici, e un punct care mă priveşte personal.

— Mulţumesc, domnule amiral... mulţumesc pentru tot. Sper să ne mai vedem. Respectele mele, domnule amiral.

— La revedere, locotenente. Cînd te vede omul aşa de liniştit, se simte obligat să te creadă. Şi totuşi... Dacă cineva mi-ar povesti ce s-a întîmplat aici, în dimineaţa asta, i-aş spune că-i nebun.

— Recunosc că nu ne lipseşte un grăunte de nebunie, domnule amiral... Că dacă n-am fi fost aşa, am fi ales intendenţa. Gata, Paul, mergem ?...

21

KOMMANDANTURA

Luînd-o pe drumeaguri bine adăpostite de garduri vii, Paul mă duce la o sută de metri de *Kommandantură*. A ales minunat punctul de observaţie.

Ascuns într-un gard viu, disting perfect în binoclu amănunţele viitorului meu obiectiv ; e o casă mare, pătrată, înconjurată de un parc spaţios, retrasă cam la vreo patruzeci de metri de la drum. Patru maşini şi un *side-car* [1] sînt parcate în curtea din faţă a clădirii. Pe fereastra deschisă a postului de gardă îi văd pe soldaţi stînd jos şi armele puse în rastel. Vreo treizeci de friţi îşi fac de lucru prin curte.

[1] *Side-car* = motocicletă cu ataş (engl.).

Santinela umblă încolo și-ncoace, cu arma la umăr, în fața portalului.

Fațada dinspre nord, pe unde vom ataca noi, are patru ferestre mari la parter, de fiecare parte a peronului de la intrare, și alte patru la primul etaj.

Încep să văd destul de limpede cum va trebui să procedăm.

— OK, Paul, mă poți lăsa singur. Ce-ai de gînd să faci acum ?

—. Mă duc să-i înștiințez pe cîțiva prieteni, pe care diseară am să-i aduc cu unul din camioanele cerute de dumneavoastră.

— Nu uita că întîlnirea e la ora șase și un sfert fix. Asigură-te mai întîi că totul e-n regulă, cînd vii cu băieții. Dacă nu reușesc lovitura în zece minte... înseamnă că mi-am calculat prost elanul. Și nu cumva să vă arătați înainte de șase și un sfert. Pe diseară !

Santinela își continuă monotonul du-te-vino : doispre-zece pași în fiecare direcție, plus, la sfîrșit, o întoarcere impecabilă, nemțească.

Va trebui să-l ucid pe cel care va fi de pază diseară la ora șase. Mă voi tîrî pînă la portal, ascuns de adîncitura șanțului. Va trebui să-l lichidez cu pumnalul, așa cum faci cu un vînat ...Simt o amăreală în gură... Asta-i ! *We'll cross this bridge when we come to it.*

10 h 30 : santinela se schimbă. Există șanse ca la 11 h 30 să se schimbe și asta. Ceea ce înseamnă că la ora 6 după-amiază voi avea de-a face cu un funcționar neatent și obosit de-o jumătate de oră de dus încolo și-ncoace și, firește, mai puțin atent decît o persoană de pază aflată la începutul veghei.

Merită să mai stau încă o oră ca să-mi confirm bănuiala.

Și cu cîte amănunte te-alegi, într-o oră de observație !

Cele patru mașini din curte sînt toate în stare de funcționare : sînt scoase și aduse înapoi ; *side-car*-ul nu s-a clintit din loc. Diseară, la alegere, vom putea fie să le distrugem, fie să le luăm.

Soldații din curte nu prezintă nici o importanță : infanterie obișnuită. Sînt cam neglijenți pentru niște nemți... Ofițerii lor pesemne că nu sînt cine știe ce pretenționși... Faptul că nici un detașament n-a pornit în căutarea noastră mă liniștește oarecum cît privește capacitățile lor.

Americanii sînt încă în Normandia, nici un pericol iminent nu-i ține pe nemți în alertă, și se încred cam prea mult în calmul aparent al garnizoanei lor liniștite.

Să fiu în locul ofițerilor lor, și să știu că în regiune au aterizat parașutiști, oamenii mei nu s-ar plimba prin curte, tăind frunză la câini. Prin urmare n-au idee despre operația din noaptea asta... Toate astea sînt foarte bune pentru treburile noastre.

Cedri mari și pini mărginesc de-o parte și de alta aleea care duce de la portal la casă. Sînt îndeajuns de rari pentru a ne proteja înaintarea, fără s-o împiedice. Excelent !

11 h 30 : santînela se schimbă. Faptul confirmă cele sperate de mine.

Știu destul pentru cele ce urmează să fac. Mulțumit, mă întorc la fermă.

Klein mă întîmpină cu flegma lui obișnuită.

E un loren înalt, cocoțat pe picioarele lui de cocostîrc, slab și nervos ca un levrier slughi. Niciodată nu l-am văzut exteriorizîndu-și vreo emoție oarecare. E zgîrcit la vorbă și eficace în tot ce întreprinde. Știu că într-o zi, în Scoția, i-a pus la punct pe niște subofițeri care-mi criticau morga și felul în care-i antrenam pe cei din *troop*, dar nici unul din noi n-a pomenit niciodată nimic despre incidentul

ăsta. Amîndoi sîntem făcuți din aceeași plămadă : la noi emoțiile nu se manifestă în exterior.

Îmi zîmbește cu-adevărat pentru prima oară de cînd îl cunosc. Mă face să mă gîndesc la acei minunați cîini de vînătoare care se uită chiorîș la stăpînul lor cînd au ratat vînatul pe care ei l-au răscolit pentru el, și care, scîrbiți, se duc să-și închine talentele unor trăgători mai dibaci. Tot timpul războiului va fi mereu alături de mine, vigilent și imperturbabil, exact în locul unde era de cel mai mare folos, încredințat în sinea lui că glonțul ce trebuie să-l ucidă n-a fost încă turnat.

— A trecut mult, domnule locotenent. Ați lipsit aproape șapte ore... A avut cînd să ne treacă tot felul de prostii prin cap !

— Cum se simte Dubosc ?

— A venit un doctor să-l ia. Totul părea în ordine, așa că l-am lăsat să plece. Oamenii de la fermă îl știu bine pe doctor, și-apoi venea din partea amiralului, pe care v-ați dus să-l vedeți.

— Ați mîncat de prînz ?

— Nu, domnule locotenent. Vă așteptam... Încă nu e ora unu, și, de la douăsprezece, tot amînam din sfert în sfert de ceas, la gîndul că asta o să vă facă să veniți mai repede !

— Mulțam.. O să mănînc în viteză jumătate dintr-o cutie cu rații. Pe urmă, o să căutăm un loc nisipos, în chip de „cutie cu nisip". Am să vă explic detaliile operației pe care o s-o executăm spre seară, apoi toată lumea o să tragă un pui de somn.

După ce mîncăm la repezeală, oamenii fac roată în jurul meu pe locul unei foste arii de bătut grîne. De la antrenamentul nostru în Scoția, le sînt foarte familiare aceste *briefings* în plin aer. Cu vîrful pumnalului meu, desenez pe jos un plan de trei picioare pe trei :

— Toată lumea vede bine ? OK !

Încă de la începutul instrucției, i-am silit să memorizeze fără greș schema reglementară a unei succesiuni de operații, singurul lucru care, după părerea mea, merită să fie reținut din manualul militar : 1) Situația ; 2) Misiunea ; 3) Direcția ; 4) Punctul de atins ; 5) Formația ; 6) Sprijinul ; 7) Itinerariul ; 8) Momentul plecării ; 9) Itinerariu de repliere ; 10) Mijloace.

Așadar pot începe lungul meu monolog.

— 1) *SITUAȚIA a. Situația generală :* O știți *grosso modo* la fel de bine ca și mine : americanii se află la trei sute de kilometri spre est, au spart frontul din Normandia la Saint-Lô și s-au năpustit spre Bretania, avînd drept punct terminus orașul Brest. Nemții sînt foarte bine fortificați în Brest. Au în mîinile lor toate orașele din Finistère, între altele și Daoulas, care ne interesează în mod deosebit.

b. Situația particulară : Ne aflăm în inima dispozitivului german, la doi kilometri de Daoulas. Verificați pe hărțile voastre situația fermei. OK. Există, la Daoulas, cam o sută de rezistenți fără arme și o *Kommandantură* care, spune-se, e plină de armament. *Kommandantura* se află în paza a vreo sută de nemți. La vest de Daoulas, orașul Plougastel e ocupat pe cît se spune de un regiment de SS-iști motorizați. Drumul între Plougastel și Daoulas e supravegheat de un post de control deservit de șapte ori opt infanteriști. La est, spre Châteaulin, la cinci sute de metri de Daoulas, se află un transformator, avînd la temelie un post telefonic îngropat, pe unde trec toate firele din regiune. Punctul de control aici, iar transformatorul aici, pe plan.

2) MISIUNEA. Să izolăm pentru moment Daoulas, controlînd punctul rutier și distrugînd legăturile telefonice...

și transformatorul, cu ocazia asta. Nu se știe niciodată... Fără curent, comunicatele radio vor fi mai greu de stabilit. Toate astea ca să ne permită să luăm *Kommandantura*, să punem mîna pe armele ce le are și să-i înarmăm pe cei din Rezistență.

3 DIRECȚIA. Obiectivele noastre se află la sud, în linii mari și, practic, pe drumul care trece prin Daoulas de la est spre vest.

4) PUNCTUL DE ATINS. Trei, evident : punctul de control, transformatorul și *Kommandantura*.

5) FORMAȚIA. Doi oameni, Klein și Garros, ca să neutralizeze punctul de control. Clément va distruge transformatorul și centrala telefonică cu două încărcături de plastic. Restul *stick*-ului va fi condus de mine pentru atacul *Kommandanturei*. Vom ataca clădirea prin partea dinspre nord, unde sînt opt ferestre și o intrare cu peron. Voi ucide santinela și mă voi năpusti imediat asupra clădirii. Sabatier, Bellon, Paulus și Bruand mă vor urma în aceeași clipă. Sabatier va avea în grijă fereastra dinspre vest, marcată pe plan cu numărul 1. Numărul 2, mergînd spre est, e pentru Bellon și mine. Corespunde postului de gardă și cere o atenție specială. Numărul 3 pentru Paulus și numărul 4 pentru Bruand. Două grenade în fiecare fereastră și, dacă aveți timp, o încărcătură Gammon. Briguet se va adăposti îndărătul cedrilor, cu pușca mitralieră, și va acoperi peronul și ușa de la intrare ca să interzică orice... ieșire. În același timp, Le Nabour își va arunca grenadele prin fereastra vest numărul 1 de la etaj. Eu mă voi ocupa de numărul 2, Guichard de numărul 3 și Pantalacci de numărul 4. După ce aruncăm grenadele, Saba-

tier, Bellon, Paulus și Bruand vor da ocol clădirii împreună cu mine, ca să atacăm dinspre sud. Le Nabour, Guichard și Pantalacci se vor culca la baza ferestrelor, de-o parte și de alta a peronului. Vor ține sub foc portalul parcului cu carabinele lor, în cazul cînd ar veni întăriri din afară. Puțin probabil pentru că, din cîte știu, nu există alte trupe în Daoulas... Dar nu se știe niciodată, vreun detașament neprevăzut aflat în trecere prin tîrg ar putea încerca să intervină...

6) SPRIJINUL. De reținut : prietenii noștri cei mai apropiați se află la trei sute de kilometri. Poate la două sute optzeci, dacă au rulat ceva mai repede de cînd mi-am început cu cuvîntarea.

7) ITINERARIUL. Vă voi conduce mai întîi acasă la amiralul de Boisangers, unde două călăuze îi vor lua pe Klein, Garros și Clément ca să-i ducă la obiectivele lor. Restul *Stick*-ului mă va urma la *Kommandantură* : de la casa amiralului, opt sute de metri drept spre vest ne duc în desișul care domină calea ferată. De acolo, traversăm calea ferată, urmînd apoi pe cinci sute de metri un unghi de mers de două sute douăzeci de grade. Asta ne duce la marginea unui drum care traversează burgul la o distanță de două sute de metri de *Kommandantură*, într-un viraj invizibil atît nemților de la punctul de control, cît și santinelei de la intrarea în parc. Vom trece drumul doi cîte doi, dintr-un singur salt, și ne vom ascunde în șanțul din față.

8) MOMENTUL PLECĂRII. Vom pleca de la fermă la ora patru, ca să fim la întîlnirea cu ghizii la ora cinci. Fiecare va trebui să fie lîngă obiectivul lui la ora cinci și cinci-

zeci. Ora H : 18h 05 ! Clément, dumneata o să dai semnalul de atac, aruncînd în aer transformatorul. Reglează-ţi bine grenadele : vor trebui să pîrîie exact la 18h şi 05 !

9) ITINERARIUL DE REPLIERE. Dacă totul merge bine, vă recuperez pe toţi şi vă duc Dumnezeu ştie unde. Dacă totul merge rău, ştiţi ce să faceţi : la semnalul meu, *stick*-ul explodează, iar voi ţîşniţi doi cîte doi spre prima întîlnire prevăzută. Nu s-a schimbat de ieri. Dacă mi se întîmplă ceva, sergentul Klein preia comanda şi vă descurcaţi ca să ajungeţi fie la locotenentul Anspach, fie la căpitanul Sicaud.

10) MIJLOACE. Ca armament : puşca mitralieră, armele individuale, şase grenade cadrilate şi două Gammon fiecare.

— Cred că asta-i tot. Dacă am uitat ceva ori dacă un punct nu vi se pare clar, acum e momentul s-o spuneţi... Întrebări ? Bine ! E 14h 15. Potriviţi-vă ceasurile. Plecăm de-aici la ora 16 fix. Duceţi-vă să vă odihniţi un pic şi fiţi liniştiţi : aţi fost antrenaţi exact pentru acest fel de atacuri fulger.

Nemţii, pe care i-am observat în dimineaţa asta timp de două ore, nici măcar nu ne bănuie existenţa. La 18h 05, vor fi la masă, sau pe cale să se aşeze la masă, departe de armele lor şi deloc pregătiţi pentru ceea ce-i aşteaptă.

Totul trebuie să se termine în zece minute ! .

Dacă mai aveţi cînd în timpul operaţiei, azvîrliţi cîteva explozibile Gammon spre hangare şi spre vehicule. Zgomotul lor dă exact impresia unui tir de mortier, şi n-o să le pice bine tipilor din casă.

Cît ţine atacul, răcniţi din răsputeri : friţii nu trebuie să realizeze că sîntem puţini la număr. OK ! Eu unul vreau

să trag un pui de somn... Faceţi şi voi la fel... Vă promit că totul o să meargă bine...

În timp ce băieţii se împrăştie, mă gîndesc la o zicală din evul mediu, care mi-a plăcut totdeauna : „La oameni viteji, spadă scurtă".

22

ATACUL

La ora cinci, cele două călăuze sînt prezente la întîlnire. La ora şase eu stau culcat în şanţul care merge de-a lungul zidului de la *Kommandantură.*

Cînd am traversat calea ferată, am trecut chiar pe lîngă botul locomotivei unui tren încărcat cu trupe, care mergea, practic, la pas. Ispita a fost mare să anulez toate ordinele anterioare şi să comand un masacru, dar mi-am amintit la timp proverbul care spune să nu fugi după doi iepuri deodată.

Tot ce pot nădăjdui acum e ca trenul să fi luat viteză şi să se îndrepte spre Brest, încît ocupanţii lui să nu ne pice în spate în următoarele minute.

Cei opt băieţi ai mei, lungiţi şi ei în spatele meu, se fac una cu pămîntul printre mărăcini şi buruieni înalte.

Santinela se plimbă pe dinaintea portalului. Cînd face stînga-împrejur, îi văd de fiecare dată cizmele la un metru în faţa mea. Tremur puţin : încordare, teamă, oboseală ?...

Va trebui să mă reped la tipul ăsta cînd o face întoarcerea, să apuc cu stînga partea de sus a căştii şi să-i îndes din toate puterile casca pe ceafă, ceea ce, după părerea specialiştilor, îţi va rupe cu siguranţă vertebrele, apoi să-i înplînt pumnalul în gîtlej ori în scobitura şalelor...

La antrenament, cînd lucram pe manechine, era ușor... După cum ușor era și... în timpul manevrelor, să simulezi toate astea pe santinele engleze !

Sudoarea îmi curge în broboane mari, îmi scaldă sprîncenele, îmi intră în ochi. Mi-am tras pumnalul din teacă... Am să ucid cu sînge rece primul inamic.

Cu sînge rece... Ușor de spus ! Știu că n-o să am „curajul" să ucid cu armă albă. Capul mi s-a golit de tot. Mă șterg mereu la ochi cu o bucată de parașută, ca să mă pot uita la santinela liniștită, la minutarul ceasului, la băieții întinși pe jos... O buburuză urcă răbdător pe-un fir de iarbă sub nasul meu : cînd ajunge în vîrf, firul de iarbă se îndoaie, gîngania se prăbușește pe spate, își mișcă picioarele, se redresează și ia urcușul de la cap : o întreagă lecție !

H fără zece secunde. M-am încordat, gata să sar.

N-am să pot niciodată ucide cu un cuțit, vîr sabia la loc în teacă și amorsez o grenadă pe care-o strîng în mîna dreaptă.

Ora șase și cinci minute.

Explozia transformatorului încă îmi mai răsună în urechi, santinela s-a oprit, uluită. Ridic căpăcelul, număr pînă la patru și, de la mai puțin de doi metri, îi azvîrl mașinăria la picioare. Soldatul se prăbușește, rupt în bucăți.

M-am năpustit urlînd, urlînd, parașutiștii mei mă urmează.

— Iie... iie... iuu... u... u... u...

Neglijînd s-o mai luăm pe sub copaci, ne repezim spre clădire, amorsîndu-ne grenadele.

În cîteva secunde, ferestrele de la parter sînt pulverizate, înăuntru izbucnesc urlete.

Alte opt grenade prefac în țăndări ferestrele de la etaj, strigătele răniților se înalță în crescendo, între două explozii. Cîteva gloanțe răsună într-un colț al parcului.

Dinspre interior, nici o reacţie.

Fac semn celor patru dinainte desemnaţi să dea ocol împreună cu mine clădirii, iar celorlalţi trei să stea lipiţi de-a lungul ferestrelor.

În trecere, azvîrlim două încărcături Gammon pe ferestrele laterale. Edificiul se zguduie, un fum negru iese în volute groase prin ferestrele distruse.

Pătrund primul prin uşa de serviciu, aflată pe latura sudică a căldirii. Ghipsul de pe plafoane cade întruna în cataracte orbitoare. Miroase a exploziv, a urină caldă şi chiar a moarte... Un miros asemănător celui răspîndit de un iepure prost împuşcat, căruia i-au plesnit maţele.

La dreapta, o uşă închisă împodobită cu plăcuţă scrisă cu litere gotice anunţă : HAUPTMANN. Cum am fost învăţat în comandouri, mă dau un pic îndărăt, îmi iau avînt şi sar cu picioarele lipite la înălţimea broaştei.

Uşa cedează de la primul asalt, iar eu aterizez în birou într-o tumbă.

Probabil că tocmai asta m-a salvat : în clipa cînd ating pămîntul, biroul explodează, pereţii se crapă, plafonul se năruie.

Sînt asurzit de-a binelea, orbit de praf şi de moloz. Zăpăcit cu totul, mă ridic pe dibuite. Carabina pe care-o avem atîrnată de gît, spînzură la capătul curelei, ruptă în două. Binoclul mi s-a făcut ţăndări, rupt şi el în două bucăţi, care se balansează prosteşte de cureluşa de la gît.

Merg clătinîndu-mă pe picioare pînă la ieşirea ce dă spre livadă.

Printre lacrimile ce-mi împăienjănesc ochii, zăresc un neamţ la vreo zece metri, ascuns pe jumătate îndărătul unor tufişuri joase.

Îşi duce arma la umăr, mă ochieşte...

Mă uit la el zăpăcit, incapabil să întreprind ceva.

Nu aud împușcătura, am doar impresia că mi se smulge pielea de pe frunte și, ca printr-o minune, devin iarăși lucid... lucid și furios : ticăloșii ăștia mi-au distrus carabina, mi-au spart binoclul cu lentile Zeiss care la New York m-a costat o jumătate de soldă, iar acum trag și-n mine...

Pun mîna pe Colt și trag în adversarul meu. Are mai puțin noroc decît mine, capul îi face explozie și se clatină îndărătul tufișului, ca marionetele în care tragi pe la standurile de tir de prin bîlciuri, ce se răsucesc din țîțîni, apoi dispar printr-o trapă.

În afară de cîteva focuri răzlețe, trase la începutul atacului, nemții n-au reacționat deloc.

Pătrund din nou în clădire, ținînd doar coltul în mînă. Asta mi-a mai rămas... Și răcnesc din rărunchi :

— Coborîți cu toții acum... Și ceva mai repede ! Altfel dau foc la baracă. Auziți ?

Alte patru încărcături Gammon explodează afară.

— Repede... Repede... Și fără să trageți !

Bellon și Paulus au venit lîngă mine, în hol, la picioarele scării prăbușite.

Un ofițer neamț se ivește pe palierul de la etaj cu brațele ridicate.

— Nu drageți... Nu drageți... Cum să copor ? Nu mai e scară !

— Atunci sări, nătărăule, ce mai aștepți ! îi strigă Le Nabour.

Celălalt nu înțelege.

— Coborîți ! Hai, în viteză ! Săriți cu toții ! Unul cîte unul. Repede, repede ! Și dacă vreunul din voi face pe nebunul, vă lichidez pe toți !

Ofițerul, un căpitan, sare primul, agățîndu-se de balustradă. Cade dizgrațios pe fesele-i mari. Să tot aibă vreo patruzeci de ani. Bine hrănit, fără îndoială că nu-i un ani-

mal de luptă. Se ridică sfîngaci, îi e teamă. Mi se adresează în englezește.

— Ia-o pe franțuzește ori taci !

Rămîne trăsnit, cu gura căscată.

— Da, sînt francez.

Vorbesc franțuzește pentru prima oară de la începutul atacului :

— O divizie întreagă de parașutiști francezi a sărit în regiune. Iar o divizie aeropurtată britanică se află mai la sud. Ați dormit azi-noapte ?... Acum s-a zis cu voi.

Bellon, du-l pe tip în curte și spune camarazilor dumitale să se ocupe de prizionieri pe măsură ce-o să ți-i trimit.

Nemții cad unul cîte unul de la etaj „cum gîndacii de Colarado îndopați cad de pe tulpinele cartofilor". Imaginea e a lui Bellon, care zîmbește cu zîmbetul lui de puști.

— Sînteți plin de sînge, domnule locotenent. Aveți o batistă ?

— Nu.

— Luați-o pe-a mea, e curată.

André Le Nabour, sus pe peron, le repede cîte-un picior în fund prizionierilor pe care-i socoate prea înceți.

— Repede, repede... Mai repede ! Vreți să vin eu să vă aduc ?

Curînd se adună vreo șaizeci în curte. Îi încolonez în rînd cîte patru.

— Scoateți-vă tunicile. Azvîrliți-le la picioare. Mîinile încrucișate pe creștet !

Băieții mei trec printre rînduri, taie cu sabia bretelele de la pantalonii prizonierilor și primii nasturi de sus de la prohab : un om care se împiedică în pantaloni e mult mai ușor de păzit.

— Puneţi-vă tunicile ! Mîinile deasupra capului !

Căpitanul protestează :

— Vă purtaţi nu ca un ofiţer.

— Dar voi, idioţilor... v-aţi purtat ca nişte ce ? Oamenii mei sînt în viaţă !

Cu o palmă, André Le Nabour face să-i zboare şapca şi se poartă cu el exact ca şi cu inferiorii lui.

La etaj, răniţii strigă după ajutor. Urc ajutîndu-mă de o scară şi de ceea ce-a mai rămas din scara clădirii.

Un adevărat măcel : vreo treizeci de răniţi sau muribunzi care gem sau horcăie. Sîngele îmbăloşează podelele, mirosul de abator e de nesuportat. Îţi vine să verşi, aşa că vărs fără fereală.

În corpul de gardă lucrurile stau la fel. Nemţii au murit cu toţii.

Totul s-a terminat. E exact ora şase şi un sfert.

De faţă cu nemţii muţi de uimire, fac repede apelul oamenilor mei : Prezent... Prezent... Prezent...

— Briguet ?

— Mort, domnule locotenent ! E lîngă puşca mitralieră, la intrarea în parc.

Briguet stă lungit deasupra puştii mitralieră. Era cel mai puţin expus dintre noi toţi, bine apărat de un cedru gros. Nemţii n-au tras decît cîteva focuri, la întîmplare, probabil. Un glonte a ricoşat şi l-a ucis fulgerător, pătrunzînd drept în tîmplă.

Cei din Rezistenţă încarcă în camioane armele recuperate. Iau carabina lui Briguet, ca s-o înlocuiesc pe-a mea, livretul lui militar, grenadele lui, şi le cer civililor să-i ducă trupul în sat.

Deodată, victoria noastră nu mai are nimic exaltant. Îmi vine să plîng şi, dac-aş fi singur, aş plînge negreşit.

CONTINUAȚI ATAC' !

Camioanele încărcate cu arme se pregătesc să demareze, cînd un puștî cu răsuflarea tăiată se repede spre noi :

— SS-iștii... SS-iștii...

Îl trag spre mine și-l întreb cît mai încet cu putință :

— Ce vrei să spui ?

— SS-iștii... Vin încoace... pe drumul dinspre Plougastel. Cu automitraliere... camioane... Am fost trimis să vă înștiințez. Am alergat... alergat... Uite-i că vin !

Tristețea mea soră cu moartea mă părăsește dintr-odată. Briguet, morții, totul e de domeniul trecutului... Cei din Rezistență trebuie s-o șteargă cu camioanele, altfel vor fi măcelăriți.

— Gata ! Fugiți cu toții în direcția Châteaulin !

Trebuie să sosesc la punctul de control rutier înaintea SS-iștilor.

Îl iau de-o parte pe căpitanul neamț și-i explic ce am de gînd să fac.

Oamenii lui și cu el alineați în rînduri de cîte șase pe șosea. Direcția : punctul de control... Pas alergător. Nu vreau ca parașutiștii mei să fie măcelăriți : prizonierii ne vor sluji drept scut. N-am nici cea mai mică intenție ca ei să fie cei uciși, dar am nevoie de ei ca să derutez întăririle. Cînd ne vom ciocni... Dumnezeu cu mila : n-au decît să se culce, să se ascundă, să fugă, puțin îmi pasă. În orice caz, n-o să-i împușcăm pe la spate.

— Pas alergător... Mai repede ! Mai repede !

Nemții fug în fața noastră ca o turmă înnebunită, ținîndu-și pantalonii cu amîndouă mîinile.

Îi împingeam pe porțiunea îngustată a drumului în clipa cînd prima mașină-automitralieră pătrunde dinspre partea cealaltă.

Le Nabour mi-a dat o încărcătură Gammon și aleargă pe urmele mele. Ne cățărăm pe taluzul care domină punctul de control. Automitraliera merge pe ralantiu. Șoferul nu pricepe nimic : nu vede în fața lui decît nemții dezarmați care strigă, se agită, se îmbrîncesc, se răzlețesc...

Nici nu va înțelege vreodată ceva : prima Gammon aruncată de mine explodează pe habitaclu, iar mașina blindată se dislocă, fără să fi apucat să tragă un singur foc.

André îmi întinde o a doua Gammon, destinată unui camion care venea în urmă cu zece metri. Începe și el să ardă ; cîțiva SS-iști ușor răniți ies din el și se azvîrl într-o livadă, aflată de cealaltă parte a drumului.

Un camion se îndreaptă într-o viteză nebună spre punctul de control. Depășește, lăsîndu-l în urmă, pe dreapta, camionul cuprins de flăcări, încalecă pe taluz, trece de epava automitralierei-blindate și de baraj.

Grenada azvîrlită de André Le Nabour explodează din plin în coviltirul lui. Spatele camionului nu mai e decît o platformă fără osie, pe care se află de-a valma morți, răniți, muribunzi. O ultimă icnitură a motorului și camionul se oprește la zece metri în spatele nostru, drept în mijlocul drumului.

În livada din față, SS-iștii n-au tras încă nici un glonte. Paniçă absolută. Parașutiștii mei, invizibili, îi doboară întruna. Nu se aude decît explozia seacă a propriilor noastre carabine.

O blindată-automitralieră în pană, și trei camioane intacte s-au oprit la o sută de metri în stînga mea, iar infanteriștii nemți ies din ele oarecum în ordine. Aleargă cu toții spre livadă, aflată la mai puțin de treizeci de metri

de noi. Încep să-și vină în fire. Un ofițer care-și cunoaște meseria îi organizează. Dă ordin să se aducă o mitralieră. Tipul e curajos. E un șef, își răcnește ordinele răspicat, stînd drept, în picioare, în ciuda masacrului pe care noi îl facem de jur împrejur. E, de departe, cel mai periculos dintre toți.

Îi fac semn lui André.

— Te ocupi de mitralior... Eu de ofițer.

Lungiți pe creasta taluzului, ochim pe îndelete.

Mitraliorul se prăbușește peste mașinărie, glonțul meu smulge gîtlejul ofițerului, care cade pe spate, se zbate cîteva clipe, pare a mai zvîcni o dată... apoi nu se mai mișcă deloc.

Paul — acum știu că se numește Le Hir — nu ne-a părăsit de cînd am luat cu asalt *Kommandantura*. A intuit într-o clipă cel mai util lucru pe care-l putea face. E mecanic de meserie și, în timp ce noi ne băteam, el s-a ocupat de camionul german care adineauri a forțat barajul. L-a scos afară din cabină pe șoferul mort, apoi s-a ocupat de motor. Îmi face semn că e în bună stare.

— Încetați focul !... Toți la mine !... Aruncați fiecare cîte o grenadă în livadă !... Și repede în camion : o ștergem !...

Lupta n-a durat nici zece minute. Mă urc în cabină, lîngă Paul Le Hir. Băieții mei sar în spate, plonjînd asupra SS-iștilor morți sau răniți. Paul îmi așteaptă semnalul.

— Dă-i drumul ! Toată lumea-i prezentă !

Ne acoperim retragerea cu rafale scurte trase cu pușca-mitralieră. SS-iștii nici măcar nu mai trag.

După zece minute părăsim șoseaua asfaltată și o luăm pe niște drumuri pietroase, pe care Paul le știe la perfecție. Gonește cu accelerația la fund, fără să scoată un cuvînt. Ia virajele la milimetru, nesovăind la nici o răspîntie.

Sînt prea obosit ca să pun întrebări...

Cad moale, adormit, pe parbriz.

Smucitura bruscă a opririi mă trezește. Am dormit doar cîteva minute, dar mă simt ceva mai puțin sleit de puteri.

Oamenii mei înconjoară cabina.

— Ce facem cu frițiii morți și răniți, domnule locotenent ?

Mi-am mai recăpătat oarecum prezența de spirit.

— Unde ne duci, Paul ?

— Spre Sizun.

— Am trecut de vreo intersecție în timp ce eu dormeam ?

— Da, la cinci sute de metri de-aici.

— Mergi pînă acolo în marșarier.

Se uită la mine fără să înțeleagă.

— Fă ce-ți spune domnul locotenent, zice Paulus. Nici eu nu pricep, dar are el un motiv. Repede !

Paul se execută.

Odată sosiți la intersecție, îl fac să vireze la stînga și să mai dea îndărăt încă două sute de metri.

— Oprește !... Bine. Dați jos pe marginea taluzului morții și răniții. OK, Paul, putem pleca.

— Da, domnule locotenent, dacă-i lăsam pe drumul nostru înseamnă că ne trădam direcția, nu-i așa ?

— Exact !... Acum, urmăritorii noștri, dacă vom avea parte de ei, vor trebui să-și pună mintea la contribuție. Dar nu cred că am început să fim urmăriți. Pentru moment, cred că fac ordine în harababura pe care le-am făcut-o... Unde ne duci exact ?

— La vreo cincisprezece kilometri, la o fermă care ne slujește deseori drept punct de raliere. E departe de tot, bine ascunsă între copaci, și toate drumurile de acces ușor de supravegheat. E chiar la liziera pădurii și simplu de părăsit... în caz de vînătoare !

Dragul meu Paul, îmi amintesc de tine cu emoţie : ai făcut multe pentru noi începînd din dimineaţa aceea, iar eu n-am avut prilejul nici măcar să-ţi ofer o ţigară englezească...

Ferma familiei Bouguennec e o casă tipic bretonă, cu zidurile ei de granit roşu şi ferestrele-i mici cu lintourile dintr-o singură bucată. Paul a oprit camionul lîngă baltă. Ciini aleargă spre noi, încep să-i mîngîi, iar ei să-mi spună povestea lor. După o acţiune de război intensă, îmi recapăt gustul pentru natură. Se lasă seară, potîrnichile se aud pe ogoare. Daoulas e departe... ca un vis urît care se estompează. Ce bine-i aici, ce tihnă e... Ce somn îmi e... Paulus îşi petrece braţul pe după umerii mei în clipa cînd mă prăbuşesc.

Un pahar de calvados, tare ca vitriolul, mă face să mă mai trezesc puţin. Numai atît ca să dau cele cîteva ordine ce mi se par absolut indispensabile : la drept vorbind, sînt de prisos, băieţii ştiu la fel de bine ca şi mine ce trebuie făcut.

— Cei care se simt mai puţin obosiţi să stea de pază pe rînd cu puşca mitralieră. Doi cîte doi, o oră de fiecare dată. Mă culc şi eu două ore... Să fiu sculat înainte de miezul nopţii.

— Bine, domnule locotenent, dormiţi liniştit, vă sculăm noi.

Put ca un ţap ; a sînge, a sudoare acră, a praf de puşcă... Îmi adun ultimele puteri ca să mă spăl temeinic, apoi mă prăbuşesc într-un pat care se balansează ca o plută în mijlocul odăii.

Sînt obişnuit cu dormitul la comandă, aşa că nu-i nevoie să mi se spună *Albă ca zăpada* ca să adorm tun.

E ziuă de-a binelea cînd mă trezesc, mirat foarte că mă aflu într-un pat. Ora zece dimineaţa. Ticăloşii !

În sala comună a fermei, micul dejun abia începe. Klein, Garros şi Glément ni s-au alăturat şi ei în zori. Cum şi informaţi de cine ? Sînt întrebări pe care nu mi le voi pune vreodată. Mă voi mărgini doar, cît va ţine războiul, să constat că totdeauna ne adunăm cu toţii la un loc după o acţiune, fără nici un fel de incident.

După ciocnirea de la Daoulas, s-au dus la prima întîlnire convenită, la cinci kilometri de la ferma de unde plecasem. Pe urmă, se pare că cineva din Rezistenţă a venit să-i informeze despre locul unde ne aflăm.

În ciuda precauţiilor noastre, nu sîntem pe-atît de invizibili pe cît mi-aş dori-o. Sute de oameni ne spionează, a căror prezenţă noi nici măcar n-o bănuim. Ţăran eu însumi, cunosc bine fenomenul, a cărui explicaţie îmi scapă. Nu-ţi rămîne decît să te resemnezi, să nădăjduieşti că nimeni nu-ţi e ostil şi să rămîi cît mai vigilent cu putinţă.

Cînd pătrund în sală, toţi se ridică în picioare ca la comandă, pocnind din călcîie.

— Nu vă e bine ? Vă credeţi în armata nemţească ?

Ce-i mai rău e că băieţii mei sînt serioşi. S-a schimbat ceva în raporturile noastre. Dar e prea complicat să fie analizat pe loc.

— Aţi terminat cu maimuţărelile astea ? Ori vreţi să strigaţi : „În rînduri ! Drepţi !“ ca pentru colonel, dacă tot aţi luat poziţia reglementară... De ce nu m-aţi trezit astă-noapte ?

Sabatier şi Le Nabour, gradaţii următori lui Klein, încep să vorbească amîndoi odată :

— Dormeaţi aşa de bine, domnule locotenent... Şi-apoi... domnul Bouguennec şi băiatul lui ne-au ajutat să stăm de pază... Şi pe urmă fetele ne-au zis că... sînteţi mort de oboseală şi că trebuie să vă lăsăm... Şi pe urmă...

— Prin urmare fetele Bouguennec comandă acum *stick*-ul ?

Par să-şi fi pierdut cu totul simţul umorului şi să ia în serios tot ce spun. Operaţia de ieri a lăsat sechele, paraşutiştilor mei nu le sînt boii acasă. Parcă aş avea de-a face cu nişte puşti ori cu nişte străini. Prea-i caraghios, zău aşa... şi nu înţeleg nimic.

— Ce-aţi rămas aşa, înfipţi ca nişte ţăruşi împrejurul mesei ? S-ar zice că sînteţi călugări şi aşteptaţi îngăduinţa abatelui ca să staţi jos... Pe legea mea, v-a scopit cineva pe toţi !... Şi-ntîi de toate, ce-avem de mîncare ?

— Tot ce vreţi, domnule locotenent : ouă cu slănină, o omletă, cafea cu lapte, felii de pîine prăjită cu unt, de să-ţi lingi buzele, dulceţuri, miere... Domnul Bouguennec a tăiat chiar şi-un viţel pentru noi.

— Unde e domnul Bouguennec ?

— În curte, domnule locotenent. Stă de pază cu puşca mitralieră.

— Şi Paul Le Hir ?

— Ne transportă raniţele încoace.

E drept, uitasem de amănuntul ăsta : ca să atacăm *Kommandantura*, trebuia să fim sprinteni, şi ne-am lăsat raniţele la ferma de unde-am plecat...

— I-am spus să aducă şi containerul cu exploziv, domnule locotenent...

Bineînţeles, Klein s-a gîndit la asta.

— Ia staţi aşa... dacă fetele Bouguennec hotărăsc cînd trebuie eu să dorm şi cînd nu, dacă tatăl vă apără, dacă Paul face ce-ar trebui să faceţi voi, iar voi ce-ar trebui să fac eu... mă întreb la ce mai sînt eu bun pe-aici ? Vreau să fiu corect, aşa că la întoarcerea în Anglia împart solda cu voi... Ia spune, Lucien, cum s-au petrecut ieri lucrurile la postul de control ?

Klein îmi răspunde cu placiditatea lui obişnuită :

— Eram acolo, domnule locotenent... Cînd transformatorul a sărit în aer, am tras în friţi cu carabina de la zece

metri. Toți au rămas lați. Pe urmă, la început m-am gîndit să venim și noi la *Kommandantură*, dar dumneavoastră ne-ați spus s-o ștergem numaidecît și să ne ducem la locul de întîlnire. Am șovăit, dar mi-am zis că-i mai bine să vă ascultăm... Numai că, pe Garros și pe mine, ne mînca al naibii să venim și noi...

— Cînd am căzut de acord asupra unui procedeu, e mai bine să-l respectăm : ori totul mergea cum fusese prevăzut... și-atunci erați de prisos. Ori totul mergea al naibii de prost... și ați fi fost doar niște ținte în plus. După cum vedeți, totul a mers bine, în afară de Briguet, bineînțeles. Dar nu văd cum ar fi putut fi evitat incidentul. Ia ziceți, moartea lui Briguet vă frămîntă ? De asta nu păreți în apele voastre și sînteți așa de scorțoși cînd vorbiți cu mine ?... Și-mi arătați o politețe exagerată... ca unui străin? Credeți că eu sînt vinovat ?

Băieții protestează :

— Da de unde, domnule locotenent ! Ce vă mai trece prin gînd ? Totul s-a petrecut așa cum ați spus. Briguet n-a avut noroc. El era cel mai puțin expus. E vorba de-un ghinion, asta-i tot.

Ieri, cînd ne-ați explicat operația... acum vă putem spune, nu credeam că ar avea șanse de reușită... Ne-am zis că o să ne lăsăm cu toții pielea în afacerea asta. Și cînd colo, a mers ca pe roate, de încă nici nu ne vine să credem... Și lichidarea SS-iștilor... Cînd o să le povestim celorlalți, nimeni n-o să ne creadă...

— Treaba lor. Ieri, ne-am luat o răspundere mare : voiam să știu de ce sînteți în stare și la ce-s bune teoriile mele. Acum știu... și voi la fel. Vedeți că cele învățate erau utile. Eficacitatea unei mîini de profesioniști, rapizi în atac și mobili ca o haită, nici nu se mai discută.

— Adevărat, domnule locotenent.

Ce nătăfleți s-au făcut oamenii mei ! Sînt sigur că dacă aș fi spus exact contrariul, ar fi încuviințat în același fel: „Adevărat, domnule locotenent".

Nici urmă de îndoială, raporturile noastre personale s-au schimbat în mai puțin de o zi. În Anglia, aveam impresia că sînt fratele lor mai mare, șeful, ale cărui păreri, dacă era cazul, se discutau deschis... În Franța, mi se pare că am îmbătrînit cu douăzeci de ani față de ei. Se poartă cu mine de parc-aș fi un patriarh, cu un respect exagerat și nu chiar atît de spontan, amestecat cu un soi de teamă... ca și cum aș fi șamanul tribului.

Purtarea lor cea nouă îmi displace. Se prea poate ca un specialist să fie în stare să le explice atitudinea în termeni foarte docți, dar eu nu sînt nici psihanalist, nici psihiatru : așa că pur și simplu mă irită ! Promovarea asta la rangul de tată de familie nu-mi convine deloc, și le port oarecum pică băieților, cu toate că, fără-ndoială, nu-i vina lor.

Pentru cine n-ar avea judecata limpede, subordonarea asta totală ar avea șanse să i se urce la cap. E primul pas spre paranoia, și uite așa te ramolești înainte de vreme, fără ca măcar să-ți dai seama.

Domnul Bouguennec, cu mustățile lui galice, e un țăran de vreo cincizeci de ani, demn ca un vechi roman. E patriarhul rustic în toată perfecțiunea lui.

Și-a pus casa la dispoziția noastră, fără nici un fel de rezervă. Am avut mult de furcă pînă să-i birui obiceiurile de gazdă desăvîrșită, cînd a fost vorba să ne culce : voia să dormim în casă. I-am demonstrat că trebuie să ne culcăm afară din motive evidente de securitate. A fost nevoie de toată încăpățînarea mea de țăran din Ardeni ca să învinge încăpățînarea lui de breton.

N-am cedat decît într-o privință, la care se vede că ține mai presus de orice : să stea și el de pază ca oricare dintre noi.

24

VULTURII LUI HITLER

5 august, după-amiaza

Ieri a avut loc abolirea privilegiilor [1] și a drepturilor senioriale ale ocupanților *Kommandanturei* : nu trebuie să le lăsm nemților timpul să-și vină în fire. De cum se vor odihni bine băieții, va trebui să ne ocupăm de alte obiective. S-au ospătat ca la nuntă, mulțumită generozității familiei Bouguennec. Am să-i las toată ziua să doarmă, în timp ce eu voi porni în căutarea unei prăzi posibile.

În clipa cînd dau să plec, Klein vine la mine.

— Vin și eu, domnule locotenent.

— Nu, Lucien, rămîi aici și bagi de seamă ca toată lumea să se odihnească. E ora unu, mă duc în plimbare spre Dirinon. Se află prin părțile alea, pe cît se spune, un depozit de muniții. Vreau să văd cam cum arată. Mă întorc spre seară. Vrei, te rog, să-mi dai binoclul tău ? Al meu a rămas la Daoulas, ieri.

Pe drumeaguri desfundate, pe lîngă garduri de mărăcini și pe sub bolta de copaci, sosesc în mai puțin de două ore în apropiere de Dirinon.

Parcul de muniții e o împrejmuire solidă, adăpostind vreo cinci hectare. Cu șanțurile lui antitanc, cu bateriile antiaeriene și terestre, cu gardul de sîrmă ghimpată, cu

[1] Aluzie la noaptea de 4 august 1789 cînd, în timpul Revoluției franceze, Adunarea Națională votează abolirea privilegiilor feudale și, prin aceasta, a întregului sistem juridic al vechiului regim. (N.t.)

toată colcăiala aceea de personal, santinele și cîini, nu-i un vînat pentru noi : mult prea mare, mult prea solid și mult prea bine apărat.

Atîta pagubă... Mă întorc la ferma Bouguennec.

Ținîndu-mi carabina subsuoară, merg agale pe-o cărare din pădure. Am uitat că-i război, aș putea să fiu la vînătoare. Ascult, fericit, zgomotele pădurii : o ciocănitoare mitraliază un trunchi de copac, vîntul arzător din plină vară înfioară cînd și cînd frunzele, în răsuflări prelungi, inegale, apoi totul redevine tăcere... Am o mulțime de amintiri asemănătoare, cînd în după-amieze ca asta mă duceam să strîng ciuperci prin părțile noastre... Mi-e dor de Ardenni... Era exact în aceeași perioadă : mirosul cald al humusului, vîntul care se joacă cu frunzele de stejar de anul trecut, alunele, lăptoase încă în carapacea lor verde, moale, rugurile de mure.

...Ciocănitoarea s-a oprit brusc. O gaiță își ia zborul strigînd departe, în fața mea. În pădure, asta nu poate să însemne decît un singur lucru : cineva le-a deranjat... Iar acest cineva nu sînt eu.

Îngenunchez repede îndărătul unui fag gros și pîndesc cărarea care face un cot la vreo douăzeci de metri. Tipul care se apropie merge fără nici o precauție, cu siguranță că nu-i pădurar... Numai un orășan poate face asemenea tărăboi necuviincios prin pădure. După vacarmul pe care-l face, ar fi trebuit să-l aud de mult... Dacă n-aș fi visat.

Oh ! Oh !... un coleg ! Un parașutist neamț... Idiotul ! își ține mitraliera la umăr, în loc s-o aibă spînzurată de gît, gata s-apese pe trăgaci. De altfel, n-are deloc o înfățișare marțială : își tîrîie picioarele, iar mîinile și le ține în buzunare.

Cînd zvîcnesc în fața lui înfigîndu-i Coltul în pîntec, abia dacă tresare de uimit ce e. Își scoate mîinile din bu-

zunare și ridică liniștit brațele în sus. Pare chiar destul de mulțumit că mă vede.

— Vreau să mă predau !

Vorbește într-o engleză cît se poate de acceptabilă.

— S-a făcut !

Îi iau pistolul, îi desprind mitraliera.

— Întoarce-te !

Îi pipăi buzunarele.

— OK ! ești parașutist ? Ce unitate ?

— Nu... ofițer meteorolog.

— Și-atunci de ce ești îmbrăcat ca pentru salt ?

— Eram împreună cu parașutiștii.

— Așa, bine ! Ia-o înainte... O să ne ducem la oamenii mei.

— Numai că... nu sînt singur.

— Cum adică ?

— Așa... sînt vreo șaizeci de parașutiști împreună cu mine. Am fost atacați în dimineața asta de teroriști și am avut victime. Ofițerul responsabil a murit. Am aflat că parașutiști ai trupelor aliate au sărit în număr mare în regiune. Ieri, au măcelărit totul la *Kommandantura* din Daoulas și-au ucis zeci de SS-iști. Pentru noi, s-a sfîrșit. Vrem să ne predăm unor trupe regulate, nu să fim uciși pe la spate de funcționari... Că e plin de ei.

— Înțeleg, numai că... nu sînt decît un simplu locotenent, iar oamenii mei se află la doi kilometri de-aici. Nu pot, de unul singur, să vă duc pe toți... E o problemă care mă depășește. Trebuie să-i raportez colonelului meu. Unde sînt oamenii voștri ?

— În pădurea asta, uite-aici pe hartă... Cam la vreo trei kilometri.

— Bine... Dă-mi harta dumitale puțin. Vezi intersecția asta, în satul Saint-Urbain ? Acolo ne aflăm, împreună cu batalionul nostru. Mă duc să-l înștiințez pe colonel, și el

va lua măsurile cuvenite ca să fiţi trimişi într-un lagăr de prizonieri. Îi iei pe oameni, apoi vă îndreptaţi spre intersecţie, dezarmaţi cu toţii şi cu mîinile în sus, fără nici un fel de echivoc posibil... Altfel, nu răspund de nimic. Pînă te duci şi vii îţi trebuie, să zicem, două ore. Acum e patru. La ora şase, întîlnire la intersecţia din Saint-Urbain... De acord ?

— De acord !.... Sînteţi ofiţer de carieră ?

— Nu, student la teologie.

— Aha, mă gîndeam eu... Cu dumneavoastră poate omul să se înţeleagă... Eu eram profesor de fizică.

— Atunci ne-am înţeles, da ? La ora şase la Saint-Urbain ! La revedere.

Mă uit cum face cale întoarsă şi se afundă în pădure. De cum dispare paraşutistul după cotul potecii, mă îndrept cu toată viteza spre ferma Bouguennec.

Klein, ca totdeauna, mă întîmpină cel dintîi.

— O după-amiază bună, domnule locotenent ?

— Nu prea rea... Adună-i pe oameni în viteză. O să ne instalăm la intersecţia din Saint-Urbain. Dar repede. Luaţi numai puşca mitralieră, armele individuale şi cîteva grenade. Adunarea peste cinci minute !

Un minut mai tîrziu, toţi sînt prezenţi.

— Toată lumea-i aici ? OK. La ora şase, şaizeci de nemţi se vor prezenta lîngă satul Saint-Urbain ca să se predea reglementar. Vom acoperi drumul cu puşca-mitralieră, iar voi să vă plimbaţi cît mai la vedere, traversînd intersecţia încolo şi-ncoace. Trebuie să le dăm iluzia că sîntem mulţi şi că ne simţim liniştiţi. Sper că v-aţi odihnit bine... Avem de făcut trei kilometri în pas alergător. După mine !

La ora şase fără douăzeci, dispozitivul e pe locul indicat : nouă oameni se plimbă cu arma la umăr, ca nişte figuranţi de teatru. Puşca-mitralieră, instalată în şanţ,

ține sub observație tot lungul drumului, în direcția de unde trebuie să ne sosească victimele.

Eu m-am postat mai înainte, la vreo sută de metri : parașutiștii nemți devin din ce în ce mai deslușiți în binoclu, la cinci sute de metri de-acolo.

Totul pare în perfectă ordine : ofițerul merge în frunte, cu mîinile încrucișate pe cap, oamenii îl urmează în rînd cîte patru, și ei cu mîinile la ceafă.

Îi fac semn lui Klein să vină lîngă mine și-i înapoiez binoclul.

— Dar... sînt parașutiști ! Ne-ați ascuns asta, domnule locotenent...

— Am vrut să vă fac o surpriză și să văd mutrele colegilor tăi. Cînd frițiii sosesc în dreptul nostru, dumneata, Lucien, te ocupi de oameni, eu de ofițer. Sper că Paul Le Hir va sosi, așa cum ne-am înțeles, cu vreo douăzeci de machisarzi, ca să-i ia pe prizonieri... Cînd nemții or să vadă că ei sînt de șase ori mai mulți decît noi și că nu există nici un fel de alte trupe, s-ar putea să le treacă prin minte să facă pe nebunii. N-ar avea, bineînțeles, nici o șansă, dar ar muri prostește niște oameni. Le ordoni să se așeze de-o parte și de alta a drumului, le iei banii francezi pe care cu siguranță că-i au, și-i verși la FFI. Bagă de seamă și scotocește-i bine : un pistol e ușor de ascuns.

Nemții au ajuns la intersecție. Se așează în ordine de-a lungul taluzului, iar eu îl poftesc pe ofițerul lor la cafeneaua din sat. Mîncăm ochiuri, bem o sticlă de cidru, iar el îmi povestește viața lui. Confesiunea clasică : are o soție destul de drăguță, a cărei fotografie mi-o arată, doi copii, un cîine... Preda fizica la Magdeburg.

Bietul de el, era făcut să fie soldat cum sînt eu bun de papă ! Mi-e milă de el... și-aproape că mă mustră conștiința că am mințit.

— Ascultă, dragul meu... aţi scăpat toţi cu viaţă şi, pentru moment, asta-i esenţialul. Aţi avut mai mult noroc decît camarazii voştri din Daoulas, dar voi fi obligat să mă despart de voi. Nu avem posibilitatea să vă ţinem. Veţi fi luaţi de partizani, care trebuie să sosească numaidecît.

Omul e distrus.

— Ne daţi pe mîna teroriştilor ?

— Nu... Nu sînt teroriști, ci soldaţi fără uniformă, dacă vrei. Dar nu sînt sălbatici, ca unii dintre naziştii voştri. Vă dau cuvîntul meu că nu veţi fi molestaţi. Vă duc la ei în machi, şi peste cîteva zile, armata a 3-a americană vă va prelua. Să nu te mustre conştiinţa : ai salvat probabil viaţa la şaizeci de bieţi oameni, pe care altfel noi i-am fi ucis în ambuscade.

— M-aţi înşelat !

— Nu tocmai. Te-ai înşelat singur, dar peste cîţiva ani vei crede, ca şi mine, că ai avut noroc. La revedere.

Afară, nemţii vociferează : au înţeles în cele din urmă, văzînd că machisarzii înarmaţi îi încercuie, şi-şi reproşează unul altuia naivitatea.

— Gura !... În rînd cîte patru, repede. Paul, te poţi ocupa de ei, ofiţerul lor se descurcă binişor în franceză, o să-ţi poată sluji drept interpret.

André Le Nabour e nemîngîiat :

— Le-aţi văzut cizmele de salt, domnule locotenent ? Mult mai şic decît ale noastre ! Şi eu, care am picioare aşa de mici... n-am găsit nici o pereche care să-mi vină.

Klein îmi întinde un binoclu Zeiss :

— Ca să-l înlocuiţi pe cel stricat, domnule locotenent.

— Mulţumesc, Lucien... Va trebui să recuperăm şi armele abandonate de prizonieri în pădure. Cred, de altfel, că le-au rupt... Era dreptul lor. Dar poate că din grămadă puteţi alege cîteva cadouri utile.

— Ce mai capacană, și ce s-au mai fraierit friții, domnule locotenent !

— Să nu ne mai lăudăm atîta. Totdeauna v-am spus că educația prusacă atrofiază imaginația. Deocamdată, să ne întoarcem acasă.

„Acasă"... Asta e acum pentru noi ferma familiei Bouguennec. Acolo ne-am așezat tabăra, acolo luăm masa, ea ne ascunde și ne apără.

Acolo am descoperit Bretania, generozitatea bretonă și curajul foarte simplu al bretonilor.

5 august, către seară

După cină, Klein și cu mine ne ducem să luăm aer. Mai curînd vînt... Am pornit, fiecare în partea lui, să facem o ultimă recunoaștere, pe o rază de opt sute de metri în jurul casei. Precauție ce poate părea de prisos, dar la război neglijența costă prea scump, ca să ne putem îngădui așa ceva.

Lucien se întoarce din patrulare în același timp cu mine. Îl împinge de la spate pe un neamț, pe jumătate îmbrăcat în civil.

— De unde l-ai pescuit ?

— I-am căzut în spinare la cinci sute de metri de aici.

— Înarmat ?

— Da, domnule locotenent... iată-i pistolul.

— Un tip singur-singurel ? Ciudat...

— Zice că-i alsacian și că voia să dezerteze.

— Adu-l la lumină în sala cea mare. Să vedem mai de-aproape despre ce-i vorba.

„Alsacianul" vorbește într-adevăr franțuzește, dar nu franceza cîntată din Alsacia, care mi-e foarte familiară.

— Voiai să dezertezi ? De ce ?

Se porneşte pe nişte explicaţii încîlcite. Cînd cineva minte, eu ştiu. Şi nu-mi explica de ce : mă simt prost, îmi vine să-i spun interlocutorului meu să nu-şi piardă timpul, să nu se ostenească atîta, pentru că ceva în mine refuză să-l creadă. Mă simt umilit pentru el văzîndu-l cum se înjoseşte. Încă un mecanisrn despre care nu ştiu cum funcţionează, dar funcţionează... Interlocutorul meu minte.

— Ştiai că ne aflăm în ferma asta ?

— Căutam.

— Ascunzîndu-te ?

Tipul se încurcă, e galben ca ceara, sudoarea îi îmbrobonează buza, şi mîinile trebuie să-i fie jilave, pentru că şi le şterge rînd pe rînd de tunică.

— Ai acte ?

— Nu... Le-am lăsat în efectele mele.

— De unde anume eşti, în Alsacia ?

— Strasbourg...

— Bineînţeles... Lucien, uită-te la placa de identitate a tipului... O are prinsă la gît.

Prizonierul se dă înapoi şi se împotriveşte. Klein îi smulge plăcuţa. Omul e distrus, se uită în fiecare colţ al încăperii, ochii nu i se opresc niciodată pe mine. Aşa începe panica.

— Prenumele dumitale e Kurt ! Am cunoscut zeci de alsacieni în primul meu regiment, şi aveau prenume franţuzeşti. Eşti germain.

— Nu, nu... alsacian.

Respiră greu. Umerii i s-au lăsat dintr-odată, ca şi cum anumiţi muşchi ar refuza brusc să mai funcţioneze. Klein îi arde o palmă din toate puterile.

— Alsacian ori neamţ ?

— Neamţ !

— Şi-ai venit să ne spionezi... Unde ţi-e unitatea ? Tace cu încăpăţînare.

— Lucien, nu-l putem ţine. Ar putea fugi şi să ne dea de gol ascunzătoarea. Pentru noi nu-i grav, dar casa, cei din familia Bouguennec... Nu-i cu putinţă !

— Înţeles, domnule locotenent.

Şi astăzi cînd mă gîndesc, tot mai simt un fior, iar gura mi se usucă... Exact ca în seara aceea.

Klein şi Garros îl duc pe neamţ. Două gloanţe de Colt.

— S-a făcut, domnule locotenent... Sînteţi galben de tot... Liniştiţi-vă, nu-i nici o eroare. A făcut şi pe măscăriciul : a răcnit *Heil Hitler* înainte de-a trage în el.

Un nefericit care îşi supraevaluase talentele.

— Ia doi oameni şi unelte, o să-l îngropăm în pădure, cît mai departe cu putinţă de fermă.

Nimeni n-ar putea descoperi mormîntul neamţului ucis, eu însumi am fost atent să dispară orice urmă : pămîntul şi frunzele uscate ce-l acoperă nu se deosebesc prin nimic de restul frunzelor din preajmă.

— Am făcut de toate, zice Bruand, pînă şi gropari am ajuns !

— Şi-acum, Lucien, trebuie să plecăm de la fermă în timpul nopţii. O să îndepărtăm orice urmă a trecerii noastre pe aici. Ocupă-te personal de asta. Pe urmă mai văd şi eu o dată. Încărcaţi raniţele şi recuperaţi containerul cu exploziv. O să ne instalăm în pădure, acolo unde m-am întîlnit cu profesorul de fizică în după-amiaza asta. Am să-i spun domnului Bouguennec să-i dea de ştire lui Paul Le Hir : nu trebuie să vină aici cu camionul lui nemţesc... La treabă, trebuie s-o ştergem înainte de unu noaptea.

O să ne reluăm obiceiurile din Scoţia : să dormim ziua şi să vînăm noaptea.

RĂZBOIUL SUB CERUL LIBER

6 august, în zori

Ne-am aşezat tabăra la mai puţin de o sută cincizeci de metri de arsenalul observat ieri de mine. Există puţine riscuri să fim căutaţi atîta de aproape de-o bază germană. Friţii sînt oameni serioşi şi, de-ar fi în locul nostru, n-ar comite imprudenţa să se vîre în gura crocodilului. Cred că vom fi relativ liniştiţi.

Veghe normală cîte două santinele şi repaos complet pentru ceilalţi... Spre seară, o să pornim la plimbare în căutarea convoaielor nemţeşti. În general, nu circulă noaptea... Ziua deloc, de teama bombardamentelor, ci mai curînd pe-nserat. Penumbra pare a le fi pe plac. Cu atît mai bine, nouă ne convine şi mai şi. Vom distruge maximum din ce ne va ieşi în cale.

Dau ordin ca băieţii să doarmă pînă la ora trei după-amiază. Aşa cum vulpea nu vînează niciodată aproape de vizuină, nici noi nu vom opera vreodată la mai puţin de zece kilometri de propriul nostru bîrlog. E distanţa pe care o vom avea de străbătut de cum ne vom scula din somn, înainte de orice altceva...

Încă nu-i ora trei, şi sînt în picioare. Şi Klein s-a trezit.

Pe cît se pare, sîntem singuri. Un străin care-ar fi pătruns în pădure fără ştirea santinelelor nu i-ar fi putut distinge dintr-odată pe cei zece oameni, aflaţi la o distanţă apreciabilă unul de altul şi culcaţi prin tufişuri. Husele verzi ale sacilor de dormit se confundă perfect cu verdele pădurii. Nimic care să pară suspect privirii ; nici măcar feţele nu se pot deslusi, pentru că sînt ascunse sub reţelele de camuflaj individuale.

Lucien îmi zîmbeşte.

— Nu-i rău, nu-i aşa ? Cînd mă gîndesc la proştii care ne spuneau în batjocură cercetaşi... Ar fi făcut mai bine să-i înveţe pe oamenii lor ce-am învăţat noi ! E de folos.

Spre seară, îmi adun tovarăşii de luptă.

— Toată lumea a dormit bine ? Perfect... Peste o oră pornim la drum. Luaţi puşca-mitralieră, armele individuale, patru grenade şi două încărcături Gammon fiecare, plus o cutie de raţie alimentară. Pregătiţi-vă toate astea. Pe urmă vă agăţaţi raniţele în copaci, dar aveţi grijă să nu se vadă. Ridicaţi la loc cît puteţi mai bine iarba acolo unde-aţi dormit. Restul va face roua, în noaptea care vine.

Verificaţi cu grijă să nu rămînă nici o urmă a şederii noastre aici. În cazul cînd totul e-n regulă, ne înapoiem mîine în zori.

Pentru noaptea asta, mă gîndesc la două obiective posibile : dacă americanii înaintează, vor exista în mod obligatoriu convoaie nemţeşti care se îndreaptă spre Brest. Cu ele o s-avem de-aface. Depozitul din Dirinon alimentează Brestul cu muniţie, încît nu încape îndoială că dispre el vor porni convoaie spre seară.

Şi le explic pe scurt oamenilor planul meu :

— Ne vom instala pe şoseaua departamentală 170. E o trecere aproape obligatorie pentru ambele noastre feluri de vînat. Daţi-vă pe faţă şi pe mîni cu alifie de camuflaj. N-o să facem nimic complicat. *Stick*-ul se va instala paralel cu drumul şi la sud de el, în ordinea următoare : de la vest la est : eu, Clément cu puşca-mitralieră, pe urmă Sabatier, Bellon, Paulus, Le Nabour, Guichard, Pantalacci, Bruand, Garros şi Klein, la intervale de cîte cincisprezece paşi.

Dacă apare un convoi, eu voi imobiliza camionul din frunte cu o încărcătură Gammon. Le Nabour, care se află la mijloc, azvîrle şi el o Gammon în camionul cel mai apro-

piat de el. Același lucru pentru Klein. Clément stropește convoiul cu pușca-mitralieră, iar voi toți folosiți carabina și grenadele ca să distrugeți tot ce se prezintă.

Cinci minute de foc cel mult și, la semnalul meu, repliere cu toată viteza la cinci sute de pași în spatele drumului. Nu-i vorba de-o bătălie cu program fixat : ci trebuie să realizăm maximum de stricăciune în minimum de timp și să dispărem. Nimic mai demoralizant decît să primești lovituri fără să le poți înapoia, și fără ca măcar să știi cine ți le dă. Și-acum, la drum !

La ora nouă, ne aflăm pe locurile noastre, așa cum am stabilit și, așa cum am prevăzut, un convoi de zece camioane ne cade în cursă.

L-am lăsat să treacă pe motociclistul care slujește drept cercetaș , ca să nu dea alarma. În mai puțin de trei minute, convoiul e lichidat : camionul din frunte arde în mijlocul drumului, celelalte două s-au poticnit în el. Al patrulea, făcut bucăți, arde și el fără putință de scăpare. Klein l-a distrus pe ultimul, care blochează orice retragere.

Tragem la nimereală asupra unor umbre care țipă. Cîteva zeci de nemți se adăpostesc în șanțuri și deschid focul la întîmplare în direcția noastră, dar nu sînt în stare să ne nimerească : nu ne văd.

În schimb, incendiul care-i orbește îi luminează de minune. Cîteva grenade îi zăpăcesc de-a binelea. N-au nici o scăpare.

— *Cease fire !... Fall back now !* [1]

Îmi răcnesc ordinele în engleză. Ceea ce va semăna confuzie în capetele celor din statele-majore, atunci cînd supraviețuitorii își vor povesti nenorocirile. Am fi putut să-i masacrăm pe toți, dar pentru cîțiva nemți mai puțin nu merită să risc viața unuia singur dintre băieții mei.

---

[1] Încetați focul... Retrageți-vă ! (engl.)

Nemții care vor scăpa cu viață sînt de altminteri indispensabili ca să ne facă publicitate. Vor reinventa — lucru omenesc — istoria : vor povesti cum o sută de englezi pe puțin i-au atacat... Iar ofițerii lor de stat major vor înfige un steguleț pe hartă în locul ambuscadei. E un joc care-i pasionează pe toți, indiferent de națiunea căreia îi aparțin.

Am de gînd să-i silesc să înfigă multe stegulețe ! Cît mi-ar plăcea să citesc „sintezele" pe care le vor întocmi pentru comandanții de unități !

•

La ora zece, ne aflăm la patru kilometri la sud de punctul unde avusese loc ambuscada, suflînd încă greu din cauza mersului rapid.

— O să răsuflăm și noi un pic și-o să cinăm. Sînteți foarte obosiți ?

— Nu chiar.

— Vă simțiți în stare de-o altă partidă ?

— Le-ați telefonat friților să ne trimită alt convoi, domnule locotenent ?

— Nătărăilor !... Oricum, e prea devreme ca să ne ducem la bază. Așa că mai bine să ne petrecem noaptea în căutarea altei prăzi.

Care se prezintă peste două ore, pe drumul spre Sizun : auzim de foarte departe răpăitul cizmelor... O trupă de infanteriști se îndreaptă spre vest. Ne-am ascuns cîte jumătate din noi de fiecare parte a drumului.

— *Halt !*

Se opresc.

— Azvîrli-ți armele și sus mîinile !

Unii ascultă. Din mijlocul lor o rafală de mitralieră trece chiar prin stînga mea. Atîta pagubă...

— Foc, băieți !

Prinși în focurile noastre încrucișate, zeci de oameni se prăbușesc, în timp ce noi ne năpustim asupra celorlalți,

urlînd *Iee... iee... iuu, iu... iu...* Cu feţele noastre negre şi cu strigătele noastre de sălbatici vîrîm spaima în ei.

În cîteva clipe, nemţii sînt încercuiţi, dezarmaţi, supuşi: trei morţi, opt răniţi, vreo cincisprezece năuciţi.

— Hai, ştergeţi-o ! Luaţi-vă răniţii... Înapoiaţi-vă spre est. La douăzeci de kilometri de-aici, la Landivisiau, o să găsiţi un lagăr de prizonieri. Eu unul, nu mă pot ocupa de voi.

Am inventat pe loc lagărul de la Landivisiau, ca să scap de ei. Acum, cînd sînt dezarmaţi, n-au decît să se ducă la naiba !

De fiecare dată cînd, în zilele următoare, vom face prizonieri, îi voi trimite la Landivisiau. Unii se vor duce de-a binelea într-acolo şi, pe drum, vor fi luaţi de către cei din Rezistenţă. Alţii, mai isteţi, se vor duce la unităţile lor, unde vor povesti cum i-am atacat, înmulţind cu zece numărul atacanţilor...

Am aflat mai tîrziu că Landivisiau era renumit pentru tîrgul lui de cai. Aşa că puteam foarte bine să îndrept într-acolo nişte măgari.

Mă întorc spre echipa mea :

— Terminat pentru astăzi ! Strîngeţi armele abandonate şi... la drum ! Avem vreo doisprezece kilometri pînă la culcuşul nostru din pădure şi mai puţin de trei ore pînă se luminează de ziuă.

7 august, după-amiază

Am dormit ca nişte îngeraşi. Mestecăm fără tragere de inimă raţiile noastre deshidratate : porridge sub formă de plachete, care-ţi împăstează gura umflîndu-se de salivă, carne uscată, comprimată în cubuleţe mici care, umezindu-se, începe să miroasă puternic a hoit. În afară de şocolată şi de chewing-gum, e mai degrabă îngreţoşător. Cum

sînt singurul care știu într-adevăr să fac focul fără să iasă fum, îmi asum corvoada ceaiului.

— Să te afli în Franța... și să fii nevoit să bei ceai ! Trebuie să recunoașteți, domnule locotenent că...

— Bine, bine, pricep... Cred și eu că ne simțeam mai bine la ferma Bouguennec... Știu... Dacă sînteți cuminți, poate că ne-nfoarcem acolo, la urma urmei. Mă duc să văd ce se întîmplă la fermă și, dacă totul merge bine, vin să vă iau.

— Vă duceți singur, domnule locotenent ?

— Bineînțeles, Lucien, ipocrit ce-mi ești ! Fata cea mai mare a gazdelor noastre e nostimă, nu-i așa ? Hai, vino cu mine !

Chiar așa și e, fata cea mai mare a familiei Bouguennec e simpatică foc. E învățătoare, și l-a dat gata pe Klein, după cum am impresia că și reciproca e valabilă.

— Hai la drum !

Totul e liniștit în jurul fermei. Ciinii ne întîmpină gudurîndu-se, ca și cum ar fi vorba de niște vechi cunoștințe. Și-ai casei ne întîmpină cu bucurie.

— Nu sînteți decît voi doi... Și ceilalți ?

— Ceilalți ? Le e dor de casa dumneavoastră. Le-am promis că-i aduc și pe ei dacă nu-i nici un pericol și dacă n-aveți nimic împotrivă.

— Nimic neobișnuit de cînd ați plecat de aici... Și nouă ne-a fost urît.

— Să mă duc după ei, domnule locotenent ?

— Nu, Lucien, rămîi aici, mă duc eu.

Ora cinci ne găsește strînși în jurul unei mese de sărbătoare. Paul Le Hir a venit și el : pe el mezina familiei Bouguennec îl aduce întruna la fermă... I-am întîlnit de

altfel, după război, căsătoriţi şi, pe cît mi-am putut da seama, fericiţi.

O masă bretonă ca de sărbătoare te împacă cu viaţa, dar nu te ajută să întinzi capcane. Mă gîndesc că e mai înţelept să renunţăm la orice operaţie pentru noaptea aceea şi să ne culcăm : toată lumea are nevoie de odihnă !

26

DEPOZITUL DE MUNIŢII

8 august

M-am dus din nou să observ depozitul de muniţii. Mă sfidează şi mă sîcîie. Sistemul de apărare e acelaşi şi, ca şi mai înainte, nu poate fi vorba să-i venim de hac atacîndu-l.

Tot ce pot face e să atac convoaiele care pleacă dinspre depozit ca să alimenteze Brestul. Dacă îi putem face pe nemţi să se teamă să mai circule pe şosea, arsenalul ar deveni la fel de inoperant ca şi cum l-am fi distrus.

Aş putea, firește, să cer un raid al RAF ; am acest drept, dar cu ce tărăboi s-ar lăsa...

Unele camioane ies din depozit, altele intră. Formaţiile nu sînt niciodată la fel. Cînd cinci vehicule, cînd zece ; o singură constantă : un motociclist le precede şi un transportor de trupe le urmează, alcătuit din vreo doisprezece soldaţi.

De la ora opt dimineaţa pînă după-amiază, observ acest dute-vino : nici un orar precis, nici o periodicitate care să te poată ajuta să concepi un plan de atac...

Va trebui să ne încercăm norocul şi să contăm pe întîmplare.

La ora şapte seara, mă întorc la fermă.

Oameni, raşi, spălaţi şi, se vede cît de colo, odihniţi, mă aşteaptă ca să ne aşezăm la masă.

— Regret, iepuraşilor !... Om mînca noi mai tîrziu, dar acum, nici pomeneală : plecăm peste-o jumătate de ceas. La ora nouă, trebuie să ne ocupăm poziţiile la zece kilometri de-aici. Adunarea peste douăzeci de minute. Echipamentul şi armele obişnuite. Mîncaţi cîte un sandviş ori nişte ouă prăjite. Mă duc să pregătesc *briefing*-ul. Şi băgaţi de seamă : nici un strop de cidru sau de vin : doar lapte şi apă, asta-i tot ! Pe curînd !

Peste un sfert de oră sîntem gata.

— E simplu : la cinci kilometri nord-vest de Dirinon, iată drumul. Aici face un cot... chiar aici pe schiţă. OK ? Aceeaşi manevră. Numai că, alaltăieri, am incendiat doar trei camioane. În noaptea asta o să încercăm să le incendiem pe toate pentru că, dacă nu mă înşel, vor fi pline cu muniţii. Nu intervine decît o singură schimbare faţă de noaptea trecută : Clément, în loc să fie lîngă mine, în faţă, va sta în sens opus, lîngă Klein.

Dacă se prezintă vreun convoi şi e aşa cum presupun eu, ultimul camion are un lot de infanterişti, adică vreo doisprezece oameni. Va fi obiectivul numărul unu al puştii-mitralieră. La drum !

La ora nouă şi un sfert ne-am ocupat poziţiile, dar drumul e pustiu.

Şi totuşi mizasem pe faptul că la ora asta convoaiele încă mai circulă. Dar nimic... nici ţipenie, nici urmă de zgomot. În afară de concertul vesel al greierilor, noaptea de vară e liniştită şi calmă, ca o noapte dinaintea războiului.

Ora unsprezece ! Cred că n-o să mai pice nimic în noaptea asta. Am calculat greşit lovitura.

Sînt pe cale să ordon întoarcerea, cînd un *side-car* își face apariția de după cotitură. Bineînțeles, îl lăsăm să treacă...

Cinci minute, zece minute... și nimic.

Apoi vacarmul cunoscut al camioanelor venind unul în urma altuia anunță prada ce se apropie.

E scenariul foarte simplu pe care l-am repetat de zeci de ori în Scoția și pus în practică alaltăieri. O singură surpriză : camionul din frunte, în care am azvîrlit o încărcătură Gammon, era încărcat cu obuze ori cu proiectile de mortier : fac explozie în toate direcțiile, ca o jerbă de artificii. Am fost zguduit ca de-un uragan.

Trec în fugă de-a lungul *Stick*-ului, adunîndu-i pe băieți.

— Nici un necaz ?... OK, pas alergător...

A doua zi mă duc să constat urmările dezastrului : din camionul aflat în față n-au rămas decît niște fiare răsucite ; următoarele trei nu sînt nici ele într-o stare mai bună... dar tot mai seamănă oarecum a mașini. Al patrulea s-a răsturnat în șanț. Cît despre cel care transporta trupa, nu mai are parbriz, iar cele trei rafale ale puștii-mitralieră vor fi fost de ajuns ca să-l scoată din funcțiune. Și cum, pe deasupra, încărcătura azvîrlită de Klein trebuie să fi explodat la cîțiva centimetri, s-a dat de-a rostogolul.

De cumva vor fi fost supraviețuitori, trebuie să-și fi transportat răniții și morții : la o sută de metri, cît văd eu prin binoclu, nu zăresc decît material. Nimic nu mai circulă pe drum... Doar niște corbi ciugulesc tacticos printre rămășițe. Par atît de serioși cu mersul lor țeapăn de păsări mecanice, încît irezistibil mă fac să zîmbesc și, pentru o clipă, uit cu ce se ocupă și că noi le-am procurat hrană.

La întoarcere, mă opresc lîngă depozitul de muniții. Mă fascinează. Ceva s-a schimbat !

Văd, întocmai ca și ieri, cum artileriștii stau lîngă tunuri, oamenii de trupă circulă în spatele gardului de sîrmă ghimpată, santinela la intrare...

E stupid, dar îmi trebuie mai bine de-o jumătate de oră ca să-mi dau seama în ce constă schimbarea : au fost puse capre cu sîrmă ghimpată în fața porții de la intrare... și nu mai există camioane.

Simt că e vorba de ceva important, dar sînt obosit... Nu izbutesc să-mi dau seama ce anume.

Importantă schimbarea asta... Importantă, dar de ce ? Ia mai las-o baltă, simt că adorm de-a-mpicioarelea... Tot umblînd cu capul gol, m-o fi atins soarele... și-apoi mor de sete.

La fermă ! Vedem noi mai tîrziu.

În timpul cinei, le povestesc băieților ce-am văzut în cursul după-amiezii :

— În fața porții au pus capre cu sîrmă ghimaptă, iar camioanele nu mai circulă.

— Cred și eu, zice Bellon, le e teamă c-o să le radem.

Asta-i lucrul important pe care nu-l sesizam adineauri : „Le e teamă c-o să le radem".

Și totuși, dac-aș fi în locul ofițerului care comandă depozitul, nu m-aș zăvorî pentru cîteva camioane distruse...

Gîndesc cu glas tare :

— Doar n-o să închidă depozitul după ce un singur convoi a căzut în cursă. Are o misiune imperativă : să alimenteze Brestul... și trebuie s-o îndeplinească.

— Așa e, zice Klein, în clipa de față stă și se gîndește.

Și-ncepem să participăm toți la acest joc colectiv : să ne punem în pielea ofițerului neamț...

— Trebuie să iasă ei de-acolo, zice Bellon.

Pantalacci dă glas unor vise în care pare totdeauna cufundat :

— S... s... să vedem un pic : le-am făcut zob două... două convoaie și oameni... pe trei drumuri diferite...

— Așa e, Pantalacci. Ofițerul responsabil nu va mai risca nici un camion, totuși e obligat să-și trimită marfa la Brest. Își închipuie probabil că sîntem mulți și că deținem drumurile importante. Probabil va alege un itinerar pe un drum secundar și, cum nu are benzină de prăpădit, o să se oprească asupra itinerarului cel mai scurt de pe drumurile în chestiune.

— Exact, încuviințează Paulus, dacă aș fi frit, așa aș judeca.

— Dați-mi o hartă, să vedem ce iese.

Iese un traseu care sare în ochi.

Îl subliniez cu creion roșu și toți îl cercetează rînd pe rînd.

— Vă e somn ?

— Nu, domnule locotenent.

— Încercăm ?

— De ce nu ?

Și ne cufundăm în noapte.

Ne-am așezat ambuscada la mai puțin de doi kilometri de depozit, într-un loc unde taluzul e înalt de doi metri față de drumul astfel încadrat. Un gard de mărăcini ne ascunde și o ridicătură de pămînt ne protejează.

Așteptăm de peste trei ore. Roua începe să cadă și ne face veghea neconfortabilă. Îmi închipui că fiecare visează la o ceașcă de cafea fierbinte, la puful sacului de dormit, la voluptatea de a-și desface șireturile de la ghete, la clipa cînd vom putea în sfîrșit să aprindem o pipă sau o țigară.

Ora unu noaptea ! Înțelepciunea ar cere să renunțăm, dar eu „știu" că un convoi va trece pe aici mai devreme sau mai tîrziu.

Cerul începe să se lumineze cînd auzim uruitul motoarelor.

Primul camion mă surprinde cînd îl văd apărînd la treizeci de metri : mă așteptam să-l văd mai întîi pe motociclistul cercetaș. Dar nemții trebuie să-și fi dat seama că nu slujea la mare lucru, de nu cumva era propriul nostru cercetaș.

De data asta nu sînt decît patru camioane și clasicul transportor de trupă. La intervale de douăzeci de metri unul de altul, se apropie încet, cu farurile stinse...

E de-a dreptul un prăpăd : pușca mitralieră a lui Clément și carabina lui Klein îi fulgeră pe infanteriștii așezați pe banchete, cu pușca așezată între picioare.

Taluzul amplifică explozia încărcăturilor Gammon. Sper că fiecare dintre oamenii mei își ține gura deschisă, întocmai așa cum e recomandabil să facă, altminteri vor fi timpane sparte...

Sîntem foarte departe de camioanele incendiate cînd ne regrupăm ca să ne tragem răsuflarea. Flăcările se înalță sus, spre cer. Benzi de cartușe explodează, desigur, într-un foc neîntrerupt de petarde derizorii.

— N-am auzit nici măcar un strigăt, domnule locotenent.

— Nu... Trebuie să fi murit cu toții. Ce meserie !... Dar tot trebuie s-o facă cineva. La urma urmei, n-aveau decît să stea la ei acasă.

10 august, după micul dejun

Apărați de cei doi oameni puși de veghe, băieții se spală în curtea fermei. Fac o hărmălaie, ca niște adolescenți ce

sînt. Lui Pantalacci, care trece drept certat cu apa caldă şi supărat pe cea rece, i se azvîrl găleţi întregi. Şi-a pierdut respiraţia.

— Săpunește-te mai bine. Dacă o ţii tot aşa, n-o să ne mai putem apropia de friţi. Or să ne adulmece de la două sute de metri ! Ştiţi, domnule locotenent, că răcanul ăsta nu şi-a schimbat şosetele de cînd am plecat din Anglia ?

Între două duşuri reci, Pantalacci bîlbîie zicala lui preferată :

— Soldaţii... sînt nişte oi care behăie... şi împăcate cu soarta... duse la abator de... păstori galonaţi... şi... voi sînteţi cu toţii... nişte porci bolnavi... Nici măcar oi !

O explozie îndepărtată face să zăngăne ferestrele şi se repercutează ca un ecou în curte. Ne repezim la arme. Goi pînă la brîu, săpuniţi pe jumătate, ne năpustim ca unul la poarta fermei. Oameni se strîng în jurul meu.

— Ce-i asta, domnule locotenent ?

— Îmi cereţi prea mult... E destul de departe... Nici tir de artilerie, nici bombă de avion... Oricum, nu-i pentru noi.

— Ia uitaţi-vă ! Ce fum negru ! Acolo !

Şi ziua întreagă exploziile se ţin lanţ, mereu în acelaşi loc : e depozitul de muniţii pe care responsabilii lui îl aruncă în aer. Un vechi dicton militar îmi vine în minte : să nu laşi niciodată pe mîine ceea ce un alt nerod poate face în locul tău chiar azi...

27

LANDERNEAU

11 august

Vînătoarea din dimineaţa asta n-a fost senzaţională ; un colonel şi statul lui major. Dezarmaţi şi cu nădragii atîr-

nîndu-le în vine, în clipa de faţă probabil că-şi tîrşesc paşii spre Landivisiau, de cumva m-au crezut.

Ne întoarcem la fermă înghesuiţi în maşina lor superbă, aproape intactă. E o maşină lungă, decapotabilă, o şmecherie magnifică pentru ofiţeri superiori... cam prea nemţească după gustul meu, cu pernele ei din piele verde. Dar, la preţul la care-am luat-o, n-ar fi frumos din partea mea să fac nazuri.

Nu cred că sînt în mod deosebit nici ranchiunos, nici sadic, dar încerc o bucurie aparte cînd îmi cad în labă ofiţeri. Iar cînd e vorba de ofiţeri de stat major, jubilez de-a binelea. Nu-i scutesc de nici un sarcasm privitor la „rasa seniorilor" şi la „Marele Reich înscăunat pentru o mie de ani" ! Şi cînd îi văd, ca nişte băşici dezumflate, siliţi să-şi ţină cu amîndouă mîinile nădragii fără curea, mă socot plătit pentru osteneala ce mi-am dat-o.

Mi-ar fi plăcut să constitui un serviciu special care, asemeni cîinilor specializaţi în găsirea trufelor, şi-ar fi adus contribuţia exclusiv la distrugerea statelor majore. Repulsia la adresa oricărei autorităţi artificiale, pe care o am încă din copilărie, şi-ar fi găsit teren de acţiune.

Parcă văd o sală mare, plină de trofee, al cărei pereţi ar fi împodobiţi cu şepci de generali, monocluri odinioară arogante sau pantaloni cu vipuşcă roşie pentru posterioarele cu totul speciale, ale Marelui Stat Major General. La drept vorbind, sînt un necioplit. Aş fi fost foarte mulţumit să trăiesc pe vremea omului de Cro-Magnon, iar grotele de la Mas-d'Azil, cu uneltele lor din fildeş la fel de fin sculptate ca şi capodoperele japoneze, mă emoţionează tot atît de mult ca şi o catedrală gotică.

Sînt un vînător, simt că nu există nici o legătură de „castă" între mine şi caraghioşii ăştia împopoţonaţi, care

cred în autoritatea galoanelor ; mă îngrozesc și mă întristează.

Ca și gaițele, nici măcar nu merită să strici glonțul pentru ei.

După prînz, în timp ce băieții se odihnesc, umplu rezervorul cu benzină și verific uleiul.

N-am chef să dorm. N-am nimic de citit și nici ceva de făcut în mod special. Și, oricum, trebuie să caut obiective noi.

Pînă acum m-am dus pe jos în căutarea vînatului. Cu mașina mea rapidă, aș putea să cercetez o zonă mult mai îndepărtată și mult mai iute.

Îi spun lui Klein ce am de gînd să fac.

— E prea periculos, domnule locotenent, lăsați-mă să vin și eu.

— Nu... Mai întîi că nu-i periculos, și-apoi ești singurul care poți comanda în absența mea. Nu mai sînt nemți pe o rază de cel puțin cincisprezece kilometri în jurul nostru și vreau să văd cam pe unde se găsesc. Mă duc să adulmec prin împrejurimile de la Landerneau. Drumul face un cot mare chiar înainte de-a pătrunde în oraș. Am să mă duc pînă la virajul ăsta, uite aici, pe hartă. Dacă se trage asupra mea, fac cale-ntoarsă, și măcar vom afla unde se află elementele inamice cele mai apropiate.

Tînărul Guichard și un tip din Rezistență insistă să-i iau și pe ei.

— De acord... Luați cîteva încărcături Gammon și vreo cincisprezece grenade. Dați-mi o mitralieră nemțească : au un ritm mult mai accelerat decît carabinele noastre și sînt mult mai eficace într-o luptă de la distanță mică.

Știu că americanii se apropie : au fost semnalați la Morlaix. Landerneau e un punct cheie pe drumul care duce

la Brest și, cu cît vom ști mai multe despre oraș, cu atît vor fi mai puține surprize pentru toată lumea.

Am cercetat harta amănunțit : la mai puțin de cinci sute de metri înainte de Landerneau, o dublă curbă în S arată foarte precis intrarea în oraș. Mă voi duce pînă acolo.

Descheiați la gît, cu părul fluturînd în vînt, mergem cu o sută douăzeci pe oră. Automobilul nemțesc e o mașinărie minunată care răspunde cu mare promptitudine la toate comenzile.

După-amiaza de august evocă vacanța. Însoțitorii mei și-au aprins cîte-o țigară și se lăfăie pe bancheta din spate. Pîndesc apropierea curbei, unde va trebui să încetinesc, cînd colo pătrundem în oraș pe la un post de gardă unde soldații nemți se dau la o parte ca să ne lase să trecem !

Simt că mă golesc de sînge.

Ne aflăm în oraș, iar eu nu pricep nimic. Abia mai tîrziu aveam să înțeleg : hărțile englezești utilizate de noi erau vechi de cel puțin cinci ani și, în timpul ocupației, nemții... suprimaseră curba !

Nemții de gardă, înșelați de mașină și de ținutele noastre de camuflaj, ne-au luat drept colegi de-ai lor și ne-au lăsat să intrăm...

Și eu, care credeam că sînt prudent, vigilent, circumspect și la adăpost de orice surpriză, uite cum am căzut într-o cursă în care nici cel mai tîmpit individ nu s-ar fi vîrît.

— Ne-am ars, domnule locotenent !...

— Așa cred și eu... Amorsați două grenade pentru orice eventualitate. Îndărăt n-o putem lua, dar poate ieșim din oraș prin altă parte.

Am încetinit și mergem la pas. Strada e pustie. Poate că vom putea ieși pe drumul care duce la Lesneven.

Trecem podul peste Elorn şi dăm în parc. Drumul e închis de două camioane. O mulţime de nemţi se foiesc care mai de care să încarce în ele rufărie şi fel de fel de baloturi, rod al pradei lor. Ne aflăm la o sută de metri de ei.

Guichard mă întreabă din privire : cuvintele sînt de prisos. Ăsta ne va fi sfîrşitul !... Dar nu numai pentru noi.

Am oprit maşina la zece metri de nemţi, cărora nici nu le pasă de noi.

Am şi tras asupra lor o rafală de mitralieră, cînd Guichard aruncă prima grenadă care explodează între cele două camioane. Trag a doua salvă în rafale scurte asupra celor care fug, înnebuniţi de spaimă.

Au părăsit două puşti-mitralieră şi aleargă descumpăniţi spre pasarela de peste rîu.

Mă duc la o puşcă mitralieră şi-i cadorisesc pe fugari cu propria lor muniţie. O rafală la dreapta, alta la stînga. Nu vreau să-i ucid, vreau să-i pun pe fugă : simt nevoia să acţionez ca să nu mă gîndesc şi să mă asigur că sîntem în viaţă. Intuiesc în mod inconştient că trebuie să le sporesc lor deruta. Ca să nu-şi vină în fire şi să înţeleagă care-i situaţia.

Parcul e cu desăvîrşire pustiu, răniţii cheamă după ajutor. Ne privim, neîncrezători. Într-o clipă, ne vor cădea în spinare o mulţime de nemţi. Mă duc să iau din maşină două încărcături de explozibil şi pun o bandă nouă în puşca-mitralieră. Apoi fete ies de prin case şi aleargă spre noi ca să ne sărute drept pe gură. Primul jeep plin cu americani soseşte pînă la noi, îndepărtîndu-i blînd pe oamenii care ne înconjoară.

Văd pentru prima oară trupe FFI, cu brasardele lor tricolore... Am „eliberat" oraşul Landerneau !

Citare pe ordinul de zi al trupelor aeropurtate

Locotenent Thomé. La 11 august 1944, fiind în recunoaştere în Landerneau, întovărăşit de doi oameni, nu a şovăit să atace douăzeci de paraşutişti germani, ucigînd opt, rănind trei şi luînd două puşti-mitralieră.

Semnat : general de Gaulle

Aşa se scriu citările. N-am şovăit, şi pe bună dreptate ; n-aveam de ales...

Guichard e surescitat ca un vînător tînăr care a doborît primul vînat ; o surescitare ce mă stinghereşte. Nu-l pot bruftului de faţă cu toată lumea.

Şi totuşi asta ar fi trebuit să fac.

— Îi urmărim pe friţi, domnule locotenent ?

— De ce-am face-o ?

Mă priveşte plin de reproş. Nu-i nici o săptămînă de cînd ne cunoaştem. Nici unul dintre veteranii *troop*-ei mele nu m-ar privi astfel. O să creadă că mi-e frică. Ce prostie !

Se duce la pasarelă fără să-i pese de mine.

Vreau să-i ordon să se întoarcă. Dar la ce bun ? Pun puşca-mitralieră nemţească pe umăr şi mă grăbesc să fug după el.

Pe malul sudic al rîului Elorn, pe unde au fugit supravieţuitorii, dăm de un rănit care se ascundea într-un gard viu.

Un glonte i-a trecut prin braţ, e galben şi tremură ca un cîine bătut, dar rana nu e gravă.

— Unde-ţi sînt camarazii ?

Îmi arată o casă la vreo sută de metri de-acolo. Zidul parcului merge paralel cu drumul.

— Du-te şi spune-le să se predea : americanii au pătruns în Landerneau.

Îl însoțim pe rănit, care ne dă ascultare fără tragere de inimă.

O tranșee pornește din șanț și trece pe sub zidul împrejmuitor. Neamțul dispare pe-acolo.

Trec zece minute... Guichard își pierde răbdarea.

— Mă duc să văd, domnule locotenent.

— Nu, eu mă duc, acoperă-mă cu pușca-mitralieră.

Mă vîr în tranșee. Parcul nu-i decît o încîlceală de arbuști unde nu disting nimic. Guichard mă cheamă :

— Nu știu să folosesc pușca asta mitralieră, domnule locotenent.

Evident, cretinul care avea misiunea să-l învețe să se lupte a neglijat „amănuntul" ăsta : toți parașutiștii mei știu să folosească armele nemțești.

— În cazul ăsta ne întoarcem la Landerneau.

— Și dacă trag în noi pe la spate ?... Trebuie să știm ce au de gînd.

— Bine... Atunci du-te. Dar fără prostii. Dă-mi pușca-mitralieră.

Guichard a dispărut la cotul tranșeii. Aproape în aceeași clipă o grenadă explodează, o lungă rafală de mitralieră retează crengile de deasupra mea.

În momentul următor, alerg pe tăpșanul spre care duce tranșeea și dau de trei nemți cu burțile sfîrtecate, care-și dau duhul. Un rănit se azvîrle la picioarele mele, cu mîinile în aer.

Culcat pe spate, Guichard horcăie încetișor. Partea de sus a feței îi e smulsă și s-a ales cu o rafală în burtă. Îi sprijin capul de brațul meu.

— Mi-e rău, domnule locotenent... Oh,... ce rău îmi e !... Trageți-mă de picioare... Le simt cum îmi intră în burtă... Oh... domnule locotenent, luați-mă de-aici.

— Bineînțeles, nu mai vorbi.

I-am scos vesta de luptă. Pîntecul și pieptul îi sînt numai o rană, o amestecătură de carne vie și sînge. Cu pansamentul meu individual, caut să pun dop sîngelui care se scurge gîlgîind.

Neamțul rănit a leșinat. Ce nenorocire !...

Cercetași americani se-ndreaptă spre mine, jeepul lor așteaptă-n drum. Îl transportăm pe Guichard la mașină. Va muri a doua zi în spitalul din Landerneau. N-avea decît optsprezece ani !

Restul *stick*-ului a venit la mine. N-am nici un chef să răspund la întrebări. Văd biata față a lui Guichard, mă gîndesc la sîngele lui care mi-a năclăit mîinile...

Nu-mi mai vine să conduc pe nimeni la război.

28

SFÎRȘITUL VISULUI

Sicaud a sosit împreună cu restul *troop*-ei mele care s-a regrupat pe măsură ce înaintarea americană pacifica spatele frontului.

Misiunea noastră s-a terminat !

Încărcați în mașinile nemțești recuperate de noi, Compania se îndreaptă spre Vannes, unde Regimentul 2 a primit ordin să se regrupeze. Cîțiva buni camarazi au supraviețuit celor două luni de luptă aproape zilnică, dar cei mai buni au murit : La Granadière, Marienne, Kérilis, Gray, toți prietenii mei cei mai apropiați au fost uciși în condiții atroce.

Cei rămași în viață ne povestesc ce-au văzut : lașitatea sadică a SS-iștilor, eroismul unor camarazi, frica altora...

Din toate relatările astea fragmentare, din crîmpeiele de povestire în care, ca în orice istorie umană, tragicul se îngemănează cu comicul, o idee de căpetenie se desprinde : pentru a fi acceptat bătăliile regulate, pentru a nu fi luptat ca la o partidă de vînătoare, Regimentul 2 a pierdut pe mulţi dintre cei mai buni ofiţeri ai lui şi, proporţional, mai mulţi oameni decît am pierdut noi înşine.

Prima seară petrecută la Vannes se termină în zori, printr-un chef monumental ; e singurul mijloc de-a uita pentru moment irèmediabilul : că toţi cei pe care-i iubim nu vor mai bea niciodată cu noi...

La 22 august, compania mea primeşte ordinul să se înapoieze în Anglia.

Convoiul nostru, alcătuit din tot felul de maşini amestecate, se îndreaptă spre Arromanches, unde urmează să ne îmbarcăm. Cădem de acord să ne regrupăm pe parcursul drumului în faţa primăriei din Saint-Lô, ca să prînzim la repezeală şi ca să-i aşteptăm, la nevoie, pe cei care au avut necazuri cu maşinile pe drum.

Sosit primul la Saint-Lô, zadarnic caut primăria : nu mai există ! Aşteptăm în mijlocul dărîmăturilor sosirea ultimelor vehicole.

Nici unul dintre noi n-a mai văzut pînă acum un oraş distrus pînă-n temelie. Cîţi morţi s-or afla sub ruine ? Vorbim cu glas scăzut, ca într-un cimitir. Pînă şi cei mai puţin impresionabili sînt răscoliţi. E un aspect al războiului pe care nici unul dintre noi nu şi l-ar fi închipuit : un oraş întreg care a trecut de la viaţă la moarte în cîteva ore, ca Pompeiul. Şi de ce ?

Războiul mai înseamnă şi altceva decît marele joc, partida de şah, vînătoarea exaltantă pe care-o duc de trei săptămîni. Şi, dintr-odată, mă simt foarte bătrîn.

Simt că nu voi mai regăsi niciodată entuziasmul izvorît din iluzie, că nu voi mai fi în stare să le vorbesc băieţilor mei cum o mai făceam încă nu de mult, despre curaj, onoare şi generozitate.

Credeam că mă bat ca să-mi eliberez patria... dar la ce bun să eliberezi un oraş de pe hartă, dacă mai înainte l-ai ras de pe aceeaşi hartă, spulberîndu-l sub bombe ? Oare a elibera un prizonier înseamnă a-l îngropa sub ruinele închisorii lui ? Şi în ce măsură o mînă de paraşutişti poate influenţa, dispunînd de o cantitate limitată de exploziv, soarta unui război în care escadrilele de avioane lansează tone de bombe ?

Mă simt dintr-odată inutil şi derizoriu. Totul e neant, totul e zădărnicie. Nimic nu merită osteneala, de vreme ce totul e nimic...

Saint-Lô pecetluieşte sfîrşitul unui vis. Acum semăn cu acei preoţi care continuă să oficieze deşi şi-au pierdut credinţa.

— Toate maşinile au sosit ?... Haide, la drum !...

Cîmpul pe care-l străbatem nu mai are nimic dintr-un cîmp, nu-i decît o pustietate cenuşie presărată cu schelete de maşini incendiate. Stînd lîngă mine, cu picioarele pe scîndura de la bord, Klein fumează ţigară după ţigară, tăcut şi parcă absent.

— Ceva nu-i în regulă, Lucien ? Saint-Lô te-a răscolit şi pe tine, nu-i aşa ?

— Aşa e, domnule locotenent. Dacă toată Franţa o să fie eliberată aşa cum au „eliberat" Normandia, mă întreb ce-o să mai rămînă din ea cînd vor ajunge la noi acasă, dumneavoastră în Ardeni, eu în Lorena... Şi unde mai pui că fac parte dintr-o familie de muncitori cu convingeri socialiste şi pacifiste... Cînd văd toate cadavrele astea prin şanţuri... cînd mă gîndesc la orele de muncă şi la bogăţia

pe care-o reprezintă toate tancurile astea distruse, toate camioanele incendiate și mormanele de arme azvîrlite la marginea drumului... mă întreb ce rost are tot tărăboiul ăsta și dacă n-ar fi trebuit făcut altceva mai bun.

— Da, Lucien... De cînd am văzut Saint-Lô, adineauri, mi-am pus și eu pentru prima oară aceleași întrebări, și m-am gîndit că poate ar fi fost mai bine să fiu călugăr în loc de soldat. M-am mai întrebat și dacă acțiunea noastră individuală mai poate avea vreo utilitate... Dar de cînd străbatem locul ăsta de măcel, m-am mai liniștit puțin : putem ajuta într-ucîtva să se evite asemenea lucru... sau, cel puțin, să se limiteze. În măsura în care semănăm panica în spatele nemților, trupele lor, descumpănite, sînt mai puțin apte să reziste, iar americanii nu vor fi nevoiți să prefacă totul în praf și pulbere ca să-și croiască drum... La drept vorbind, e cam ceea ce-am făcut noi în Bretania, și în Bretania nu s-a întîmplat nimic comparabil cu cele petrecute la Saint-Lô... E o soluție care, la urma urmei, nu-i mult mai rea decît o alta. Nu ne rămîne decît să continuăm. Dacă stau și mă gîndesc bine, ar fi trebuit totuși să mă fac pilot de vînătoare. Cel puțin, n-ai altă responsabilitate decît pielea personală. E oricum mai confortabil.

— Și-atunci, domnule locotenent... pe cine am fi avut să ne comande ? Un fanfaron ori un incapabil ? Un dement sau un laș ?

— Doar nu sînt singurul ofițer din regiment !

— Poate, dar sînteți singurul alături de care ne azvîrlim în flăcări fără să tremurăm, și pot să vă asigur că în rahatul în care ne bălăcim asta contează mult... Și-apoi, n-ați fi fost un simplu pilot, ați fi comandat o escadrilă... sau mai mult. Iar tipii de sub comanda dumneavoastră ar fi pierit fără să-i fi putut ajuta cu ceva. Nu, nu cred nici

în diavol, nici în Dumnezeu... dar cred într-o anumită raţiune a lucrurilor. Nu sînt îndeajuns de instruit ca să vă explic ceea ce simt, dar, credeţi-mă, în ceea ce ne priveşte, lucrurile stau bine aşa cum stau. Ştiu că tot vă mai gîndiţi la Briguet şi la Guichard, dar sînteţi singurul care-o faceţi... De-acum şi pînă s-o termina, o să mai pierdem pe mulţi alţii... Nu sînteţi vinovat cu nimic şi nimănui n-o să-i treacă vreodată prin minte să v-o reproşeze.

Cînd trecem prin Bayeux la pas, de poţi atinge şenilele tancurilor ce se-ndreaptă în masă spre front, sîntem interceptaţi în trecere de nişte ofiţeri francezi îmbrăcaţi în uniforme impecabile : mănuşi, nuielușă sub braţ, cizme de să te oglindeşti în ele, iată-i că se reped la noi.

— Ia ziceţi, băieţi... aţi fost „acolo" ? A mers bine ? V-aţi bătut bine ?

Sînt tineri de vîrsta noastră, în plină formă şi în deplină sănătate, care au ales curajos să servească în MMLA (Misiune militară pentru legături administrative) : pe măsură ce aliaţii înaintează, ei ocupă primăriile, subprefecturile şi prefecturile, serviciile de aprovizionare.

Ca şi mareşalul Pétain pe-ai cărui funcţionari îi înlocuiesc, şi ei „au dăruit Franţei persoana lor"... dar fără temeritate : administrează teritoriile eliberate de alţii. Cît despre a le elibera ei înşişi... sînt prea grijulii ca patria să nu rămînă fără fii.

— Aţi avut noroc să fiţi la parașutişti.

— Poţi să vii cu noi, mititico, chiar ne lipseşte o subretă să ne lege şireturile !

Căpitanul cel gomos, repezit astfel de Soucaze, unul dintre sergenţii mei bătrîni, veniţi din Legiune, pretinde să-l pedepsesc pe subofiţerul meu.

— Sper că nu vorbeşti serios ?

— Am să fac un raport, locotenente, poți fi sigur !

— Iar eu, „domle' căpitan", te asigur că dacă în trei secunde n-o ștergi, ai s-o regreți în fiecare zi pe puțin o săptămînă.

— N-auzi, băiatu' ? Domnul locotenent ți-a zis s-o roiești. Plimbă ursu'... Du-te și te joacă cu bărcuțele tale de hîrtie, prăpăditule !

Și-l lăsăm acolo pe căpitanul de administrație, gata-gata să-l apuce apoplexia.

Incidentul ne-a destins, dă apă la moară celor ce trăncănesc în spatele mașinii mele, pînă ajungem la mare. Am și început să uităm de Saint-Lô.

Pentru mine, care am fost la Dunkerque, Arromanche nu-i o surpriză : mașini desfundate, împrăștiate pe nisip, fierărie pe care marea a și început s-o roadă, vapoare scufundate ale căror catarge ies deasupra, ca niște semafoare derizorii ce-ar lansa niște SOS-uri în neant. Nimic foarte original, clișee pentru jurnaliști în criză de inspirație și care vor să-l atingă la coarda eroică pe burghezul în papuci.

Dar ceea ce ne lasă cu gura căscată e întinderea portului artificial, activitatea demențială ce se desfășoară pe podurile plutitoare, masa înnebunitoare de tancuri, de camioane, de trupă pedestră care coboară : toată greutatea Americii pusă în război, cu lipsa ei de măsură, luxul mijloacelor, infantilismul și curajul ei.

Spre deosebire de Dunkerque, cerul e lipsit de „bandiți", așa îi desemnează piloții din RAF pe cei din *Luftwaffe*, cînd comunică între ei în timpul luptelor aeriene.

Cer albastru, mare calmă, briză călduță dinspre sud-vest, ne destindem, nu mai facem de pază, liniștiți în agitația din interiorul unei fortărețe inexpugnabile care,

după ce-a ras-o, s-a instalat pe ruinele rămase de la *Festung Europa* [1] a lui Adolf Hitler.

Deoarece aparţinem unei divizii engleze, marina engleză se ocupă de noi. Cu ea, nici o surpriză neplăcută : corveta care trebuie să ne ducă se află la cheiul prevăzut la ora indicată. „Navigăm spre Anglia“ şi spre permisia de odihnă, dînd uitării tot mai mult amintirile noastre de ieri pe măsură ce vaporul se îndepărtează de coastele franceze.

Ne-am bătut bine, am scăpat teferi, în timp ce camarazii noştri au murit. Faptul a şi început să ţină de trecut... Fericită facultate a uitării care ne ajută să trăim în lumea asta demență !

Am uitat de război... Plecăm în permisie.

---

[1] Fortăreaţa europeană (germ.).

Partea a cincea

DRUMURILE VICTORIEI

29

DUS ŞI ÎNTORS

Am sosit la Fairford, în sud-estul Angliei, la 24 august dimineaţa şi mi-am expediat cît mai repede oamenii în permisie.

Dreptul la permisie e ceva extrem de precar : dacă nu părăseşti unitatea în chiar clipa cînd ai noroeul să ţii hîrtia în buzunar, un contraordin tîmpit poate foarte bine să ţi-o anuleze... Instruit de-o experienţă salutară, am vegheat ca toţi băieţii mei să se topească imediat în cele patru colţuri ale Angliei.

— Distraţi-vă bine, n-o faceţi lată chiar tot timpul şi fiţi prudenţi : în toate armatele lumii, răzbunarea Venerei a scos mai mulţi oameni din luptă decît bătăliile... Primul nenorocit care s-o căptuşi cu ceva o să se-aleagă cu o săpuneală din partea mea de-o să-i meargă fulgii. Pe cuvîntul meu !

— Dar dumneavoastră, domnule locotenent, unde vă duceţi în permisie ?

— Nicăieri... Rămîn în tabără. De ce să mă duc mai departe să văd dacă iarba e mai verde ? Am cortul meu, un pat bun, cărţi, două sticle de Scotch... şi cîtă vreme voi sînteţi plecaţi, nimeni care să-mi mănînce zilele. Am să fac plajă, o să înot cît oi pofti... şi-am să dorm ! Hai, ştergeţi-o, destul v-am văzut în faţa ochilor !

De cînd mă știu, totdeauna am avut necazuri cu permisiile mele, totdeauna am fost rechemat înainte de-a le fi consumat reglementar : sau regimentul se deplasa la o dată neprevăzută, sau idiotul de inamic își deplasa pionii și, de fiecare dată, solicitudinea îngrijorată a armatei franceze mă smulgea din plăcuta-mi trîndăveală. Pe cît se pare, niciodată nu s-a putut dispensa de prezența mea !

...Nici englezii, de altfel : abia patruzeci și opt de ore au trecut de cînd ne-am întors din Franța ; abia dacă am apucat să trag un somn ca lumea... că mă și pomenesc cu un planton care-mi întrerupe odihna :

— Căpitanul Sicaud vă caută la telefon, domnule locotenent.

— Alo, Thomé ? Sîntem chemați la Londra, la statul major al trupelor aeropurtate. Îți trimit o mașină.

— De acord... dar dați-mi timp să-mi aranjez puțin hainele pe mine. Acum sînt în pielea goală, iar generalul Mac Leod e pedant cînd e vorba de ținută. Bineînțeles, nu vă întreb de ce ne cheamă la Londra. Cum știu cît de prudenți sînt englezii, la telefon trebuie să ne fi poftit pur și simplu să luăm ceaiul împreună, dacă nu avem nimic împotrivă.

— Chiar așa... Mac Leod ne așteaptă la ceai. Pe curînd.

Nu de-o ceașcă de ceai e vorba, ci de-o baie, o adevărată baie de mulțime...

De mai multe săptămîni, cei care luptă în Rezistență în masivul Jura s-au adunat în număr de peste două mii în jurul fortului Lomont, foarte aproape de granița elvețiană. SS-iștii aflați pe valea Doubs se pregătesc să-i atace și să ocupe din nou crestele, indispensabile armatei germane ca să poată opri înaintarea Armatei 1 Franceze. Debarcată în Provența, aceasta a urcat pe valea Ronului

şi intenţionează acum să se strecoare prin spărtura de la Belfort. Cine ocupă fortul Lomont, va deţine o situaţie strategică privilegiată, iar nemţii par cît se poate de hotărîţi să facă orice ca să-l ocupe ei.

Mac Leod mă întreabă dacă aş accepta să fiu paraşutat împreună cu *troop*-a mea ca să-i susţinem şi să-i însufleţim pe machisarzi. Restul companiei ni se va alătura peste cîteva zile, după ce vom fi făcut dovada că operaţia e viabilă.

Se înţelege de la sine că accept. Numai că ne aflăm în 25 august, oamenii sînt în permisie de două zile, încît trebuie să-i adun.

— La ce dată ar trebui să sărim ?

— În principiu, în noaptea de 27.

E un preaviz foarte strîns, dar cu cît operaţia devine mai urgentă, cu atît nu ne putem permite să pierdem timpul. Inutil să mai prelungim întrevederea... şi ne despărţim de general ca să punem lucrurile pe roate.

Pierre Sicaud va sări şi el cu *stick*-ul lui de comando în acelaşi timp cu noi, ceea ce ne va asigura prezenţa a două aruncătoare de optzeci şi unu de milimetri şi mă va scuti de bătaia de cap impusă de legăturile radio. Cîteva arme antitanc individuale vor completa armamentul obişnuit. Cît priveşte restul... o să vedem la faţa locului.

Pentru moment, trebuie chemaţi oamenii. Unii dintre ei au plecat pînă-n nordul Scoţiei : nimica toată să-i aduc de acolo ! Dacă ar fi fost vorba de „Mărginirile Lor“ de la Statul Major francez, cred că aş fi lăsat pe seama lor să rezolve chestiunea... şi să se facă de ruşine, dar, fiind vorba de britanici, nu se cade să ne facem de rîs cerînd de pomană.

Faţă de incuria birocraţilor, scepticismul resemnat al oştenilor bătrîni a proclamat o lege de aur : „Artico-

lul 22 : descurcă-te cum poţi !“ Exact ce-mi rămîne şi mie de făcut.

Miracol al unităţilor unde prietenia nu-i doar un cuvînt, unde legea clanului e o artă de a trăi şi unde se stabilesc telepatii magice ; în după-amiaza de 27, *troop*-a mea completă a sosit la Fairford. Cîteva telefoane la ofiţerii care, conform regulamentului, şi-au lăsat adresa, şi telefonul fără fir s-a pus în funcţiune.

— Nu lipseşte nimeni, domnule locotenent !

Pînă şi Philippe Dubosc, pe care-l lăsasem în Bretania cu un picior în ghips, e prezent.

— Nu mă puteţi lăsa aici, domnule locotenent ! Ghipsul trebuie să-mi fie scos peste trei zile.

Nebunie curată, dar e gata să-i dea lacrimile, el n-a putut să se lupte cu noi în Bretania... A şi făcut, îmi dau seama, un complex de frustrare. Nu pot să-i impun o nouă umilinţă.

— OK, Philippe, o să-ţi punem echipamentul într-un container, iar cît priveşte saltul, n-ai decît să te descurci. În principiu, vom fi lansaţi în mijlocul unei formaţii de-a machisarzilor şi sper să putem răsufla cîteva zile înainte ca nemţii să atace... Pe 30 august, o să ţi se scoată ghipsul. Deşi tare mi-e teamă că fac o prostie îngăduindu-ţi să vii ! Dar pun o condiţie categorică : orice-am face, oriunde ne-am duce, să stai mereu lîngă mine !

— Mulţumesc, domnule locotenent !

Şaptesprezece ani, un picior ţeapăn şi-şi apără privilegiul de-a se duce să fie ucis, fără nici o exaltare, ci foarte simplu, cu toată lucidităţea, ca să fie la un loc cu camarazii lui şi... mulţumindu-mi.

Bieţi tineri de azi, disperaţi de-a trăi şi drogaţi cu marijuana, cît de deosebiţi de voi erau băieţii mei !

L-am revăzut pe Philippe în 1960, după o căsătorie izbutită, tată de familie. Mi-a cerut îngăduinţa să mă să-

rute, mi i-a prezentat pe soția lui, pe copii, apoi mi-a spus cît se poate de simplu :

— Cînd eram tînăr, domnule locotenent, ne-ați învățat că trebuie să ne purtăm ca niște seniori. De cînd s-a sfîrșit războiul, tot timpul m-am gîndit la dumneavoastră și n-am făcut niciodată nimic pentru care să fi meritat mustrarea dumneavoastră.

Bietul Philippe ! Pe vremea aceea era în plină formă și conducea în mod fericit propria lui exploatare forestieră și un joagăr. Apoi, ca noi toți, vîrsta agravîndu-i rănile, și-a început martiriul. Acum un an, împreună cu alți cîțiva veterani din companie, i-am înmînat Legiunea de onoare cu titlul de mare invalid de război : picioarele i-au paralizat. E ținuit în căruciorul lui de invalid, pe care-l manevrează pînă pe drumurile forestiere, fără să se vaite ori să se jeluiască.

„Fiilor ei curajoși... patria recunoscătoare."

Binecuvîntarea asta e pentru morți : e scrisă pe toate monumentele. Nu costă scump și nu angajează cu nimic. Morții, bineînțeles, se mulțumesc cu ea. Pentru un om viu, ca Philippe, recunoștința patriei se manifestă pesemne într-o pensie.

Ieri, în metrou, m-am întîlnit din întîmplare cu Pierre Chetcutti, unul din băieții mei din vremea războiului, rănit în luptele de la Lomont. Piciorul lui stîng, scurtat cu patru centimetri, îl obligă, firește, să poarte încălțăminte ortopedică. Serviciul pensiilor, în generozitatea lui, îi acordă... o încălțare pe an : cea special croită pentru piciorul schilodit. Cealaltă încălțare și-o cumpără pe spezele lui ! Se deplasează șontîc-șontîc, în calitate de șef de șantier, din foraj petrolier în foraj petrolier, iar „pensia", îi ajunge numai bine de țigări...

...Operație de rutină, nu-i nevoie de un *briefing* special : n-aș putea transmite decît cele ce mi s-au comunicat la Statul-Major, nu mare lucru la drept vorbind și, oricum ar fi, niciodată pe teren lucrurile nu se prezintă așa cum le anunță Statul-Major. Vom avea timp să ne facem o părere cînd vom fi la fața locului. E filozofia exemplară a oamenilor de știință : „Să nu consideri nimic exact, pînă cînd n-ai verificat tu însuți".

Referitor la armament, n-am făcut decît să-i anunț pe oameni cam ce-aș vrea să fie luat, și știu că e de prisos și nepoliticos să controlez execuția ordinelor date. În privința asta, nu-i nevoie să verific eu însumi, căci ar însemna cu o mînă să dau și cu alta să iau, iar încrederea reticentă nu-i decît o formă de impostură, și soiul ăsta de minciună nu se poartă printre noi. Cînd le cer ceva oamenilor mei, ei știu că le deleg o parte din responsabilitățile mele, și nici nu le-ar trece prin minte să nu execute la perfecție ceea ce pretind să fie făcut.

...Cele cinci Wellington se încălzesc cu motorul la ralantiu.

Verificarea direcțiilor de zbor, împreună cu pilotul, ultimele aranjamente în legătură cu procedura parașutării, și zburăm din nou spre Franța.

Oamenii știu că-mi place liniștea : conversațiile pe șoptite ale unora nu-i deranjează pe cei care, ca și mine, vor să doarmă. Și dormim cu toții, înainte chiar de-a trece Canalul Mînecii.

Dispatcher-ul ne trezește ca să ne semnaleze Rouen-ul, care arde la dreapta noastră : un lac de foc unde oameni descumpăniți pesemne că urlă și mor prostește.

— Ce părere aveți, domnule ? mă întreabă navigatorul.

— Ce părere ai vrea să am la şase mii de picioare înălţime ? Decît că soarta noastră nu-i chiar atît de rea ca a altora.

— Să-ţi faci o părere ! Ca şi cum ar putea fi vorba să-ţi dai cu părerea cînd e vorba de război şi de moarte, două lucruri atît de stupide încît sfidează judecata. Să-ţi faci o părere... Mai rămîn două ore de zbor pînă cînd vom fi deasupra obiectivului. Mai bine e să ni le petrecem dormind decît gîndindu-ne. Şi cu atît mai bine dacă, dormind, vom visa şi ceva frumos.

Nu-mi amintesc dacă am visat, dar mă trezesc într-un adevărat coşmar : zburăm în plină inimă a furtunii, aparatele cele grele sînt mînate de colo-colo ca nişte fire de paie, fulgerele spintecă cerul în jurul escadrilei noastre.

Impasibil, navigatorul îşi trasează direcţiile de urmat, apoi, făcîndu-i-se silă, renunţă şi se duce la postul de pilotaj.

Avionul se cufundă brusc în căderi despre care, de fiecare dată, înfricoşaţi la culme, ne întrebăm dacă nu-i vorba de ultima. Navighează ca un vapor fără stăpîn, se restabileşte urmînd culoare drepte, apoi din nou derapează pe un tobogan dement.

De data asta, sînt gata să-mi dau drumul fără să-mi pun nici un fel de întrebare. Tunetele îşi repercutează bubuiturile pe panoul carlingii, fulgerele o scaldă permanent într-o lumină lividă. Feţele oamenilor sînt vinete şi se întorc spre mine, într-o întrebare mută...

— Nu vă clintiţi de la locurile voastre. E tot ce-avem mai bun de făcut ca să nu-i dăm bătaie de cap pilotului.

Navigatorul iese din cockpit.

— Aparatele de bord nu mai funcţionează, domnule. Sîntem în plină clocoteală. Pilotul o să încerce să facă cale-ntoarsă şi să ne ducă acasă. Am survolat Dijonul

acum douăzeci de minute, e ultimul meu reper serios. Nu vă putem da drumul la întîmplare... în afară de cazul cînd daţi o dispoziţie categorică în acest sens, dar, dacă-mi îngăduiţi o părere personală, ar fi ceva foarte serios.

E întocmai şi părerea mea.

Să te întorci la bază cu paraşuta în spate îţi dă un sentiment confuz de frustrare, de încoronare a ratării. Dar, în acelaşi timp, un soi de uşurare laşă, pe care de altfel ai refuza s-o recunoşti, te face să aduci mulţumire sorţii care-ţi mai dăruie încă o zi de viaţă liniştită şi o noapte cînd poţi dormi în patul tău de tabără, iar nu pe pămîntul jilav.

Înapoiaţi la bază, aflu că alte patru avioane s-au întors fără să-şi fi lansat oamenii. Al cincilea, care zbura în frunte, a putut străbate furtuna cu cîteva minute înaintea celorlalte şi, în cursul dimineţii de 28, un mesaj radio ne confirmă că unul din *stick*-urile mele a putut sări fără nici un pericol deasupra machiului din Lomont.

Oamenii ne vor aştepta în seara asta şi vor baliza zona de aterizare.

Îmi petrec ziua dormind, scăldîndu-mă şi zăcînd la soare. Oamenii fac la fel sau îşi joacă solda la pocher. În orice caz, nimeni nu cîştigă, nimeni nu păgubeşte, doar că banii trec dintr-un buzunar într-altul : dintotdeauna au pungă comună, iar lirele engleze îmi vor fi înapoiate toate în seara asta. Le voi depune la ofiţerul care face plăţile pînă la întoarcerea noastră şi redistribuirea lor în părţi egale în ajunul unei viitoare permisii.

De data asta traversăm Franţa sub un cer înseninat. Avionul sare capra peste nişte cumuluşi foarte cuminţi. Cînd între două aţipeli deschid un ochi, îi zăresc prin trapa deschisă, protectori şi liniştitori, ascunzîndu-ne din toate părţile proiectoarelor antiaerienei.

— *Ten minutes to go, sir !*

Încă zece minute de zbor înainte de-a ajunge la obiectiv.

Dispecerul stilat m-a trezit politicos oferindu-mi rituala ceaşcă de ceai, iar eu mă instalez la uşă, ca să zăresc apropierea terenului.

Copilotul, îngrijorat, mă bate pe spate.

— Am impresia, domnule, că friţii au sosit înaintea dumneavoastră. Vedeţi... toate focurile astea pe munte... E fără îndoială un sat în flăcări. Vreţi totuşi să săriţi ?

— De ce nu ? Parașutați-ne la altitudinea minimă, ca să nu fim mult timp vulnerabili. O dată ajuns pe pămînt, treaba mă priveşte pe mine.

Aşa cum i-am ordonat, Philippe e lîngă mine.

— Dumneata, Philippe, nici vorbă nu poate fi să sări. Într-un machi liniştit, şi încă ar fi fost ceva la limita chibzuinţei, dar în condiţiile actuale ar fi de-a dreptul o nebunie. O să vii peste cîteva zile cu *troop*-a numărul doi... dacă operaţia e menţinută.

Necăjit, îşi întinde capul peste umărul meu.

— Dar copilotul e de-a dreptul tîmpit, domnule locotenent ! Nu-i vorba de-un sat care arde, ci de focuri de bucurie.

Într-adevăr, privind mai atent, se vede că sînt focuri de bucurie pe care machisarzii, în delir, le-au aprins ca să balizeze platoul. Nerozii ! E ca şi cum le-ar fi telefonat friţilor să le spună ora exactă a sosirii noastre.

Judecată oarecum temerară : cei din Rezistenţă controlează în mod absolut o zonă de şaizeci de kilometri pătraţi, în care socot, cu oarecare îndreptăţire, că pot acţiona după bunul lor plac. Dar eu, cramponat de uşă, încă nu ştiu şi-mi fac cu anticipaţie o idee destul de proastă despre aliaţii care ne aşteaptă.

— *Go !*

Cele patru avioane eşalonate îşi varsă încărcătura în bloc după containerele cu arme ale căror parașute albe navighează spre pămînt.

30

SALT ÎN NEPREVĂZUT

Platoul e presărat din loc în loc cu blocuri de piatră şi, din noaptea timpurilor, unul din ele îmi era destinat.

Orbit de focurile balizorilor amatori, nu disting solul... O durere fulgerătoare mă străbate din cap pînă-n picioare. Pentru mine, reprezentaţia s-a sfîrşit, Cortina ! Leşin...

Mă trezesc pe o targă. Oamenii mei mă înconjoară. Klein stă aplecat deasupra mea şi mă îneacă cu whisky. Mi-au fost scoase şireturile de la cizma stîngă, pantalonul mi-a fost coborît la gleznă, iar André Le Nabour îmi maseazā genunchiul stîng care şi-a triplat volumul.

Ameţit de scotch şi de morfină, nu mai manifest nici un interes faţă de lucrurile înconjurătoare, şi abia a doua zi spre seară o să-mi recapăt cunoştinţa, într-o fermă din Montécheroux.

O lampă micuţă cu ulei face să se clatine pe pereţii odăii umbra oamenilor care mă veghează.

Ironie a soartei, Philippe Dubosc face parte dintre infirmieri. André i-a scos ghipsul, şi el e cel care, aproape fără să şchioapete, îmi aduce prima ceaşcă de ceai.

— Cum vă simţiţi, domnule locotenent ?

— Am gura ca după un chef monstru... Iar piciorul mă doare... Nu-mi aduc aminte de nimic... O fi rupt ?

— Nu, spune André, dar cînd vă oferiți o entorsă la genunchi, nu vă uitați la cheltuială. Am îngrijit multe cînd eram la Fez, în Regimentul 1. Dar entorsa dumneavoastră a întrecut măsura ! O frumusețe ! V-am făcut pînă acum două injecții cu novocainâ... și tot nu se dezumflă. Or să treacă două săptămîni pînă să puteți merge. Am să vă mai fac o morfină.

— Un moment, băiatu' ! Porcăria asta a ta poți să ți-o vîri unde știu eu. Nu sînt doctor și-mi vine greu să-mi explic teoria. Dar cred că durerea grăbește vindecarea. Poate să ți se pară o prostie... dar unui cîine rănit nu-i faci morfină, ceea ce nu-l împiedică să se vindece, și încă repede. Așa că mie să nu-mi dai morfină. Și-apoi, porcăria aia a ta mi-a amărît gura de să-mi vărs mațele. În America, vindecam entorsele cu Alka-Selzer, dar voi nici că aveți așa ceva în farmacia voastră de două parale.

André ridică din umeri, întristat.

— Nu morfina *mea* v-a făcut gura pungă, domnule locotenent... Ci Klein cu whisky-ul lui : v-a dat să beți din sticlă și ați supt jumătate, ca din biberon. Erați plecat cu sorcova și nu v-ați dat seama de nimic !

— Mă doare și spinarea... Ați profitat de somnul meu și v-ați răzbunat cu lașitate, ciomăgindu-mă. Iar cînd respir mai adînc, parcă am cel puțin o coastă care protestează.

— Nimic altceva decît vînătăi, domnule locotenent, absolut nimic nu s-a rupt. Curat noroc ! De-ați vedea stînca peste care ați nimerit la aterizare !

Nimic rupt... Să fie de bun augur, dar sînt la fel de nefolositor ca și cînd m-aș afla pe targă.

Nu știu nimic din cele ce se-ntîmplă decît din frînturile de relatări ale băieților care vin să mă vadă : nici o bătălie serioasă n-a început încă. Nimic n-a avut loc pînă

acum, decît rare lupte de hărțuială lipsite de urmări, la care iau parte, fără mare coeziune, parașutiști și machisarzi.

Nemții tatonează terenul fără convingere. Cel puțin de două ori pe zi, Klein vine să mă țină la curent cu noutățile. Am precizat categoric față de toată lumea că în timpul absenței mele Klein răspunde de *stick*-ul numărul unu, și că nici un alt ofițer nu trebuie să se ocupe de veteranii mei din Bretania : îmi comand *stick*-ul prin procură, iar Klein e un mandatar perfect.

— Treaba-i încurcată, domnule locotenent... încurcată. Căpitanul pare să pregătească o operație mare, împreună cu maiorul Paul, responsabilul machiului. Fiecare *stick* al *troop*-ei face raiduri de recunoaștere, fără să recunoască mare lucru... V-ați dat de altfel seama după buchetul de ofițeri care vin să vă dea raportul. Locotenentul Puydupin e prea exaltat și prea cu capul în nori ca să fie luat în serios. Locotenentul Gourko, de la poceala pe care a mîncat-o în Bretania, e oarecum lipsit de îndrăzneală. Rămîne locotenentul Anspach, care-i cel mai bun dintre toți. Dar cînd dumneavoastră nu sînteți acolo ca să-l încurajați sau să asistați la cele ce pune la cale, ai zice că-i lipsește ceva. Asta-i valabil pentru toată lumea : cînd sînteți cu noi, ne simțim liniștiți, avem impresia că nimic nu ni se poate întîmpla. Și-atunci ne năpustim după dumneavoastră fără să ne batem capul cu întrebări. Ceea ce nu se petrece în clipa de față.

Aprecierile bunilor subofițeri sînt totdeauna lapidare și rareori acordă circumstanțe atenuante, nu se pierd în nuanțe sau formule alambicate : „E un laș ! E un tîmpit ! E un incapabil !“ Stimulentul ăsta nemilos te silește să nu te culci pe-o ureche.

Din nefericire, n-ai dreptul să comanzi oamenii decît atunci cînd te afli în fruntea lor, cînd poți îmbrățișa din-

tr-o privire ce se întîmplă pe teren şi forţezi soarta azvîrlindu-te tu însuţi în focul acţiunii. Pentru moment, sînt neputincios, nu pot face nimic altceva decît să-mi înfofolesc genunchiul în comprese cu apă sărată, să-l masez ore în şir şi să-mi forţez piciorul să mă poarte... foarte prost, sprijinindu-mă într-un baston.

„E nasulie rău", zic băieţii mei cînd constată o situaţie fără ieşire. Cum e cazul cu mine, acum... sau aproape. Deşi situaţia nu-i chiar de-a dreptul deznădăjduită : e vorba de comprese, de „călătorii în jurul camerei mele" [1], de răbdare... şi-i dau eu de capăt.

Am intrat în cea de-a cincea zi de inacţiune.

Pe la prînz, Pierre Sicaud vine să mă anunţe că a hotărît să atace Pont-de-Roide, o garnizoană germană de pe malul opus al rîului Doubs.

Ideea manevrei e clasică : cele două mortiere de optzeci şi unu de milimetri vor ciurui cazarma nemţilor, în timp ce *troop*-a mea şi o companie a machisarzilor vor pătrunde în tîrg.

Nu am autoritatea să mă opun hotărîrii superiorului meu şi, în orice caz, nefiind în stare să particip la acţiune, nu-mi pot permite să sugerez o soluţie diferită, de vreme ce nu mă voi afla la faţa locului, ca să constat totul pe viu.

Personal, n-aş ataca în plină după-amiază un inamic aflat în alertă... şi avînd ca sprijin doar două mortiere. Aş aştepta noaptea, sau zorii ca să mă strecor la faţa locului, surprinzîndu-l pe ocupant. Asta aş propune să se încerce şi mi-aş asuma conducerea acţiunii dacă aş fi valid. Dar nu pot pretinde ca orice luptă să înceteze pînă mă fac eu bine. Încrederea în sine trebuie menţinută în limite acceptabile pentru ceilalţi, cînd eşti constrîns să

---

[1] Aluzie la lucrarea scriitorului *Xavier de Maistre* (1763—1852), *Voyage autour de ma chambre*. (N.t.)

trăiești în societate. Altminteri, etichetat drept înfumurat, nu le trezești semenilor decît un sentiment de iritare sterilă față de efortul comun, chiar dacă la urma urmei iritarea asta nu-i alcătuită decît din gelozie stupidă și invidie nechibzuită.

Dar să trecem... Ideea însă de a-mi vedea *troop*-a că se duce să se bată fără mine mi-e greu de suportat, și nu prevăd nimic bun știind-o angajată într-o luptă clasică de infanterie, unde nu va avea avantajul focului, nici al numărului, nici al complicității tacite a nopții.

„Atacul leului... fuga lupului." Axioma asta dragă lui Bayard [1], ilustrează exact regula esențială și intangibilă a unităților de gherilă. Robert Bruce [2] a aplicat-o ca să-și recucerească regatul Scoției, du Guesclin [3] ca să elibereze o parte a regatului Franței, spaniolii și rușii ca să dea lovituri mortale armatei napoleoniene... Niciodată nu-i bine să confunzi tactica și strategia : te expui în mod indiscutabil necazurilor, exact cum se va solda și atacul de la Pont-de-Roide.

Instalate pe o platformă amenajată în coasta muntelui, cele două mortiere și-au început tirul la ora patru după-

---

[1] *Pierre du Terrail*, senior de *Bayard* (1470—1524), căpitan francez, s-a umplut de glorie în campaniile din Italia duse de Carol al VIII-lea, Ludovic al XII-lea și Francisc I, supranumit „cavalerul fără teamă și fără prihană". (N.t.)

[2] *Robert Bruce* (1274—1329), rege al Scoției sub denumirea de Robert I (1306—1329). Titlul său de rege și independența Scoției au fost recunoscute oficial în 1328. (N.t.)

[3] *Bertrand*, cavaler *Du Guesclin* (1320—1380), conetabil al Franței. S-a ilustrat în nimicirea „marilor companii" de prădători ca și în alungarea englezilor de pe teritoriul Franței. A excelat în luptele de hărțuială ce-i asigurau uzura inamicului și cruțarea propriilor trupe. Din dorința lui Carol al V-lea, a fost îngropat la Saint-Denis, cripta regilor Franței. (N.t.)

amiază. Simultan, parașutiști și machisarzi au început să înainteze spre oraș, trecînd rîul Doubs prin vad. Nemții, alertați, i-au lăsat să vină și, dintr-odată, au deschis foc compact. Apoi un fericit obuz de mortier a căzut din plin pe cazarma nemțească. Numai că ordinul : „Patru lovituri consecutive, aceleași elemente !“ care urmează de obicei unui reglaj precis, n-a mai putut fi dat : unul din proiectilele noastre a explodat în tubul numărul unu. Trei servanți uciși și un rănit... *Exit* artileria noastră de sprijin !

În șase ani de război n-am auzit decît de un singur accident de felul acesta. Dar a transformat un atac indecis în retragere grăbită. Sub o grindină de gloanțe, parașutiștii au trebuit să treacă din nou rîul Doubs. Printr-un miracol și datorită sîngelui lor rece, nu s-au ales nici măcar cu o zgîrietură.

Un agent de legătură vine să anunțe eșecul.

Firește, nu pot aștepta să aflu în pat rezultatele amănunțite ale eșecului și sînt dus cu mașina la platforma de tir. Pe locul mortierului explodat, trei trupuri făcute zob zac sub o pînză de cort. Sîngele, picătură cu picătură, se scurge întruna și pămîntul îl absoarbe ca un burete.

Bieții de ei ! Un subofițer bătrîn și doi tineri servanți. Abia dacă-i cunoșteam, nu erau din *troop*-a mea, aparțineau *stick*-ului de comandă, deci țineau de Sicaud.

Întors la Montécheroux, aștept toată noaptea venirea ultimului *stick* : s-a dispersat în timpul retragerii, ca să fie mai puțin vulnerabil.

Doi cîte doi, oamenii vin la mine, uzi, frînți de oboseală, după o noapte de rătăcire. În cursul dimineții, mi-am recuperat toți oamenii.

Încă nu pot merge, dar stau în picioare și reiau integral, fără s-o împart cu nimeni, comanda oamenilor mei :

viaţa lor e prea preţioasă ca să fie azvîrlită în lupte îndoielnice.

— Gata, toată lumea la culcare ! Mai am încă două zile pînă să pot merge, care pentru voi nu vor fi prea mult ca să vă veniţi în fire după spaima trasă. Poimîine dimineaţă, ne întîlnim la *breakfast* [1]. Pînă atunci am să cercetez cum stau lucrurile şi vom încerca să luptăm în felul nostru... E mai înţelept.

„Lucrurile", la drept vorbind, nu se prezintă prea bine : încă o dată, e vorba despre obişnuita confuzie „à la française", agravată de indiferenţa sau incompetenţa celor alături de care luptăm. Trei mii de machisarzi, se spune, ocupă împrejurimile fortului Lomont. Sînt înarmaţi puţin şi prost, iar nouă zecimi din ei n-au nici un fel de experienţă de război.

Machiul se află efectiv sub comanda lui Paul, un ofiţer aparţinînd serviciilor speciale engleze ; e american după tată, francez după mamă, şi a trăit patruzeci de ani în Franţa. Bucurîndu-se de încrederea aliaţilor, e singurul specialist în privinţa parașutajelor de arme şi, iniţial, asta era singura lui misiune oficială. Dar în faţa luptelor intestine, indeciziei şi a autoritarismului responsabililor locali ai Rezistenţei, s-a proclamat *de facto* comandantul regiunii. E un tip simpatic şi în mod sigur curajos, dar ordinele şi hotărîrile lui sînt contracarate de un colonel francez pe care nu-l vom vedea niciodată şi care pretinde să cîrmuiască totul.

Paul comandă pe teren, colonelul comandă nu ştiu unde un stat-major fantomă. Iar statul-major al generalului Koenig, şeful tuturor forţelor franceze din interior, comandă pe toată lumea.

---

[1] micul dejun (engl.)

În fața acestui *imbroglio*, serviciile speciale anglo-americane nu sînt prea grăbite să paraşuteze arme.

Am picat în mişmaşul ăsta ca musca în lapte, iar zizania din jur ne mîhneşte şi ne dă gata. Încă o dată se cepetă povestea de-la Alésia[1] ! Cum să ajuţi nişte oameni care nu ştiu ce vor şi care pun micile lor interese meschine înaintea scopului esenţial : alungarea nemţilor din ţară ?

Ca să se poată face cît de cît ordine în aiureala asta, ar trebui ca cineva să fie delegat şi investit cu autoritatea oficială a statului-major de la Londra. Dar nu mi se pare că statul-major de la Londra s-a gîndit vreodată la o asemenea problemă. În orice caz, ca să organizeze întrucîtva anarhia asta demoniacă, ar fi nevoie de săptămîni în şir : să-i înveţi pe oameni rudimente de luptă, să-i dai la o parte pe „căpitanii" improvizaţi şi să-i zdrobeşti în pumni pe cîţiva „comandanţi" fanfaroni şi incapabili. La naiba ! Să se descurce şi singuri...

În ceea ce ne priveşte, ne vom strădui să facem cît mai bine ceea ce ştim să facem : să întindem ambuscade, să-i hărţuim pe nemţi şi să ne întrebuinţăm toate forţele ca să le distrugem moralul. Dacă-i vom putea face să renunţe la a-şi mai vîrî nasul prea de-aproape ca să vadă ce fierbe în cazanul ăsta, poate că nu ne vom fi pierdut timpul chiar de tot.

Cînd toată lumea s-a strîns, îi adun pe ofiţeri pentru un consiliu de război expres.

— S-a terminat cu operaţiile în combinaţie cu maghisarzii. Sînt plini de bunăvoinţă, desigur, dar din lipsă de pregătire militară, mai mult ne încurcă decît ne ajută.

---

[1] Loc întărit al galilor, asediat şi cucerit de Cezar, care-l ia ostatec pe Vercingetorix (52 î.e.n.). (N.t.)

Vînătoare liberă. Fiecare să-şi ducă *stick*-ul în căutare de convoaie... şi nimiciţi tot ce mişcă !

Trece mai bine de-o săptămînă cu rezultate diferite : facem cîţiva prizonieri, incendiem nişte camioane, împingem recunoaşterea pînă la cincizeci de kilometri departe de baza noastră. Vînatul stă în vizuină, nemţii s-au zăvorît în satele de pe firul văii şi nu par să se grăbească a ne ieşi în întîmpinare. Iar Armata 1 Franceză, pentru care activăm, nu dă semne că s-ar îndrepta spre noi în marş forţat. Plouă întruna, străzile satelor unde ne aflăm în cantonament nu sînt decît nişte bălţi. E războiul de poziţie, în toată urîţenia lui deznădăjduitoare şi inconfortabilă.

Cînd în sfîrşit se arată soarele, ne reluăm ocupaţia noastră preferată : ambuscadele de-a lungul drumului. Numai că în ciuda noastră drumurile sînt pustii, nici urmă de vehicol, nici urmă de infanterist neamţ ! Adăpostiţi în garnizoanele lor, nemţii nu mai vor să se joace cu noi.

Astăzi n-am „luat" decît o maşină, o tracţiune pe faţă neagră cu roţi galbene. Urca liniştită şi singurică pe drumul în serpentină care duce spre frontiera elveţiană.

— Domnule locotenent, e genul de maşină folosită de Gestapo ! se indignează Clément. Pot s-o iau în cătarea puştii-mitralieră ?

— Nu, nici vorbă ! Pare în perfectă stare, aşa că o putem folosi. Doar o rafală la zece metri în faţa roţilor, ca gloanţele să zgîrie bine drumul. Dacă opreşte, Klein şi cinci oameni se ocupă de pasageri. Dacă continuă, trageţi în parbriz.

Citroenul opreşte, bineînţeles. Klein mi-i aduce pe călători : doi tipi cu accent din Belleville şi două tipe înţolite straşnic.

Nimeni nu le-a vorbit încă. Ne iau drept nemți, iar tipii îmi vîră actele în ochi. Îmi explică într-o nemțească stricată că sînt din Gestapo.

— Francezi ?

— Da... da... francezi... Gestapo... camarazi.

— Camarazi ?

Cred că-i vorba de o mică greșeală.

— Hai băieți, aduceți-le-ncoa' pe fufe și scotociți prin poșetele lor.

Poșetele în cauză sînt doldora de dolari, monezi de aur și lire englezești, franci elvețieni și giuvaeruri.

— Ce facem cu astea, domnule locotenent ?

— Nimic ! Dați totul machisarzilor : bărbați, femei și parale. Noi nu păstrăm decît mașina.

După-amiază, mă duc să-i vizitez pe cei doi ticăloși care au cerut să mă vadă. Puși în lanțuri în temnița comunală de lîngă primărie, amîndoi se comportă jalnic. Știu că machisarzii au hotărît să-i împuște în cursul nopții. Mă imploră să-i ajut, dar n-am nici posibilitate, nici chef. În Bretania, camarazii mei cei mai dragi au murit torturați de niște otrepe ca ei, după ce fuseseră răniți în luptă. Așa s-a întîmplat cu Marienne și Martin care, răniți fiind și zăcînd pe jos, au fost asasinați într-o curte de fermă, împreună cu oamenii lor.

— De ce m-ați chemat ?

— Dumneavoastră ne-ați luat prizonieri. Nu aveți dreptul să lăsați să fim împușcați fără să fi fost judecați.

— Nu-i treaba mea... Dar cei pe care i-ați asasinat și torturat, sau ați ajutat să fie torturați, lor le-ați dat cumva șansa să fie judecați ? Aș fi preferat să vă văd rezistînd cînd v-am arestat : v-am fi ucis pe loc.

— Nu aveți dreptul...

— Destul ! Vă pierdeți timpul, chiar că nu vă pot compătimi.

Philippe, care mă însoțește, îl întreabă pe unul din ticăloși :

— Ce făceai în civilie, înainte de-a lucra pentru Gestapo ?

— Eram bookmaker.

— Iar eu jockeu, spune celălalt.

— La naiba, conchide Philippe. Cum se zice între tipi de meseria voastră, ați mizat pe calul cel prost.

Constatarea asta spontană, care nu voia cîtuși de puțin să fie o glumă macabră, va fi necrologul celor doi ticăloși. Au murit peste cîteva ore, foarte urît din cîte mi s-a spus, milogindu-se să fie cruțați.

„Și a muri e o artă", spune un proverb hindus. Numai cei generoși o cunosc.

31

PODUL DIN CLERVAL

Cuibărit într-o buclă a rîului Doubs, tîrgușorul Clerval n-are decît un cusur, dar un cusur peste care nu se poate trece în timp de război : are un pod metalic, în stare să susțină pînă și tancurile. Situația lui privilegiată cît privește trecerea apei în direcția Belfort e atît de evidentă, încît pînă și ofițerii de stat-major și-au dat seama.

Așa încît, la o mie de kilometri de-acolo, ignorînd cu totul situația locală, cîțiva gînditori galonați au hotărît că ar trebui să ne asigurăm exclusivitatea podului cu orice preț.

Elementar și copilăresc : e de ajuns să înfigi un steguleț pe hartă chiar pe locul podului, așa cum înfigi un ac într-o figurină de ceară, pentru formulele magice ale marii vrăjitorii a statului-major. Și rezultatul e, practic,

dobîndit. În mod accesoriu, vraja se completează cu un mesaj categoric şi cifrat : „Să fie luat cu orice preţ podul Clerval pentru trecerea blindatelor Armatei 1 Franceze..." Cei cîţiva paraşutişti care tocmai se plimbă prin partea locului, vor lua asupra lor amănuntele.

Comandantul Sicaud ne comunică mesajul.

— Dar, domnule comandant, e o nebunie ! Sînt de acord să ocupăm tîrgul Clerval şi podul. Va fi greu, dar nu imposibil. Dar ar trebui să fim siguri că în ceasul următor primele blindate ale armatei 1 franceze vor fi acolo ca să preia schimbul ! Altfel, nemţii vor contraataca cu forţe sporite, şi ne mătură. Iar elementele de recunoaştere ale generalului de Lattre se află, în ipoteza cea mai optimistă, la mai bine de o zi distanţă.

— E un ordin imperativ al statului-major de sub comanda generalului Koenig.

Aşa că... în acest caz, vom lua podul din Clerval conform dispoziţiei din codul militar : „Dat fiind că supunerea constituie forţa principală a armatelor şi că ordinele date trebuie executate... imediat şi fără crîcnire". După, vom vedea noi... dacă vom mai fi aici ca să vedem.

În 1940, una din cauzele înfrîngerii noastre a fost, desigur, incapacitatea cretinilor care dădeau ordine de la o sută de leghe în spatele frontului, fără a şti nimic din ce se petrece pe cîmpul de bătaie. Şi iată că după patru ani o luăm de la capăt. Atîţia oameni îşi vor risca viaţa, iar alţii o vor pierde, executînd ordinele unor imbecili vîrîţi în birourile lor şi care, dacă s-ar afla la faţa locului, s-ar vîrî ca guzganii în bortă, dezonorîndu-şi nădragii.

Firește, am luat podul din Clerval. Atacaţi la ora cinci dimineaţă de o sută cincizeci de machisarzi şi patruzeci de paraşutişti, cei două sute de nemţi din garnizoană ni-l cedează către ora zece dimineaţa : sîntem stăpîni pe sat

şi, la îngrămădeală, şi pe un tren de mărfuri care a avut ghinionul să pice în gară în toiul luptei. Locomotiva, ciuruită de gloanţe perforante, scuipă jeturi de vapori prin zeci de orificii neprevăzute.

Machisarzii au multe victime şi vreo treizeci de răniţi grav. Toţi paraşutiştii mei sînt teferi şi, fericire cu adevărat miraculoasă, Philippe Dubosc îşi găseşte părinţii. Se ocupau cu exploatarea forestieră în Normandia; iar de un an de zile s-au instalat în masivul Jura. Nu ştiau, bineînţeles, că copilul lor minune e paraşutist, iar el, la rîndul lui, se aştepta la orice în afară de faptul că-şi va îmbrăţişa mama.

Iată, prin urmare, totul e simplu : aşa cum a decis statul-major, ocupăm Clerval şi deminăm podul... apoi aşteptăm ca blindatele Armatei 1 să ne facă nemaipomenita onoare de a utiliza cucerirea noastră.

Sicaud, plecat după ştiri, vine pe la amiază. A luat legătura cu elementele de recunoaştere ale generalului de Lattre de Tassigny. Vai ! Logistica, pe cît se pare, a fost cu un strop sub nivelul aşteptării... iar drăgălaşii din armata regulată se află în pană de benzină la cincisprezece kilometri de noi, cu tancurile, tunurile, automitralierele şi tot minunatul lor armament greu.

Bravo ! Am cîştigat. Faptul că am prevăzut cele întîmplate nu mă face să bat monedă pe chestia asta. Tot greul cade pe umerii mei : Sicaud a plecat să caute mine antitanc, machisarzii s-au deplasat din motive ce-mi scapă, iar eu sînt singurul comandant al unui amplasament lipsit de orice apărare în afară de cei patruzeci de paraşutişti ai mei, foarte obosiţi din cauza luptelor din cursul dimineţii.

Tabla de şah se prezintă rău. Nu avem de partea noastră decît un avantaj destul de şubred : rîul Doubs ne protejează spatele, iar dacă nemţii atacă, n-o vor face decît venind dinspre nord-est. Singurul drum pe care o pot

apuca este cel a cărui barieră se află în dreptul podului. Interzicîndu-le accesul aici, putem ţine în condiţii nu tocmai critice, dacă sîntem în proporţie de unul la cinci.

La unul contra zece, n-am mai avea nici o şansă şi, dacă întîmplarea agravează disproporţia, vom fi morţi cu toţii înainte de lăsatul serii.

Am pus sub presiune de bine de rău cazanul locomotivei şi, pornind-o cu viteză foarte mică, am adus-o în dreptul barierei, împreună cu două vagoane cisternă, pe care le-am golit de petrol. E un baraj improvizat, dar îndeajuns de solid pentru a le interzice nemţilor să treacă.

Aveam două scule antitanc, PIAT [1]-uri englezeşti, strămoaşe lipsite de strălucire ale americanei *bazooka*, zece proiectile ca să le alimentăm, trei puşti-mitralieră, carabinele noastre, grenadele... şi curajul nostru de soldaţi încercaţi, precum şi încrederea ce-o avem unul în altul, sporită de prietenie.

Patruzeci de oameni cu un armament de infanterie uşoară, ca să apere o breşă de opt sute de metri... şi n-avem speranţă în ajutorul nimănui.

Încă de la ora cinci după-amiază, infanteriştii nemţi încep să se infiltreze prin nord-estul satului. Sînt cam la opt sute de metri şi-i urmăresc prin binoclu, nepierzînd nici una din mişcările lor. N-am dat decît un ordin : „Lăsaţi-i să vină pînă în clipa cînd sînteţi siguri că fiecare din proiectilele voastre îşi va face efectul".

Nemţii procedează ca la exerciţiu, deplasînd alternativ, la modul clasic, cînd armele automate, cînd trupa. Foarte circumspecţi la pornire şi desfăşuraţi pe-o mare lărgime, ca să deruteze tirul nostru, cu fiece metru par-

---

[1] *Projector infantry anti-tank.* (N.a.)

curs încep să devină ceva mai imprudenţi : la opt sute de metri, înaintează ca tiraliorii, îndoiţi aproape pînă la pămînt, şi făcînd salturi de cîte zece metri. La jumătatea drumului, cum noi încă n-am tras, mulţi dintre ei s-au liniştit : s-au ridicat din şale şi merg fără grabă, ca nişte vînători amatori.

Tăcuţi şi invizibili, aşteptăm ca primii dintre ei să ajungă la cincizeci de metri.

— Încă nu... Încă un pic... Încă un pic... OK !

Prinşi în focurile noastre încrucişate şi de-a dreptul surprinşi, nemţii se răzleţesc. Cei care mai sînt în stare fac cale-ntoarsă şi se duc să se ascundă : ne-am cîştigat un răgaz de cel puţin două ore.

Dacă n-am fi ţintuiţi în afurisitul ăsta de sat, ca să apărăm podul, am putea manevra şi noi, la rîndul nostru, şi să-i hăituim ca să le piară definitiv cheful de luptă.

— Au încasat-o din plin, domnule locotenent.

— Da, dar dacă ofiţerii lor îşi cunosc meseria, acum ştiu cam cîţi sîntem şi că tot armamentul nostru greu constă în puşti-mitralieră. Vor sta pitiţi atît cît să-şi lingă rănile şi să pună la cale un nou atac... şi iar or să ne pice-n spate. Ei au rezerve, iar noi sîntem patruzeci. Sper doar să nu aibă artilerie mobilă în sector. Altminteri, puteţi să vă pregătiţi fundul.

Pe la ora şapte seara, după două ore de aşteptare insuportabilă, cu nervii întinşi de să plesnească, primim un mizilic din ceea ce ne aşteaptă : primele proiectile de tanc germane şuieră pe deasupra barajului nostru.

Dăm gata, una după alta, două automitraliere şi o mînă de infanterişti... Apoi se dezlănţuie o luptă necruţătoare, obuzele incendiare perforează din plin vagoanele cisternă, care explodează şi ard cu puţinul petrol nămolos ce-l mai au pe fund.

Clément e ucis lîngă pușca-mitralieră, nici măcar nu-i putem scoate leșul din pălălaia de care nu ne putem apropia. Klein îl va scoate totuși pe Paulus, care nu se poate mișca, căci are o schijă în craniu, un braț retezat și un picior pe jumătate smuls.

Le Nabour, sub foc și prin foc, se duce după Chauveau, unul din adjutanții mei, căruia o schijă i-a zdrobit rinichii.

Încerc să fiu peste tot în același timp, dar nu realizez mare lucru din situația privită în mare : ne batem înecați într-un fum asfixiant și opac.

L-am trimis pe Le Nabour să aducă o mașină germană capturată în cursul dimineții și îi evacuează pe răniții noștri sub rafalele de obuz, la doi kilometri în spate, de cealaltă parte a rîului Doubs.

Ceilalți parașutiști se bat ca niște apucați, plîng de furie, de mînie și de mîndrie. E momentul luptei în care nu mai ai nimic uman în tine, cînd te încrîncenezi să-ți vinzi pielea cît mai scump, adesea inconștient față de pericol, pradă unui singur gînd : „Scîrnăviilor ! Las' că mi-o plătiți voi !“

Atins de un obuz PIAT, tancul nemțesc din frunte arde ca și vagoanele noastre. Carabinele noastre trag mai repede și cu mult mai bine decît pușcile infanteriștilor nemți, barajul nostru de vagoane incendiate tot mai ține, iar locomotiva e solid instalată în mijlocul pasajului de nivel.

Cînd se lasă noaptea, nemții tot n-au reușit să treacă de calea ferată, și renunță dintr-odată să tragă folos de pe urma situației avantajoase în care se află. Ultimele împușcături sporadice și fără țintă se sting odată cu lumina zilei.

Am scos-o la capăt și de data asta, dar am doi morți, un muribund și vreo șase grav răniți. Dacă l-aș avea între

mîinile mele pe unul dintre măgarii de la statul-major care au ordonat operaţia asta... oricît de sleit de puteri sînt, tot aş mai avea forţă să-l fac terci.

Bezna e mediul nostru preferat şi abandonăm fără zgomot pasajul de nivel.

Pînă noaptea tîrziu, nemţii tot ne mai cred acolo. Vor pierde ore pînă să ia o hotărîre şi, cînd în sfîrşit vor ataca barajul cu vreo douăzeci de blindate, noi, de trei ceasuri, vom fi trecut de partea cealaltă a rîului Doubs.

I-am trimis pe toţi cei rămaşi în viaţă la machisarzi. Mîine, vedem noi...

Rămas singur cu Bernard, un tînăr recrut care a plecat de la machisarzi ca să lupte alături de noi, aştept, în partea de sud a podului din Clerval, primul tanc care va încerca să treacă apa. L-am păstrat pe puşti lîngă mine, pentru că mai curînd îi încurca pe paraşutişti decît îi ajuta. Nu ştie să se servească de PIAT, în care am vîrît ultimul nostru obuz antitanc.

— Nu-i greu, îl propteşti în umăr ca patul puştii, ocheşti ca la puşcă şi tragi numai cînd te apăs eu pe umăr. Înţeles ?

Bernard stă lungit pe jos, bine apărat de prima treaptă a unui peron de granit, în timp ce eu stau îngenuncheat în spatele celei de-a treia pentru a observa fără mari riscuri mişcările adversarilor noştri.

E cam răcoare în zorii zilei de septembrie după o zi întreagă de luptă şi cu stomacul gol. Tremurăm puţin şi unul şi celălalt. Încă nu s-a crăpat de ziuă, cînd, de partea cealaltă a apei, tancurile s-au pus în mişcare. Nu disting decît nişte mase ceva mai închise decît noaptea care se sfîrşeşte şi aud răcnetele infanteriştilor ce le însoţesc, fără a le putea deosebi însă siluetele.

Tancul din frunte s-a angajat pe intrarea dinspre nord a podului. Înaintează foarte încet, la pasul infanteriştilor din spatele lui. Zdrăngănitul şenilelor care strivesc drumul ne striveşte oarecum şi pe noi. În mod inconştient, ne facem una cu treptele ce ne protejează, şi-i şoptesc lui Bernard la ureche ultimul meu ordin :

— Nu-ţi fie teamă... Ocheşte bine şi pe îndelete şi, mai cu seamă, nu te gîndi. Cînd eu te apăs pe umăr, tu apeşi pe trăgaci. Al nostru e, îl împuşcăm ca pe-o raţă.

Turela se învîrte de la dreapta la stînga, în căutarea unei ţinte. Ţeava lungă de optzeci şi opt de milimetri te duce cu gîndul la gîtul unei reptile antediluviene spintecînd aerul.

Patruzeci de metri... Treizeci de metri... Douăzeci de metri... Umărul lui Bernard tremură puţin sub mîna mea, eu însumi sînt îngheţat de spaimă.

Zece metri... Am apăsat pe umărul băiatului şi ultimul nostru proiectil a pornit în aceeaşi secundă.

Tancul arde. Turela, blocată printr-un miracol, nu se mai poate învîrti în nici o direcţie. Arunc prima încărcătură Gammon şi, în aceeaşi clipă, izbucnesc urletele obişnuite ale oamenilor mei.

Conduşi de Gilles Anspach, căruia îi ordonasem să-l ducă spre maşini, au rămas tăcuţi, pitulaţi la douăzeci de metri de mine timp de două ore. Iep... iep... iuu... u... u... u... Alte două explozive Gammon se năpustesc în tanc aproape în acelaşi timp cu cel aruncat de mine. Infanteriştii nemţi, împuşcaţi de la zece metri, se prăbuşesc pe loc.

Acţiunea a durat două minute.

— Încetaţi foc ! După mine toţi !

Urcăm cît putem de sprinten coasta muntelui de lîngă noi. Tancul incendiat continuă să ardă la ieşirea su-

dică a podului, celelalte s-au oprit, nehotărîte, pe partea nordică.

Vor mai trece trei ore pînă cînd nemţii se vor hotărî să ne urmărească, ajutaţi de vreo zece automitraliere. Dar cum ei sînt constrînşi să folosească drumul, iar noi ne aflăm în pădure, vor face cale-ntoarsă pe la amiază, dezamăgiţi şi cu coada între picioare.

Îi vedem trecînd pe coasta muntelui, la zece metri mai jos de noi. Nici nu bănuiesc ce noroc au : nu mai avem nici un exploziv Gammon şi, dacă i-am ataca doar cu carabinele, ar fi curată sinucidere pentru noi. Am făcut destule prostii dînd ascultare ordinelor, începînd de ieri-dimineaţă...

În ceea ce mă priveşte, nu mai am nimic de-a face cu Clerval : l-am luat, l-am ţinut pentru nimic şi l-am pierdut. Şi-aşa am plătit foarte scump hotărîrile absurde ale strategilor de birou. Dacă podul îi interesează... n-au decît să vină să-l ia chiar ei, cu blindatele armatei 1, cînd vor avea benzină.

Geniştii nemţi au minat podul din nou. Îl aruncă în aer în cursul după-amiezii : frumosul nostru cadou sîngerînd, pe care l-am ţinut în mîinile noastre zdrobite o zi întreagă, nu mai e decît un morman de fiare răsucite, scufundate în adîncul apei...

Proştii !

32

RECUNOAŞTERI

Ne-am oprit o clipă într-o fermă de pe munte, unde Paulus a fost ascuns. Ardenez ca şi mine, cu păr negru, îndesat şi puternic, e însăşi imaginea mistreţului rănit

care se împotrivește să moară : are craniul zdrobit ; un ciot de mînă, sîngerînd și prost pansat, pătează cearșaful de pe patul unde gîfîie ; unul din picioare îi e zdrobit. Horcăie fără cunoștință, vegheat de cîțiva camarazi care plîng pe tăcute.

Îi fac două injecții cu morfină rugîndu-mă să moară fără să sufere, apoi părăsim ferma și ne ducem la machisarzi.

Spre seară, îi întîlnim pe cei dintîi americani ai armatei a 3-a a generalului Patton. A doua zi, ne întoarcem la fermă să luăm trupul lui Paulus... dar Paulus tot n-a murit. Deși nu se poate spune că e în bună stare. Vagabonzii nemți au venit după plecarea noastră și i-au luat ceasul și actele, crezînd că-i vorba de un cadavru cald încă. Dar tot mai respiră destul de bine — și cazul lui îi miră pe chirurgii americani la care îl ducem.

Din spital de campanie în spital de campanie, e rafistolat cît s-a putut mai bine, piciorul cangrenat îi este salvat și, două luni mai tîrziu, va veni la noi în Champagne, în cantonamentul unde ne odihneam, ciung, trepanat... dar intelectualicește în plină formă. Îl văd mereu de cînd s-a sfîrșit războiul și, de fiecare dată, mă gîndesc la ziua cînd, din pură compasiune, am vrut să-l asasinez !

...Americanii ne-au primit la ei, iar statul-major ne-a pus la dispoziția lor, în chip de fete în casă bune la toate.

Sîntem afectați pe lîngă cea de-a 45-a divizie de infanterie US, în calitate de cercetași, de corp franc, de interpreți, la nevoie de agenți de legătură pe lîngă armata 1 franceză. Ocupațiile astea întîmplătoare sînt confuze, nesigure și destul de puțin potrivite cu specialitatea noastră : atacurile fulger, la minut, în liniile din spatele inamicului moțăind și neatent.

Ne descurcăm cît putem mai bine, dar ne simțim la fel de prost ca un cal de călărie pus la ham. Pe deasupra,

Eagle, divizionarul de care depindem, e însuși tipul ofițerului urît de mine : instalat liniștit în rulota lui de comandant, se joacă de-a *Kriegspiel*[1]-ul pe hartă și sacrifică cu destulă larghețe viața propriilor lui trupe. După părerea mea, un ofițer care nu-i zgîrcit cu viața oamenilor nu-i decît un impostor criminal și, cu cît se află mai sus în grad, cu atît îl găsesc mai vrednic de dispreț. Pentru generalul în chestiune, carnea franțuzească e evident mai puțin prețioasă decît cea americană, și ne dă pe cap toate însărcinările inutile, imposibile și sinucigașe pe care le poate concepe un cretin departe de primele linii.

În ceea ce mă privește, veghez să le executăm, fără să-mi expun oamenii. Și reușim cu mult mai bine, de altfel, decît ar face-o infanteriștii americani. E o chestiune de tactică, de eleganță și de dispreț. La urma urmei, e vorba de pămîntul nostru și de moștenirea noastră... Chiar dacă în ceea ce privește fondul nu sîntem de acord, trebuie să fim cei mai buni cît privește forma. Am mai puțin pică pe Eagle decît pe toți incapabilii a căror nepăsare din cursul ultimelor decenii ne-a adus astăzi în situația de-a ne bate în chip de rude sărace în propria noastră țară... Asta nu înseamnă că generalul american nu începe să-mi calce pe nervi într-un mod insuportabil.

În seara unei zile cînd ne aflasem neobosit în punctele cele mai înaintate ale diviziei, ne convoacă, pe Sicaud și pe mine, pentru un *briefing* la el în rulotă. La distribuirea patronimelor, trebuie să se fi produs o eroare de transcriere : *Eagle* nu-i un vultur, ci un păun mulțumit de sine, dublat de un măgar înfumurat. Foarte elegant în ținuta lui de luptă verde-oliv, fără cută și fără pată, se umflă în pene înconjurat de statul lui major și ne întîm-

[1] Joaca de-a războiul (germ.).

pină cu o condescendență distantă care s-ar vrea mîndră, dar care nu-i decît grosolănie. Încă un „alb de nimic" care nu știe proverbul indian : „Cu cît maimuța se cațără mai sus, cu-atît își arată fundul mai bine".

Ori de cîte ori sînt confruntat cu un „personaj" arogant, automat îmi vine în minte sfatul dat de Churchill unui tînăr diplomat : „Cînd un tip care se crede important încearcă să te impresioneze prin morga lui ori să te umilească prin disprețul lui, închipuiți-l o clipă șezînd pe closet".

E o șmecherie la care nici o figură marcantă nu rezistă mult, oricît de minuțios ar fi ea confecționată. Eagle rezistă cu mult mai puțin decît alții la încercarea churchilliană : îmi vine greu să-mi rețin zîmbetul și n-am cîtuși de puțin de gînd să mă supăr, cînd îl aud reproșîndu-ne cu vehemență că ne facem rău treaba. Și ne amenință, pe deasupra, că ne suprimă rațiile alocate de intendența lui. Biet idiot ! Se pare că în puținul lui creier — și care nu-i al unei păsări de pradă — nu poate încăpea ideea că te poți bate, și încă în mod eficace, fără să ai nici morți, nici răniți, și că succesul armelor nu se măsoară în nici un fel după volumul sîngelui vărsat.

În fața ofițerilor de stat-major plin de deferență, iată-l că dă o reprezentație și ne administrează o lecție magistrală de strategie de cameră. E clipa lui de glorie, partitura lui de bravură. Pierre Sicaud, din nefericire, nu vorbește bine americana, încît cele mai frumoase tirade ale genialei retorici îi scapă. Păcat, e ofițer superior, are multă prestanță, îl domină pe Eagle cu un cap și, de-ar auzi tot ce-aud și eu, l-ar putea înfrunta pe idiot, care-și încheie astfel perorația :

— Așa că francezii vor organiza un comando pentru a porni în recunoaștere în satul Accolans. Trebuie să știu

totul despre satul Accolans, unde nemții resping atacurile noastre de alaltăieri.

Nu mai pot tăcea acum și, de vreme ce nimeni nu îndrăznește s-o facă, am datoria s-o fac eu :

— E inutil, domnule general, să se facă o recunoaștere la Accolans.

— Prin urmare, tinere, pretinzi că știi mai bine decît mine ce trebuie făcut ?

Papagalul a căzut de pe stinghie.

— Cîțuși de puțin... dar recunoașterea aceasta amănunțită a fost făcută o după-amiază întreagă de către unul din ofițerii mei, locotenentul Anspach. Îmbrăcat civil, a putut cerceta un mare număr de locuitori. Știm despre Accolans tot ce e util să știm și nu prea văd în ce măsură o recunoaștere susținută de forță ne-ar putea aduce ceva în plus. În sat se află cam două sute de nemți, foarte tineri în cea mai mare parte, și care aparțin grupului de infanterie din *Luftwaffe*. Li s-au promis cîteva avantaje serioase — promovări pentru unii, permisii pentru alții — dacă vor întîrzia înaintarea noastră cu vreo trei-patru zile. Nu au nici un fel de artilerie în sprijinul lor, în afară de patru tancuri Tigru care patrulează uneori în spatele trupelor, ca să le ridice moralul. Ați trimis un batalion de infanterie ieri-dimineață să ia satul... A fost decimat și a trebuit să se replieze aproape numaidecît. Aceeași manevră repetată în cursul dimineții de astăzi și a după-amiezei a dus la același rezultat. Chiar credeți că o sută de bieți parașutiști care, după părerea dumneavoastră, își fac prost treaba ce li se dă, vor izbuti să facă mai mult decît atît ?

— Ești insolent !

— Nu, încerc să fiu obiectiv. Dacă ne dați cinci tancuri ca să ne însoțească, atacăm satul Accolans mîine în zori și-l luăm înainte de amiază.

— Imposibil... Nu știi ce vorbești !

— Ba tocmai asta e, că știu ! Rămîne de văzut dacă dumneavoastră vreți să luăm satul sau nu.

Eagle e furios, cîțiva sicofanți din anturajul lui par consternați, ceilalți în schimb par să jubileze, mai cu seamă un colonel de blindate care-mi face cu ochiul, aprobator.

— Chiar crezi că o să reușești ?

— Îmi propun să încerc. Dar vreau cinci tancuri.

— Aranjează cu responsabilul blindatelor... Ai acordul meu.

— OK. La revedere, domnule general.

Nu-mi rămîne decît să-i înștiințez pe oameni, să pun la punct amănuntele cu blindatele și să mergem la culcare.

La ora șase, a doua zi dimineață, abordăm creasta ce domină satul Accolans. Tancurile de protecție sînt în spatele nostru : ne-am înțeles numaidecît cu echipajele lor, avem încredere în băieții ăștia de vîrsta noastră, spontani și binevoitori, și știu dinainte că totul o să meargă ca pe roate. Spre deosebire de generalul lor, ei par să aibă multă stimă pentru noi.

Platoul pe care-l străbatem acum nu oferă un spectacol prea încurajator pentru oamenii care se vor bate : infanteria americană a lăsat cîteva cadavre. Mirosul morții e insuportabil pentru cei vii. E o reacție animală, îmi închipui : într-o zi, o iapă foarte blîndă m-a azvîrlit din șa, trecînd pe lîngă hoitul unei vulpi, pe care eu nu-l văzusem... Pansamente sîngerînd ne seamănă drumul, puști înfipte în pămînt cu baioneta ne jalonează itinerarul : au slujit drept suport pentru transfuziile urgente, în timpul luptelor de mai înainte, iar zorile încep să dea la

iveală flacoanele de plasmă goale, lipite de paturile puștilor prin spire de sparadrap. Ceața ce mai stăruie pe pămînt în caiere ce se destramă sporește decorul pentru un film de groază... E aproape la fel de înspăimîntător ca și minutul dinaintea saltului cu parașuta.

Am contat pe faptul că la ora asta, obosiți de-o noapte de veghe, nemții vor fi mai puțin sprinteni decît în toiul zilei. Am încercat să mă pun în locul lor și să mă gîndesc că, surprins la trezire de niște blindate despre care nu știu dacă sînt cinci sau cincizeci, aș simți mai curînd nevoia să mă adăpostesc la început...

E exact ceea ce se întîmplă.

Așa cum am stabilit, tancurile deschid focul asupra satului cînd noi ajungem la liziera pădurii, și cele patru *stick*-uri, urlînd, încep să ia căsele cu asalt.

Răspunsul e identic și plin de proteste :

— Nu trageți ! Nu trageți !... Ne predăm...

Nemții, niște puști cei mai mulți dintre ei, se îndreaptă spre noi cu brațele ridicate.

Băieții mei, fără un cuvînt, îi pun cu nasul la perete printr-o mișcare a mitralierei.

Ochesc un *Feldwebel* burduhănos și i-l încredințez lui André Le Nabour ca să se ducă împreună cu el să le spună și celorlalți că orice rezistență e inutilă.

Prizonierul a înțeles de minune și se achită de misiune cu zelul excesiv al subofițerului teuton. Hărțuit de Le Nabour, aleargă ca un apucat în cele patru colțuri ale satului, încît inima nu-i mai rezistă : se prăbușește ca un bloc, dîndu-l pe mîna noastră pe ultimul dintre „subordonații" lui.

— A murit, domnule locotenent ?

— Nu... Dar îi lipsea antrenamentul. Desfaceți-i repede la gît. Sper că infirmierii au camfor solubil.

Aproape două sute de prizonieri defilează acum prin fața tancurilor. Infanteriști americani îi iau în primire, iar noi ne instalăm în satul cucerit ca să luăm micul dejun.

E ora nouă dimineața. Nici morți, nici răniți în nici una din tabere. Genul ăsta de operații nu-ți lasă nici întrebări, nici regrete, ci numai amintirea unei păcăleli reușite.

E singurul fel în care eu accept războiul.

33

CAVALCADA

Generalul care ne mustra ieri seară nu găsește cu cale să ne mulțumească astăzi. În schimb, colonelul care se ocupă de blindate ne încredințează un pluton de automitraliere. Operăm în tandem cu plutonul lui Fred, un căpitan din Virginia, bine crescut, curajos și competent.

Din niște cercetași pedeștri, constrînși să trudim prin noroaie, iată-ne ajunși cavaleri motorizați, și ne lansăm cu toată viteza în fel de fel de recunoașteri, spicuind în cîteva minute de conversație cu țăranii informații pe care americanilor le-ar fi trebuit ore întregi ca să le culeagă.

Educația noastră în armata britanică ne-a pregătit de minune pentru tot felul de acțiuni imprevizibile : cînd dăm peste un drum întrerupt de copaci tăiați și minați, îl neutralizăm noi înșine, fără să apelăm la genești. Camarazii noștri americani ne consideră pînă la urmă niște demiurgi. Îi asigur că generalul lor e un prost care n-o să știe niciodată să lupte în război, iar ei nici măcar nu protestează.

Cîștigăm ore neprețuite pentru restul diviziei. E o cavalcadă dezlănțuită care nu se lasă intimidată de nici un

obstacol și, în felul acesta, ajungem cu treizeci de ore înainte pe malul sudic al Moselottei.

Ne năpustim ca niște apucați. E un raid de cavalerie pe care nici o autoritate timorată nu poate încerca să-l frîneze. Avem cu toții impresia oarecum îmbătătoare că recucerim noi înșine o parte din țara noastră. Nu le lăsăm nemților timpul să-și vină în fire : cînd unul din vehiculele noastre e blocat de un tir inamic, îl punem la adăpost fără să stăm mult pe gînduri și depășim, tîrîndu-ne, punctul de rezistență. Nemții, luați pe la spate de atacul neașteptat al unor sălbatici care urlă, se predau sau fug care încotro. Îi manevrăm cum faci la deschiderea unui sezon de potîrnichi : gonești vînatul, tragi, îl înnebunești... și-l aștepți, ca s-o iei de la capăt, pe locul precis unde ai presupus că o să se așeze.

Din nefericire, elementele grele ale diviziei se dovedesc incapabile să țină multă vreme pasul cu ritmul nostru infernal și să exploateze pe loc recunoașterile noastre îndepărtate. Surprinși cîteva zile de îndrăzneala noastră dezinvoltă, nemții încep să opună rezistență. Infanteriștilor din primele zile pe care îi îmbrînceam fără rușine, li se substituie din ce în ce mai mult plutoane de tancuri Tigru sau Pantera, pe care nici vorbă nu poate fi să te duci să le gîdili cu flintele noastre de treizeci și șapte de milimetri.

Nemții, de cînd au recurs la tancuri, și-au recăpătat încrederea în ei înșiși și-și permit abateri de la dreptul internațional pe care pînă mai ieri nu l-ar fi încălcat.

Unuia dintre coechipierii noștri americani un glonte explozibil i-a smuls umărul. Rana e groaznică, o tocătură de carne sîngerîndă, brațul stîng îi e pierdut fără speranță. Un glonte obișnuit l-ar fi scos din luptă la fel de bine, fără a antrena suferința asta inumană și-o mutilare sălbatică.

— Hotărît lucru, spune Klein, n-or să se schimbe niciodată. Cînd nu sînt bătuţi de moarte şi siliţi să-ţi lingă picioarele, n-au altceva în minte decît să te facă să suferi... degeaba.

Părăsim plutonul de automitraliere şi ne strecurăm amîndoi în spatele gardurilor de mărăcini ce mărginesc drumul.

Trei sute de metri de tîrît cîineşte sub biciul focului inamic, dîrdîind de spaima de-a fi reperaţi şi ucişi fără motiv de glonţul exploziv al unei brute. Trei sferturi de oră de groază, de sudori, de înverşunare şi de ură ne duc la douăzeci de metri în spatele a trei trăgători de elită germani.

Niciodată n-am fost în stare să ucid decît constrîns de nevoie, şi ezit să trag într-o pradă aflată în întregime la cheremul meu. În ceea ce-l priveşte, Klein nu-şi pune niciodată întrebări cînd e vorba de nazişti, şi doboară doi într-o fracţiune de secundă, înainte ca eu să fi ochit.

Cînd ajung lîngă copac, unul din nemţi e mort, ucis de-un glonte în cap. Al doilea, cu umărul perforat, se răsuceşte pe jos, urlînd de durere. Al treilea şi-a lăsat arma şi, cu braţele ridicate, ne imploră să nu tragem.

Arma mortului e încărcată cu cartuşe explozive, la fel ca şi cea a rănitului. Iau puşca lăsată de neamţul rămas teafăr : încărcătorul are gloanţe obişnuite... La fel şi cartuşiera.

Klein mă întreabă din priviri. Niciodată nu-i nevoie ca noi doi să ne vorbim ca să ne înţelegem. Ia arma rănitului, manevrează închizătorul şi-l ucide pe îndelete cu propriile lui gloanţe explozive.

Îi explic supravieţuitorului înspăimîntat că e liber să se ducă la liniile lui. Inutil să-i precizez ce aştept din

partea sa, știu că mesajul va fi transmis cu fidelitate : fără gloanțe explozive, altminteri vom fi necruțători.

Fred sare din automitraliera lui. Nici el n-are nevoie de explicații. A înțeles dintr-o privire mica dramă ce-a luat sfîrșit.

— Știam că ești un tip rece, Thomé, dar nu și implacabil. Ești sigur că asta trebuia făcut ? Bah ! La urma urmei, îi cunoști pe friți mai bine decît mine...

— Cred și eu, bătrîne... Acum, poate că vom fi uciși de gloanțe obișnuite, dar nu mutilați prosteste de porcăriile lor.

În zilele următoare, întîlnim tot mai multe tancuri nemțești și, pe la finele lui septembrie, sîntem blocați în fața Épinal-ului. E sfîrșitul cavalcadei. Divizia își ia poziție în fața dispozitivului german, din nou începe războiul clasic de poziție, pentru care noi nu avem nici un fel de vocație.

De data asta, Statul-Major împărtășește sentimentele noastre, și Compania a 2-a primește ordinul să-i părăsească pe americani și să se ducă la Épernay, unde regimentul urmează să-și înceapă cantonamentul de odihnă. Oricît de reconfortantă ar fi hotărîrea aceasta, riscă să rămînă multă vreme o simplă dorință pioasă, deoarece nimeni n-a prevăzut mijloacele să fie pusă în practică : nu dispunem de nici un vehicul, benzină nu există, iar de deliciile de la Capua ne despart o sută de leghe.

Mulțumescu-ți ție Doamne, nemții au abandonat, în graba lor, parcuri întregi cu tot felul de vehicule. Din toată fierăria alegem mașinile franțuzești și, în patru zile, mecanicii noștri motorizează compania.

Camarazii noștri americani ne aprovizioanează generos cu de-ale gurii și cu benzină. Par cu adevărat triști să ne vadă plecînd de la ei, și nici măcar nu facem schimb de

adrese : ar însemna să fim prea încrezători în viitor. Există împrejurări cînd drăgălășeniile obișnuite sfîrșitului de vacanță ar fi de-a dreptul deplasate.

În timp ce mecanicii se întrec pe ei înșiși, noi muncim un pic pentru americani... dar ca niște amatori independenți. Nu mai avem nici o legătură organică cu divizia lor și, în consecință, nimic de-a face cu generalul lor, ceea ce ne lasă o mare libertate de gîndire și, în același timp, o mare libertate de acțiune.

De vreme ce vehiculele au devenit prea vulnerabile, vom face apel la forma noastră olimpică și la picioarele noastre ca să-i ajutăm pe aliații noștri să acționeze. Și încep din nou marile jocuri cercetășești din copilărie : ne infiltrăm în mijlocul nemților, le observăm dispozitivul, apoi ne întoarcem în liniile noastre, doldora de informații precise, pe care nici un avion de observație nu le-ar fi descoperit vreodată. Și-ar putea-o face cu atît mai puțin cu cît din două zile una e cu ceață, iar cealaltă cu ploaie ceea ce interzice orice fantezie.

De cum ne întoarcem, artileria începe tragerea și pisează cu precizie pozițiile lîngă care ne aflam lungiți la distanță de o sută de metri cu mai puțin de patru ore în urmă. Tancurile nemțești, pe care în aceeași după-amiază, în joacă, le atinsesem cu mîna sînt sfărîmate în zeci de bucăți.

Chiar dacă Statul-Major american nu recunoaște decît cu oarecare reticență, nu sîntem cu totul străini de faptul că situația se dezgheață.

Blindatele își pot relua mersul și, în final, naziștii ne abandonează destul de ușor Épinalul. Copii pierduți ai unei unități ciclopice, înzestrată cu tancuri grele și batalioane grele, doar noi și numai noi dăm ochi acestui monstru și-l scoatem din clisă.

Tehnica noastră pare a face școală : la 22 septembrie 1944, după-amiaza, întîlnim pe malul stîng al Mosellei o companie americană care a fost însărcinată să ne concureze.

Baker, maiorul care o comandă, e un bătrîn ofițer de cavalerie care trebuie să fi avut numai note bune la toate „marile manevre". Și-a desfășurat jumătate din oameni ca un scut de protecție în spatele unui rambleu de cale ferată, în timp ce cealaltă jumătate pregătește, ca la exerciții, trecerea rîului.

Geniști trag bărci pneumatice pe lîngă mal și le ancorează : transportă în ele arme grele și muniții. O secție se ostenește să întindă funii de-a curmezișul apei : vor sluji drept balustradă și de călăuză infanteriștilor care vor trece în cursul nopții. Așa se recomandă să se procedeze în toate manualele serioase !

— Hello, Baker !... Ne jucăm de-a războiul ?

Chiar dacă nu e deosebit de subtil, Baker nu-i deloc rău. Ne-am cunoscut în divizia americană și, timp de două săptămîni cît am luptat împreună, niciodată nu l-am văzut lipsindu-i curajul ; s-a obișnuit cu mine și-mi tolerează fără năduf observațiile un pic cam perfide.

— Precum vezi... Generalul vrea să treacă un comando utilat cu armament greu pe celălalt mal. O să trecem în timpul nopții. Adevărată pleașcă, de inamic nici urmă. De cînd sîntem aici, nici un glonte nu s-a auzit șuierînd.

Sigur că mi-aș fi pierdut timpul explicîndu-i că tăcerea aceea nu înseamnă nimic și, foarte probabil, nimic bun. Am străbătut mai mult de treizeci de kilometri în cursul dimineții, la fel ca și băieții mei, iar acum sîntem nerăbdători să ne vîrîm în sacii de dormit : ne așteaptă bine puși la cald în fînul unei șuri, la doi kilometri în spate. N-avem timp de pălăvrăgeală și-apoi, la urma urmei, de

ce să dau eu peste cap tactica yankeilor. Eu n-aș proceda ca ei, asta-i tot. Fiecare cu stilul lui.

— Ce meșteresc acolo, domnule locotenent ?

— Nimic original... Vor să treacă pe partea cealaltă în noaptea asta și, cum dispun de mijloace, vor să instaleze o sută de inși acolo unde, după părerea mea, zece ar fi de ajuns. Baker își închipuie că inamicul nu mai e în față.

— Dar dumneavoastră ?

— Știu și eu ? Se prea poate ca locul să fie liber, dar, după părerea mea, americanii se cam pripesc cînd trag concluzia asta. De trei ore de cînd se ostenesc cu pregătirile pentru traversare nu i-a deranjat nimeni, și asta-i liniștește. Personal, aș fi mai curînd îngrijorat. V-am spus mai de mult povestea căpitanului Conan. În ceea ce mă privește, am tras din ea o învățătură esențială : înainte de-a întreprinde ceva, Conan își punea totdeauna o întrebare primordială : „Și ce-o să facă tipul din față ?“

Dacă aș fi ofițer în Wehrmacht și-aș fi instalat pe malul celălalt, aș interzice categoric să se tragă vreun glonte în americani. Aș nota grijuliu pe hartă locul pe unde ei au de gînd să treacă și aș comunica coordonatele artileriei. Eu însumi mi-aș pune mortierele în poziție de tragere și-aș calcula tirul în funcție de trecerea lor. Aș dispune și automitralierele în tir reperat, ca să încercui o porțiune de-un hectar pe malul dinspre nord : o sută de metri de mal pe o sută de adîncime. Aș instala cîțiva oameni la pîndă ca să mă informeze despre mișcările adversarului, apoi m-aș duce să trag un som în așteptarea nopții.

Cînd în sfîrșit aș auzi clipocitul neobișnuit, ca și toate zgomotele inevitabile ce trădează o trupă care trece vadul, m-aș instala lîngă telefon. Iar cînd trupa ar fi jumătate pe malul meu, iar jumătate broscăind încă prin apă, aș cere să se pornească tirul artileriei, în timp ce eu la rîndul meu

aș comanda „foc !“ mortierelor și automitralierelor mele... Și uite așa m-aș alege cu crucea de fier stînd în fotoliu, fără să pun în pericol nici un fir de păr de-al oamneilor mei.

Klein zîmbește cu zîmbetul lui drămuit.

— Tare mi-e teamă pentru americani că totul o să se petreacă exact așa cum credeți. Dar nu ne-au cerut părerea, iar dacă ne-am spune-o, ne-ar lua drept niște tîmpiți sadea... Ce mai... N-au decît să se distreze cum le place, în ce mă privește, nu-i genul meu de sport.

Garros vine la mine :

— Domnule locotenent... mă ofer voluntar să-i însoțesc pe americani.

— Te-ai prostit ?

— Trebuie, domnule locotenent.

— Nici pomeneală !

— Vă rog, domnule locotenent... Țin foarte mult. Le-aș putea fi util.

— La ce ?

— Nu știu, dar vreau să merg cu ei. Nu sînt obosit și nici n-aș putea să dorm... Ei, ce spuneți ?

— Dacă ții așa de mult, du-te... Dar nu te înțeleg.

N-am înțeles decît treizeci de ani mai tîrziu, într-o zi cînd l-am întîlnit pe Klein la mormîntul unor foști camarazi. Am flecărit puțin, așa cum se obișnuiește între veterani, și eu am adus vorba de Garros. Abia atunci am aflat că în Bretania, în ziua cînd Klein și cu el trebuiau să neutralizeze punctul de control de pe șoseaua spre Daoulas, Klein fusese nevoit să întreprindă el singur totul: epuizat de marșul făcut pînă acolo, Garros se prăbușise pe drum și nu-și putuse aduce contribuția.

Să fi încercat, în seara aceea, în Lorena, să-și ia revanșa ?

Garros ne-a părăsit ca să i se alăture lui Baker, iar noi ne-am dus să dormim.

Pe la ora unsprezece, artileria germană a început să piseze rîul, satul și calea ferată. Am plecat din șura unde ne aflam și ne-am culcat într-un șanț. Pentru prima oară am ascultat tirul rachetelor nemțești, replica germană a așa-numitelor orgi ale lui Stalin, cunoscute sub denumirea de Nebelwerfer, al căror mieunat prelung îți toacă nervii, cum ar face scalpelul unui călău rafinat.

Douăzeci de minute nesfîrșite am trăit și am simțit ceea ce pînă atunci nu știam decît din auzite : Gravelotte, Verdun, artileria rusească pe Berezina... Vîrîți în noroi, ținîndu-ne capul în mîini, am îndurat cel mai cumplit bombardament pe care l-am cunoscut vreodată.

Apoi artileria grea americană și-a început și ea tirul, nemții și-au rărit salvele și totul s-a terminat așa cum se termină o furtună : s-au mai auzit cîteva rostogoliri îndepărtate, cîteva fulgere nehotărîte și în sfîrșit s-a înstăpînit tăcerea binecuvîntată a nopții.

În zori, Klein și cu mine am plecat după noutăți.

Cîțiva americani vlăguiți orbecăiau pe malul nostru... asta mai rămăsese din tot comandoul lor !

— Era un parașutist francez alături de voi.

— Da, se afla în frunte... Porcăriile lor de aruncătoare ne-au hăcuit. Toți camarazii noștri au rămas în balta de pe malul celălalt.

Soarele se ridică și luminează dezastrul : cadavre ciuruite de schije se clatină în voia curentului, îngenuncheate în apa noroioasă ; arme părăsite presară clisa de pe maluri ; un rănit strigă după ajutor în trestiile de pe malul nordic.

— Hai, Lucien, dacă Garros nu-i decît rănit ?

— Mergem, domnule locotenent, dacă noi nu ne ducem, n-are cine s-o facă în locul nostru.

Fără arme, jumătate înot, jumătate lunecînd în glodul de pe fund, am ajuns în sfîrşit pe celălalt mal. L-am găsit foarte repede pe Garros. O schijă de mortier îi deschisese pieptul. Faţa lui lividă avea acea expresie de mirare incredulă pe care am văzut-o pe faţa atîtor morţi tineri. I-am închis ochii şi i-am transportat corpul în epava unei bărci care mai consimţea să se prefacă a pluti. Lîngă el, l-am întins pe un ostaş american, singurul supravieţuitor pe care l-am putut descoperi printre atîtea zeci de cadavre cu măruntaiele scoase afară.

În timp ce ne întorceam, nemţii ne-au împroşcat puţin cu mortierele, dar trăgeau prost. Şi pentru că tot eram uzi leoarcă, jerbele de apă îngheţată pe care le smulgeau fluviului nu ne mai deranjau deloc. Cît mă priveşte, mă simţeam într-un fel de stare aparte : mă întorceam din lumea morţilor, eram cît se poate de viu şi încredinţat că sînt invulnerabil.

34

CE FRUMOASĂ ERA FRANŢA...

23 septembrie 1944. Vehiculele erau gata. Cantonamentul ne aştepta în Champagne. Am părăsit frontul Vosgilor, unde începutul toamnei îngreuia înaintarea aliaţilor. Perspectiva odihnei nu entuziasma însă pe nimeni. Totul ne era indiferent.

Ne schimbasem mult din Bretania şi nu mai resimţeam exaltarea din primele lupte. Eram veterani acum, văzusem prea mulţi morţi, prea mult sînge şi prea mult noroi ca să mai avem iluzii şi să credem că războiul ar putea fi vreodată în dantele. În cîteva săptămîni, băieţii mei îmbătrîniseră. Nu mai glumeau, ca puştii fericiţi ce mai erau

încă în Bretania. Aduceau mereu vorba despre iluziile lor pierdute.

Marcaţi în subconştientul nostru de imaginile gravurilor simpliste de Épinal — patria în pericol, mobilizarea generală, goana spre frontiere, voluntarii din '93 — eram nefericiţi că realitatea e atît de diferită. Ce frumoasă era Franţa în timp ce ne aflam în exil, în Anglia ! Amintirile noastre o glorificau şi-o împodobeau ca pe paginile unui ceaslov : toţi francezii erau nişte luptători în Rezistenţă, umiliţi, torturaţi, nerăbdători să înfrîngă tirania nazistă... pe cînd noi, asemeni unor arhangheli, aveam să pogorîm din ceruri ca să le aducem întăriri.

Neştiutorii de noi ! Douăzeci de mii de oameni cel mult se alăturaseră grupării Franţa Liberă, dintre care neîndoielnic că abia jumătate au luptat efectiv. După cum erau şi cei, mult mai numeroşi, cărora Franţa Liberă li se alăturase ! În acelaşi timp, treizeci de mii de francezi erau salariaţi ai Gestapoului şi lucrau pentru el. Mai bine de trei sute de mii de legitimaţii de combatanţi voluntari ai Rezistenţei fuseseră, pe cît se pare, distribuite. Desigur, a fost neşansa noastră, dar din combatanţii în chestiune n-am prea văzut mulţi. Îmi aduc doar aminte de sate eliberate la repezeală şi care, pe cît ne-am putut da seama, fuseseră golite de oameni valizi. Cînd din întîmplare ne întorceam seara ca să rămînem acolo peste noapte, eram înconjuraţi de nişte matadori vulgari, înarmaţi ca banditii sicilieni, şi care împingeau spre noi fete tunse în cap. Ştiu că au existat luptători în Rezistenţă eroici, mulţi dintre prietenii mei din copilărie au murit în machi ; din nefericire, nu din ăştia întîlneam pe vremea aceea, prin locurile unde luptam.

Mic grup anonim, înecat în masa unei armate străine, încercam, în ciuda marii noastre tinereţi, sentimentul exas-

perant de-a fi niște fosile din alt ev, reprezentanții unui tip de oameni arhaici, străini de tribul lor. Nu întruchipam nici măcar o tendință, nu eram decît un accident derizoriu, niște Don Quijote întîrziați, vîrîți într-o aventură în care nimeni nu ne urma.

În timp ce noi ne băteam din răsputeri și fără precupețire, sute de mii de compatrioți de-ai noștri stăteau cu prudență pe tușă, departe de lovituri, departe de riscuri, complăcîndu-se cu mediocritate în măruntele lor fericiri tihnite, combatanți ai bursei negre, ai crăpelniței și-ai afacerilor.

„Vom porni în cruciadă în Europa", ne spusese Montgomery. „Ne vom bate ca să construim *a brave new world* [1], eliberată de ură, de bunul plac și de spaimă", mai adăugase Eisenhower. Și crezusem în cuvintele lor.

Apoi am pierdut doi băieți în cursul primei misiuni. Apoi încă alți trei. Pentru cine ? Pentru ce ? Și încă aveau să-mi mai fie uciși... Pentru nimic !... Ultimul bombardament pesemne că deranjase ceva în capul meu cel spart... Aș fi voit să fi murit și eu.

Oare ploaia era de vină, toamna sau Lorena aceea lipsită de bucurie ? Nimănui nu-i erau boii acasă : ne duceam să ne odihnim... rămîneam să ne batem... să ucidem... să fim uciși... Nici o deosebire, totul ne era indiferent.

E nevoie de eroism sau de disperare, ca să continui să te bați cînd iluziile au murit. Nu dispuneam de eroism, în schimb nu eram departe de disperare.

Mașinile au demarat una după alta, într-o ordine cît se poate de cuminte, respectînd la pornire intervalele prescrise.

---

[1] O minunată lume nouă (engl.)

Pe măsură ce ne îndepărtam de front, uitarea își și începea opera : un ogor cu sfeclă stricat din prostie de staționarea unor tancuri îmi stîrnea dintr-o dată furia de țăran crescut la coada vacii ; grîul ce putrezea nesecerat lua proporțiile unui cataclism mondial...

Nu mai știu care din ofițeri a accelerat primul, nici care altul, în joacă, a vrut să-l ajungă, dar foarte repede convoiul a renunțat la frumoasa lui ordine, și ne-am' năpustit spre Reims într-un iureș nestăpînit, un vacarm nebunesc de claxoane dezlănțuite, de depășiri catastrofale, cu scîrțîit de pneuri la virajele unde din vale te pîndea moartea.

— Mai repede, domnule locotenent !... cei din *troop*-a 2 ne ajung... Vor să ne-o ia înainte... Mai repede ! Porcilor ! Măgarilor ! Ticăloșilor ! La roabă cu voi !

În dimineața asta am crezut că sîntem bătrîni, dezgustați, disperați. La o oră abia după ce-am părăsit zona de luptă, nu ne mai gîndeam decît la joacă. Pentru moment am uitat de morți, ne-am înăbușit durerile : n-aveam mai multă minte decît o ceată de mînji sălbatici, fericiți în mod animalic că trăim și nepăsîndu-ne decît să-i întrecem pe ceilalți în viteză.

Gilles Anspach, care a plecat cu o săptămînă înaintea noastră, ca să ne pregătească cele de cuviință pentru cantonament, s-a descurcat ca un caid : a rezervat exclusiv pentru compania noastră tot satul Ay.

Pe mine m-a răsfățat cu deosebire : o cameră ca de cocotă de lux, salon și baie, în casa unuia dintre cei mai mari podgoreni din regiune. Trei sticle de vin stau la rece în lavabo. Să faci baie, să bei rece și să te întinzi în așternuturi curate... Nu văd pentru moment ce mi-aș mai putea dori.

Prețul șampaniei s-a dublat de cînd cu plecarea nemților. Nu ne așteptam, bineînțeles, să fim sărbătoriți ca niște eroi, dar de-aici și pînă la a fi luați drept niște nababi americani... Băieții sparg cîteva bistrouri ca să arate că nu sînt de acord... și prețurile scad. Jandarmii prea zeloși o iau pe cocoașă și renunță foarte repede să mai pună picioarele în domeniul nostru. Ne instalăm fără complexe, ca într-o țară străină și cucerită. Nu ne purtăm ca niște soldățoi necioplițI, dimpotrivă, dar am fixat dintr-odată limitele pe care nu îngăduim să le încalce nimeni.

Compania și-a regăsit fără dificultate vechea ei disciplină de pe timpul șederii în Anglia : cultură fizică dis-de-dimineață, antrenament în timpul zilei, baie sîmbătă seara, și, în plus, permisii de lungă durată, dînd fiecăruia posibilitatea să se ducă să-și liniștească familia.

M-am dus și eu să-mi văd părinții. Micuța mea verișoară Anne-Marie e studentă la Sorbona și ne vedem în fiecare săptămînă. În est, frontul rămîne înghețat. Ne instalăm pentru iarnă, fără altă grijă decît să trăim de pe-o zi pe alta cît mai confortabil cu putință : Capua în... Champagne !

Capua, da. În fine... nu trebuie exagerat nimic. Trăim într-un ținut nu foarte ostil, prețul șampaniei a devenit decent, intendența ne aprovizionează aproape corect, și completăm hrana obișnuită cu carne de mistreț vînat. Dacă am sta zi de zi în Champagne, viața noastră ar fi netedă ca-n palmă... Dar mai sînt și permisiile de sfîrșit de săptămînă... și Parisul la mai puțin de două sute de kilometri !

Și n-avem benzină. Și, încă de la începutul campaniei în Franța, n-am primit solda. Se pare că ofițerul-casier care veghează asupra paralelor noastre la Londra e extrem de pedant cît privește chestiunile de etică financiară : se

teme ca, plătindu-ne în lire engleze, să nu ne dedăm traficului de devize. Bravul de el ! Nimănui dintre noi nu-i trece așa ceva prin minte, în timp ce lui, dimpotrivă, îi trec, și încă prea multe, încît va sfîrși războiul în fața unui tribunal militar, pentru deturnare de fonduri publice.

Pînă una alta trebuie să trăim și, cînd descindem în Paris fără un sfanț, ne vedem siliți să recurgem la expediente. Cel mai simplu și cel mai elegant e să ne instalăm cîte trei-patru într-un restaurant pentru grangurii de la bursa neagră, escroci, pești și alții de teapa asta. Comandăm ce ne convine, fără să exagerăm. Cînd *maître d'hotel* ne prezintă nota, noi am și pus ochii pe clientul a cărui mutră ne displace cel mai mult, și-i spunem să i-o ducă lui. Merge de fiecare dată.

Mai trebuie asigurată și solda oamenilor. Pentru asta recurgem la o tehnică ceva mai elaborată, dar de-aceeași speță : am fost învățați la școala militară engleză să pornim fără cheie orice fel de mașină, și nu ne lipsim de exercițiul ăsta. Alegem, din fața localurilor de noapte categorie grea, mașinile cele mai gomoase, și le ducem la Ay.

În cîteva ore, mecanicii le îmbracă în kaki, imprimă cu șablonul sigla oficială a celei de-a 21-a divizii aeropurtate și, timp de-o săptămînă, mașinile bișnițarilor, peștilor, traficanților și ale altor pașale noptatece devin niște respectabile vehicule militare în tranzit prin garajele noastre.

În timpul ăsta, doi dintre vechii noștri subofițeri, foști luptători în Legiunea străină, pentru care lumea interlopă pariziană nu are nici un mister, îmi procură legitimații gri. Cînd le avem, mașinile spălate cu jetul, își recapătă aspectul civil... și iau drumul Parisului, unde sînt vîndute vreunui alt bișnițar, peste ori traficant, care cu prima ocazie va fi păcălit de alții de-ai noștri. Subofițerii ne dau banii, iar noi îi distribuim oamenilor. E simplu, aproape

moral și, în orice caz, un sistem care funcționează ca pe roate.

Cît despre benzină, se descurcă fiecare. Americanii fac bucuros troc cu ea pe șampanie. Cînd negoțul ăsta convențional, dar prea adesea arbitrar nu corespunde așteptărilor noastre, sîntem nevoiți, cu moartea în suflet, să recurgem la procedee mai puțin clasic mercantile.

Toate convoaiele cu benzină care alimentează frontul din est au același traseu, care trece prin apropierea cantonamentelor noastre.

Camioanele-cisternă sînt inviolabile, pe cînd cele de aprovizionare, pline cu canistre, ni se oferă cu larghețe : e de ajuns să ne lipim jeepul de ultimul camion din convoi, la înălțimea ușii practicate în spate.

De pe capota jeepului, un parașutist îndemînatic sare pe camion și aruncă în șanț cele douăzeci de canistre pe care le luăm de obicei ca taxă de trecere. Apoi, în același fel, băiatul care-i de jurnă vine în mașina noastră, noi facem cale-ntoarsă, ne adunăm prada și ne îndreptăm spre penații noștri.

Și trăim așa, „fericiți ca bunul Dumnezeu în Franța" pînă prin preajma Crăciunului.

Permisiile de destindere sînt gata semnate la biroul companiei, ținuta de ieșire așteaptă grijuliu așezată sub saltea, iar băieții pufăie de nerăbdare, așteptînd să se năpustească spre Paris.

— Permisiile sînt suprimate.

— Cum ?

— Ordin de la colonel !

— De ce ?

— Nu știu !...

— E vreo notă de serviciu !

— E pe drum.

Eu unul n-am auzit nimic și expediez în permisie toată suflarea din subordinele mele pînă la gradul de sergent. În cazul cînd colonelul face urît, vedem noi. Încă una din măgăriile celor de la statul major ! Ne iau drept caraghioși cu ordinile lor fără cap și coadă !

N-avem noroc. De data asta.. motivul e serios : Von Runstedt și-a început contraofensiva în Ardeni și, în ora care urmează plecării în permisie a *troop*-ei mele, primesc ordin să ne instalăm pe două poduri de pe Marna ca să le apărăm de parașutiștii nemți.

Ordinul e ordin : păzim podurile o săptămînă, ofițerii, subofițerii mei și cu mine, ajutați de cîțiva caporali nefericiți care n-au alergat destul de repede.

Colonelul care-și face inspecția noaptea nu vede din fericire decît zel peste tot. Ba chiar găsește, așa se pare, că „oamenii din compania a 2-a“ își cunosc remarcabil de bine meseria ! Trebuie spus, spre scuza colonelului Bollardière, că e cu noi de nici o lună și că încă nu-i cunoaște pe aspiranți, adjutanți și toată plevușca noului lui regiment.

Săptămîna ne-o petreceam în Champagne, *week-end*-urile la Paris : asta-i rutina absurdă a vieții de garnizoană, și totuși războiul e departe de-a fi fost cîștigat.

Și dacă tot sîntem trași pe sfoară, măcar să fim cu eleganță ! Oricum, ne simțim mai aproape de tipii lui Leclerc ori de soldații armatei 1, decît de de-alde Dupont-Durand de care ne izbim toată ziua și care s-au și cufundat pînă-n gît în viața lor de viței puși la îngrășat.

Inacțiunea ne irită și ne dorim cu toții acum să fim iar angajați în război, să-i găsim pe cei care seamănă cu noi și care vorbesc aceeași limbă cu noi, chiar dacă sîntem perfect conștienți că sînt, ca și noi, păcălițiii istoriei.

Ţinuţi în rezervă, ca nişte specialişti prea de preţ pentru a fi azvîrliţi în operaţii anonime, începeam să ne plictisim straşnic.

Viaţa din spatele frontului în Franţa e pentru noi de neînţeles şi deprimantă : egoismul cinic sau inconştient, stupiditatea generală n-au într-adevăr nimic comun cu aspiraţiile noastre, conştiente sau nu. Paradoxal, după ce-am visat atîta să ne întoarcem în sfîrşit la noi acasă, acum regretăm Anglia, corectitudinea englezilor care nu cunosc bursa neagră, ambianţa onestă de la Londra, unde fiecare pare a lua parte la efortul comun al războiului. Bineînţeles, sînt şi englezi laşi şi afacerişti, după cum sînt şi francezi devotaţi, curajoşi şi cinstiţi. Dar oricum, la Londra respiri mai bine decît la Paris : acolo găsim oameni mai aproape de noi, mai generoşi şi mai fraterni decît propriii noştri compatrioţi.

Cînd primesc ordinul să duc în Anglia o sută de recruţi ca să fac din ei paraşutişti, plec fără regret din Franţa, afară de cel de-a o lăsa aici pe micuţa mea verişoară. Prefer viaţa civilizată şi curtenitoare din Anglia, chiar dacă e puţintel artificială, bădărăniei fără margini ce pare a fi devenit în Franţa regula raporturilor sociale.

Luni întregi duc iarăşi viaţa spartană din aşa-numitele *battle-schools* englezeşti, împărtăşesc spaima de nestăpînit şi maniile superstiţioase ale şcolilor de paraşutişti, gentileţea virilă a piloţilor din RAF, dughenele din care nu lipseşte aproape nimic, pentru că nimeni nu trişează, jocurile simple şi ambianţa călduroasă din *pubs*-uri : o întreagă artă a vieţii în comun pe care compatrioţii mei au pierdut-o... de cumva au avut-o vreodată.

Pe la finele lui ianuarie 1945, cele două regimente s-au întors în Regatul-Unit. Al meu a poposit la Randelsham

Hall, un domeniu rural clasic, cu castelul a cărui lipsă de confort e străveche și plăcută, cu parcul întreținut la milimetru, cu pajiștile lui linse ca niște peluze, cu căprioarele lui în libertate : toată vechea Anglie într-o palmă de loc. Vacanțe de gladiatori : facem exact atîtea exerciții cît să ne menținem în formă, frecventăm cuminți *pubs*-urile din partea locului, perfect integrați vieții locale, respectuoși față de oameni și respectați de ei.

Știu, nu-i vorba decît de-o oprire accidentală a timpului, o simplă clipă a unei stări de grație : înainte de război, Anglia nu oferea totdeauna seninătatea asta amicală, iar de-atunci a pierdut-o mult, dar pe vremea aceea era un liman unic de mărunte fericiri simple, și unde cei mai mulți dintre oameni erau sinceri și de bună-credință.

Nu mai aveam impresia, ca în Franța, că sînt un fenomen desuet, un războinic strecurat în rîndurile unor negustori. Mă simțeam bine în pielea mea : cea a unui soldat de meserie, sigur de competența și de vocația lui. Nu-i vorba numai de-o impresie înfrumusețată de amintire, ci de-o convingere intimă ce dăinuie : eram fericit printre oameni onești, și mă gîndeam fără nici o amărăciune să-mi risc viața ca s-o protejez pe-a lor.

Cînd am fost informați că în noaptea de 7 aprilie 1945 vom sări în Olanda ca să semănăm panica în rîndurile nemților, n-am încercat, spun drept, nici un fel de teamă... dar nici vreo exaltare deosebită : „Operație de rutină...“ O să ne facem treaba cît vom putea mai bine, fără împătimire, fără iluzii de adolescenți, dar cu o eficacitate implacabilă de pugiliști profesioniști.

Chiar dacă războiul era, teoretic, cîștigat, misiunea noastră avea un sens : ne vom risca viața, dar nici mai mult, nici mai puțin decît niște toreadori, apărînd în ace-

lași timp viața altor mii de oameni, care, fără noi, și-ar fi aflat sfîrșitul în *polder*-ele olandeze.

Misiunea, în principiu, era logică și simplă : trebuia să punem mîna pe un pod de pe canalul Assen, să-l deminăm și să-l ținem pînă la sosirea primelor blindate canadiene. Propunerea asta cinstită avea în ea ceva *déjà vu*. Era reeditarea revizuită și corectată a poveștii de la Clerval : un scenariu seducător pe hartă și pe hîrtie, dar putred de riscuri în realitate. Eram ferm hotărît să nu fac decît cum m-o tăia capul, și mai cu seamă să-i aduc îndărăt teferi pe toți prietenii mei.

De acord să luăm podul, dar cînd voi spune eu, după ce voi fi văzut la fața locului cum stau lucrurile. De ora H, fixată teoretic de statele-majore, îmi păsa cît de-o ceapă degerată. Experiențele de pînă atunci îmi confirmaseră cu prisosință inepția criminală a unei ascultări resemnate.

35

INTERLUDIU OLANDEZ

Totul a început cît se poate de prost... printr-o eroare de paraşutare : sîntem obișnuiți dintotdeauna să sărim de la o sută, o sută cincizeci de metri. Iar în noaptea aceea am fost lansați de la trei mii de picioare...

Genunchiul meu cel încercat în munții Jura face ca uneori să fiu aproape infirm. Ca să nu-i stingheresc pe ceilalți, șchiopătînd în fața lor în avion, am făcut schimb cu Klein : el sare primul iar eu, de data asta, ultimul. Nu fac decît să-i urmez pe ceilalți și mă pomenesc în aer, pe negîndite și fără să mă mai chinuie nici o întrebare.

Timpul necesar unei coborîri de patru sute de picioare mi se pare a se apropia de sfîrșit și mă pregătesc să ating

pămîntul dintr-o clipă într-alta. Cobor întruna, străbătînd straturile groase de ceaţă, legănat de *leg-bag*, care oscilează la nesfîrşit la capătul sforii.

Trebuie să se fi strecurat vreo greşeală pe undeva : coborîrea asta ce nu se mai termină odată... Şi-apoi aud resacul. Idioţii ăştia trebuie să ne fi lansat deasupra mării.

Dacă pînă şi piloţii din RAF încep s-o ia razna prin aer, în cine să mai ai încredere, Dumnezeule mare !

Precum cu insistenţă se recomandă în asemenea situaţie, îmi desprind hamurile şi le ţin cu mîna : cînd atingi apa le dai drumul, paraşuta se duce departe, iar omul înoată după ce şi-a umflat aşa-numita *Mae West* [1]. Dacă nu-ţi desprinzi hamurile, umbrela paraşutei îţi pică în cap şi te trage la fund.

Aud tot mai deslușit mugetul valurilor. Şi cobor la nesfîrşit, bătut în faţă de un vînt nesuferit şi rece. La cîţi metri sub mine s-o plimba marea ? Mîinile mele înţepenite refuză să mai poarte toată greutatea aceea. La naiba ! Dau drumul la tot ! Şi mă pomenesc stînd prosteşte în şezut, înconjurat de ferigi : de-un minut, dacă nu mai bine, paraşuta mi se agăţase în singurul copac mai răsărit de pe-o rază de douăzeci de kilometri. Eu credeam că tot mai cobor, în timp ce, idiotul de mine, mă legănam ca o maimuţă la capătul unei liane. Iar resacul, zgomotul valurilor... era doar vîntul de nord-vest ce sufla din plin în plantaţiile de pini.

În orice caz, cacealmaua asta destul de derutantă a triplat timpul de regrupare la sol. Ziua a devenit periculos de luminoasă, iar noi încă ne mai căutăm, în timp ce, în mod normal, de mult ar fi trebuit să fim la adăpost, ca-

---

[1] Vesta de salvare, gonflabilă, numită astfel după numele celebrei actriţe, din cauza asemănării cu pieptul ei generos. (N.ed.fr.)

muflaţi şi stînd la pîndă, cît mai departe de zona unde-am fost paraşutaţi. Şi ca din întîmplare, am aterizat la douăzeci de kilometri de locul prevăzut !

Mi-am recuperat *troop*-a.

Tancuri nemţeşti invizibile se frîţîie pe un drum din apropiere. Din fericire, am căzut în interiorul unei păturI tinere, ai cărei pini, abia atingînd un stat de om, ondulează cît vezi cu ochii.

Gilles Anspach a avut o aterizare cam anevoioasă. E euforic cu drăgălăşenie, şi încă nu foarte conştient de realităţile terestre.

— Auzi, Thomé !

— Bineînţeles !

— Sînt tancuri !

— Fără-ndoială... şi cu siguranţă că nu canadiene.

— Ce facem ?

— Nimic... Strîngem paraşutele şi ne afundăm în pădure.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă... Dormim.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă vedem noi.

— Şi podul de pe canal cînd îl atacăm ?

— Ascultă, nătărăule ! Ţin mult la tine, dar prea vorbeşti aiurea. Adună-ţi oamenii şi la drum ! O să dormim toată ziua, dacă friţii o să ne lase. Nu ştiu unde sîntem, dar în orice caz nu acolo unde-ar fi trebuit să fim. Mai întîi trebuie să găsesc coordonatele şi să recunosc terenul. Pe urmă, apreciem noi situaţia. Cît despre podul de pe canal, doar nu arde ! Auzi cum defilează tancurile ? Nu sînt englezeşti. Iar canadienii nici nu mă aştept să pice mai înainte de vreo patru-cinci zile... şi încă sînt optimist, cred.

Ţi-aduci aminte de Clerval ? O singură prostie ca asta e de-ajuns într-o viaţă de om. Mi-am făgăduit să mă întorc cu voi toţi... şi întregi. Nimeni n-o să se joace de-a Fort Alamo în cursul misiunii ăsteia. Mai întîi o să dormim. Pe urmă, luăm noi o hotărîre, în funcţie de împrejurări.

Gata, iepurașilor, dispoziţiile obişnuite... Trei oameni stau de veghe şi se schimbă din oră-n oră. O grenadă în cască, la îndemînă. Dezlegaţi-vă la şireturi şi... în saci ! Vise plăcute, dacă vă dă mîna. Locotenentul Puydupin rămîne pe loc. Locotenentul Anspach mă însoţeşte în recunoaştere. Vii odată, Gilles ?

Şi pornim să descoperim ceva.

— Ce părere ai, Thomé, mergem de peste un ceas şi tot în pădure sîntem !

— Cu-atît mai bine, asta înseamnă că avem noroc. Probabil că e singura zonă reîmpădurită din toată Olanda de nord. Pe hartă nu figurează ca o pădure, ci doar ca o pepinieră. Mai întîi trebuie să ieşim din ea. Cînd om ochi vreo clopotniţă-două, vreo şosea ori vreun castel de apă, poate că o să ştiu pe unde ne aflăm. În orice caz, sînt gata să pun prinsoare pe viitoarea mea soldă că afurisitul nostru de pod nu-i chiar aici, pe dreapta.

— Uite ! Ne apropiem de lizieră... Se vede un drum.

— Da, şi pe drum sînt camioane... dar nu canadiene. Mai e şi un canal, iar la nord-vest, un sat. Ia-ţi harta. Dă-mi busola ta ca să văd dacă e de acord cu a mea. OK ! Ori au luat-o razna amîndouă, ori funcţionează normal. Oricum, arată amîndouă la fel. Calculează şi tu coordonatele, pe urmă comparăm rezultatele.

Rezultatele sînt identice : canalul care se vede e canalul Assen din Meppel, iar podul „nostru" trece peste el

la douăzeci de kilometri de-aici. Satul e Diever, iar drumul duce la Apelsga.

Stăm bine, n-am ce zice : obiectivul nostru se află la patru ore de mers într-o zonă netedă ca-n palmă, zonă care, după toate probabilităţile, colcăie de nemţi...

Noaptea ne-am putea strecura destul de uşor pînă la pod. Să-l luăm şi să-l deminăm n-ar fi cine ştie ce ispravă... Dar după asta ? După, va trebui să-l ţinem. Cu treizeci de oameni şi trei puşti-mitralieră, l-am putea ţine cam... o oră !

Pentru ca partida să poată fi jucată, ar trebui să avem siguranţa că tancurile canadiene vor sosi la un sfert de ceas după ce dăm noi lovitura.

— Vezi vreo soluţie elegantă, bătrîne ?

— Ce tîmpenie ! Dar tu, ai vreo idee ?

— Dacă aş fi cu-adevărat cinic, aş crede că au făcut-o dinadins : ne-au paraşutat de la o înălţime neobişnuită, la voia întîmplării. Războiul n-are decît să se termine şi fără noi, ca să nu-i mai batem la cap pe timp de pace : dacă am dispărea pe tăcute, asta ar aranja multe lucruri... şi, poate, şi pe mulţi oameni. De acord că e o ipoteză smintită, dar recunoaşte că ar fi nostim !

— Doar nu crezi serios în cele ce spui, Thomé... N-ai ajuns încă aici... Nu tu !

— Bineînţeles că nu, prostănacule ! Dar, dat fiind faptul că nu eu sînt răspunzător pentru eroarea de paraşutare, şi nici pentru cea de navigare, n-o să-mi pun pielea la bătaie ca să-i corijez pe ei cu orice preţ şi să întreprind o deplasare plină de riscuri. Dimpotrivă, sînt răspunzător de viaţa băieţilor. Iar de asta, am eu grijă. Bineînţeles, o să începem să le dăm bătaie de cap friţilor, şi asta nu mai tîrziu decît mîine. Cît priveşte podul, nu vreau să ştiu nimic despre el deocamdată : aşteptăm pînă om avea cer-

titudinea înaitării canadienilor. Cînd o să-i vedem pe nemți hotărîți să se pregătească pentru o repliere, atunci am să hotărăsc dacă ne ocupăm sau nu de pod. Vreau bucuros să fac tot posibilul și să-i ajutăm pe canadieni, dar nu mai vreau să pierd nici un om.

— Băieții or să se oftice !...

— Și ce dacă ? Mai bine să se oftice și să fie vii decît morți.

— Or să creadă că nu mai ai curaj !

— Și ce dacă ? Să creadă ce poftesc, puțin îmi pasă. Fii pe pace, or să-și aibă porția de încăierare, dar numai cînd și cum voi hotărî eu. Situația nu-i conformă cu enunțul misiunii. E o eroare. *Ergo*, inversez factorii : mă ocup întîi de friți, pe urmă de pod... dacă împrejurările o permit. Doar știi că, din nefericire, nu prea-mi mai e frică de mare lucru.. decît să-l văd murind pe vreunul din puștii noștri pe degeaba. Fii pe pace, aliații n-or să aibă de cîrtit asupra performanțelor noastre, și pe deasupra, le mai și salvăm o mînă de combatanți... Dar nu mai vreau nici un mort și nici un rănit printre noi.

Începutul ăsta de aprilie în Olanda e destul de neașteptat : nici un nor, un cer și un soare ca-n plină vară.

Pădurea noastră pitică aduce cu un tărîm vrăjit. E o mică lume tăcută și tainică despre care cu greu ți-ai închipui că se află în plină inimă a războiului. Pentru noi, e calmul desăvîrșit, așa cum există, pare-se, în centrul oricărui ciclon.

Nemții se află peste tot în jurul nostru, dar par a nu ști nimic despre prezența noastră. Numai de-ar ține-o așa... Nu-i nici timpul, nici locul unde să ne aflăm moartea !

Sîntem perfect odihniţi după patruzeci şi opt de ore de siestă. Dacă rămînem multă vreme inactivi, mai devreme sau mai tîrziu o recunoaştere inamică tot o să dea peste noi. Şi-atunci va trebui să luptăm în defensivă, să fugim ca nişte iepuri hăituiţi... Prefer să nu-mi închipui cam care-ar fi sfîrşitul.

De cînd oamenii se bat între ei, experienţa i-a făcut să descopere un principiu indiscutabil : cel mai potrivit fel de-a te apăra e să ataci. Aşa se face că, din adîncul timpurilor, deşi la început nu aveau nici umbră de şansă rezonabilă, au supravieţuit vesel mamuţilor, rinocerilor lînoşi, fălcoşi şi ursilor cavernicoli, după ce i-au hăcuit. Seducător ori ba, principiul e valabil şi pentru noi. Va trebui să-l urmăm şi să luăm iniţiativa ostilităţilor.

Seducător ori ba, trebuie să trecem prin asta : să le impunem nemţilor ideea că sîntem mulţi, siguri pe noi, invulnerabili şi necruţători. E singurul mod de-a le reteza orice chef să vină să-şi vîre nasul în rezervaţia noastră de vînătoare.

Şi totuşi... ce bine e să stai întins pe muşchiul călduţ şi să recitesti *Insula pinguinilor*... Bucoavna cu colţurile răsucite zăcea pe-o masă la popotă, şi-am umflat-o în trecere, în clipa cînd plecam să ne îmbarcăm.

— Avem o vizită, domnule locotenent.

E un olandez şchiop, ţigănos ca un meridional şi cu privirea vioaie. Locuieşte la trei kilometri de tabăra noastră, la liziera pădurii, şi spune că e agent de legătură al Rezistenţei locale.

În chip de ofrandă mijlocitoare ne aduce o găleată plină cu cartofi fierţi, aburind ! E cît se poate de ispititor, după două zile de raţii deshidratate...

— Interzis să vă atingeţi, deocamdată !

— Oh !...

— Nici un „oh !“ Şi dacă ar fi vorba de-o capcană ? Bine v-ar sta după ce-aţi înghiţi o doză de somnifer ori de otravă, nu-i aşa ?

După ce l-am spovedit pe om în engleză, sînt aproape sigur că nu umblă cu scorneli şi pot avea încredere în el.

În timp ce flecărim, am curăţat un cartof şi i-l întind, înfipt în vîrful pumnalului meu. Îl mănîncă fără să şovăie.

Am ajuns, din cauza afurisitului ăstuia de război, de-o prudenţă excesivă. Tot bănuind fel de fel de şiretlicuri, ca să evit orice capcană, am să-mi pierd şi instinctul, şi spontaneitatea. Trebuie să bag de seamă şi să-mi corectez înclinarea asta, altminteri va veni o zi cînd n-am să mai pot trăi alături de nimeni. Să stai mereu la pîndă, te scuteşte, desigur, de multe necazuri, dar pînă la urmă rişti să nu mai fii decît o fiară.

Cei din Rezistenţă ar dori să ocupăm localitatea Diever, aflată la trei kilometri spre vest. Vizitatorul mă asigură că nu se află urmă de neamţ în tîrg, ci numai o echipă de colaboraţionişti, condusă de primar, Mynheer Posthumus. Se pregătesc s-o şteargă... cu arme la ei, aici e aici, iar populaţia ar voi să-i împiedicăm.

În timp ce eu explic că misiunea noastră n-are nimic de-a face cu treburi de felul ăsta, o fată frumoasă şi cam exaltată soseşte şi ea în tabăra noastră : e poştăriţa din Diever, alt agent de legătură. Ne cere şi ea ajutorul, oferindu-se să ne călăuzească.

Afacerea nu mă interesează. Dar pas de rezistă la argumentele unei femei de treabă ! Băieţii mei îi dau tîrcoale ca nişte căţelandri, şi văd limpede după atitudinea lor că sînt descumpăniţi de intransigenţa mea. Anspach şi Puydupin s-au investit cavaleri servanţi ai demoazelei,

și mă gîndesc că, împingînd melodrama ceva mai departe, s-ar azvîrli bucuros în genunchi la picioarele ei, cu mîna pe inimă. Numai băieții din *stick*-ul meu personal, cu Klein în frunte, rămîn indiferenți la dezbatere.

La urma urmei, nu-i pot ține în zgardă cu de-a sila, iar Gilles are destulă experiență și judecată ca să-i acord încredere : n-au decît să se ducă, dacă au chef, să facă o recunoaștere în sat... dar numai în recunoaștere. Toți, dacă vor să-și dezmorțească picioarele, în afară de *stick*-ul meu, care va rămîne în tabără.

Ceva ce aduce cu o promenadă militară : după trei ore de la plecare, prețioasa mea echipă de abordaj se întoarce cu alimente proaspete, împingîndu-i înainte pe Mynheer Posthumus și cîțiva nemți năuciți.

Geen, poștărița, mă măsoară triumfător : răii patrioți au început să plătească pentru fărădelegile lor, iar ea, cît de mîndră se simte ! Bietul Posthumus, îndesat pe gușa lui în trei falduri, cu streangul de gît și cu mîinile legate cu suspante de parașută, s-a prăbușit la poalele unui copac.

„Liberatorii" tîrgului Diever par mai curînd timizi în triumful lor : mi-l amintesc pe cîinele meu Tell ! Era un minunat brack german, un minunat cîine de vînătoare dresat la perfecție de tata. Ascultător, discret, foarte demn, își făcea treaba fără nici o greșeală, din toată inima lui bună de coșcogeamite dulău...

Știa pînă să și deschidă ușile ! Dora, cățeaua ciobănească, nu dispunea de asemenea talente, în schimb îl manevra ca pe-o marionetă : îl ducea după ea pînă în curtea de păsări, Tell deschidea ușile de la cotețe... iar Dora dădea buzna în iepuri. După care, bietul dulău se întorcea acasă cu coada între picioare... și deloc mîndru de el.

În sfîrșit ! Chiar dacă nu-i vorba de-o faptă glorioasă, n-am să fac eu nazuri acum, și mă înfrupt fără rezerve din alimentele jefuite din cămara lui Posthumus.

În cazul puțin probabil în care nemții n-ar fi aflat pînă acum de prezența noastră, acum n-ar mai avea nici o scuză s-o ignore. Se lasă seara, va fi fără îndoială ultima noastră noapte liniștită.

Mîine, va trebui să ne ocupăm serios de treburi, altminteri se vor ocupa ele de noi !

36

AMBUSCADE

Șoseaua dinspre Apelsgá e singura arteră importantă pe unde nemții ne-ar putea asalta cu material greu. Se impune deci ca primă urgență să-i împiedicăm să treacă pe-aici : întindem așadar o ambuscadă și așteptăm vînatul.

La o sută de metri de noi, un camion mitraliat de un avion de vînătoare englez e ars aproape complet. Șoseaua merge dinspre vest spre est și tot din direcția asta s-a scurs și traficul, de la sosirea noastră. E ora șase dimineața, am stat mult de veghe. E contrar obiceiurilor noastre să ne batem în plină zi, dar o ambuscadă de noapte mi-ar sluji mai puțin bine intențiile : vreau ca nemții să creadă că sîntem atît de numeroși și-atît de siguri pe noi, încît ne putem permite orice, pînă și să-i atacăm în plină zi pe un drum cu trafic mare. E singurul mijloc de a-i împiedica să ne întindă ei nouă capcane.

Prima noastră victimă e un *side-car* și cei doi ocupanți ai lui. Klein, la ceva mai puțin de o sută de metri, cu un glonte de carabină, i-a zdrobit craniul motociclis-

tului. Rămasă de capul ei, motocicleta merge în zigzag și dă în șanț. Tonții mei, cuprinși de frenezie, îl ciuruiesc care mai de care pe pasagerul mort, fără îndoială.

— Încetați focul ! nerozilor... Vă credeți la circ ?

De fapt, vreau mai cu seamă să-și drămuiască muniţiile, numai că pocniturile astea nesăbuite, cine le aude de departe, va crede că sînt opera unei întregi companii și, la urma urmei, se potrivește destul de bine cu dorința mea.

În *side-car* se află arhivele Gestapoului din Groningue și diverse dosare purtînd însemnarea *sehr geheim.* [1] Trebuie să fie interesante, dar vedem noi asta mai tîrziu, așa că le îndrum împreună cu motocicleta spre bîrlogul nostru din pădure.

În timp ce eu dau ordine, împușcăturile se pornesc la o sută de metri la dreapta noastră : Gilles Anspach și *stick*-ul lui trebuie să fi făcut noi clienți ! Mă îndrept spre ei fără să mai aștept.

Vreo șase cadavre zac în mijlocul drumului... Civili !

Gilles a înnebunit de-a binelea !

— Fii liniștit, Thomé, erau friți ! Veneau pe biciclete, l-am oprit pe primul și i-am cerut actele : era un tip din Gestapo ! Cînd ceilalți au înțeles că și eu am înțeles, au vrut s-o șteargă... așa că i-am împușcat.

Recuperăm armele, actele, hrana rară din bagajele lor și hotărăsc dintr-odată să tragem maximum de folos de pe urma întîmplării ce s-a ivit.

— Aliniați cadavrele și pe cei doi soldați morți de-a curmezișul drumului, ca și cum ar fi fost executați intenționat !

---

[1] Strict secret (germ.)

Valizele desfundate, cadavrele, sîngele, bicicletele răsucite, camionul ars... Totul alcătuieşte un spectacol destul de îngreţoşător : o punere în scenă ca la circ.

— Şi-acum, îndărăt în pădure !

Trece o oră. Instalat la liziera taberei noastre, mă uit cu binoclul la porţiunea de drum unde-am îngrămădit cadavrele. Doi motocicliști nemţi se apropie.

— Interzis să trageţi !

Cele două ştafete descalecă, contemplă pentru o clipă spectacolul, apoi pornesc iar la iuţeală. Mai trec încă zece minute... De data asta e o maşină de-a comandamentului, cu cinci ofiţeri la bord. Se opresc, coboară, se apropie de cadavre şi fac cale-ntoarsă şi ei.

— Şi-acum, Thomé ?

— Acum ?... o să aşteptăm : am vrut ca ofiţerii nemţi să poată constata pe îndelete ceea ce prezintă toate aparenţele unui asasinat premeditat. Ei şi-au permis atîtea altele prin părţile noastre, pe vremea cînd se credeau invincibili. Şi invers, văzînd că am procedat aşa, vor crede că avem motive să ne simţim foarte puternici, la rîndul nostru.

— Crezi că o să meargă ?

— Cred că există şanse să meargă...

Se pare că „a mers" : pînă la sosirea celor dintîi canadieni, trei zile mai tîrziu, drumul rămîne gol, precum kipiul unui jandarm.

Georges, agentul „nostru" de legătură, vine să ne anunţe că două vapoare importante au fost semnalate pe canal: un remorcher, încărcat, pare-se, cu muniţii, şi un şlep cu propulsie proprie ; încărcătură necunoscută.

Dacă nu avem ocazia să le oferim canadienilor podul pe care trebuie să-l luăm pentru ei, mă gîndesc că două

bastimente scufundate în canale le vor oferi, în lipsă de ceva mai bun, o posibilitate de trecere practicabilă.

Obișnuita rutină a ambuscadelor : nemții, aflați pe platformele de lîngă borduri, cad în apă ca sacii. Se prăbușesc gata morți în canal ori se înecă în el. Unii, mai fericiți, sar pe mal și aleargă spre noi cu brațele ridicate. Vor fi prizonierii noștri și ne vor duce rănițele.

Mai fericiți ?... Nu toți : am în fața mea, cu mîinile ridicate la ceafă, un plutonier din Wehrmacht și un sergent SS. Acesta din urmă poartă pe tunică o insignă destul de rară, cea a combatanților de elită de pe frontul rusesc. Colecționar în timpul lui liber, Klein întinde mîna stîngă spre insignă. Celălalt, arogant, se dă îndărăt cu o mișcare bruscă, își ia mîinile de la ceafă și-l face porc pe subofițerul meu, mirat.

Din nefericire pentru neamț, Klein are reflexe... fulgerătoare : nici nu și-a apucat carabina așa cum trebuie, că SS-istul se răsucește pe jos, gemînd. Un glonte tras în plin stomac, nefericitul, vor trece ore pînă să moară.

— Omoară-l acum, Lucien, de vreme ce-ai început.

Și Lucien îl omoară cu un glonte în cap.

— Credeți că e bine ce faceți, domnule ? mă întreabă liniștit plutonierul prizonier.

Rareori am văzut un tip curajos cu atîta simplitate.

— Nu, nu e bine, dar, în ciuda aparențelor, e un accident, nu un asasinat. Din Bretania încoace, nu mai facem prizonieri dintre SS-iști. Știi, desigur, cum se poartă ? După cum știi, desigur, că domnul Hitler al vostru a dispus printr-un ordin de zi ca parașutiștii francezi să fie considerați franc-tirori și să fie împușcați. Colegul dumitale avusese noroc... Dar și-a pierdut norocul prostește...

Am scufundat cele două vapoare de-a curmezișul canalului. Și-n felul ăsta am făcut un pod improvizat. Dacă

meșterii geniști canadieni știu să se descurce un pic, ar putea face din ele o pasarelă acceptabilă.

Îi împingem spre pădure pe cei făcuți prizonieri. Adjutantul, foarte demn, merge lîngă mine. Împart cu el un baton de șocolată, spre marele scandal al băieților mei. Dacă ar ști în ce măsură mă dezgustă măcelul făcut de noi în ultimele două zile, ar avea cu totul alte motive să fie scandalizați...

Am cerut un paraşutaj de material. Acțiunea va avea loc mîine. Nu ne rămîne decît să așteptăm... Și iată că are loc mai devreme, în afara perimetrului prevăzut, și nimeni nu-i la fața locului ca să preia materialul. Inutil să înmulțim riscurile : pornim singuri, Gilles și cu mine, în căutarea containerelor.

După-amiaza e pe sfîrșite, iar noi ne învîrtim în cerc de cîteva ceasuri fără să fi descoperit nimic, în afară de un jandarm olandez care, pe cît ne spune, pornise în căutarea taberei noastre.

Nefericitul a scăpat ca prin urechile acului : cu uniforma lui neagră, seamănă perfect cu ucigașii SS-iști. Cînd l-am zărit, m-am azvîrlit la pămînt, așteptînd să-mi fie la îndemînă. Dacă ar fi avut de-a face cu un maniac al trăgaciului, ar fi putut fi împușcat de zeci de ori ! Aflăm de la el că nemții au ocupat Diever-ul cu tancuri, artilerie și infanterie SS.

— Repede la tabără, Gilles !

Spre Diever, împușcăturile izolate alternează cu lungi rafale. În tabără nu mai găsim decît patru paznici îngrijorați, pe Geen și ceata noastră de prizonieri.

— Unde sînt ceilalți ?

— Plecați la Diever, domnule locotenent... împreună cu locotenentul Puydupin.

— Cuum ?...

— Da... Am auzit rafale dinspre sat. Locotenentul Puydupin a spus că sînt canadieni şi a luat pe toată lumea să le iasă în întîmpinare.

— Chiar şi *stick*-ul meu ?

— Da !

Tîmpiţii !... Nici n-au fost în stare să recunoască acel staccato, atît de specific totuşi, al puştilor mitralieră nemţeşti ! Şi Puydupin ! Ah ! ce ţi-e şi cu omul ăsta... Corcitură între Robin Hood şi-un corsar vîndut la rabat, cu fizicul lui de june prim trecut, se crede obligat să dea mereu reprezentaţii. El personal nu-i lipsit de curaj, cît priveşte glagoria însă, are goluri îngrijorătoare. Un ciclotimic derutant, care trece în aceeaşi jumătate de oră de la o exaltare delirantă la prostraţia cea mai morbidă. În perioada de optimism, are un talent unic să seducă un auditoriu tînăr, iar oamenii lui îl urmează încrezători, prea neştiutori ca să discearnă falia în argumentele lui specioase. Curajos şi inconştient, Puydupin se năpusteşte în fruntea lor şi, prea adesea după placul meu, îi duce drept spre prăpăd, fără teamă şi mulţumit de sine.

Gilles Anspach mă apucă de braţ :

— Unde te duci, Thomé ?

— Să văd dacă-i pot scoate din rahat !

37

ULTIMA LUPTĂ

Cei douăzeci de tîmpiţi stau lungiţi cu nasul în pămînt, la cinci sute de metri de pădure. Opt sute de metri mai departe, adăpostite de obiectivele oferite de marginea satului, trei puşti mitralieră nemţeşti îi ţin ţintuiţi la sol. Ce boi ! Cum au putut ajunge într-o situaţie ca asta ?

Au o singură şansă să iasă din încurcătură : pajiştea în care stau cu nasul vîrît alcătuieşte un soi de adîncitură, patruzeci de centimetri mai jos decît terenul de pe care nemţii îi ochesc. Poate că s-ar putea descurca, dar numai cu condiţia ca nimeni să nu înalţe capul.

Protejat de ridicătura providenţială alcătuită de denivelarea dintre cele două ogoare, mă tîrăsc pînă la omul din coadă. E Pantalacci. De data asta, abia dacă se bîlbîie !

— Transmite în faţă că toată lumea se va replia spre mine tîrîş şi de-a-ndăratelea... Şi mai cu seamă să stea lipiţi de pămînt precum căpuşele !

Îmi număr turma răzleţită.

— Toată lumea e aici ?

— Toată... afară de Puydupin.

— Atîta pagubă ! Şi-acum ascultaţi atent : o să efectuaţi o întoarcere pe loc, dar tot lipiţi de pămînt. Nu încercaţi să înţelegeţi ce se întîmplă şi tîrîţi-vă după mine. Faceţi exact ca mine, şi nu care cumva să ridicaţi capul. Şi în tăcere absolută !

Înainte de-a ajunge la băieţi, am băgat de seamă că un şanţ de drenaj taie pajiştea. Paralel cu liziera pădurii, dă într-un canal mai mare, care la rîndul lui duce spre locuri adăpostite : dacă putem ajunge la şanţ, iar de-acolo la canal, ne vom putea întoarce în tabără fără să fim văzuţi.

Tirul nemţilor se apropie. Pesemne că înaintează foarte repede spre noi, ca să încerce să ne descopere.

— Tîrîţi-vă mai repede... Mai repede... Faceţi ca mine... şi linişte !

— Uf !... În sfîrşit m-am strecurat în şanţ. E cotropit de măceşi şi lăstăriş aproape de nepătruns. Sînt cu capul gol, ca de obicei, iar spinii mi se amestecă prin păr.

— Dați-mi o cască.

André Le Nabour, cu nasul în cizmele mele, îmi dă casca lui. Protejat, acum pot înainta ca o cîrtiță în tunelul ei, tăind crengile cele mai mari cu pumnalul. Înaintez, iar restul oamenilor mă urmează...

Pitulați pe fundul șanțului, sîntem la adăpost de orice privire. Nemții au încetat tirul, iar noi aproape că am ajuns la canal. Înainte de a mă strecura în el, aș vrea ca pentru o clipă să nu mă mai mișc orbește. Trebuie să știu ce au de gînd frițiii.

Îi dau casca lui André, îmi pun pe cap fileul de camuflaj, mă adun încetișor și, centimetru cu centimetru, fără ca aparent să fac vreo mișcare, scot capul din hățișul de măceși.

Ce fericire că băieții mă ascultă întocmai, iar cînd am ordonat „Tăcere !", asta însemna că într-adevăr nu trebuia să ni se audă nici respirația : la cinci metri în fața mea, un căpitan SS scrutează pădurea cu binoclul ! Infanteriști și tiraliori înaintează spre noi, la cincizeci de metri în spatele lui. Sînt mai bine de patruzeci !

Ar trebui să fiu pierdut de spaimă. De fapt, mi-e tot una. Sînt încredințat că responsabilitățile ceva mai grave sînt totdeauna însoțite de anumite stări de binecuvîntare necesare.

Îmi amintesc că, în chiar clipa cînd în mod normal ar fi trebuit să fiu cuprins de panică, eram hipnotizat de binoclul neamțului : am să i-l iau... Și-aveam să i-l iau. Îl am și-acum !

Curioasă fantezie a circuitelor memoriei, în același timp mi-a venit în minte un poem de-al lui Paul Valéry : *Palm : „Calm... calm... Rămîi calm. Cunoaște greutatea unui palm purtîndu-și profuziunea"*. Bineînțeles, îl repetasem la nesfîrșit, de vreme ce-mi servise la cifrarea

mesajelor pe vremea cînd eram „agent secret“ dar, logic vorbind, ar fi trebuit să am alte imagini în minte.

M-am lăsat în şanţ cît se poate de încet, ca o broască în carapacea ei. Totul se va juca într-un perimetru cît o batistă de mare.

— André ?

— Da !

— Comunică mai departe... Fiecare să pregătească un exploziv *Gammon*... Friţii sînt aici aproape, în faţă. Cînd eu o să sar din şanţ, voi să zvîcniţi cu urlete şi să azvîrliţi încărcătura... Pe urmă... foc cu tot ce aveţi la voi.

— OK !

Cînd plecasem din pădure, luasem la întîmplare o mitralieră grea, Thomson. Mă pregătesc să-l dau gata pe căpitanul SS cu o rafală. Dar pesemne că îngerul meu păzitor m-a bătut pe umăr. Las arma jos şi pun mîna pe o grenadă.

Un... Doi... Trei... Patru... Grenada explodează exact în clipa cînd îşi atinge ţinta, iar noi zvîcnim din şanţ scoţînd strigătul nostru de război.

Explozibilele *Gammon*, burduşite cu lanţuri de bicicletă, îi culcă la pămînt pe infanterişti ca un tir de mortier.

— Culcat, domnule locotenent !

Şi Lucien, pe deasupra capului meu, îl doboară pe un sergent care mă ochea de la zece metri.

Nemţii n-au înţeles nimic din ce li se întîmplă. Credeau că hăituie un vînat cuprins de spaimă şi iată că vînatul le sare-n faţă. Panica e generală. Oamenii mei îi doboară din spate, prin rafale scurte, necruţătoare.

La urma urmei, îmi pot şi eu permite să-i trimit pe lumea cealaltă. De data asta cu cît scăpăm de mai mulţi,

cu-atît vor fi mai puțini cei care ne vor sări în spinare mai tîrziu.

Pac...

Percutorul lovește în gol : mitraliera pe care-o luasem cu mine nu era încărcată. Dacă m-aș fi slujit de ea împotriva căpitanului SS, așa cum am avut de gînd la început, n-aș fi făcut decît să-mi demasc prezența...

Și numai Dumnezeu știe ce s-ar fi întîmplat !

Îi urmărim pe nemți, hămăind ca o haită. Iar ei fug din ce în ce mai repede, din ce în ce mai înnebuniți. Cîțiva ghinioniști mai cad încă sub focurile noastre din ce în ce mai lungi.

— Încetați foc' ! Stînga-mprejur... în canal cu toții ! Luați-o înaintea mea. Toată lumea e aici ? OK ! *Go !* Și ceva mai repede !

Cufundați pînă la jumătate în apa nămoloasă, ajungem la tabără. Cred că niciodată n-am încercat o senzație mai agreabilă.

Pe drum, ne încrucișăm cu Puydupin, care ne iese în întîmpinare... Ce mai, incidentul e acum de domeniul trecutului și, cum zic englezii : *The less said about, the better :* Cu cît vorbești mai puțin, cu-atît mai bine.

— Ce mai, domnule locotenent... Bine că...

— Gata, gata, scutiți-mă de complimente. Sînteți cu toții niște nătărăi, numai buni să ajutați la liturghie. Ați văzut cum erau înțoliți canadienii voștri ? În uniformă *Feldgrau,* da. Cu un frumos ecuson SS pe căști. Iar armele lor automate colective se numesc MG 42, înălțimile-voastre... Și nu scuipă deloc, dar deloc, ca niște *bren guns* englezești. Hai, împrăștiați-vă. N-avem un minut de pierdut. Încărcați-vă ranițele, strîngeți muniția de rezervă și la drum !

— Unde mergem ? întrebă Gilles.

— La naiba !... Şi cît mai repede. Dacă nemţii au un strop de minte, în mai puţin de o oră vor fi aici, înarmaţi pînă-n dinţi, cu tancuri şi tot tacîmul, ca să le plătim farsa pe care le-am făcut-o.

— Şi pe prizonieri îi omorîm ?

— Cum aşa ?... Doar sînt prizonieri... şi ne duc raniţele.

— Şi dacă răcnesc ca să le semnaleze camarazilor lor poziţia noastră ? Şi dacă unul din ei evadează şi le spune unde sîntem ?

— Aşteaptă, aranjăm noi asta... Günther, vino aici !

Adjutantul neamţ pe care-l simpatizez se apropie, cît se poate de destins.

— Da, domnule.

— O să ne îndreptăm cît mai repede spre cealaltă lizieră a pădurii. Dacă mai întîrziem, riscăm să rămînem cu toţii pe-aici.

— Da, domnule.

— Prizonierii ne vor duce raniţele. Colegii voştri se prea poate să ne caute. În ceea ce ne priveşte pe noi, paraşutiştii mei şi pe mine, îşi vor pierde timpul, şi, bineînţeles, nişte oameni.

— Da, domnule.

— Dar prizonierii ar putea fi ispitiţi să strige, ca să ne semnaleze prezenţa. Spune-le să n-o facă, altfel îi omorîm.

Pralon... vrei să arăţi cum o să se întîmple ?

Pralon îşi armează mitraliera Sten, special echipată cu amortizor de zgomot. Trage o rafală scurtă ce s-aude ca un foşnet de aripi şi care secţionează frunzele pe deasupra capetelor prizonierilor.

— Ai văzut ?

— Da, domnule.

— La drum !

- Şi ne năpustim prin pădure ca o ceată de mistreţi.

Timp de cincizeci de minute, nu ne încetinim ritmul. Geen galopează ca o căpriţă, dar burduhănosul Posthumus, cu mîinile legate, gîfîie zicîndu-ne să-l ucidem mai curînd.

— Gata, nu mai face circ ! Dacă va trebui să fii ucis, alţii o vor face, nu noi. Tot ce-o să faci tu împreună cu noi e să fugi. Galopează, sac plin, drăguţii tăi camarazi naziști ne ajung... şi-atunci da, cred şi eu, o s-o porneşti cu picioarele înainte... înaintea noastră. Posthumus ! Totul e prevăzut în program.

Zece minute ca să ne tragem sufletul şi iar ne năpustim printre brazi. În afară de Günther, cu care fac cu schimbul, ceilalţi prizonieri nu pot ţine pasul cu noi. Şi totuşi, au mîncat la fel ca noi. Tare şubredă, rasa seniorilor ! Scîrbiţi, băieţii mei îşi iau bagajele înapoi.

— N-avem noroc, domnule locotenent, am picat peste nişte mîrţoage.

O sută de minute de goană, mai bine de opt kilometri. Cred că acum ne putem instala tabăra şi dormi.

— Noapte bună, îngeraşilor... vedeţi cu ce ne-am ales de pe urma jocului vostru de tîmpiţi ? Ne-am fi putut odihni aşa de bine în vizuina noastră, care nu cerea nimic de la nimeni !

Sîntem treziţi din primul somn de salve de tun, acompaniate în contrapunct de rafale de mitralieră grea.

De la plecarea noastră, am menţinut întruna direcţia nord-est, fără să ne abatem cu un milimetru : zgomotele de explozii vin din direcţia diametral opusă.

— Canadienii, domnule locotenent !...

— Iar ! Hotărît lucru, aţi făcut o fixaţie... Hai duceţi-vă să le săriţi de gît, ca la Diever, mai adineauri. Ca-

nadieni pe naiba : sînt nemții care *ne* atacă. Avem toate șansele ca, la întoarcerea în tabără, să ne găsim parașutele prefăcute în dantelă. Dacă aveți intenția să vă faceți din ele cămăși în civilie, ați dat-o în bară. Ia zi, Günther, nu prea sînt rapizi camarazii tăi ! Le-au trebuit mai bine de trei ceasuri pînă să ne descopere ascunzătoarea... și mă tot întreb pe ce-or prăpădi munițiile.

Günther zîmbește.

— Sînteți foarte diferit de ofițerii germani, știți.

Așa nădăjduiesc și eu...

Au sosit în sfîrșit și canadienii. Le-a trebuit exact o săptămînă în plus față de cît era programat în *planning*-ul operațiilor !

Tabăra noastră inițială a fost rasă ca-n palmă, gropile individuale au dispărut, parașutele îngropate sînt întocmai cum am prevăzut, făcute zdrențe. Îl întîlnim iar pe Georges, agentul nostru de legătură olandez . casa i-a fost rasă de tancurile și tunurile aduse de nemți ca să ne nimicească pe noi...

Geen ne ia la ea acasă, la hotelul Poștei din Diever. Eroii sînt sărbătoriți... Numai că eroii sînt obosiți. Tot ceea ce vor, pentru moment, e o baie caldă și un așternut curat...

Apoi are loc replierea celor două regimente spre Nimègue. Nu puțini dintre prietenii noștri au murit : Valayer, ars cu aruncătorul de flăcări, împreună cu tot *stick*-ul lui, în ferma unde se adăpostiseră ; Le Sablé, înecat într-un canal, în timpul parașutării... Erau ofițeri tineri, avînd încă puțină experiență, și care ni se alăturaseră după campania din Franța, ca să umple golurile ivite printre noi. Taylor, unul dintre cei mai apropiați prieteni ce-mi mai rămăsese încă, ucis și el, și atîția alți băieți făcuți prizonieri și apoi asasinați de SS-iști...

În schimb, îl întîlnesc pe un camarad englez pe care-l credeam mort încă din septembrie trecut : John făcea parte din Divizia 1 Aeropurtată și, în timpul celor cîteva săptămîni cît fusesem afectat acolo, eram nedespărțiți. Aveam aceeași pasiune pentru luptele libere, încăierările din bistrouri, amestecul de whisky-cidru și aceeași intoleranță față de orice autoritate cu pretenții.

— Thomé... oh ! Thomé...

Sîntem vreo douăzeci care ne săpunim în aburul dușurilor colective ale cazărmii din Nimègue. Băiatul care mă strigă seamănă cu morții aceia vii pe care ni-i vor revela mai tîrziu filmele despre Mauthausen. Fața lui nu-mi spune nimic dar, ca să nu sporesc și mai mult spaima de pe chipul lui, mă prefac că-l recunosc. Apoi amintirile mi se precizează : John !... E de nerecunoscut. Atletul cu care mă măsuram la Peterborough, locotenentul impecabil din *Irish guards* [1] care-mi atingea umerii în timpul luptei, nu mai e decît un biet corp scheletic, acoperit de escare. Stă strîmb, sprijinit într-un picior scurtat, cu tendoanele atrofiate. Doar zîmbetul lui m-a ajutat să-mi amintesc.

A primit o rafală în picior în timpul operațiilor catastrofale de la Arnhem. Dus la spital, a evadat înainte chiar de-a fi pansat și, timp de șapte luni, a trăit singur ca o fiară, fugind de olandezi, în care nu are încredere, și evitîndu-i pe naziști, pe care-i urăște și-i disprețuiește. Înaintarea canadienilor l-a descoperit în pădurea unde se ascundea... Așa s-au petrecut lucrurile ! Îmi povestește pățania lui pe îndelete, fără a căuta să mă impresioneze, ca și cum ar fi vorba de-o întîmplare banală.

— Ești cazat în cazarma asta ?

---

[1] Trupele irlandeze (engl.)

— Da, dar nu mai am acte, ţaţele de la Intelligence Service nu vor să creadă povestea mea, şi de cinci zile mă tîrăsc de la un birou la altul, în aşteptarea unui avion.

— Fii liniştit, băieţaş, îţi găsim noi o beretă roşie... O să te cheme Dupont şi-o să te-ntorci cu noi.

Cîteva zile de destindere la Nimègue, apoi zburăm spre Anglia şi ne întoarcem la Randelsham Hall.

Îmbrăcate cu haine noi, cele două regimente sosesc în permisie în Franţa. Trebuie să ne adunăm pe data de 8 mai 1945 la Fort Neuf de Vincennes, ca să ne întoarcem la Londra, unde ni se pregăteşte o nouă misiune.

La 8 mai, Germania capitulează.

Bineînţeles, nimeni sau aproape nimeni nu vine la întîlnirea de la Vincennes ! Păcat... Misiunea prevăzută era un fel de rămas bun : drept mulţumire pentru serviciile aduse, cele două regimente franceze urmau să fie paraşutate în Norvegia, unde trebuiau să se ocupe de trupele naziste care se predau ! Ar fi putut fi nostim. Camarazii englezi care au trebuit să fie trimişi în locul nostru mai vorbesc şi-acum, după treizeci de ani, despre asta.

În iunie, ne întoarcem la reşedinţa noastră provizorie din Anglia. Ne pregătim să plecăm în Ceylon : se pare că sîntem indispensabili ca să le venim de hac japonezilor! Dar e aruncată bomba la Hiroshima, intervine capitularea japoneză şi noaptea de veselie dezlănţuită într-o Londră fără *black out,* în care sirenele îşi reiau la nesfîrşit şi dezordonat urletul ce nu de mult încă mai anunţa *all clear :* sfîrşitul alarmei...

Poate provizoriul „ultim război mondial" s-a terminat.

Întoarcere în Franţa, viaţă de cazarmă. Voi fi numit căpitan.

Unii camarazi rămîn în armată. Personal, chiar că nu văd ce-aș putea face ca militar : mi-am îndeplinit angajamentul pe care mi-l fixasem cu mai bine de cinci ani în urmă, am făcut tot ce-am putut ca nemții să plece din ținuturile mele.

Adio arme !

Regrete ? nu... Ci doar un strop de nostalgie pentru niște vremuri cînd am avut norocul rar întîlnit să trăim departe de impostori, trișori și tipi „abili", printre oameni de bună-credință.

„Deși lipsită de regrete, amărăciunea lăsată de împlinirea unui vis în inima celui ce s-a bucurat de el", scria Paul Valéry...

Cu riscul mai mult decît sigur de-a trece drept un romantic întîrziat sau un întîrziat mintal, și împotriva tuturor snobismelor la modă, totdeauna îl voi prefera pe centurionul gata de luptă romanului decăzut în desfrîu, și tuturor filozofiilor — triada bărbătească a celților : „Să-i cinstești pe zei ; să nu faci nimic josnic ; să-ți exersezi curajul".

ANEXE

MEMORIU

Propunere pentru «Crucea Eliberării»
în favoarea lui Thomé Edgard, locotenent

Semnalmente şi servicii aduse

Nume : THOMÉ

Prenume : Edgard-Alphonse.

Data şi locul naşterii : 19 aprilie 1920, Bourg-la-Reine (Sena).

Grad : locotenent.

Afectare actuală : Comandant secund al companiei a 2-a din regimentul 3 de paraşutişti.

Servicii anterioare datei de 1.IX.1939 : nimic.

Data aderării la Franţa combatantă : mai 1941.

Servicii aduse în război : Campania din Franţa : 1939—40. Trei misiuni speciale de paraşutaj : 4 VIII 1944 ; 27 VIII 1944 ; 7 IV 1945.

Servicii aduse acţiunii de Eliberare : Misiune de informaţii mai-august 1941. Misiune de informaţii decembrie 1941—iunie 1942.

Campanii : contra Germaniei : 1939—40 şi 1941—45 ; campania din Franţa 1939—40 ; campania din Franţa 1944 ; campania din Olanda 1945.

Evadări : Rexpoede (10 VI 1940), Franţa ; traversarea Spaniei (15 VIII 1941).

Răni : nimic.

Decoraţii : «Cavaler al Legiunii de Onoare» ; «Crucea de Război» ; «Military Cross».

Citări : al 4-lea ordin al armatei ; 1-ul ordin al diviziei.

Participare la Rezistenţă : mai-august 1941, a lucrat în calitate de agent de legătură şi de informaţii sub ordinele colonelului Fourcaud (Statul-Major personal al generalului de Gaulle) ; 9 decembrie 1941, paraşutat în Franţa în calitate de agent de informaţii clasa întîi, a activat în Franţa pînă în iunie 1942 (Statul-Major personal).

Raport justificativ

Angajat înainte de a fi chemat, la optsprezece ani, în noiembrie 1938, în Regimentul 8 de Zuavi. Participă ca sergent în această unitate la atacurile din Lorena, regiunea Sierck, în septembrie 1939, apoi în Belgia (mai 1940) ; participă, în sfîrşit, la bătălia de la Dunkerque pînă la 5 iunie 1940, unitatea sa protejînd îmbarcarea corpului expediţionar britanic.

Făcut prizonier la 5 iunie 1940, evadează la 10 iunie 1940 din Rexpoede, în timpul transferului.

Neacceptînd înfrîngerea şi armistiţiul, de cum se întoarce în Franţa încearcă să intre în legătură cu elemente din Rezistenţă. În mai 1941, ia contact cu colonelul Fourcaud (din Statul-Major personal al generalului de Gaulle) şi lucrează cu acest ofiţer în calitate de agent de informaţii şi de legătură pînă în luna august 1941.

În această perioadă părăseşte Franţa, străbate Spania (15 august 1941) şi ajunge în Marea Britanie unde urmează instrucţia şi antrenamentul corespunzător pentru a lucra la Statul-Major personal.

Paraşutat în Franţa la 9 XII 1941, lucrează în Franţa ca agent de informaţii categoria I pînă în iunie 1942. Rănit la aterizare, beneficiază la sfîrşitul misiunii de o permisie de convalescenţă pe care o petrece în SUA.

În august 1943, se duce la tabăra de paraşutişti de la Camberley, iar în ianuarie 1944 este afectat la Compania a 2-a a celui de-al 3-lea Regiment de Paraşutişti.

Paraşutat prima dată la 4 VIII 1944 lîngă Daoulas, împreună cu şaizeci de oameni, ucide doisprezece nemţi, ia patruzeci de prizonieri, respinge atacul german şi eliberează localitatea Daoulas. Atacă apoi garnizoana germană din Landerneau, supunînd-o la grele pierderi sub formă de oameni ucişi şi prizonieri, apoi eliberează Landerneau.

Se alătură apoi Diviziei a 6-a americane de Blindate şi execută în folosul ei recunoaşteri periculoase.

Paraşutat pentru a doua oară la 27 VIII 1944 la Montécheroux, în Jura, participă la mai multe ambuscade, atacă şi ia Clerval, pe care apoi îl va apăra pas cu pas, împreună cu cincizeci de oameni contra unui inamic mult superior ca număr şi dispunînd de douăzeci şi şapte de tancuri şi maşini blindate, ucide treizeci de nemţi şi distruge un tanc.

Se alătură apoi cu unitatea sa Diviziei a 45-a de Infanterie americană (armata a 7-a) unde e afectat grupului de recunoaştere divizionară şi unde se distinge mai ales la Arsches, la trecerea peste Moselle.

Paraşutat pentru a treia oară la 7 IV 1945 în regiunea Diever (Friedlan, Olanda), a efectuat împreună cu secţiunea lui alcătuită din cincisprezece oameni numeroase atacuri asupra căilor de comunicaţie ale inamicului, provocîndu-i numeroase pierderi în oameni şi materiale, aruncînd mai cu seamă în aer pe canalul Meppel-Assen un remorcher şi un şlep încărcat cu muniţii.

Semnat : DE BOLLARDIÈRE

CITARE 17 noiembrie 1945

Caracterizare : Tînăr ofiţer de-o energie şi o bravură exemplare. A activat pentru Eliberare încă din mai 1941. A efectuat, din decembrie 1941 pînă în iunie 1942, după ce a fost paraşutat, o misiune de informaţii în Franţa. După ce s-a alăturat, în 1943, paraşutiştilor în Marea Britanie, a efectuat trei misiuni SAS pa-

rașutate — două în Franța în 1944, una în Olanda, aprilie 1945 — în cursul cărora s-a dovedit a fi un ofițer de mare valoare, îmbinînd grija pentru viața oamenilor săi cu un curaj și o îndrăzneală remarcabile. Purtarea lui strălucită i-a adus gradul de «Cavaler al Legiunii de Onoare», patru citări pe ordinul de zi al Armatei, o citare pe ordinul Diviziei și decorația «Military Cross».

Comandantul PARIS DE BOLLARDIÈRE
locotenent-colonel al Regimentului 3 RCP

CUPRINS

Prolog 13

PARTEA ÎNTÎI

Să ai douăzeci de ani în '940 5

1 Nori negri 6
2 Dunkerque 13
3 Să vrei înseamnă să poţi 22
4 Ardenii 34
5 Păţaniile unei pisici sălbatice 41
6 Turul Franţei 53

PARTEA A DOUA

Agentul secret 69

7 Categorie „amatori“ 70
8 Spre Londra 76
9 Franţa Liberă 86
10 Ce bine s-a nimerit ! 93
11 Şcoala agenţilor secreţi 102
12 Paraşutaj de noapte 109
13 Necazurile unui soldat de ocazie 122
14 Înapoi în Anglia 129
15 Batalionul Antilelor 137

PARTEA A TREIA

Noviciatul armelor 153

16 Clanul cîinilor credincioşi 154

17 *Special Air Service* 164
18 Aşteptarea 182

PARTEA A PATRA

A sosit clipa să luptăm pe viaţă şi pe moarte 197
19 Lupilor li s-a dat drumul 198
20 Limita posibilităţilor 207
21 *Kommandantura* 216
22 Atacul 224
23 Continuaţi atac'! 230
24 Vulturii lui Hitler 239
25 Războiul sub cerul liber 248
26 Depozitul de muniţii 254
27 Landerneau 260
28 Sfîrşitul visului 267

PARTEA A CINCEA

Drumurile victoriei 274
29 Dus şi întors 275
30 Salt în neprevăzut 284
31 Podul din Clerval 294
32 Recunoaşteri 302
33 Cavalcada 309
34 Ce frumoasă era Franţa... 318
35 Interludiu olandez 328
36 Ambuscade 337
37 Ultima luptă 342

Anexe 353

REDACTOR : MANUELA CORAVU
TEHNOREDACTOR : VIRGIL STRUGARIU
BUN DE TIPAR : OCTOMBRIE 1986
APĂRUT : 1986. COLI DE TIPAR : 11,25

COMANDA NR. 60 197
COMBINATUL POLIGRAFIC
«CASA SCÎNTEII»
PIAȚA SCÎNTEII NR. 1, BUCUREȘTI
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA